

**T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ KAPSAMINDA,
KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN
SOSYOLOJİK YAPI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ETKİLERİNİN
ARAŞTIRILMASI / İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysun Kısaoğulları

Anabilim Dalı: Sanat Yönetimi

Programı: Sanat Yönetimi

HAZİRAN 2010

T.C. İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ KAPSAMINDA,
KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN
SOSYOLOJİK YAPI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ETKİLERİNİN
ARAŞTIRILMASI / İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aysun Kısaoğulları

710072001

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 07.06.2010

Tezin Savunulduğu Tarih: 16.06.2010

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fethiye ERBAY

Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Mesut İKTU
Doç. Dr. Mehmet ÜSTÜNİPEK

HAZİRAN 2010

ÖNSÖZ

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkenin gelişimi için kültür ve sanatın önemini kavranmıştır. Sanatın yaygınlaşması, halkın bu konuda bilinçlenmesi adına pek çok kurum açılmış ve etkinlik gerçekleştirilmiştir. Zamanla özellikle İstanbul’da sergilerin, sergi mekânlarının ve uluslararası etkinliklerin sayısında artış olmuş, farklı kuruluşlar sanata yatırım yapmışlardır. 1980’ler İstanbul’un, kentsel dönüşüm bağlamında, bir dünya kenti haline getirme projesi adına ilk atılımın ve desteğin olduğu yıllardır. 1973’te festivaller, 1987’de bienaller gerçekleştirilmeye başlanmış, müzecilik, koleksiyonerlik gibi alanlarda 2000’li yıllarda büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Kültürel ve sanatsal bu hareketlilik ile birlikte İstanbul, “Avrupa Kültür Başkenti” seçilmiştir. Bu seçimle birlikte bir takım ilkler gerçekleştirilmiştir. İlk defa kamu, sivil sektör ve iş dünyası aynı çatı altında çalışmaya başlamıştır. İlk defa kamu, bir model içinde kültür ve sanata destek vermiştir. 2010 süreci ile kültür ve sanat konusunda özel bir yasa oluşturulmuş ve bu yasa kültür-sanat alanında oluşturulan ilk yasalardan biri olmuştur. Bu anlamda İstanbul şehrinin 2010 Avrupa Kültür Başkenti olması, hem İstanbul hem de Türkiye için bir dönüm noktasıdır denilebilir. Tezde bu yolda aktif rol oynayan dört farklı kurumun (2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, Kültür A.Ş., Kültürel İrtibat Noktası) kültürel-sanatsal süreç içerisinde gerçekleştirdiği projeler ve etkinlikler, sosyolojik bağlamda örneklerle değerlendirilmiştir.

Bu tez çalışması boyunca hem bilimsel hem de manevi yönden bana her türlü desteği gösteren değerli hocam, tez danışmanım *Sayın Prof. Dr. Fethiye Erbay*’a ve benden hiçbir zaman sevgi ve yardımlarını esirgemeyen, her zaman yanımda olan *aileme* sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Mayıs 2010

Aysun KISAOĞULLARI

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
TÜRKÇE ÖZET	viii
İNGİLİZCE ÖZET	x
1. GİRİŞ	xii
2. KÜLTÜR KAVRAMININ KÜLTÜR BAŞKENTİ TANIMLAMASINA ETKİSİ	1-25
A. Kültür.....	1
B. Sanat.....	3
C. Sanatçı.....	5
D. Sanat Yapıtı.....	8
E. Yönetim ve Sanat Yönetimi.....	9
F. Kültür ve Sanat İlişkisi.....	20
G. Günümüzde Sanat, Sanatçı ve Sanat Ortamı.....	22
3. KÜLTÜR'ÜN TOPLUMSAL VE KÜRESEL BOYUTU	26-44
A. Avrupa Kültürü.....	30
B. Türkiye'nin Avrupa Kültürü ile Etkileşimi.....	33
C. Türkiye'de Kültür Politikaları.....	35
4. KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN SANAT YÖNETİMİ ORTAKLIĞI	45-58
A. Proje ve Proje Yönetimi.....	45
B. Sanat Projesi.....	50
C. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Proje Seçim Kriterleri ve Aşamaları.....	51
D. Sanat Projelerinde Ortaklık ve Sponsorluk Modelleri.....	53
5. AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTLİĞİ VE BU SÜREÇTE İSTANBUL	59-89
A. Avrupa Kültür Başkenti' Nedir?.....	59
B. Avrupa Kültür Başkenti'nin Tarihçesi.....	65
C. İstanbul Neden Avrupa Kültür Başkenti Oldu?.....	69
1. 1980 Öncesi İstanbul'da Kültür ve Sanat.....	69
2. 1980 Sonrası İstanbul'da Kültür ve Sanat.....	80
3. İstanbul'da Kentsel Dönüşüm ve Avrupa Kültür Başkentliğine Etkisi.....	87

6. 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ İSTANBUL.....	90-111
A. 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul (Türkiye).....	90
B. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Pécs (Macaristan).....	95
C. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Essen (Almanya).....	99
D. 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul'un Konsepti: "İstanbul: 4 Elementin Kenti".....	103
E. Avrupa Kültür Başkentliğinin Türkiye İçin Önemi.....	107
7. TÜRKİYE'DE 2010 KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN DİSİPLİNLER ARASI ARAŞTIRILMASI.....	112-154
A. 2010 Kültür ve Sanat Projeleri Kurumsal Disiplinleri.....	112
1. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı.....	112
2. İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV).....	115
3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.....	118
4. Kültürel İrtibat Noktası.....	119
B. 2010 Kültür ve Sanat Projelerinin Disiplinler Arası Sınıflanması.....	121
1. Görsel Sanatlar Projeleri.....	122
2. Müzik ve Opera Projeleri.....	124
3. Sahne ve Gösteri Sanatları Projeleri.....	128
4. Sinema-Belgesel-Animasyon Projeleri.....	130
5. Geleneksel Sanatlar Projeleri.....	132
6. Kent Kültürü Projeleri.....	134
7. Eğitim Projeleri.....	135
8. Edebiyat Projeleri.....	137
9. Kültürel Miras Projeleri.....	139
10. Kentsel Uygulama Projeleri.....	144
11. Kentsel Projeler.....	148
12. Denizcilik Projeleri.....	151
C. Kültürel İrtibat Noktası "Kültür Programı".....	151

8. 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ KAPSAMINDAKİ KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN SOSYOLOJİK YAPIYA ETKİLERİ.....	155-188
A. Avrupa Kültür Başkenti Kültür ve Sanat Projelerinin Sosyolojik Yapıya Etkileri.....	155
1. Görsel Sanatlar Alanında Sosyolojik Etkiler.....	156
2. Müzik ve Opera Alanında Sosyolojik Etkiler.....	161
3. Sahne ve Gösteri Sanatları Alanında Sosyolojik Etkiler.....	163
4. Sinema-Belgesel-Animasyon Alanında Sosyolojik Etkiler.....	165
5. Geleneksel Sanatlar Alanında Sosyolojik Etkiler.....	168
6. Kent Kültürü Alanında Sosyolojik Etkiler.....	171
7. Eğitim Alanında Sosyolojik Etkiler.....	174
8. Edebiyat Alanında Sosyolojik Etkiler.....	178
9. Kültürel Miras Alanında Sosyolojik Etkiler.....	180
10. Kentsel Uygulamalar Alanında Sosyolojik Etkiler.....	182
11. Kentsel Projeler Alanında Sosyolojik Etkiler.....	185
12. Denizcilik Alanındaki Projelerin Sosyolojik Etkileri.....	186
B. Kültürel İrtibat Noktası “Kültür Programı” Kapsamındaki Projelerin Sosyolojik Etkileri.....	187
9. SONUÇ.....	189-198
10. KAYNAKÇA.....	199-213
11. EKLER.....	214-246
11.a. Başvuru Formu.....	214
11.b. Artistik Komite Adları.....	219
11.c. Logo Desteği Verilen Projelerin Alanları.....	219
11.d. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Alım-Satım ve İhale Yönetmeliği.....	220
11.e. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun.....	236
11.f. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Süresince Üretilmiş Materyaller.....	246

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AKB	: Avrupa Kültür Başkenti
A.ř.	: Anonim şirket
DİB	: Dış İlişkiler Birimi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İ.Ö.	: İsa'dan önce
İKSV	: İstanbul Kültür Sanat Vakfı
M.Ö.	: Milattan nce
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1: Atatürk İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde eserler hakkında bilgi alıyor, 10.02.1933.....	39
Şekil 1.2: Atatürk, Adana Kız Enstitüsünde, 19 Kasım 1937.....	39
Şekil 1.3: Güzel Sanatlar Akademisi heykel atölyesinde çıplak modelle ders, 1936.....	40
Şekil 2.1: Robert Palmer Raporun'ndaki AKB'leri haritasından detay.....	66
Şekil 2.2: Bozdoğan Su Kemeru. Roma Dönemi.....	70
Şekil 2.3: Gotlar Sütunu. Roma Dönemi.....	71
Şekil 2.4: Yerebatan Sarnıcı. Bizans Dönemi.....	72
Şekil 2.5: Ayasofya Camisi. Bizans Dönemi.....	72
Şekil 2.6: Anadolu Hisarı.....	73
Şekil 2.7: Rumeli Hisarı.....	74
Şekil 2.8: Taksim Cumhuriyet Anıtı	76
Şekil 2.9: “50. yıl heykelleri”, Sadi Çalık.....	76
Şekil 3.1: 2010 Avrupa Kültür Başkenti açılış gecesinden bir görüntü.....	94
Şekil 3.2: Pécs şehrinden bir görüntü.....	96
Şekil 3.3: Pécs kültür gösterilerinden bir görüntü.	97
Şekil 3.4: 2010 Avrupa Kültür Başkentlerinin birbirlerine mesafeleri.....	98
Şekil 3.5: Essen şehrinden bir görüntü.....	100
Şekil 3.6: Endüstri şehri Ruhr.....	101
Şekil 3.7: 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Konsepti “İstanbul: 4 Elementin Kenti”	105
Şekil 4.1: 2010 AKB Ajansı'nın Organizasyon Şeması.....	113
Şekil 4.2: “Terirem/ Terennüm” projesi kapak resmi.....	126
Şekil 4.3: VIII. İstanbul Bach Günleri projesi afişi.....	126
Şekil 4.4: İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadı.....	127
Şekil 4.5: 16. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivalinden ‘Sivas 93’ oyunu.....	129
Şekil 4.6: “Mahpeyker: Kösem Sultan” projesi afişi.....	131
Şekil 4.7: “İstanbulDo/Redo/Undo:Sular,Sokaklar,Suratlar”projesinden görüntüler.....	132
Şekil 4.8: İstanbul'da Mevleviler'in Semâ Gösterileri.....	134
Şekil 4.9: “Kültür Karıncaları Yürüyor” projesinden bir fotoğraf.....	135
Şekil 4.10: Topkapı Sarayı'nı çevreleyen “Sur-i Sultani Projesi”.....	141
Şekil 4.11: On Bin Yıllık İran Medeniyeti Sergisi'ndeki tarihi eserlerden.....	142

Şekil 4.12: ‘Bizantium’ dan İstanbul’a Sergisi’ndeki tarihi eserlerden.....	142
Şekil 4.13: Panaroma 1453 Tarih Müzesi’nden bir görüntü.....	143
Şekil 4.14: Miniatürk’te bir görüntü.....	143
Şekil 4.15: Yenikapı Transfer Noktası Projesi	145
Şekil 4.16: Yenikapı kazılarında bulunan deve iskeleti.....	146
Şekil 4.17: “Entre-polis”, Antrepo No.3.....	147
Şekil 4.18: “Topkapı Şehir Parkı”ndan görüntüler.....	148
Şekil 4.19: Ayasofya Müzesi Uygulama İşleri.....	149
Şekil 4.20: Kariye Müzesi Projelendirme İş i	150
Şekil 4.21: “Su Diyarı” adlı kitap projesi.....	153
Şekil 4.22: “Kamusal Alanda Sanat” adlı proje.	154
Şekil 5.1: Taşınabilir Sanat sergilerinden bir görüntü	157
Şekil 5.2: Dj Nabucco Vj 2010 “Nabucco 2010” 2008. Bir Video Seçkisi.....	158
Şekil 5.3: “Sanatın Anadolu Aydınlanması” projesi kapsamında üniversitelerle yapılan toplantılardan bir görüntü.	159
Şekil 5.4: Sine-i Millet Sergisi Afişi.....	161
Şekil 5.5: Festivallerden bir görüntü	163
Şekil 5.6: Contacting The World - "Dünya ile Temas"adlı projeden görüntüler.....	164
Şekil 5.7: “Amber’09” Sanat ve Teknoloji Festivalinden bir afişve bir görüntü.....	165
Şekil 5.8: 27. Uluslararası İstanbul Film Festivali Afişi.....	167
Şekil 5.9: “Türkiye’de yayınlanan ilk sinema yayınları" sergisinden örnekler.....	168
Şekil 5.10: Osmanlı Serpuşları Kitap Projesi	169
Şekil 5.11: “Gönüllü Programı” toplantılarından bir görüntü.	172
Şekil 5.12: Trafik Eğitim Parkı’ndan bir görüntü.	173
Şekil 5.13: Kazak Dil Kursu’ndan bir görüntü.	174
Şekil 5.14: Hasanpaşa Gazhanesi Projesi.	183
Şekil 5.15: Sulukule’den bir görüntü.....	184
Şekil 5.16: “Doğu’dan Batı’ya Tarihe Yolculuk” projesinden bir görüntü.....	186

Üniversite : TC İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Program : Sanat Yönetimi
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Fethiye Erbay
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek lisans – 16.06.2010

ÖZET

2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ KAPSAMINDA, KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN SOSYOLOJİK YAPI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI / İNCELENMESİ

Aysun Kısaoğulları

Bu çalışmada İstanbul’u 2010 Avrupa Kültür Başkenti olmaya götüren süreç ve bu bağlamda Mayıs 2010’a kadar gerçekleştirilen kültür-sanat projelerinin sosyolojik yapıya olan etkisi araştırılmıştır.

Kültür ve sanat kavramlarının kısaca tanımları yapılmış, bu kavramların günümüzdeki durumlarına değinilmiştir. Sanatın yönetsel boyutu, Sanat projelerinde Ortaklık ve Sponsorluk modellerinden bahsedilmiştir.

Avrupa kültürü ve Türkiye’nin Avrupa ile kültür etkileşimi incelendikten sonra Türkiye’de Kültür Politikaları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

“Avrupa Kültür Başkenti” kavramı tanımlandıktan sonra İstanbul’un “Avrupa Kültür Başkenti” projesine seçilme nedenleri; şehrin var olan kültürel değerleri, kültür ve sanattaki gelişimi ve şehrin kentsel dönüşümü çerçevesinde incelenmiştir.

İstanbul'un 2010 Avrupa Kùltür Başkenti seçilme aşamaları incelendikten sonra diğer Avrupa Kùltür Başkentleri olan Pecs ve Essen şehirlerinin de bu sùreçteki dònùřümleri açıklanmıştır.

Son bölümde ise İstanbul'un 2010 Avrupa Kùltür Başkentliği sürecinde aktif rol oynayan dört kurum (2010 Avrupa Kùltür Başkenti Ajansı, İstanbul Kùltür Sanat Vakfı, Kùltür A.ř., Kùltürel İrtibat Noktası) tanıtılmış ve bu kurumların gerçekteşirdiği kùltür ve sanat projeleri, her bir disiplin içinde sayısal verilere dayanarak açıklanmış ve sosyolojik yapıya etkileri örneklerle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Kùltür Başkenti, 2010 Avrupa Kùltür Başkenti İstanbul, Kùltür ve Sanat, Kùltür-Sanat ve Toplum İlişkisi, 2010 Avrupa Kùltür Başkenti Kùltür ve Sanat Projeleri, 2010 Avrupa Kùltür Başkenti Kùltür ve Sanat Projelerinden Örnekler

University : TC İstanbul Kültür Üniversitesi
Institute : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Programme : Sanat Yönetimi
Supervisor : Prof. Dr. Fethiye Erbay
Degree Awarded and Date : Yüksek lisans – 16.06.2010

ABSTRACT

THE PART WHICH CULTURAL AND ART PROJECTS WITHIN THE SOCIOLOGICAL FRAMEWORK PLAY ROLE AND THE ANALYSIS OF THEIR EFFECTS AS PART OF 2010 EUROPEAN CAPITAL OF CULTURE

Aysun Kısaoğulları

In this report, the process which led Istanbul to the stage as “2010 European Culture Capital” and the impact of the cultural-art projects on sociological structure that have been carried out in this respect until May, 2010 have been analysed.

A short description of culture and art concepts which refers to the status of these concepts in our time have been done. Also dimensions of management of art and Partnership and Sponsor models have been mentioned.

The European culture and Turkey’s cultural interaction with Europe and Culture Politics in Turkey are examined and evaluated.

After the description of the concept “European Culture Capital”, the reasons of why Istanbul has been chosen as “the European Culture Capital” have been examined in the frame of the city’s existing cultural values, improvement in culture and art and the city’s civic transformation.

After examining the choosing stages of Istanbul as 2010 European Culture Capital, the transformation of other European Culture Capitals, Pecs and Essen have been explained.

In the last chapter, four institutions (Agency of 2010 European Culture Capital, Istanbul Culture Art Foundation, Culture A.S, Cultural Contact Point) which play an active role in the process of Istanbul's European Culture Capitalism have been introduced and the cultural and art projects carried out by these institutions have been explained by virtue of numerical data's for each discipline and their impact on sociological structure have been evaluated with examples.

Key Words: European Culture Capital, 2010 European Culture Capital Istanbul, Culture and Art, Culture-Art and Relation with Society, 2010 European Culture Capital Culture and Art Projects, Examples from 2010 European Culture Capital Culture and Art Projects.

1. GİRİŞ

Kültürler gelişigüzel toplanmış görenek ve inançlar sistemi değil, adetler, değerler, kurumlar ve inançlarla ilintili bütünleşmiş sistemlerdir. Bu anlamda kültür, toplumların zenginliğidir. Kültür, varlığını olduğu kadar sürekliliğini de toplumsal yaşama borçludur. Sürekli bir değişim süreci içinde bulunan toplumların ayakta kalabilmeleri ve değişime ayak uydururken sürekli yanlarını koruyabilmeleri kültür aracılığıyla gerçekleşir. Toplum yapısının temel taşlarını oluşturan değerler ancak kültürün sistemleşmiş içeriği ile korunabilirler.¹ Bu sebeple ülkeler, kültürel zenginliklerinin bilincine varmalıdır.

Türkiye kültürel bakımdan, dünyada benzersiz özelliklere sahiptir. Bu özellikler ilkin, Osmanlı İmparatorluğu'nu yöneten bir mirasçısı olmasından, ikinci olarak da Atatürk Devrimleri ile bir çağdaşlaşma atılımı yaşamış ve çağdaş dünyanın kültürel değerlerini, Osmanlı mirası üzerine sentezlemiş olmasıdır.

Atatürk; Cumhuriyet'in dayanağının Türk toplumu olduğunu ve bu toplumun fertlerine ne kadar kültür ile dolu olursa o topluma dayanan *Cumhuriyeti'nde o kadar kuvvetli olacağı pek çok defalar tekrarlamıştır. Cumhuriyet'in temeli kültürdür. Kültür, okumak, anlamak, görebilmek, zekâyı terbiye etmektir. Kültür; insan vasfı olarak insan yaratmak için bir esasi unsurdur....Kültür tabiatın yüksek feyizleri ile mesut olmaktır...*" sözleri kültürün önemini ortaya koymaktadır.²

Kültür, toplumun eğitimi, üretimi ve o toplumun sanatı ile ilişkilidir. Kültür, sanattan soyutlanamamaktadır. Dolayısıyla kültür, sanatla var olmaktadır. Sanat ise bireyde başlamakta, birey, içinde yaşadığı kültürü etkilemekte ve kültürleşerek evrensel bir boyuta ulaşmaktadır.

¹ Anıl Çeçen, *Kültür ve Politika*, (Ankara: Gündoğan Y., 1996)13.

² Fethiye Erbay- Mutlu Erbay *Cumhuriyet Dönemi(1923-1938) Atatürk'ün Sanat Politikası*, (İstanbul: Boğaziçi Y.,2006) 58.

Sanat, insanları birbirine bağlamaktadır. Aynı sanat yapıtını okuyan ya da izleyen kişiler arasında bir yakınlık, zevklerde birlik olur ve bu ruhlardaki birliğe dönüşür. Bu etki ulusal sınıfları da aşarak genelleşir, evrenselleşir.³ Bu bağlamda, gerçekleştirilen kültürel ve sanatsal proje ve aktiviteler toplumsal bir iletişim aracı işlevi görmektedir.

Ülkeler artık gelişimleri için kültür ve sanatın önemini kavramışlardır. Kültürel ve sanatsal değerlerini sosyal hayata taşımak istemekte ve bunları diğer ülkelerle buluşturmanın kanallarını aramaktadırlar. İçinde bulunduğumuz Avrupa kültür başkenti projesi de kültürlerarası iletişim odaklı bir organizasyondur. Ülkelerin kültürel yaşamını ve kültürel gelişimini sergilemesi için iyi bir fırsattır. Avrupa kültür başkenti olabilme kriterlerini projelerine yansıtmada başarılı olan kent, Avrupa kültür başkenti seçilmektedir. İstanbul, 2010 yılı için 40. Avrupa kültür başkenti seçilmiştir.

Özellikle 1980'lerden itibaren İstanbul'da kültür-sanat alanında bir dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. 1980'lerdeki askeri müdahaleye ve anti-demokratik anayasaya karşın, sanat ve kültür üretimi giderek özgürleşmiş, bağımsızlaşmış ve heterojenleşmiştir. Bu yıllarda İstanbul'da, festivaller, bienaller, yeni müzelerin ve galerilerin açılması, koleksiyonculuğun gelişmesi kültür başkentliği seçiminde önemli rol oynamışlardır. Bu gelişmeler, İstanbul'un önde gelen kültür-sanat kurumları ve bu kurumların etkinlikleriyle birlikte, 2007 yılında açılan 2010 Avrupa kültür başkenti Ajans'ı ile de Türkiye'de projeler bağlamında ilklere imza atılmış, kurumsal olarak da yeni bir yönetim modeli hayata geçirilmiştir. Bunun yanında içinde bulunulan yönetim ve bu yönetimin kültür-sanata olan yaklaşımı da bu süreçte etkili olmuştur. 1994'lerde yeni yönetimin dünyaya açılmayı destekleyici bir tutum izleyeceğini kanıtlaması, 2002'de bu yönetimin başa gelmesi, şehri küresel sahneye çıkartma stratejisine yeni bir ivme kazandırmıştır. İstanbul'un Avrupa kültür başkenti seçilişi de bunun bir göstergesi olmuştur.

³ Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*, (İstanbul: Yorum Sanat Y.,2002) 59.

İlk kez 1985 yılında verilmeye başlanan Avrupa kültür başkenti unvanı, 2010 yılında Pécs, Essen ve İstanbul olmak üzere üç şehre verilmiştir. İstanbul, jeopolitik konumu ve zenginliğini, kimliğiyle sentezleyerek “kültürlerin başkenti” olma ayrıcalığını elde etmiştir.

Avrupa kültür başkenti olmak için 2000 yılında AB’ye üye ülke olma gerekliliği kaldırılmış ve aday ülkeler de Avrupa kültür başkenti olmaya başlamıştır. İstanbul da bu şekilde seçilmiştir ve bu anlamda bir ilktir. Eğer biz bu süreci doğru şekilde geçirirsek, iletişimi iyi kurarsak, Türkiye’nin geçmişte Avrupa kültürüne çok şey katmış olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Avrupa kültür başkenti kapsamında yapılan/yapılacak olan projeleri ele alışımız da farklı olacaktır/olmalıdır. Çünkü biz, Balkanların, Osmanlı Devleti’nin, İslam dünyasının, başkentliğinden sonra Avrupa’nın kültür başkenti olduk. Osmanlı Devleti, hem Türk, hem İslam, hem Avrupa devletidir. Bu konseptin projelerle örtüşmesi gerekmektedir. Burada önemli olan bir diğer nokta da kültür başkentliği dendiğinde, bizim ne aldığımızdan çok ne kattığımızdır, bu değerlerimizle Avrupa’ya ne vereceğimize.⁴

İstanbul, dolayısıyla Türkiye, Avrupa kültür başkenti seçimi ile şimdiye kadar hiç karşılaşmadığı bir süreçle yüz yüzedir. Dolayısıyla kültür-sanat alanında yeni kavram ve oluşumlarla tanışmaktadır. 2010 Avrupa kültür başkenti projesi, Türkiye’de ilk kez kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri ile yürütülen bir projedir. Bu proje, sadece kültürel etkinliklerle ilgili değil, başta kültür politikalarımız olmak üzere eksikliklerin görülmesinde, İstanbul’un tüm sosyal sorunlarının belirlenmesi ve çözülmesi açısından da önemli bir fırsattır. Daha önce seçilen Avrupa kültür başkentleri, bu proje ile birçok sorunu gidermişlerdir. Bu anlamda da önemli bir süreçtir.

İstanbul şehri tüm insanlık için ortak bir paydadır. Ortak bir kültür, tarih ve gelecektir. O halde bize düşen, kentlilik bilinciyle sürece katılmak ve bu süreci çok iyi değerlendirmek olmalıdır.

⁴ Ahmet Kot (2010 AKB Ajansı Edebiyat Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

Bu tezin hazırlığında öncelikli olarak, kavramlar ve diğer teorik kısımlar için yerli-yabancı kaynak araştırılmasına gidilmiştir. Tezin konusu ve içinde bulunulan süreç içi içedir. Dolayısıyla asıl anlatılmak istenen konu için çok sayıda kişisel görüşmeler yapılmıştır. Tez, gerek kurumlarda yetkili olan kültür-sanat yöneticileri gerekse kültür ve sanatın her bir disiplininin yönetmenleriyle görüşülerek tamamlanmıştır. Özellikle 2010 sürecinin başından itibaren bizzat içinde bulunan profesyonellerle görüşmek konuyu aydınlatmak adına önemli olmuştur. Bu tezde, 2010 Avrupa kültür başkentliğinin Haziran ayına kadar olan sürecinin durumu saptanmış, olanaklar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu süreçte gerçekleştirilen kültür-sanat faaliyetlerinin sosyolojik etkilerinin tam olarak algılanması ise ileriki yıllarda netlik kazanacaktır.

2. KÜLTÜR KAVRAMININ KÜLTÜR BAŞKENTİ TANIMLAMASINA ETKİSİ

A. Kültür

Kültürün pek çok tanımı yapılmıştır. Bu kavram aşağıda pek çok açıdan ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Kültür sözcüğü Latince'deki *cultura*, *cultus*, *agrikultura* gibi sözcüklerden gelme olup, genelinde "işleme"(toprağı işleme) anlamına gelmekte ve insan emeği, insanın etkin, dönüştürücü faaliyeti ile oluşturulmuş "ikinci doğa"yla yakın bir bağlantı içinde bulunmaktadır. Kültür, insanın maddi ve manevi üretiminde gerçekleşen etkin, yaratıcı faaliyettir; öyle ki bu faaliyet süreci içinde, toplumsal önemde maddi ve manevi değerler yaratılırken, insanın yaratıcı etkinliği de bu değerlerin tümünde kendi nesnelleşmesini bulur.⁵ Bu tanımda maddiyat, teknik anlamdadır. Yani doğa ile insan ve dolayısıyla toplum arasındaki ilişkidir; maneviyat ise inanç, duygu, düşünce, davranış gibi insanlar arası ilişkileri sağlamaya yarayan unsurlardır.

Maddi kültür, manevi kültür, davranışsal kültür gibi sınıflandırmalar tek başına kültürü tanımlayamazlar. Toplumsal kültür, örneğin "Ulusal Kültür", "Milli Kültür", "İslami Kültür", "Doğu Kültürü", "Osmanlı Kültürü" gibi manevi değerlendirmelerle şekillendirmek istenir. Bireysel kültür, toplumsal kültür yerine egemen kılınan bir kültür girdisi ile kendi kişiliğini oluşturamayacağı için, kültüre katkı getiremeyecek, angaje bir kişilik olacaktır.⁶

⁵ Aziz Çalışlar, *Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik*, (İstanbul: Cem Y., 1983) 9-10.

⁶ Sıtkı M. Erinç, *Kültür Sanat Sanat Kültürü*, (İstanbul: Çınar Y., 1994) 13.

Kültür, doğanın ya da Tanrı'nın yarattıklarına karşılık insan türünün yarattıklarının tümüdür.⁷

Bilim alanında kültür: uygarlıktır; beşeri alanda kültür: eğitim sürecinin ürünüdür; estetik alandaki kültür: güzel sanatlardır; maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: üretme, tarım, ekin, çoğaltma ve yetiştirmedir. Pek çok tanımı olan kültürün bu tanımı ile dört ayrı anlamda olduğu görülmektedir.⁸

Atatürk kültürü şöyle tanımlar: “*Kültür okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden anlam çıkartmak, gereken uyarıyı almak, düşünmek ve zekâyı eğitmektir.*” ve “*Bir ulusun kültürü yükseldikçe, kişisel özgürlüğün uygulama alanları da genişler ve çoğalır.*”⁹

Bu tanımlardan kültürün bireyin kendisi ve içinde bulunduğu toplum için ortak bir olgu olduğu ve refah için kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

İnsan bir kültür varlığıdır; onu hayvandan ayıran bu kültürlülüktür. İnsanın kültür üretip kültürce üretildiği; kültür taşıyıp kültürce taşındığı temel gerçeği insan olarak insan varlığının en başta gelen var olma koşuludur. Kültür, köken ve amaç yönünden insanı benimsemekle birlikte; kuruluş, önem, yaygınlık bakımından pek çok çeşitli öğelerden oluşmaktadır. Kültürdeki çok yanlılık, her birinin kendine göre bir bütünlüğü olan sayısız bakış açısında kendini belli etmektedir. Türk kültürü, İngiliz demokrasi kültürü, Avrupa Kültürü gibi.¹⁰

Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst noktası, “*kendini gerçekleştirme*”dir. Kültür, insanın bu aşamayı, yani kendi özgünlüğünü aşma imkânını sağlayan bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı düşünce toplum için de söz konusudur. Toplum da bu şekilde kendini gerçekleştirebilecektir. O halde insan aklı ile bu yöndeki tüm çalışmalar varlığımızın bir anlamda sebebidir.

⁷ Bozkurt Güvenç, *Kültür'ün abc'si*, (İstanbul: Yapı Kredi Y., 1997) 54.

⁸ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, (İstanbul: Remzi K., 2005) 97.

⁹ Murat Eriç, *Kültür ve Yaratıcılık*, (İstanbul: Kazancı Y., 1998) 3-39.

¹⁰ Nermi Uygur, *Kültür Kuramı*, (İstanbul: Yapı Kredi Y., 1996) 17-18.

Kültür'ün özellikleri sıralandığında; kültür, büyütülerek ekrana yansıtılmış bireysel psikolojidir. Sosyal bir etkileşimin ürünüdür, değişir. Öğrenilebilir bir kavramdır. Tarihidir ve süreklidir, toplumsaldır. İdeal ya da idealleştirilmiş kurallar sistemidir. İhtiyaçları karşılayıcı ve doyum sağlayıcıdır, bütünleştiricidir.¹¹

Karl Marx'a göre: "Aç insan için, yiyeceğin hiçbir insansı yönü yoktur. Kültürel nesneyi, doğal nesneden ayıran da bu "insansı yön"dür. Bir nesnenin yararlı özelliklerini ortaya çıkarması yanında insan, bir de bu özelliklere belirli bir "biçim" kazandırmakta ve onları nesnenin yarattığı belirgin gereksinim açısından biçimlendirmektedir.¹²

Günümüzde ise kültür, stratejik bir kaynaktır. Kültürler arası değiş tokuş kültürün öncü olmasını sağlamaktadır. Kültür, sektörel, siyasi, eğitim, çevre, çevre yönetimi ve araştırmanın birlikte çalıştığı bir alandır. Bu haklarla bir bütündür.¹³ Ayrıca kültür günümüzde, herhangi bir meta üretimi sektöründeki üretim kurallarına uyan bir sanayi haline gelmiştir. Kültür endüstrisi, bugünün bozulmuş ütopyası uğruna mutluluk vaadinden vazgeçer, ironik temsilcisi olur.¹⁴

Avrupa kültür başkenti fikri, kültürlerarası iletişim odaklı bir organizasyondur. Ancak bu organizasyon yalnızca kültürel ve sanatsal tanımları içermemekte; siyasal, ekonomik ve daha birçok nedeni de kapsamaktadır.

B. Sanat

Sanatın da kültür gibi belli bir kalıba sokabileceğimiz tanımı yoktur. Lev Nikolayeviç Tolstoy, "*İnsanın bir zamanlar yaşamış olduğu duyguyu, kendinde canlandırdıktan sonra, aynı duyguyu başkalarının da hissedebilmesi için hareket, ses, çizgi, renk veya sözcüklerle belirlenen biçimlerle ifade etme ihtiyacından, sanat ortaya çıkmıştır*" der.¹⁵

¹¹ Güvenç, *İnsan ve Kültür*, 100-101-102.

¹² Vadim Mejuyev, *Kültür ve Tarih*, (Ankara: Toplumsal Dönüşüm Y., 1998) 91.

¹³ Claude Frisoni, "Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı", *Avrupa ve Türkiye'de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009.

¹⁴ Theodor W. Adorno, *Kültür Endüstrisi*, çev. ler: Nihat Ünler, Mustafa Tüzel, Elçin Gen, (İstanbul: İletişim Y., 2007) 19.

¹⁵ Ersoy, 5.

Felix Mendelsohn'a göre sanat, belli belirsiz bir duygu olarak algılanan, güzeli, gerçeğe ve iyiye doğru götürme, yüceltme işidir. Sanatın amacı, ahlaksal mükemmelliktir.¹⁶

Sanat kavramının tanımı içerisinde 'ihtiyaç' kelimesi ilginçtir. Gerçekten de sanatın en başta sanat amaçlı değil de, ihtiyaçtan ortaya çıktığı görülmektedir. Karnını doyurmak isteyen insan, yiyecekleri için kap kacak yapmaya, sonra da boş vakitlerinde bu kabı şekillendirmeye ve süslemeye başlamıştır. Ekonomik gücü olmayan ilkel topluluklarda da mutlaka sanat vardır. Sanat, psikofizyolojik bir içgüdüdür. Duygudur, incedir. İki sözcük yan yana gelir ve insanın yüreğine seslenir.

Sanat, insanla doğadaki nesnel gerçekler arasındaki estetik ilişkidir. Burada üç aşama vardır. İlk olarak sanatçı, doğadaki maddi özellikleri (renkler, sesler, çeşitli fiziksel dış tepkiler) algılar, ikincisinde bu algılar estetik olarak hoş giden biçimlere dökülür. Son aşamada ise sanatçıda daha önceki duygu ve heyecan durumlarına yeni algılar uydurulur. Yetkinlik en üst düzeye yükseldiğinde, yarattığı hayallerle, kendi özüne, gerçeği dile getiren daha iyi bir anlatım biçimi bulur.¹⁷

Sanatın yüzü bu dünyaya, insana ve hayata dönüktür; değişmesini istediği yer/şey bu dünyadır, bu dünyadadır; metafizik, yani dünya ötesi bir âlemde değildir. O, farklı olan'ın, özgün-olanın, güzel-olan'ın arayışını sürdürürken, yapıtlara tanıklık eden her birey için çok özel duygulanımlar ve çağrışımlar yaratır.¹⁸

Sanat melodram olarak bir anlamda da kaçış olabilir. Farklı duygular, gündelik hayatın bizi göremeyecek kadar kaba ve meşgul bir hale getirdiği düşünce incelikleri, söylenmesi pek çığ kaçacak sözler ve yapılması pek yersiz kaçacak işler, hepsi sanatta canlanır. Bu yüzden, sanatsever için sanat, hayattan bir kaçıştır. Bununla beraber sanat, hayatı yorumlayabilir, daha aydınlık ve yoğun bir hale getirebilir.¹⁹

¹⁶ L.N. Tolstoy, *Sanat nedir?*. çev. Mazlum Beyhan (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Y., 2007) 22.

¹⁷ Ersoy, 6.

¹⁸ Mukadder Çakır Aydın, *Sanatlar ve Toplumsal Etkileşim*, (İstanbul: E Y., 2009) 230.

¹⁹ Irwin Edman, *Sanat ve İnsan, Estetiğe Giriş*, çev. Turhan Oğuzkan, (İstanbul: Milli Eğitim Y., 1966)10.

Marcel Duchamp, 1956'da sanatı şöyle tanımlamıştır: “Ben insanın kendini insan olarak, gerçek bir birey gibi gösterebildiği tek etkinlik biçiminin sanat olduğuna inanıyorum. İnsan yalnızca sanatla hayvani durumun ötesine geçebilir; çünkü sanat, zaman ve mekânın denetiminde olmayan bölgelerin dışı vurulması için bir araçtır.”²⁰

Sanat alanında, sanatçının, duygusunun insanlara geçmesi amacı vardır. Yalnız burada sanatı, sadece haz aracı olarak değil, insanca yaşamın koşullarından biri olarak görmek gerekmektedir. O halde sanatın toplumsal yönü çok güçlüdür. Toplumsal yaşam, sanatı; sanat da toplumu etkilemektedir. O toplumun, tarihi, dini, dili, ekonomisi, politikası, sanatını etkilemektedir.

Sanat kavramı içinde, politikanın kimlik arayışları, benlik yaratmak, toplumu değiştirmek amacı ile yapılan politik mücadelelerde gizlidir. Sanat politikası; kavram olarak bir ülkede, kültürlerin ve kültürel varlıkların korunması ve geliştirilmesi için sanatla ilgilenen devlet kuruluşları, bakanlıklar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, vakıflar, dernekler, üniversitelerin sanat alanlarında izledikleri politikaların tümü oldukça geniş alanda yer tutmuştur. Sanat; bir ulusun uygarlık yolunda ulaştığı gelişim aşamalarını gösteren başarılarının toplamıdır. Yaratıcılığın en önemli ürünüdür. Sanat, düşünen insanın, yaşamını süsleyen biçimlerin ve kişisel buluşların sergilendiği kültürün beceri alanıdır.²¹

C. Sanatçı

Sanatçı, ilgi kurduğu nesnelere algılayabilen, tasarımıyabilen ve nesnelere bu yolla tam kavrayabilen özel yetenekli bir kişidir. Kişilik olarak sanatçının nitelikleri, sanatçının yaratıcılığının özünü oluşturur. Yapıtında kendisini ifadesinde kişiliği, “Sanatçı kişiliği”dir. Yarattığı yapıt üzerinde bilerek veya bilmeden yerleştirdiği kendi fikirselle kişiliğidir.²²

²⁰ Donald Kuspit, *Sanatın Sonu*, (İstanbul: Metis Y., 2006) 61.

²¹ Fethiye Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, (İstanbul: TC İstanbul Kültür Üniversitesi Y.,2009) 17.

²² Ersoy 9-10

Sanatçı yapıtında kendi düşüncelerini, duyarlılığını, kendi kişisel manevi yaşamını özgürce ifade eder. Yalnız içinde bulunduğu toplumla öyle bütünleşmiştir ki, kendini ifade ederken aslında toplumunu da ifade etmiş olur.²³

Sanatta özgürlük her şeyden önce gelir. Sanatçı kendisine zorla kabul ettirileni değil dilediğini görür. Bunu bir kargaşalık, bir kaos haline dönüşmemesi için sanatçının gördüğünü, yani idrak ettiğini, benliğinde bilinçleşeni ortaya koyması da bir zorunluluktur. Yani bu sınırlar içinde bir seçme, karar verme ve tasvir etme özgürlüğü söz konusudur. Ancak bu yoldan sahici, olumlu, spontane bir sanat yaratmasına kavuşulabilir.²⁴

Devrim Erbil sanatın yaratma süreci için: *“Sanat, satranç oyununa benzer. Bir taraf hamle yapar, durum değişir. Diğer taraf o hamleye karşı yeni bir oyun yapmak zorundadır. Bu oyun karşı tarafa bir cevap olacaktır. Sanatçının bugünkü durumu vermek zorunda olunan bu cevap gibidir, yeniliğini buradan alır”* der.²⁵

Auguste Rodin, tutkulu sanatçı tipinin en yetkin örneklerinden biri olarak, yaratıcılık kavramını, sanatçı kavramıyla harmanlayabilen ilk uygulamacılardandır; *“Sanat, dünyayı anlamak ve anlatmak isteyen bir düşünce çabasıdır”* der. Böylece *düşünme*, düşünebilme yetisi, günümüz sanatçısının en önemli niteliklerinden biri olarak kabul edilmiştir. Yani sanatçı, yansıtan, taklit eden değildir artık.²⁶

Sanatçı, bu düşünme yetisini ve yaratıcılığını kullanırken farklı ruh halleri içerisinde, farklı hassasiyetler içerisinde bulunmuştur. Sanatçıyı, bir şekil kümesi, bir renk, bir hareket, bir tabiatın veya eşyanın hissimize tesir edebilecek bir jesti, duyguyu harekete geçirebilecek sebepleri olabilmektedir.

Sanatçı, yaratım sürecinde içgüdüsel olarak, bir yandan üretmeye ve kendini yenilemeye; diğer yandan bir bütün olarak varlığını zararlı şeylere karşı korumaya çalışmaktadır. Birinci itkinin yönü, çoğalma ve dolayısıyla çeşitlenmeye; ikincisi ise

²³ Edman,12.

²⁴ Bülent Özer, *Kültür Sanat Mimarlık*, (İstanbul: Yapı Y. ,2004) 63.

²⁵ Devrim Erbil, *Sanat Yapıtları İncelemeleri Ders Notları*, 2009.

²⁶ Sıtkı M.Eriç, *Sanat Psikolojisi'ne Giriş* (Ankara: Ütopya Y., 2004) 92.

dışa kapanma ve dolayısıyla saflaşmaya doğrudur. Ancak, aşırıya kaçıldığında her ikisinin de tehlikeleri olduğu söylenebilmektedir.²⁷

Sigmund Freud sanatçıyı şöyle tanımlar: “Sanatçı yapısı bakımından içe dönüktür; nevroza uzak sayılmaz. Aşırı derecede güçlü içgüdüsel gereksinimlerin baskısı altındadır. Algıları, ilgileri, yetenekleri ve sezgileri gibi düş gücü de daha yoğun ve şiddetlidir.”²⁸ Bu hallerde sanatçı kendisini üretmeye iten tatmin edilmemiş isteklerini dolaylı bir yoldan gerçekte tatmin edebilir, çünkü eseri sayesinde başkaları da bir hayal dünyasında yaşayabildikleri için onların hayranlığını kazanır.²⁹

Bu açıklamalardan sanatçının farklı bir duygu yoğunluğu ve duyarlılık içerisinde olduğu, içinde bulunduğu yaşamdan algıladıklarını kendi süzgecinden geçirerek eserini yarattığı görülmektedir.

Sanatçı olabilmek için yaşantıyı yakalayıp tutmak, onu belleğe, belleği anlatıma, gereçleri biçime dönüştürmek gerekmektedir. Ayrıca işini sevmesi, kurallarını, inceliklerini, yöntemlerini tanınması, böylece hırçın doğayı uysallaştırıp sanata uydurması gerekmektedir. Sözde sanatçıyı tüketen tutku, gerçek sanatçının *yardımcısı* olur.³⁰ O halde sanatın yaşamla içi içe var olduğu görülmektedir. Ortaçağ’da, Rönesans’ta, Klasik sanatta sanatçılar farklı şekillerde etkilenmiş, aynı şekilde sanatçılar da o anı farklı şekillerde etkilemişlerdir.

Günümüz tüketim toplumunda ise sanatçılar ister istemez değişmiştir. Sanatsal bir üretim için belleğe dayalı bir alt yapı gerekmektedir. Ancak günümüzde televizyon ve kitle iletişim araçlarının yoğun görsel sunumlarıyla, sanatçı için gerekli olan yaşanmışlıklar ve malzemeler zihinde silikleşmiştir. Bu hızlı yaşam, sanatçıyı etkilemiştir. Sanatçı sürekli üretim halinde olmak ve kendini güncellemek zorunda kalmıştır. Kimi sanatçı çağın gerektirdiği yorumları ile bunu başarabilmekte, kimisi ise geride kalmaktadır.

²⁷ Mehmet Yılmaz, *Modernizmden Postmodernizme Sanat*, (Ankara: Ütopya Y., 2006) 211.

²⁸ Erinç, *Sanat Psikolojisi’ne Giriş*, 101-102

²⁹ Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, (İstanbul: İletişim Y., 2007) 151-152.

³⁰ Ernst Fischer, *Sanatın Gerekliliği*, çev. Cevat Çapan, (İstanbul: Payel Y., 2005) 11.

D. Sanat Yapıtı

Sanat yapıtı bir yaratmadır. Kendine özgü nitelikler taşıyan bir bütündür. Yaratmanın olduğu her yerde yenilik vardır. Sanat yapıtı doğada gördüğümüz sayısız varlıklar gibi herhangi bir varlık değildir. Sanatçı, bu düşünme yetisini ve yaratıcılığını kullanırken farklı ruh halleri içerisinde, farklı hassasiyetler içerisinde bulunmuştur. Sanatçıyı, bir şekil kümesi, bir renk harekete geçirebilmektedir.

Sanatın insana özgü bir başarı alanı olarak yer almasının ilk koşulu sanat yapıtlarıdır. Sanatçı, ortaya koymuş olduğu sanat yapıtının varlığı sayesinde sanatçı olmaktadır. Sanat yapıtları bizde acı, korku, keder, sevinç, coşku, huzur, dinginlik, hayranlık, hoşlanma, haz vb. türünden duygular uyandırmakta, bizi sarsarak derinden etkilemektedir. Alımlayıcı gerçekliğin kendisiyle değil, yansıması ile karşı karşıyadır. Georg Lukacs bunu şöyle ifade eder: *“Sanat yapıtları karşısındaki insanlar, bu yansımaları tam algılayabilmek için yaşamın normal akışından belli ölçülerde ayrılmak zorundadırlar.(...) Dikkatler geçici olarak yaşamın kendisine değil, sunulan yansımalarına yönelir.”*³¹

Sanat yapıtları, ortaya koydukları nesne ile duyuların sezgisinin aracılığından yararlanarak anlayış gücünü sevince ya da tat almaya ulaştırmayı amaçlamaktadır. Bu sevinç, nesne anlayış gücü ile yetkin bir oran oluşturulduğunda, bunun ötesine taşan bir sevinci doğurabilmektedir.

Sanat yapıtları anlamlarını çoğu zaman ya belirtmezler ya da içlerinde taşırlar. Sanatçıya yapıtın anlamını sormak, soruna bir çözüm getirmez. Hangi dürtülerin kendisini yönlendirdiği çözümlenmeye kalkıştığımız zaman, başka bir iş yapıyor demektir; bu da onu hiç değilse bir ölçüde izleyici durumuna getirmektedir.³²

Yapıtın oluşum hali önemlidir, izleyicinin bu oluşum anını yakalayabilmesi önemlidir; biçimcilik, izleyici ve yapıt arasında bu oluşması gereken diyalogu bozmakta, kopukluk yaratmaktadır. Sanat yapıtı, eninde sonunda çevresindeki insanı etkilemekte, insanla bir ilişkiye girmektedir. Bir yapıt insanı nasıl etkilerse, insan

³¹ Hülya Yetişken, *Estetiğin ABC'si*, (İstanbul: Say Y.,2009) 23-95-100.

³² Norbert Lynton, *Modern Sanatın Öyküsü*, çev. Cevat Çapan, Sadi Öziş (İstanbul: Remzi K., 2004) 196.

yaşamını o yapının koşullarına göre nasıl değiştirirse, sanat yapıtı da, onu tüketen, kullanan insanı etkileyecektir.³³

Sanat ve sanat yapıtının ortaya çıkmasında sanatçının rolünü Martin Heidegger şöyle yorumlar: “Sanatçı yapıtın kökeniyse, yapıt da sanatçının kökenidir. Zorunlu olarak, sanatçının yapıtın kökeni olması gibi, sanat da hem sanatçının hem yapıtın kökenidir. Sanat, gerçek olan hiçbir şeye karşılık gelmeyen, bir sözcükten başka bir şey değildir.”³⁴

Sanat yapıtı, tekil ve bireyselliğin ürünüdür. Bireysel ve tekilliğinde bir genellik ve bir tümellik dile getirmektedir. Bundan ötürü, bir küçük şiirde, bir öyküde, bir küçük müzik parçasında ya da küçük bir resimde insana, topluma ve dünyaya ait bir öz dile gelir: İnsan, toplum ve dünya böyledir gibi bir genel nitelik somutlaşmaktadır. Her sanat yapıtının varlığında, tüm bir toplum, tüm toplumsal ilişkileriyle yansımaktadır.³⁵

Sanat yapıtı, içinde bulunduğu toplumu etkilediği gibi, toplum da o yapıtı etkilemektedir. Bu geçmişte de böyleydi. Günümüzde ise sanat yapıtı, sanatçısı, küratörü, sanat yöneticisi, sponsor gibi dinamiklerle iç içedir. Bu bağlamda, sanat yönetimi önemli olmaktadır. Sanat yönetimini açıklamadan önce “yönetim” kavramını açıklamak gerekmektedir.

E. Yönetim ve Sanat Yönetimi

a. Yönetim

Yönetim terimi, gerek halk dilinde gerekse bilimsel yayınlarda idare, müdüriyet, sevk ve idare, başkanlık vb. karşılığı olarak kullanılmaktadır. Yönetici terimi de idareci, amir, sevk, müdür, başkan vb. gibi terimler yerine kullanılmaktadır. Yönetim kısaca “Hiyerarşideki bir üstün örgütleyici çalışmaları” diye tanımlanabilmektedir.³⁶

³³ Beral Marda, *İki Yılda Bir Sanat*, (İstanbul: Norgunk Y. 2003) 146.

³⁴ Yılmaz 212.

³⁵ İsmail Tunalı, *Estetik*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007) 81-83.

³⁶ Metin Özdoğan, Aytuğ Akesen, Abdi Ekizoğlu, *Yönetim ve Organizasyon*, (İstanbul: İ. Ü. Basımevi ve Film Merkezi: 1998) 5.

Yönetim, sosyal bir bilim dalıdır. Tarih boyunca toplumların düzenli bir şekilde hareket etmeleri durumunda daha olumlu ve daha doyurucu sonuçlar aldıkları noktasından hareket ederek bu düzen ve şekil anlayışını amaçlara yönelik bir biçimde şekillendirme esasına dayanmaktadır.³⁷ Devletin, siyasal partilerin, okulların, dinsel kurumların, kulüplerin v.b.nin yöneticileri vardır.³⁸

“Başkaları vasıtasıyla işgörme” tanımı, *teknik, beşeri ve kavramsal* olmak üzere üç boyutlu faaliyetler topluluğudur. *Teknik boyut*, yöneticinin fonksiyonel uzmanlık alanını ifade etmektedir. Her yönetici muhasebe, mühendislik, pazarlama, finans, araştırma-geliştirme gibi belirli bir dalda uzmanlık bilgisine sahiptir. *Beşeri boyut*, insan unsuru ile ilgilidir. Her yönetici, sorunları bizzat çözmek yerine, başkalarının faaliyetlerini planlayarak, koordine ve kontrol ederek, bunların gayretleri ile sonuca ulaşmaya çalışmakta olması gibi durumlarda beşeri unsur önem kazanmaktadır. *Kavramsal boyut* ise yöneticinin organizasyonunu bir bütün olarak görebilmesini ifade etmektedir.³⁹

Yönetim, genellikle beş temel fonksiyonda incelenmektedir. Bunlar: *planlama, örgütlendirme, yöneltme, düzenleme ve kontrol*'dür.

1- Planlama:

Plan, geniş anlamda tutulacak yol ve davranış biçimi diye tanımlanırken, planlama da amaçlar ile bunlara erişirecek araçların ve imkânların seçimi ya da belirlenmesi diye tanımlanmaktadır.

2- Örgütlendirme:

Örgütlendirme, planda saptanan amaçlara ve bunlara ulaşmak üzere belirlenen yollara uygun bir örgüt kurmayı kapsamaktadır. Bir örgüt oluşturma ya da örgütün etkili olarak çalışabilmesi için seçilen iş, kişiler ve işyerleri arasında yetki ilişkilerinin kurulması, iş ve işlemlerinin tümü diye de tanımlanabilmektedir.

³⁷ Mümin Ertürk, *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*, (İstanbul: Beta Y., 2000) 5-6.

³⁸ Zeyyat Hatiboğlu, *Organizasyon, Personel Davranışı ve Yönetimi*, (Meter Mat., 1976) 75-76.

³⁹ Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, (İstanbul: Yön Ajans, 1989) 8.

3- Yönelme: Bu fonksiyonun etkinlik ve verimliliği, emretme biçimine geniş ölçüde bağlıdır. Özelliği bakımından emir, demokratik veya otokratik nitelik gösterirken, şekilce yazılı veya sözlü verilebilir. Etkin bir yönelme için; takım ruhunun gerçekleştirilmesi; işgörenlerin iyi tanınması, sürekli denetimi, işgören ile işletme arasındaki ilişkilerin yakından tanınması; yetersiz kişilerin işletmeden çıkarılması, yöneticinin işgörenlerde birlik, beraberlik, çalışma ruhunu canlı tutması; astlarına, yetenek ve becerilerine uygun mevkiler verilmesi, ceza ve ödül sisteminin kurulması gerekmektedir.

4- Düzenleştirme: Planlama, örgütlendirme, yönelme, denetim ve işgörenlerin yetiştirilmesi gibi yönetsel işlevlerin bileşkesidir. Buna göre iyi bir düzenleştirmenin ilk şartı, bu fonksiyonların ayrı ayrı eksiksiz bir biçimde yerine getirilmesidir. Böylece işletme daha fazla bir değer kazanmış olur.

5- Kontrol: Elde edilmek istenen sonuçlara ulaştırabilecek şekilde işlerin yürümesini sağlayan, aykırı gidişlerin yoluna konulmasını mümkün kılan bir fonksiyondur. Bu fonksiyonun yerine getirilebilmesi için, *neyin* yapılmakta olduğunun, *ne* yapılması gerektiğinin ve şartlarının yetersizliği halinde, durumu düzeltmek için yapılacak olanın bilinmesine ve doğrultucu yaptırabilme gücüne ihtiyaç vardır.⁴⁰

Elton Mayo yönetimle ilgili olarak, "...Siyasi cemiyetin istikbali, insanın, insanla beraber yaşamayı öğrenebilip öğrenemeyeceği meselesi etrafında toplanmaktadır..." der. Karl Manheim ise "...yaratıcı bir kuvvet olarak herhangi bir müstakbel manevi gelişme ve reform kıstasının, insanlar arasında ihtilaf yaratmadan onları birleştirmek hususundaki kabiliyet olacağını..." belirtmiştir.⁴¹

Kısaca yönetim; bir grup faaliyetidir; beşeri özelliği vardır; bir işbirliği ve uzmanlaşma faaliyetidir; bir koordinasyon faaliyetidir; bir yetki faaliyetidir; rasyonel bir faaliyettir.⁴²

⁴⁰ İnal Cem Aşkun, *İşletme Politikası*, (Ankara: Emel Mat., 1973) 20-38.

⁴¹ Atilla Baransel, *Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi*, (İstanbul: İşletme Fakültesi Y., 1979) 33.

⁴² Ertürk, 46-47.

b. Yönetici

Yöneticinin değerlendirilmesinde uzun yıllar iki temel kriter kullanılmıştır. Birincisi, yöneticinin kişiliği, diğeri yöneticiliğin işlevleri ile ilgilidir. Yani yönetici, iyi planlama yapabilen, organize edebilen, iletişimi güçlü, elemanlarını iyi motive edebilen ve kontrol eden kimse olarak görülmektedir. Bunların yanında, kendisine bağlı elemanlarına iş gördürürken, karşılaştığı sorunlarla ve sorunların nasıl ele alınması ve çözümlemede neleri göz önünde bulundurması gerektiği, gibi hususlarda da yetkin olabilmelidir.⁴³ Ekibi olayın içine dahil edebilmeli ve ayrıca zamanı da iyi kullanabilmelidir. Başarılı yöneticiler iyi organize olmuş, zamanını iyi kullanan yöneticilerdir.⁴⁴

Etkili bir yönetici, iş merkezlidir ama aynı zamanda çalışan ile ilgilidir.⁴⁵ Yöneticinin hata payının en aza indirilmesi için sistemli çalışılması gerekmektedir.

Yönetimin ilkeleri, yönetim uygulamalarının sonuçlarını tahmin etmeyi sağlamakta ve yöneticilerin hata yapmalarını önlemektedir. Bu ilkeler, *tasvir edici*, *zorlayıcı (kaide ve norm koyucu)* ve *neden-sonuç ilişkilerini belirleyici* olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır. *Tasvir edici ilkeler*, değişkenler arasındaki ilişkileri açıklamaktadır. *Zorlayıcı ilkeler*, ne yapılması gerektiğini belirlemektedir. *Neden-sonuç ilişkilerini belirleyici ilkeler* ise, değişkenler arasındaki ilişkileri belirlediği gibi, sonuçları da içermektedir.⁴⁶

Chester I. Barnard, bir yapı içinde üst kademe yöneticiyi, bir sistemin işbirliği çabalarını sürdürmesi gereken insan olarak, en stratejik faktör olarak görmektedir. O'na göre üç adet yönetici fonksiyonu vardır. **Birinci fonksiyonu;** bir iletişim sisteminin kurulması ve korunmasıdır. Bu yöneticinin birincil görevi olup ayrıca; çalışanın dikkatli seçimi, olumlu veya olumsuz yaptırımlar ve mevcut biçimsel organizasyonun güvenliği de yöneticinin sorumlulukları altındadır. **İkinci fonksiyonu;** organizasyonun çalışanlardan mümkün olduğunca yüksek faydayı elde etmesi için etkili kazanımların sağlanması ve

⁴³ Besim Baykal, *Organizasyonların Yönetimi*, (İstanbul: Meter Mat., 1981) 70.

⁴⁴ Ron Coleman, *Yöneticinin kılavuzu : İyi Bir Yönetici Olmak İçin 525 Kural* (İstanbul: Remzi Kit., 1990) 57-67.

⁴⁵ Richard M. Hodgetts, *Yönetim, Teori, Süreç ve Uygulama*, (İstanbul: Beta Y., 1999) 11.

⁴⁶ Baransel, 59.

terfidir. Bu durum personel değerlendirmesi, personel tedariki ve teşvik programının geliştirilmesini gerektirmektedir. **Üçüncü fonksiyonu;** kurumun amaç ve hedeflerinin formüle edilmesidir. Bu görev; genel planın izlenmesi için bir iletişim sisteminin geliştirilmesine ve yetkinin usta ellere verilmesine ihtiyaç göstermektedir.⁴⁷

Genel olarak yönetici bu özelliklerde olması gerekirken farklı ortamlarda farklı şekillerde de olabilmektedir. Örneğin, yöneticinin çok kültürlü ortamlardaki rolü daha farklıdır. Bu ortamda temel sorun, farklı örgütlerin, kişilerin ve kurumların sahip oldukları tutumların, değerlerin ve alışkanlıklarının etkisi altında etkileşimde bulunulmasıdır. Burada lider, kültürel farklılıkları görmezden gelmek ya da farklı bir kültürü asimile etmek yerine, kültürel çeşitliklerden kaynaklanan zenginliğini avantaja dönüştürebilmelidir. Bu anlamda yöneticiler, giderek daha homojen hale gelmekte, hatta yeni kültürel etkilere açma konusunda daha rahat hareket edebilmektedirler.⁴⁸

c. Sanat Yönetimi

Bugüne dek sanatın birçok tanımı yapılmıştır. Günümüzde, sanat nedir diye sorulduğunda; “sanat işe yarar bir şeydir, tüketilir, popülerdir, mümkün olduğunca çabuk, kalıcı olmadan tüketilmelidir” denir. Sanatçı, kısa süreliğine ünlüdür. Artık sanatçı elit azınlık değildir. Bu tüketim toplumunda sanatın yönetilmesi gerekmektedir. Toplumun sanat ihtiyacının nasıl yönlendirileceğinin bilinmesi gerekmektedir.⁴⁹ O halde “sanat yönetimi” nedir?

Sanat yönetimi; bilimsel anlamda sanatın ve sanatçıların yönlendirilmesidir. Kurs, atölye, galeri, tiyatro, konser gibi sanat dallarının yönetimi için gerekli bilgi ve deneyimi edinmek amacını güder. İş kurma, yatırım, kapital artırımını, fiyat hesaplaması, promosyon ve korumayı içermektedir. Sanat Yönetimi ayrıca çevrenin politik, ekonomik, toplumsal ve ideolojik koşullarının etkisi altında olmakla birlikte, yöneticilerin

⁴⁷ Hodgetts, 57.

⁴⁸ Pınar Eraslan Yayınoglu, *Çok Kültürlü Ortamlarda Halkla İlişkiler, Kurumsal İletişim ve Yönetim*, (İstanbul: İst. Tic. Üniv. Y., 2005) 59-74.

⁴⁹ Mutlu Erbay, “Sanat-Sanat Yönetimi ve Ötesi”, *Eleştiri dergisi*, Şubat 2009:38.

kişilikleriyle de sıkı sıkıya bağlıdır. İnsanlığın ekonomik, kültürel, toplumsal ve örgütsel düzeyi yükseldikçe, zora dayanan işgördürme, yönetim yolları ortadan kalkacaktır.⁵⁰

Sanat yönetiminde, toplumların sahip oldukları kültürel değerlerin, yönetim fonksiyonlarının işleyişine etkisi vardır. Bu yönetim fonksiyonları şunlardır:

Planlama: Planlama, ne yapılacağına önceden kararlaştırılmasıdır. Yönetici ileride yapılacak olan işleri ve nasıl yapılacağını planlarken mevcut ve geçmişteki ekonomik ve sosyal değişimleri de düşünüp, tahminde bulunmaktadır. Toplumun kültürel hareketliliği, kültür öğelerinin karışım ve önem sırasının değişmesi, yapılan planın sonucunu etkileyebilmektedir. Planların uzunluğu ya da kısalığı önemlidir.⁵¹ Sanat yönetiminde plan-program, daha iyi yönetme çabası vardır. Sanat organizasyonları, bir amaç için bir araya gelmiş insanların yaptıkları planlı çalışmalardır.

Örgütlendirme: Örgütlendirme, işlerin, yetkilerin ve sorumlulukların belirlenmesi olduğuna göre, görev ve mevkiler ortaya çıkar. İşler tayin ve tespit edilirken kültürel değerlerin etkisi olacaktır. Toplumun kültürel değerleri, örgüt içinde yer alan kişileri etkilemektedir. Benzer inanç ve tutumlar, benzer kültürel değerlerin yaygınlığını, örgütlenme fonksiyonunun uygulanmasını kolaylaştıracaktır.

Yürütme: Bu fonksiyona kültürün etkisi çok yönlüdür. Kültürel değerlerinin etkisi altında olan kişiler, örgüt içinde de kendi kültürlerinin etkisinde oldukları gibi, başka kültürlerin üyelerini etkileyecekler veya onlardan etkileneceklerdir. Bu da takım ruhunu etkileyecektir. Kültür değişmesinin yavaş olduğu toplumlarda, geleneksel inanç ve değerler hâkimdir. Bu da sanat yöneticisini olumsuz yönde etkileyecektir.

Koordinasyon: Koordinasyon, örgütün karmaşıklığı ile doğru orantılı olarak önem kazanan bir haberleşme sisteminin fonksiyonudur. İşletme içinde yer alan kişilerin, özellikle iş gruplarının, kültür öğeleri arasındaki benzerlik veya yakınlık, gruplar arası koordinasyonun ilk şartı olacaktır. Yöneticinin oluşturacağı grupları çok iyi tanıması da önemlidir. Eğer böyle olursa ilişkiler kolaylaşır. Koordinasyonun, sorumluluk ve örgüt ile ilgili olduğu düşünüldüğünde, gelişmiş ülkelerde daha başarılı uygulanacağı kabul edilir.

⁵⁰ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 23.

⁵¹ İlhan Erdoğan, *Kültürün Yönetim Fonksiyonlarının Uygulanmasına Etkisi ve Faktör Analizi Yöntemi ile Bir Araştırma*, (İstanbul: Sermet Mat., 1975) 61-63-66.

Kontrol: Toplumun teknolojik yapısı, kontrol araçları ve yollarını belirlerken, kültürel değerler, tutum ve tavırlar, kontrolü zorlaştıracak veya kolaylaştıracaktır. Grubun kültürel özellikleri bilinirse, kontrol kıstas ve yollarının belirlenmesi kolaylaşacaktır. Toplumun kültürel düzeyi değiştikçe, kontrol standartları da değişecektir.⁵²

Sanat yönetimini etkileyen bu fonksiyonların yanında, sanatın stratejileri ve liderlik türleri, çalışanların gelişim programları, gösterilerin planlanması ve sunumu, halkla ilişkiler, projeler, bütçe ve parasal ihtiyaçların tanımlanması gibi çalışmalar da bu alan içinde yer almaktadır.⁵³ Artık çoğu devlet, sanat yönetimi organizasyonlarına daha yakındır. Ayrıca devlet, sanat yöneticilerine destek olacak olan güncel bilgileri sağlamada da daha yakındır.⁵⁴

Sanat yönetimi, diğer yönetimlerden daha farklı bir işleyiş gerektirmektedir. Sanat yönetimi, bir takım ara yüzler oluşturma meselesidir ve kavramsallaştırma becerisini gerektirir.⁵⁵ Artık sanat yönetimini, ülkenin kültür politikasından, dünyadaki teorilerden, kültür yönetimi modellerinden ve katmanlarından, hangi katmanda, hangi paydaşların, ne tür fonksiyonları üstlenmesi gerektiğinden soyutlamak mümkün değildir.⁵⁶ Bu bağlamda bugünün sanat yönetimi, içinde bulunduğu toplumu temsil eden bir alan olmaktadır.

Sanat yönetimi, ilişkisel bir ağ kurmaya dayanır, yani tek bir alanda sanat yönetiminin yapılması mümkün değildir. Koleksiyon yönetimi, tiyatro yönetimi, sahne yönetimi gibi yönetim türleri yanında, sermaye yönetimi, personel yönetimi, finans yönetimi, pazarlama ve reklâm yönetimi, araştırma ve geliştirme yönetimi gibi değişik yönetim türlerini kapsamaktadır. Çalışma sistemleri, personel kadroları, eğitim, pazarlama, sergi etkinliklerinin gelişmesi, çeşitli ülkelerdeki çalışmalar öncü olmuştur. Günümüzde eserlerin korunması, restorasyonu, sergileme, güvenlik, tanıtım gibi konuların gittikçe önem kazanması, kuruluşların kadrolarında koruma uzmanı, onarım uzmanı, reklâm, halkla ilişkiler, tasarımcılar gibi uzman işgücüne gerek duyulmuştur.⁵⁷ Bu anlatılanlar sanat yönetiminin çok yönlü bir alan olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sanat yöneticisinin de çok yönlü olması gerekmektedir.

⁵² Erdoğan, 82-83-85-99-101-113-114-130-131.

⁵³ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 23.

⁵⁴ William J. Byrnes, *Managemet Arts*, (Burlington: Focal Pres, 2009) 42.

⁵⁵ Korhan Gümüş (2010 AKB Ajansı Kentsel Uygulamalar Direktörü), Kişisel Görüşme, 04.02.2010.

⁵⁶ Esra Nilgün Mirze, (2010 AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009.

⁵⁷ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 25-51

c. Sanat Yöneticisi

Sanat yöneticisi; kurumundaki tüm personeliyle, sanatçılarla, bağış yapan kurum ve kişilerle sürekli ve etkin bir iletişim içinde olması gereken kişidir. Bir sanat yöneticisi, kaynakların çoğu zaman kısıtlı olması nedeniyle, projeler için güven ve motivasyon ortamı oluşturabilen, proje ekibindeki takım arkadaşlarının başarmaya yönelik enerjisini maksimum düzeye çıkarabilen bir lider olmalıdır. Bir sanat yöneticisinin kişisel gelişim sağlaması gereken başlıca yetkinliklerden biri, çok yönlü işler yapma becerisine sahip olmak ve aynı anda tamamlanma aşamasına gelen birçok proje olduğunda, paniğe kapılmadan doğru kararlar vermeye ve bu kararları etkin biçimde uygulamaya devam edebilmektir.⁵⁸

Bir sanat yöneticisinin sözü geçen becerilerin yanı sıra görevi, bir sanatsal organizasyonun açılışından ya da gösteriminden daha fazladır. O, dünyadaki uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel sanat organizasyonlarının da farkında olmalıdır. Bu organizasyonların yapım aşamasında ve nihai etkilerinin takibini gözlemlemek için kendisine sistematik bir yol geliştirmelidir. Bununla birlikte kitaplardan, gazetelerden, magazinlerden, yayın yapan kuruluşlardan ve internetten önemli bilgiler toplayabilir.⁵⁹

Sanat yöneticilerini yönetim düzeyinin kuvvetli olabilmesi, çalışanların yapmakla sorumlu oldukları işleri daha iyi yapabilmeleri için, uygun ortam ve imkânların sağlanması gerekmektedir. Bu ancak etkin yönetim süreci içinde, etkin planlama ve yönetim politikalarının geliştirilmesi ile mümkün olacaktır.⁶⁰ Bu konularda artık çoğu devlet, sanat yöneticisini desteklemektedir. Bu devletler, sanat yöneticilerine liderlik, pazarlama, kaynak yaratma, etkinlik planlama ve bilgi teknolojisinin kullanımını geliştirmede daha yakındır.⁶¹ Yeni açılan kültürel ve sanatsal kurumlar, devletin bankalara eser alma zorunluluğu getirmesi, yarışmalar açması, konserler düzenlenmesi, yabancı öğretim üyelerini ülkeye getirmesi ya da genç öğrencileri yetiştirmek üzere yurt dışına göndermesi, sergilerin açılmasını desteklemesi, konserler yapılması sanatı etkileyen önemli unsurlardır.⁶²

⁵⁸ Brett Littman, "Sanat Yöneticisi Profili", *Akademist Dergisi Sanat Yönetimi Özel Sayısı*, Sayı:8, 2004,35-37.

⁵⁹ J. Byrnes, 86-89.

⁶⁰ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 24.

⁶¹ J. Byrnes,42.

⁶² Mutlu Erbay, "Sanat-Sanat Yönetimi ve Ötesi", 40.

Sanat yöneticisini görevi, projenin karar aşamasından, kazanılan paraya, eserin üretilmesinden, bu eserle izleyicinin buluşmasına kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir. Kültürel, sanatsal ve yönetsel anlamda geniş bir perspektife sahip olan kişiye sanat yönetmeni denir. Tek bir alanda sanat yönetimi yapılamaz. Örneğin, bir sanat yönetmeni sadece “bale yönetmeniyim” diyemez. Diğer tüm sanat dallarında da bilgi ve deneyim sahibi olması gerekmektedir. Sanat yöneticisi, buna benzer bir bakış açısıyla toplumdaki bireyler arasında farklı sosyo-kültürel değerleri de göz önünde bulundurmalıdır.

Sanat yöneticisi, kendi toplumunda karmaşık, karşıt davranış ve inanışlarla karşılaşabilir ki bu durumda o, bütünleştirici bir yaklaşım sergilemelidir. Geleneksel sosyal yapılar (aile, okul ve bölgesel bağlantılar) üzerinde pek çok değişiklik yapılmasına rağmen, sosyal değer ve inanışların etkisi günümüzde dahi büyük bir rol oynamakta, bunlar toplumun önemli kanıtları olarak görülmektedir. Sanat yöneticisi, bu değişiklikleri göz önünde bulundurmalı, estetik ve entelektüel bakış açısıyla, sanatçı ve seyirci buluşmasında, çok sayıda insanın, maksimum düzeyde zevk alacağı bir yapılanmayı hedeflemelidir. Bu tarih boyunca da böyle olmuştur. Sanat yönetimini kısaca tarihine bakıldığında; Antik zamanlarda da sanat yönetimi olduğu görülmektedir. M.Ö. 534’lerde Yunanlılar, bir devlet sponsorluğu sistemi ile festivaller gerçekleştiriyordu. Bu festivaller de planlama, düzenleme, yönetim ve kontrolü gerektiriyordu. Roma’da, devlet sponsorluğu ile bir yıl boyunca ulus olaylarının bir parçası olarak sanat festivalleri üretilmekteydi. Müzeler, Yunan kültürünün çok önemli bir parçasıydı. Erken müzeler, bir bilim kütüphanesi, bir araştırma merkezi olarak donatılmıştı. Yunan kültüründe olduğu gibi diğer kültürlerde de yerli müzik formları, dans ve tiyatrolar gelişmişti.⁶³

Sanat yönetiminin tarihte ki örneklerinin de bugünkü yönetim fonksiyonları ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu sistemli yaklaşımın amacı, katılımı ve memnuniyeti en üst seviyeye getirmek içindir. Sanat yöneticisi, sanatın ve kültürün üretilip dağıtıldığı eğitimsel, girişimsel ve kültürel bir örgütü gerçekleştirmede başarılı olursa yönetimden aldığı keyif de gerektiği şekilde artış gösterecektir.⁶⁴

⁶³ J. Byrnes, 25-26-99.

⁶⁴ Ela Gürten, *Sahne Sanatlarında Yönetim ve Etkili İletişim*, (İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: 2009) 117-118.

d. Küratörlük

Küratör s zc g , Latince kökenlidir ve mülkiyet muhafızlığı anlamına gelmektedir. Sözcük, Antik Latince'deki "curatus" ve Ortaçağ Latincesindeki "curatos" (rahip) ve "curation" (tedavi etme) sözcüklerinden türemiŐtir. Küratörlük, müze ve galeri yöneticiliği ya da sergi komiserliği, organizat rl ğ  olarak tanımlanmakla birlikte en geniş anlamıyla "sergi düzenleyici"sine karşılık kullanılmaktadır. Bugünkü anlamıyla küratör kelimesi, müzelerde yerleşen yeni kullanımlarında ve sanat dünyasının algılanmasında, daha dinamik kullanımları bir araya toplamak üzere dönüşmüştür. Küratör, sanat ağının birçok düzeyinde sorgulanan, oluşum ve savunma halinde bir terimdir.⁶⁵

Küratör, listelemek, kategorize etmek, seçim kriterlerinde tek baŐat  ge olmak üzere yola koyulur, sergileri biçimlendirir, yapıtları yan yana getirir, onları belli bağlamlara oturtmaya çalışmasıyla bize kendi "görme/ yorumlama" modelini önermiŐ olur.⁶⁶

Küratörlük nasıl ortaya  ıkmiŐ ve ŐekillenmiŐtir? Dünyada sanatçının, özellikle de eleŐtirel, büyük sanatçının varlığının yavaş yavaş ortadan kalkıŐıyla beraber, sanatçının etkinlik alanlarının, yani sosyal ve kamusal alandaki sözlerinin ulaŐabilirliđi ve yaptırım gücü giderek azaldığı, teoriden ve işin bütününü algılama sürecinden koptuğu görülmektedir. Bu durumlar, sanatçının kendi iç dünyasına çekilmesine neden olmuştur. Sanat  daha dar alanlarda varlığını devam ettiren özne haline dönüŐtüđünde, ortaya çıkan boŐluđun, küratörlük kurumu tarafından sahiplenildiği düşünülmektedir.⁶⁷ Küreselleşme süreciyle birlikte değişen ekonomik, siyasi ve kültürel değerler küratörün tanımını ve işlevini de deđiŐirmiŐtir. 1980'li yılların sonları ve özellikle 1990 sonrası sanat ortamında küratörler, gerek düzenlenen

⁶⁵ Burcu Pelvanoğlu, "Süreli Sergiler - Yeni Açılımlar: A, B, C, D Sergileri", *Paneller İnternet Sitesi*, (http://www.sanalmuze.org/paneller/Ssd/burcu_pelvanoglu_6.htm, 25.03.2010).

⁶⁶ Solmaz Bunulday, "Küratör nedir, ne yapar, niçin gereklidir?..", *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:17.

⁶⁷ Levent  alıkoğlu, * ađdaŐ Sanatta Sivil Oluşumlar ve İnisyatifler*, (İstanbul: Yapı Kredi Y., 2007) 122-123-124.

sergilerde, gerekse kurumlarda güçlü bir pozisyona sahip olmuşlardır.⁶⁸ Artık küçük sanat galerileri dahi sergilerinde “küratör” sözcüğünü kullanmaktadır.⁶⁹

Küratör, çeşitli kurumlarda sanatçının kendine özgü sesinin garantörlüğünü yapan, politikacının kültürel amaçlarını yerine getiren, bağışlara aracılık ederek müzesini ve onun koleksiyonunu ileriye götüren, kurumsal özgürlükten ödün vermeden sponsora kapı açan ve izleyicinin eğitim gereksinimleriyle eğlence arzularını yorumlayan biridir.⁷⁰ Öte yandan küratör, zamanın modasına karşı da dikkatli olmalıdır. Değerleri henüz kanıtlanmamış ya da kopya olan çalışmaları koleksiyona katmamalıdır.⁷¹

Küratör, sanatsal değerleri fark etmenin yanı sıra, sanatçı ile olan ilişkisinde de dikkatli olmalıdır. Bu ilişkide küratörlerin sanatçıya müdahale ettiği düşünülmektedir. Bu sanatçının özgürlüğünü ve özgünlüğünü zedeleyen bir durumdur. Bir sanatçıya kendi işaret etmek istediği dışında bir “şey” ürettiremezsiniz. Sadece aynı takıntıya sahip fakat farklı kanallarda dolanan sanatçıları doğru yer, doğru zaman, doğru konsept içerisinde yan yana getirebilir, aynı başlık altında sunabilirsiniz. Bu ilişki, samimi, paylaşımcı, aynı dünyaları yaşamaktan memnun olmanın gerektirdiği bir birlikteliktir.⁷²

Küratörlüğü salt sunumu yapan, sabit yapıtları izleyiciye ulaştıran bir aracı olarak görmek doğru değildir. Sürecin tüm katılımcıları birer metindir ve ortaya çıkan karışık görünüm hiyerarşiye uygun değildir. Sanatçı, yapıt, küratör ve izleyici özerk değerlerdir.⁷³ Bu özerklik içerisinde bir uyum sergilenmelidir. Toplumun sanatçılara elbet ihtiyacı vardır. Ama artık çağdaş sanat dünyasında bu birlikteliğe de ihtiyaç olduğu bir gerçektir.

⁶⁸ Pelvanoğlu, “Sürekli Sergiler - Yeni Açılımlar: A, B, C, D Sergileri”, 25.03.2010.

⁶⁹ Yavuz Tanyeli, “Küçük sanat galerileri bile sergilerinde “küratör” sözcüğünü kullanıyor...”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:19.

⁷⁰ Karsten Schubert, çev. Rana Smith, *Küratörün Yumurtası*, (İstanbul: İstanbul Sanat Müzesi Vakfı Y.,2004) 87.

⁷¹ Yılmaz, 397.

⁷² Levent Çalıköğlü, “Yeni Can Sıkıntımız: Küratörlük”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:12.

⁷³ Kubilay Akman, “Bence Sanat Dünyasına Henüz Toplum Olarak Neşter Atamadık...”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:15.

F. Kùltür ve Sanat İlişkisi

Günümüzde, kùltür ile sanat kavramları, eş anlamlı ya da birlikte kullanma eğilimi yaygın olsa da, kùltür ile sanat -yakından ilişkili olmakla birlikte- benzeş ya da özdeş değildir. Her sanat olayı, belki bir kùltür olgusu sayılır da, her kùltür olgusu veya varlığı sanat değildir. Bilimsel anlamda kùltür, dini, sanatı, yapıp ettiğimiz her şeyi içine alan karmaşık bir varlıktır.⁷⁴

Edward Tyler, sanatı, kùltürün bir alt olgusu olduğunu gösteren antropolojik şu tanımı yapar: *“Kùltürü medeniyet ile eşit tutan ve onu bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenekler, görenekler ve toplumun bir üyesi olarak insan tarafından kazanılmış diğer tüm becerileri kapsayan karmaşık bir bütündür.”*⁷⁵

Hüsamettin Koçan şu tanımları yapar: *“Sanat kùltürün parçasıdır. Sanat kùltürün dinamizmini üretir. Sanat kùltürü evrenselleştirir. Sanat bunları sanatçının elleri ile yapar. Yani sanatçı, kùltüre dinamik bir boyut kazandırır ve ürettiğini insana armağan eder...”*⁷⁶

Emre Kongar ise *“Kùltürün bir bütün olduğunu hiçbir zaman unutmayalım. Unutmayalım ki, maddi kùltür, manevi kùltür ve sanat, edebiyat, düşün yapıtları ayrımı aslında yapay bir ayrımdır. Bütün bu ayrımlar gibi bu da ancak öğrenme ve aktarma amaçlarıyla yapıldığında bir anlam taşır.”*⁷⁷ şeklinde kùltürü tanımlamıştır.

Emre Kongar’ın bu tanımında kùltür ve medeniyeti, bir toplumun genel bütünlüğü içinde ele aldığı görülmektedir.

Fethiye Erbay’ın, *“Sanat Yönetimi’nin Boyutları”* adlı kitabında, bir ülkenin sanatsal alanda ortaya koyduğu, ürettiği soyut ve somut değerlerin, kùltürün bir parçası olduğunu, insanın kendini yönlendirmesi ve zenginleştirmesinin, ancak sanatsal çabalarla karşılanabileceğini ifade etmektedir. Kitapta; Raymond William’ın *“Kùltürel*

⁷⁴ Güvenç, *Kùltür’ün abc’si*, 12.

⁷⁵ Cristoph Wulf, *Tarihsel Kùltürel Antropoloji*, (Ankara: Dipnot Y.,2004) 129.

⁷⁶ Hüsamettin Koçan, *Türkiye’de Kùltür Politikaları*, (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003) 296-297.

⁷⁷ Doğan Ergun, *Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2000) 45.

çalışmalar zorlukla da olsa, insanların hatalarıyla başa çıkması ve zaman kazanmasında önemli olmakla birlikte, yıllarla değişen, ama genel olarak kalıcı olan sanatsal düzeyin göz önüne serilmesine tanıklık eder.” satırlarına yer verilerek sanatın kültürel ortamdaki rolü açıklanmıştır.⁷⁸ O halde bu sanatsal çabalarda sanatçının toplum içerisindeki rolü önemlidir.

Sanatçılar topluma, toplumdaki çeşitli sınıflara, bu sınıfların karşılıklı ilişkilerine ve durumlarına, çehresine ve psikolojisine yön vermektedir. Halkın hayatında bulunan hammaddeler, devrimci sanatçıların yaratıcı çalışmasıyla, halk kitlelerine hizmet eden sanatın ideolojik biçimini almaktadır. Ancak bütün bunlar kavrandıktan sonra zengin ve yönü doğru bir sanata kavuşulabilir.⁷⁹

Sanatçıların kendi kimlikleri ve kültürleri vardır. Kimlikleri, ülkelerini temsil ettikleri gibi sürekli geçiş ve dönüşüm içindedir. Hiçbir kimlik sabit değildir. Kendi kültürlerin başka kültürlerle etkileşimi çok önemlidir. Bazen sanatçılar içinde bulunduğu toplumdan farklı bir ortama geçmek veya kendi kültürlerini başka ülkelere tanıtmak istemişlerdir. Sanatçı Paul Gauguin’in Tahiti’ye yerleşmesi gibi, opera müziğinin her yere yayılması gibi. Bu kültürlerarası geçişlilik ile farklı boyutta bir sentez oluşturulmuştur. Bu da sanatın evrenselliğini ifade etmektedir. Biz dünyanın öbür ucundaki yerel bir müzikten hoşlanabilmekteyiz. Kültür ise sanatı kapsayan bir olgu ise ona tüm dünyanın belki de en ortak dilidir diyebiliriz.

Sanat eğitimi de kültürü belirlemede önemlidir. Çünkü sanat eğitimi “yaratıcılığı ve çok yönlü düşünmeyi ve değerlendirmeyi” geliştirmektedir. Nitekim sanatsal eğitimin iyi temellendirilmiş toplumların çağdaş dünyada çok daha farklı konuma yükseldikleri ortadadır. Türkiye’de de bu doğrultuda yeni adımların atılması gerekmektedir.⁸⁰

Türk kültür ve düşüncesi, bir yandan, geçmişten gelen donmuş, yaşama ve yenileşme gücünü yitirmiş geleneklerin, değerlerin ve dogmaların, diğer yandan, Batıdan gelen felsefe ve sanat akımlarının, ideolojilerin doğurduğu çelişmeler,

⁷⁸ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 149.

⁷⁹ Mao Zedung, *Sanat, Kültür ve Edebiyat Üzerine*, çev. Celal Üstel (İstanbul: Koral Y., 1975) 37-54.

⁸⁰ Ercan Karakaş, “Yaratıcılık ve Kültür Yaşamına Katılım”, *Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyum Bildirileri* (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003) 70.

istikrarsızlıklar ve belirsizliklerin içindedir.⁸¹ Bu ilerleme yolunda Türk kültürünün zenginliğinin bilincine varmalı, kültürel zenginliklerimizi ön plana çıkaran sosyal proje ve yatırımlar yapılmalıdır.

Son yıllarda ülkemizde hem kurumsal hem de etkinlik ve projeler anlamında bir canlanma söz konusudur. 2010 yılı içerisinde yer alan en önemli olay ise İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti seçilmesidir. İstanbul 2010 AKB süreci boyunca, pek çok sanatsal projeye destek verilerek, kentte sanatın daha da gelişmesi ve sanatsal üretimin artması, kültür ve sanat tüketiminin yaygınlaşması hedeflenmektedir.⁸²

G. Günümüzde Sanat, Sanatçı ve Sanat Ortamı

Günümüzde sanatçı; sanat piyasası, sanatın yönetimi, sanat pazarı, sanat sponsorluğu, küratör gibi çok değişik oluşumlarla karşı karşıyadır. Bu bağlamda sanat, çok daha fazla desteklenme ihtiyacı içerisindedir. Sanatın desteklenmesi için elbette ki öncelikle sanatçının desteklenmesi gerekir. Avrupa'da, Orta Çağ'da, sanatçıyı kilise, imparator, kral veya bu derece güç ve para sahibi yöneticiler desteklemiştir. Günümüzde de benzer şekilde iş adamları, büyük ticari kuruluşlar, bankalar, vakıflar ve devlet tarafından desteklenmektedir.

Ortaçağ dönemindeki din adamlarına boyun eğiş, şimdi yoktur. Sanatçı özgürdür. Fakat günümüz sanatçısı, bu özgürlüğünü ne kadar ortaya koyabilmektedir, çalışmalarını ne kadar sergileyebilmektedir, sunması için ne kadar imkâna sahiptir? Burada devletin sanat politikasının önemi ortaya çıkmaktadır. Çağdaş yönetimler, buna gerekli koşulları hazırlamışlardır. Bu yönetimde, sanatçının özgürlüğünün kısıtlanmaması ve kendini hiçbir şekilde borçlu hissetmemesi önemlidir.

Günümüzde sanatın alanı da değişmiştir. İnsanı kendine ortak edebilmek için sanatın kullanabileceği alan kaymıştır. Sanat, izleyiciyi dürterek sanatın kendi dışındaki bütün olgularla rekabet içinde olduğunu gösterecek bir keşif alanı olmuştur. Sanatçı, bu

⁸¹ Joseph- Emile Muller, *Modern Sanat*, çev. Mehmet Toprak, (İstanbul: Remzi K.1972) 49.

⁸² İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Dergisi, www.istanbul2010.org

kalabalık alanda dikkati çekecek yapıt üretmeyi, sanat uzmanı da bu alandaki kalabalık yapıt topluluğundan ses çıkarmak için ilgi çekici senaryolar yazmayı hedeflemektedir.⁸³ Durum böyle olunca global bir anlayışın olması zorunlu gibi görünmektedir. Sanatçılar, sadece kendi kültürleriyle değil, dünya kültürleriyle karşılaşmak ve yapıtlar üretmek istemektedirler.

Çağdaş sanat, yaratıcılıktan çok bir disiplin gibi durmaktadır. Sanat artık bugün, endüstriye yönelik bir proje olarak yorumlanmaktadır.⁸⁴

Sanat yapıtı ise günümüzde bir yatırım aracı olarak görülmektedir. Kriz dönemlerinde sanatta bir hareketlilik oluşmaktadır. Müşteriler, antika veya sanat yapıtı satın alarak kendi varlıklarını güvence altına almaktadırlar. Kriz geçici ama sanat eseri kalıcıdır ve sanat eseri daha az değer kaybeder mantığı vardır. Buna popülerlik peşindeki insanların, zenginlerin görünür olma arzusu da dahil edilebilir. Aynı şekilde bankalarda da bir görünürlük kazanma isteği vardır. Bankalar, sanat dünyasını etkileyip kârlı bir yatırıma çevirebilirler. Durum böyle olunca sanatsal hizmetlerin içine “işletmecilik” konusu da girmiş olmaktadır. Şirketler arasında da bir etkileşim başlar. Günümüzde sanat kurumları şirketleşmektedir ve bir şirketin karşılaştığı, fon bulma ve sürdürme çalışmalarını yapmak zorundadır. Şirketleşme kavramının sanat kurumlarına getireceği yeni açılımlar, 21. yüzyılda avantaj ve dezavantajlı durumlar olarak sanat yönetiminin çalışma alanını zorlayacaktır.⁸⁵

Sanatçı ise 21. yüzyılda kültürün hızlı bir uçağı gibidir. Uçağın içinde tüm görüntüleri kontrol eden ve çok etkileyici bir biçimde en kritik noktaları ve en krizli durumları hedef seçmiştir. Çağdaş sanatçı, tüm değişik sanat şekillerinin sahibi gibidir, bir mirasçısıdır. Problem, yeni formlar üretmekte değil, onları icat etmektedir. Mekân icat etmek de buna dahil olmuştur. Sanat formlarıyla yapılan çalışmalar ve mekânlar, değişik kültürleri de içermek durumundadır. Artık çağdaş sanatın görüşü yaratmak değil, varolan strüktürleri değiştirmektir.⁸⁶

⁸³ Madra, *İki Yılda Bir Sanat*, 84.

⁸⁴ Nicolas Bourriaud, “Günümüzde Sanatçı.?” çev. Sara Hatem, *Sanatarkunst Dergisi*, Ekim 2008:5.

⁸⁵ Erbay *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 125.

⁸⁶ Bourriaud, “Günümüzde Sanatçı.?” 5.

Bugün, farklılaşan bu sanat ortamında “Güncel Sanat” söylemi ile karşı karşılaşmaktayız. Türkiye’de 1990’ların ortalarından bu yana gündemde olan “Güncel Sanat” nedir, karşımıza nasıl çıkmaktadır? Sözlüklerde ‘güncel’in anlamı, ‘günün konusu’, ‘şimdiki’, ‘bugüne ait’, ‘bugünün havasına uyan’ ya da ‘aktüel’ diye geçmektedir. Güncel sanat ise deseni video, tuvali fotoğrafla ile, fotoğrafın üzerini desenle, desenin üzerini tekrar fotoğrafla çalışmak, bunları bir enste birleştirmek ve bunun videosunu yapmak veya fotoğrafta bir video yapıp videodan fotoğraf çıkartmak gibi çağdaş deneysellikler olarak tanımlanmaktadır.⁸⁷

Son zamanlarda ‘çağdaş sanat mı’, ‘güncel sanat mı’ gibi terimsel çelişkiler görülmektedir. Bu konuda Vasif Kortun, “çağdaş”; kavramının içinin devletçilik, elitizm, ve zoraki bir laiklik koktuğunu bu yüzden ‘güncel sanat’i tercih ettiğini söylemektedir.⁸⁸ Levent Çalikoğlu’na göre ise; “güncel sanat, kendi zamanına dokunan, hızlı tepkiler veren, kendi zamanının sosyo-politik problemlerini açık bir anlatım ve temsiliyet olarak görünür kılan ve tepkisel bir tavırdan güç alan alternatif ifade tarzı olarak işlev görmektedir.” O’na göre Çağdaş sanat, modernizm ve geç modernizme ait sorunlar üzerine düşünen, sanatı dönüştürülen bir imgedir. Ömer Uluç da günümüzün kötü çağdaşlıklarla dolu olduğunu, bunda kültürel globalleşmenin etkisi olduğunu ileri sürmektedir.⁸⁹

Martin Gnemann’ın “*Güncellik, dünyasal bir süreçten geçirilerek ele alınan bir şey olarak görülüp irdelenmelidir. Dünyasallık, kendi içinde maddi ve manevi koşullarla sorgulanır. Güncel sanat, klasik ve 20. yüzyılın ilk yarısının sanatındaki gibi çoğullaştırmak yerine çoğaltılmış olduğundan çelişkilidir. Güncel sanat, geçmişten kopmuşsa iş bitmiş demektir. Bugün, mağara ressamlarının yaptıklarını değerlendiren, kullanan sanatçılara rastlıyoruz. Vergiler, konut ipotekleri vb. sırtlanılan yükler, sanata gerekli zamanı bırakmaz, pür düşünceyi engeller.*”⁹⁰ yorumu güncel sanata dikkati çekmektedir.

⁸⁷ http://felsefeekibi.com/sanat/yazilar/yazilar_guncei_sanat_nereye_gidiyor.html, 10.11.2009.

⁸⁸ Yılmaz 433-434.

⁸⁹ Levent Çalikoğlu, “Sanat Çağdaş mı, Güncel mi?/ Çağdaş küçümsüyorlar” ,*Radikal İnternet Baskısı*, 10.11.2009. (<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=236333>)

⁹⁰ Rudolf Zeichen, “Güncel Sanat Ne.?” çev. Dodi Halili, *Sanatarkunst Dergisi*, Ekim 2008:16.

20. yüzyıl sanat gelişmelerinin, dünya sanat gelişmelerinin dışında kalamayacağı fikrine kendimizi alıştırmamız gerekmektedir. Artık ülkeler bu anlayışla birlikte kendi kültürlerini dünya ile paylaşma çabası içerisindedirler. Bu noktada 2010 Avrupa Kültür Başkenti süreci, stratejik bir öneme sahiptir. 2010 yılında, Pécs ve Essen şehirleri ile İstanbul dünya sahnesinde yer alacaktır. Sanatın evrensel diliyle en güzel örnekleri dünyaya taşırken, kentin geçirdiği gelişim ve yenilenme süreci gözler önüne serilecektir. Bu doğru bir biçimde gerçekleştirilirse, iletişim iyi kurulursa Türkiye'nin aslında Avrupa'ya ne kadar çok şey kattığı daha iyi görülecektir. Üst üste kurulan Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşadığı ve farklı dinlere ev sahipliği yapmış olduğu da gösterilmiş olacaktır.

3. KÜLTÜR'ÜN TOPLUMSAL VE KÜRESEL BOYUTU

Sanat ve kültür alanı ile toplum sosyolojisi arasında karşılıklı ilişki ve etkileşim vardır. Popüler kültür çalışmalarında tartışma konuları; kitle kültürü, popüler kültür, kültür endüstrileri, kültür ekonomisi, ideoloji, yönetim politikaları, öznellik, yaratma ve fikir özgürlüğü, tüketim kültürü, kültürün küreselleşmesi söylemlerini kapsamaktadır.⁹¹

Sanat ürünü yaratan emekte, insan düşüncesi vardır. Sanat, sadece insanı anlatmaz, doğayı ve toplumu da anlatır. İnsan mutlaka bir toplum içinde yaşamaktadır. Bu onun yaşadığı toplumun kültürüne, tarihine katılmasını gerektirir. Her estetik yaratmada iki önemli faktör vardır: ilki bireyin arzuları, tutkuları özlemleri diğeri ise toplumun istekleridir.⁹²

Doğanın insansı özü, yalnızca toplumsal insan için geçerlidir. Çünkü doğanın insan ile arasındaki tek bağ, yine insandır. Doğanın varoluş nedeni insan, insanın varoluş nedeni de doğadır. Toplum, insanın doğa ve doğanın gerçek gelişimi ile insanın tam anlamıyla insansı özgürlüğü ile gerçek, kusursuz bütünlüğüdür. Bu ilişki kültürün yalnızca toplumun parçalarından biri değil, toplumun bütününe kültürel gelişime yol açtığını göstermektedir.⁹³

Her toplumun kendine özgü bir sosyal yapısı vardır. Bir toplumda kesin sınıf ayrımı vardır, sınıflar arası ilişki belirli esaslara bağlanmıştır, başka bir toplumda sınıf vardır, kesin sınır yoktur. Bir toplumda geniş aile sistemi, bir başkasında nükleer aile düzeni vardır. Zamanla toplumun sosyal yapısı değişir, bu da kültürün değişmesine yol

⁹¹ Erbay *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 150.

⁹² Ersoy 54.

⁹³ Mejuyev 150.

açar.⁹⁴ İnsanlar farklı kültürlere sahip olsalar da duyguları ve hayata bakış açıları ortaklık gösterir. Dolayısıyla sanat eseri tüm dünyadaki insanlara hitap etmektedir. Bu anlamda sanat eseri, herkesi etkileyen özelliklere sahiptir.

Kültürün tanımında insan, bir toplumun üyesidir. Kültür ile toplum arasında fonksiyonel bir ilişki vardır. Kültürün özelliğini veren, kültürlerarası farklılığı veya benzerliği doğuran iki önemli faktör *kurallar* ve *değerler*'dir. *Değer*, genellikle topluluğun nasıl davrandığı, duyduğu ve düşündüğünün incelenmesidir. *Kurallar* ise daha çoğu belirli rolleri olan kişilerin uymaları gereken kurallar, emirler ve ölçüler olarak ortaya konmaktadır.⁹⁵

Kültür deyince ilk akla gelen şey “dil”dir. Dil, millet denilen sosyal varlığı birleştirmektedir. Milletler duygu ve düşüncelerini yazıya geçirince, daha sağlam bir birlik oluşmaktadır. Milletlerin ortak olarak uydukları örf ve adetler, onların milli şahsiyetlerinin temelini teşkil eder.⁹⁶ Kültürler başka kültürleri keşfetmeye ve ticaret ilişkileri kurmaya başladıkça iletişimi kolaylaştırmak üzere yeni diller gelişmiştir.⁹⁷

Teknik, inanç ve yöntemler toplumun üyelerince paylaşırsa kültür olur. Bu paylaşımda üç ayırım yapılabilir; *genel kültür öğeleri*, *özel* ve *alternatif kültür öğeleri*. *Genel olanlar*, toplum üyelerinin normal alışkanlıkları ile adet ve anlayışlara katılmaları halinde söz konusu olur. *Özel olanlar*, belirli sınıfların üyelerinde görülen çabalar, akademik çalışmalar, halkın bir kısmında görülen davranış değerlerdir. *Alternatifler* ise toplum üyelerinin seçme olasılığının olduğu kültürel öğelerdir.⁹⁸

Georg Wilhelm Friedrich Hegel'e göre kültür, insanın çok çeşitli gereksinimlerini karşılama aracı olarak önce toplumda ortaya çıkmaktadır. Bu gereksinimler yalnızca çoğalmakla kalmamakta, aynı zamanda çeşitlenmekte, kısım ve bileşenlere ayrılmaktadır. Bu gereksinimlerin ve onları karşılama yöntemlerinin özgünleşmesi, kültürün ilk karakteristiğini oluşturmaktadır.⁹⁹

⁹⁴ Erdoğan 29.

⁹⁵ Erdoğan 10-28.

⁹⁶ Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, (İstanbul: Dergah Y., 2007) 25-26.

⁹⁷ Daniel G. Bates, *21. Yüzyılda Kültürel Antropoloji*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Y., 2009) 72.

⁹⁸ Erdoğan 33.

⁹⁹ Mejujev 69-70.

Kültür, hem değişimi hem de geçmiş, Şimdi ve gelecek arasında, hem yenilik hem de gelenekten bağını koparma yoluyla s¼reklilięi üretmektedir. Canlı ve ölü, toplumsal cinsiyetler ve nesiller, içsel olan ve dışsal olan, tepe ve dip arasında sınırlar yaratmakta ve iş dağılımının farklılaşmış biçimlerini tanımlamaktadır. Her kültür sadece tek kültürden ibaret değil, birçok kültürü kapsamaktadır.¹⁰⁰

İnsanlığın birbirini yok etme, ezme gibi ilkel içg¼düleri hala vardır. Buna karşı insancıl bir içg¼dü belki, bir ütopya çıkmalıdır. Bu noktada tek umut, barışı getirecek olan, kültür ve sanattır.

Küreselleşme modern yaşamı karakterize eden, hızla gelişen ve giderek yoğunlaşan karşılıklı bağlar ve bağımlılıklar ağına işaret etmektedir. Modern kültürün merkezinde küreselleşme, küreselleşmenin merkezinde de kültürel pratikler yatmaktadır. Ulusaşırı ağlar, toplumsal hareketler ve ilişkiler, akademiden cinselliğe kadar hemen hemen tüm alanlarda etkisini göstermektedir.¹⁰¹

İnsan toplumunun küreselleşmesi, kültürel ilişkilerin ekonomik ve siyasi düzenlemelere nazaran ne kadar etkili olduğuna bağlıdır. Ekonomi ve siyasi yapı, kültürelleştii ölçüde; yani ikisi arasındaki alışveriş sembolik olarak gerçekleştirildiği sürece küreselleşebilmektedir. Kültürel alandaki küreselleşmenin boyutu, ekonomik ve siyasi alanda yaşananandan daha büyüktür. Toplumsal hareketlerin küresel açıdan ele alınışı, küreselleşmenin baskıcı yönlerine karşı daha geniş çaplı, daha güçlü bir toplumsal direniş düzeninin başlangıcı olabilir. Bu nasıl sonuçlanırsa sonuçlansın, kültürel deneyimin bağlantılılıkla beraber yeniden şekillenışı, kozmopolit siyaset açısından önemli olacaktır. Bu nedenle küreselleşme, kültür için önemlidir.¹⁰²

Dünyada uluslararası sanatsal ve kültürel destek sağlayan kuruluşun direktörü Els van der Plas şöyle der: “*Kültür tüm dünyada temel bir ihtiyaç olarak yer kazandı. Kültür mirası korur, güzellik yaratır. Kültür, tabular için güvenli bir liman olabilir.*”¹⁰³

¹⁰⁰ Wulf 130.

¹⁰¹ John Tomlinson, *Küreselleşme ve Kültür*, (İstanbul: Ayrıntı Y., 2004) 11-12.

¹⁰² Tomlinson 39-49.

¹⁰³ Els van der Plas konuşması, “Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı”, *Avrupa ve Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009.

Küreselleşme farklı alanlarda farklı etkiler yapabilir. Bu etki iyi ya da kötü bir etki olabilmektedir. Çeşitli kurumlar da bu etki görülmektedir.

Şirketlerin, farklı reklam ve pazarlama teknikleri kullanarak sanat üzerinden kendi markalarını ön plana çıkarmakta olduklarını görülmektedir. Küresel sermaye, sanatsal etkinlikleri öylesine güçlü bir biçimde yönlendirmekte ve öylesine etkin stratejiler uygulamaktadır ki; en gözde sanat kurumları bile bu manipülasyondan kaçamamaktadır.¹⁰⁴ Küresellikte kültürel anlamda alışveriş, bir çekicilik de oluşturabilmektedir. Küresel, ulusal, bölgesel ve yerelin kaynaşması ve normların birleşmesidir. Bu yeni paradigma, geri kalmış ülkeler ile refaha ulaşmış ülkeler arasında geçişlilik sağlamaktadır.

Küreselleşme ve modern kültürle birlikte, çatışmalar da ortaya çıkabilmektedir. Georg Simmel'e göre modern hayatın en derin sorunları, ezici toplumsal güçler, tarihsel miras, toplumsal kültür ve hayat tekniği karşısında bireyin, varoluşunun özerkliğini ve bireyselliğini koruma talebinden kaynaklanır. Hayattaki bir takım formlar: medeni kanun, anayasalar, sanat eserleri, din, bilim, teknoloji vb. hayatın kesintisiz akışını içlerine, alıp ona form ve içerik, ufuk ve düzen kazanmaktadır. Hayat kendi evrimini sürdürdükçe, bu formlar katılaşıp sabitleşmeye başlar, hayata yabancı, hatta düşman hale gelebilmektedir.¹⁰⁵

Bahsedilen zorluklar, sanatçı için de söz konusudur. Anthony Attard, sanatçı dolaşımı ve zorluklarından şöyle bahsetmiştir: Mobilite (dolaşım) burada çok önemlidir. Sanatçılar her zaman mobilite ile bir ülkeden bir ülkeye, bir kıtadan diğer kıtaya gitmiştir. Doğu ve batı artık birbirinden ayrılmaz iki parça olmuştur. Mobilite, sanatçının, sanat kurumunun, sektörün profesyonelliği, kişinin kültür kimlik gelişimi için önemlidir. Sanatçı için mobilite, yeni arayışlar, beceriler, farklı kültürler, sanat teknikleri için yaratıcı potansiyel oluşturur. Her sanatçı için kendi kültür ve sanatlarını aramak adına mobilite önemli olmalıdır.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Rıfat Şahiner, "Küresel Ekonomi ve Sanat", *Ebenzin İnternet Sitesi*, Sayı:3, 2007. <http://www.ebenzin.com/sayi3/1.asp>, 07.12.2009.

¹⁰⁵ Georg Simmel, *Modern Kültürde Çatışma*, çev. Ler: Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen, (İstanbul: İletişim Y., 2006) 29-57-58.

¹⁰⁶ Anthony Attard konuşması, "Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı", *Avrupa ve Türkiye'de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009.

Türkiye’de kültür ve sanat tanımında hala zorluklar yaşanmaktadır. Kültür denince akla sadece kültür-sanat etkinlikleri gelmektedir. Hâlbuki kültür, insanların kendi çevrelerini bilgileriyle dönüştürmesini sağlamaktadır. Bilgi, bir araştırma ve yaratıcılık meselesidir, yeni teknikler demektir. Tüm yaşam alanını etkilemektedir. Beraberinde kentin kültürel altyapısını geliştirmektedir. Somut olarak insanlar daha çok kültür merkezi görür, daha da önemlisi kamusal hayat kültürle zenginleşmiş olur.¹⁰⁷ Bu yenilikler, projeler, etkinlikler halkın kültür-sanat alanında bilinçlenmesi, kültürel değerlerinin farkına varmasını sağlamaktadır. Avrupa kültür başkenti projesinin de amacı mümkün olduğunca çok sayıda kişiyi, kültür ve sanatla buluşturmadır.

A. Avrupa Kültürü

Günlük yaşamımızda “Avrupalı”, “Avrupai” veya “Avrupa gezileri” gibi birçok tabirle karşılaşılmaktadır. Önceleri Avrupa, zihnimizde çok farkı şekillendirilmişti ve ulaşılması gerekli bir yerdi. Tanzimat’tan bu yana gündemimizden düşmeyen Avrupa adeta, kültürünü algılamaya ve sahiplenmeye çalıştığımız bir ikundu.

“Batı felsefesi” ve özellikle de Avrupa’da doğup gelişen Aydınlanma, kültürel mirasın ve tarihsel kent dokularının korunmasıyla uygarlığın da “kesintisiz” yükseleceği ve gelişeceği “bilincini” içermektedir. Bu nedenle “Avrupa Kenti” denilince herkesin gözü önüne tüm ayrıntıları ve peyzajıyla yaşatılan bir “tarihsel kimlik” gelmektedir.¹⁰⁸

Avrupa: Amerika, Avustralya gibi dev boyutlu bir ada olmadığından, onu coğrafya olarak belirlemek, sınırlarını çizmek oldukça güçtür. Avrupa’yı Avrupa yapan nedir sorusunu tinsellik yönünden araştırmak gerekirse, bu tinselliğin özü bir dinamizmdir, bir yoldur. Remi Brague’a göre Avrupa, Romalı bir yoldur. Tinsellik “Romalılık” deyişinde en kısa anlatımını bulmaktadır. “Romalılık” özce “ikincillik”tir ve ancak tinselliğinde kavranabilir. İkincillik, Remi Brague’a göre tinsel boyutta,

¹⁰⁷ Korhan Gümüş, “İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Oldu, Peki ne Oldu?”, *İstanbul dergisi*, Ocak 2010:16.

¹⁰⁸ Oktay Ekinci, Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, (İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Y., 2006) 170.

kültürde ve dinde kendini ortaya koymaktadır. Profan kültürün ve dinin birincil formları, sırasıyla eski Yunan kültürü ve Yahudiliktir. Öyleyse Avrupa'nın kültürü Eski Yunan kökenlidir; dini ise Yahudi kaynaklıdır.¹⁰⁹

Türkiye'nin Avrupa ile dinsel anlamda münasebeti ise şöyledir: “Türklerin Müslüman olduğu, Avrupa'nın o yüzden Türkleri dışladığı” gibi sloganlar tekrarlanmıştır. Avrupa dünyasının tanıdığı müslüman kuvvet ve müslüman dünya Türklerdir, çünkü Avrupa'nın ortalarına kadar giden ve devamlı bir tehdit oluşturan ve o dünyada oturakalan Osmanlılardır, Türkler'dir. Dolayısıyla Türk İslamlığı dediğimizde, Avrupa'nın gözünde militan, fetihçi, kavgacı bir İslam canlanmaktadır.¹¹⁰ Bazı kültürlerin, özellikle de Batı ya da Hıristiyan-Avrupa kültürünün akılcılık ve üretkenlik gibi yönleriyle Müslüman-Doğu kültüründen üstün olduğu savları sürekli olarak gündeme getirilmektedir. “Avrupa ya da Hıristiyan merkezilik” olarak adlandırılan bu tür görüşler, her bakımdan sakattır; çünkü bu sava göre, akılcılık, yenileşme, aydınlanma ve insan hak ve özgürlükleri gibi özellikler sadece Avrupa kültürüne özgüdür.¹¹¹

Avrupalılık neydi ve neden önemliydi? Hıristiyan olmalarından değildi; çünkü Katoliklerle Ortodoksların birbirine yaklaşımı ve barışı pek eski sayılmamaktadır. Göçlerden dolayı Müslümanlaşanlar ne oluyor? Zengin oldukları için değildi; 1920'lerde Almanya, 1970'lerde İtalya enflasyonu üst seviyelerdeydi. Demokratik ilkelerine sadık olduğu için değildi; Almanya, Fransa, İtalya, İspanya ve Yunanistan tarihindeki örnekler bu savı çürütmektedir. İnsan haklarına saygılı oldukları için değildi; sömürgecilik karşımıza çıkmaktadır. Ama “*ilkeler*” denildiğinde çok önemli bir noktaya gelinmektedir. Çünkü Batının var oluşu, gündelik yaşamdan veya var oluşundan değil, öne sürdüğü ilkelere ibarettir. Batı, hayali ilkelere, yaşanmamış idealden kuruldu, endüstrileşme ile gelen maddecilik eşliğinde bir medeniyet benliği yaratmıştır. Bu kimlik anlayışı, dünyayı çeşitli kılıklarda gezip yeni bir medeniyet odağını yaygınlaştırdı.¹¹²

¹⁰⁹ Betül Çotuksöken, *Dünya Kültürü*, (İstanbul: Kabcacı Y.,1996) 12.

¹¹⁰ İlber Ortaylı, *Avrupa ve Biz*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2007) 137-138.

¹¹¹ Onur Bilge Kula, *Avrupa Kimliği ve Türkiye*, (İstanbul: Buke Kitapları, 2006) 40.

¹¹² Wendy Meryem Kural Shaw, “Avrupa, Öteki ve Ötesi”, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, (İstanbul: Promat Y., 2006) 45-46.

Batı medeniyetini başka medeniyetlerden farklı ve üstün kılan, modern bilim zihniyeti ve metodudur. Batı medeniyetine, başka medeniyetleri etkileme ve onlara kendi gücünü kabul ettirme üstünlüğü kazandıran şey, bilimin uzantısı olan ileri teknoloji kapasitesidir.¹¹³

Türkiye'nin de bu ilkelerden hareketle, Batılılaşma çabası içerisine girdiği görülmektedir. Diğer yandan ülkenin kültürel mirası da gelişiminde belirleyici rol oynamaktadır.

Kültürün içerisinde geliştiği tarih, yer, doğa ve toplum koşullarının belirliliği, kültürler arasında gözlemlenen “biçimsel özgünlüklerin”, “farklılıkların” ya da “benzerliklerin” temelini oluşturur. Avrupa ya da Asya kültürünü başkalaştıran şey, Avrupalı ya da Asyalıların nitelik yönünden farklı olmaları değil, yaşadıkları doğa koşulları, tarihsel olaylar ve bunların bir türevi olan kültürel mirastır.¹¹⁴

Enis Batur Avrupalılık için; “Benim gözümde Avrupalılık, Avrupa’da doğmuş olmayı gerektirmez. Örneğin; Buenos Aires’te doğmuş Borges ve Cortazar ortaya koydukları değerler göz önüne alındığında bana göre Avrupalı’dır. Belki kendilerine sorulsaydı, Avrupalılıktan taşan bir tanım getireceklerdi. Avrupalılık deyince Avrupalı değerler bütünü dikkate alınmalıdır. Bu değerler, kendi içinde çatışmış da olabilir. Buluştukları ana bir damar olması gerekmektedir. Rönesans, Fransız devrimi, Aydınlanma çağı, sanayi devrimi sonrası, II. Dünya Savaşı öncesi ve sonrası bir araya gelmiş yapıştırıcı değerler ve bunları bir araya getiren insanlar ve onların bıraktığı izler var elimizde.”¹¹⁵ Enis Batur’un bu görüşüyle, Avrupalılığın insanın doğduğu topraklarla yani fiziksel olarak değil dünya ile etkileşim ve yaşanmışlıklarla oturtulması gereken bir bilinç olduğu anlaşılmaktadır.

¹¹³ Yılmaz Özakpınar, “Kültür Değişmeleri” ve Batılılaşma Meselesi”, (İstanbul: Ötüken Y.,2003) 130.

¹¹⁴ Kula, 26.

¹¹⁵ Enis Batur, Avrupa’nın Sınırları Konuşmaları, 05.11.2007, (<http://avrupaninsinirlaraporlaracilis.blogspot.com/>), 18.12.2009.

B. Türkiye'nin Avrupa Kültürü ile Etkileşimi

Türkiye'nin Avrupa ile münasebeti son dönemlerin durumu değildir. Türkiye'nin dokuz yüz yıllık tarihi Avrupa ile beraberdir. Ülkemizin adını, “Turchia” veya “Turcmenia” diye Avrupalı İtalyanlar koymuştur. İlk ticari organizasyonlarımız, Avrupa ile olan yakınlaşma sayesinde. Türkiye demek zaten “Avrupa dünyasının ortasındaki İslam” demektir; yani Türkiye'nin dokuz yüz senelik tarihi yolculuğudur. Avrupa'nın en eski düzenli arşivi Vatikan'dır. 1135 yılından itibaren bütün raporlar, kayıtlar, yazışmalar, sistematik olarak sıralanmıştır. Orada her sayfada Türk dünyasından haber almak mümkündür.¹¹⁶ Bunlar tarih boyunca, Türklerin Avrupalılarla içi içe olduğunu göstermektedir.

16. yüzyılda Avrupa Devletlerinin teknik ve örgütlenme ustalıkları, gemilerinin dünyanın bütün kıtalarına gönderebilmelerine olanak vermişti. 18. yüzyıl ise Avrupa için oldukça hareketlidir; teknolojik buluşlar ve endüstri devrimi, insanların özgürlüğü ve eşitliğini ilan eden Fransız Devrimi, insanı ve insan aklını başköşeye oturtan Aydınlanmacı düşünceler; hepsi bu yüzyılın ürünleridir ve bunların hepsi Avrupa'da kendilerinden sonra devrim niteliğinde değişikliklere yol açan gelişmelerdir.¹¹⁷ Avrupa'nın 19. yüzyıldaki üstünlükleri de diğer ülkeleri işgal edecek ve onlara baş eğdirecek kadar artmıştı. Kamu alanları ile özel alanların kesiştiği yerde yüzeyle biçim vermek için yararlanılan eklektik Avrupa Kültürü, bütün dünyadan gelenekleri kuramsal olarak bir araya getirebiliyordu.¹¹⁸ Dolayısıyla kültürel küreselleşmeyle ortaya çıkan kültür, Batı kültürüdür. Yerel kültürler küresel kültürü benimsediği ölçüde ancak kültürel küreselleşme gerçekleşebilecektir. Diğer taraftan kültürel küreselleşmenin ortaya çıkardığı batı tüketim anlayışının ve yaşam biçiminin, diğer ülkeler için bir tehdit mi yoksa bir fırsat mı olduğu kişilerin bakış açısına göre değişebilmektedir.¹¹⁹

¹¹⁶ Ortaylı 129-148.

¹¹⁷ Meryem Koray, *Avrupa Toplum Modeli*, (Ankara: İmge Kitabevi Y., 2005) 48.

¹¹⁸ Leonardo Benevolo, *Avrupa Tarihindeki Kentler*, çev. Nur Nirven, (İstanbul: Afa Y.,1995) 193-195.

¹¹⁹ Abdullah Özkan, *Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye*, (İstanbul: Tasam Y., 2004) 62.

Osmanlı Devleti, Batı medeniyetinin bahsedilen üstünlüklerinden bir şeyler almaya karar verdiği zaman, o medeniyeti tam anlamıyla anlayacak durumda değildi. Bu yüzden Avrupa'daki Rönesans, Reform, coğrafi keşifler, iktisadi ve teknik gelişme, tomurcuklanmakta olan yeni bilim zihniyeti gibi değişmelerin uzun süre farkına varılmadı.¹²⁰ Öte yandan Batı Avrupa'nın 19. yüzyıl boyunca Türkiye'yi yanlış algılaması, birçok tarihsel fırsatın kaçmasına sebep olmuş, hem Müslümanlar hem Hıristiyanlar açısından birçok etkili insanlık trajedisi ortaya çıkarmıştır. Son iki yüzyıllık deneyimler, Türkiye-Avrupa ortaklığının ve bütünleşmesinin önemli olduğunu ve her iki taraf için de en az herhangi başka bir uluslararası ortaklık kadar faydalı olacağını göstermektedir.¹²¹

Karmaşık bağlantılılığın olduğu bir dünya, milyonlarca insanın sayısız gündelik eylemleriyle, uzakta yaşayan ve tanımadıkları ötekilerin kaderini, hatta evrenin muhtemel kaderini birbirine bağlamaktadır. Bu “kültürel eylemler”in sonuçlarının küresel olması, kültürün küreselleşme için önem taşımasının ana nedenidir.¹²² Bu anlayışla birçok bakımdan, bilinen uluslararası kuruluşlardan farklı özellikler taşıyan Avrupa Toplulukları, belirli bir milletlerüstü hedefi -Avrupa Birliği'nin kurulmasını- amaç edinmişlerdir. Bu nedenle, yapıları, organlarının yetki ve sorumlulukları, uğraşı alanları, daha değişik ve geniştir.¹²³ Kültür politikalarını Avrupa Birliği Antlaşması'na dahil eden devletler, “halkları arasındaki dayanışmayı derinleştirerek, tarihlerine, kültürlerine ve geleneklerine saygılı olunmasını” sağlamıştır.¹²⁴ Avrupa Topluluğu'nun kültür politikasında, kültürün ulusallığının ve yerelliğinin korunması gerektiğinin bilincinde olarak, kültürleri kutuplaştırmadan göstermiş olduğu duyarlılık önemli bir noktadır.

Hedefleri arasında Avrupa Birliği ile bütünleşme de olan Türkiye'nin, modernleşme, gelişme çabaları küçümsenmeyecek mesafeleri geride bırakmıştır.¹²⁵

¹²⁰ Özakpınar 129.

¹²¹ David Barchard, “Muğlak Miras: Ondokuzuncu yüzyılda Türkiye ve Avrupa”, *“Türkiye-Avrupa Kültürel İlişkilerinde Bağlamlar ve Algılamalar – I Paneli*, 07.11.2007, (<http://europistforum2005.blogspot.com/2007/11/panel-trkiye-avrupa-kltr-el-ilikilerinin.html>) 18.12.2009

¹²² John Tomlinson, *Küreselleşme ve Kültür*, (İstanbul: Ayrıntı Y.,2004) 43.

¹²³ Bilsay Kuruç, *Avrupa Topluluğu Nedir?*, (Avrupa Topluluğu Y.) 25

¹²⁴ Anthony Pearce, “Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Avrupa'da Kültür Alanlarına Etkisi”, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu* (İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Y., 2006) 97.

¹²⁵ Mustafa Sönmez, “Türkiye'nin Kültür Göstergeleri”, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, (İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Y., 2006) 52-56-57.

Günümüzde hala tartışılmalı soru “Avrupa Birliği”ne katılınca milli kimlik, hatta din elden gider mi?” sorusudur. Teknolojik ve ekonomik ilerlemelerin veya sosyo-politik gelişmelerin toplumlarda kimlik kaybetme endişesi yaratması, insanlığın doğasında vardır. Aşına olunandan meçhule gitmek ilk aşamada toplumların hoşuna gitmemektedir. Diğer taraftan değişimin kaçınılmazlığı, sürekliliği ve yararları anlaşıldıkça, toplumsal eğilimler de korumacılıktan değişimi kabullenmeye, hatta öncülük etmeye dönüşebilmektedir.¹²⁶ Türkiye’nin bu yöndeki hedefi, Batı ve İslam dünyası arasındaki gerilimin azaltılmasına da katkı sağlayacaktır. Böylece, modernleşme ve demokratikleşme konusunda ortaya çıkan baskıları ve zorlukları düşünen ülkeler açısından Türkiye, bir yol belirleme çabasının en somut örneği olacaktır.¹²⁷ Öte yandan ülkemiz azımsanmayacak ölçüde modernleşmiş ve gelişmiş olmasına rağmen eğitimde geri kalmış, kültüre ayırdığı bütçenin yıldan yıla düşmüş, sanatsal tüketim alanında sağlanan olanakları yetersiz kalmıştır.¹²⁸ Türkiye çokkültürlü bir ülkedir. Çokkültürcü model, azınlıkların kendi kültürel gelenek ve değerlerini terk edip çoğunluk nüfusunkileri benimsemelerinin beklendiği asimilasyoncu modelin tersidir. Bu zenginliğe sahip ülkemiz sorun teşkil eden ne varsa ortaya dökmeli, tutarlı bir kültür politikası saptamalıdır.¹²⁹

C. Türkiye’de Kültür Politikaları

Kültür, tüm toplumsal olgularıyla, siyasetiyle, ekonomisiyle, düşünme şekliyle, ürettiği yeni fikirlerle, bilim, sanat ve iş dünyalarıyla içiçe, bir yaşam biçimi olarak tanımlanmaktadır. Toplumlar, bu çok yönlü alanlar çerçevesinde daha iyi, daha hümanist bir toplum içerisinde yaşayabilmenin yollarını aramaya başlamışlardır. Bu noktada çağdaş bir bakış açısı önemli olacaktır.

¹²⁶ Bahadır Kaleağası, *Avrupa Yolunun Haritası*, (İstanbul: Dünya Y., 2003) 272.

¹²⁷ Ramazan Gökbnar, Halit Yanıkkaya, Serkan Cura, *Avrupa Birliği’nin Türkiyeli Geleceği Umudlar ve Korkular*, (Ankara: Nobel Y., 2008) 47-49.

¹²⁸ Sönmez, 52-56-57.

¹²⁹ Sibel Özbudun, *Kültür Halleri*, (Ankara: Ütopya Y., 2003) 322.

Çağdaşlık, aynı uygarlık düzeyinde olma ve aynı temel değerleri paylaşma, çağımızın genelgeçer temel değerinin insan varlığına verilen değerdir. Kültür, insanın yaşama savaşımında duygu, akıl ve iradesini kullanarak oluşturduğu bir yaşam biçimi, bir düzendir. Bu bağlamda çağdaş bir kültür politikasının hedefinin, çağdaş insan yetiştirme olduğu söylenebilmektedir.¹³⁰ Raymond Williams kültürü çağdaş düzeyde şöyle tanımlamıştır; “Kültür, birey, halk, aydın olarak sınıflar; kültürün çağdaş düzeyde çalışmaları kapsamı açısından, sosyal düzenin haberleşmesi, yeniden yaratılması, tecrübe edilmesi ve yok edilmesini ifade eden sistemler bütünüdür. O halde kültür; ekonomik, sosyal ve politik tüm kurumların süreç içinde birbirini etkilediği güçler birliğidir.”¹³¹

Sanatsal beğeni, kişisel olmasına rağmen, tarihsel süreç içinde kültür, sanat ve toplumun çoğunluğuna aittir. Dünya coğrafyası içinde kültür bölgeleri arasındaki etkileşim, her bölgenin kendi tarihsel ve sosyo-ekonomik koşullarına uygun gelişmeler göstermektedir. Bu anlamda sanat politikası ve kültür politikası benzerdir. Sanat, kültürde olduğu gibi, hem kişisel (ulusal), hem de dünya çapında evrenseldir.¹³² Sanat farklı yerlerde farklı biçimlerde yaşayan, farklı kimlikleri olan insanların iletişim kurmaları, anlaşmaları ve ortak değerler etrafında birleşmeleri için imkân sağlamaktadır. Sanatın ve kültürel alanın paylaşılmasıyla karşılıklı anlayış ve duyarlılık artmakta, bölgesel farklılıklar, ön yargılar aşılabilmektedir. Kent temelli kültür politikaları, bu açıdan değerlendirilmelidir.

Kültürel alan tanımı içinde kavramlaştırmaya çalışılan öğeler birbirinden çok farklıdır ve aralarında karmaşık ilişkiler vardır. Sosyal, siyasi, iktisadi faktörler de kültür dinamiklerini etkilediği için kültür politikaları tartışmaları çok gelişmiş bir alana yayılmaktadır.

Ülkemizde kültür etkinliklerine katılım, erişim, kent hayatının demokratikleşmesi, sosyal içerme gibi toplumsal, kamusal hedefler ve yerel temelde kültür politikalarının tartışılması yeni başlıyor denebilir.¹³³

¹³⁰ Nazan İpşiroğlu, *Sanattan Güncel Yaşama*, (İstanbul: Pan Y.,1998) 14.

¹³¹ Erbay-Erbay, *Cumhuriyet Dönemi Atatürk'ün Sanat Politikası*, (İstanbul: Boğaziçi Y., 2006) 9.

¹³² Erbay-Erbay 11.

¹³³ Derleyenler: Serhan Ada-H. Ayça İnce, *Türkiye'de Kültür Politikalarına Giriş*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Y.,2009) 199.

Türkiye’de kültürün ve kültür politikasının dünü, bugünü, yarını üzerine bir inceleme yapan Emre Kongar: “*Türkiye’nin toplumsal yapısını, bunalımlarını ve kültürel sorunlarını algılayabilmek, ancak tarihe doğru teşhis koymakla olanaklıdır.*”der. Bu açıdan, Osmanlı’nın önemli kültürel öğelerinin önemini belirtmeden günümüz kültürünü ve kültür politikasını anlamak olanaksızdır.¹³⁴

Osmanlı’nın sanatını saray çevresi desteklediği için, Osmanlı sanat zevki, padişah ve sadrazamların sanat anlayışına göre şekilleniyordu. Osmanlı’da düzenli kültür ve sanat politikası askeri amaçla, yurtdışına gönderilen nakkaşlar, sadrazamlar ya da yabancı dil bilen elçilerle başlamıştır. Avrupa hayat tarzı taklit edilse de bu dönem için tam anlamı ile bir istikrar sağlanamamıştır.¹³⁵

Osmanlı tarihinin Batı’ya açılma döneminde Batı, yüzeysel bir yaklaşımla gelişim tarihinin dışında, dinamizminden soyutlanmış olarak alınılmış ve Batı’dan teknolojiyi almakla geri kalmışlığın önleneceği sanılmıştı. II. Mahmut ve III. Selim döneminde çağdaşlaşma yönünde önemli adımlar atılmasına rağmen, dünya işlerinin başında din kurallarının bilinmesi gerektiği inancı Tanzimat sonrasında da değişmemiştir.¹³⁶

Osmanlı sarayının ve yenilikçi yöneticilerin yetişkin insan gücüne duydukları ihtiyaca karşın, insan yetiştirme/eğitim, okullaşma politikaları ve üniversitelerin kurulması 1900’lü yıllardan sonra gerçekleşmiştir. Cumhuriyet’in getirdiği yeniliklerin ise yapılan tüm yeniliklerden derin bir farkı vardır. Bu rejim, teslimiyetçi değil, bağımsız ve yaratıcı bir zihniyettir. 1923’ün toplum sorunlarına ve dünyaya bakış ve algılayış tarzı; tarih boyunca insan zekâsının, aklının, yaratıcılığının yeryüzünde erişebildiği yüksek düzeydeki eserleri ölçü kabul etmesi ve insanlığın bu verimlerini ulaşılabilecek amaç edinmesidir.¹³⁷

¹³⁴ Cevdet Perin, *Atatürk Kültür Devrimi*, (İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1981) 160-161.

¹³⁵ Mutlu Erbay “Osmanlı Sarayı ve Sanat Politikası”, *Cumhuriyet Dönemi Sanatsal Değişimin Yayınlarına Yansıması*, (İstanbul: Boğaziçi Y.,2004) 27.

¹³⁶ İpşiroğlu 21.

¹³⁷ Der: Ada-İnce 27-29.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başta Atatürk olmak üzere, ülkenin gelişimi için, kültür ve sanatın önemi kavranmış ve bu alanlarda pek çok yenilik yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında halkevleri, sanatı halkla bütünleştirmiştir. Çeşitli sergiler, yurt gezileri, yarışmalar, eser satın alarak, yurtdışına öğrenci göndererek ve bu masraflar devlet tarafından karşılanarak; hukuksal anlamda ise eğitim, sanat, müze ve kazı alanlarında yasal düzenlemelerle bir sürecin başladığı görülmektedir.¹³⁸ Cumhuriyet dönemindeki atlımlar; bilimden sanata, tarımdan sanayiye, ticaretten haberleşmeye kadar bütün alanlar bilinçli bir proje ile yürütülmüştür. Atatürk dönemi kültür politikasının misyonu, sosyal reformlar ve çağdaşlaşmayı sağlayacak etkinlikler üzerine kuruludur.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda çocukların, gençlerin ve halkın sanat eğitimi önemli bir devlet sorunuydu. Atatürk'ün söylev ve demeçleri bu yaklaşımın izlerini taşımaktadır. O, bir ulusu bütünleştiren ve güçlü kılan temel ögenin kültür olduğunu; kültür birliği amacı çevresinde bütünleşen ulusların, ekonomik, politik ve toplumsal alanlardaki sorunları daha kolay çözebilecekleri inancındadır.¹³⁹ Atatürk döneminde birçok Türk sanatçının Avrupa'daki sanat merkezlerine gönderilerek eğitim almalarının, aynı şekilde Avrupa'dan da Türkiye'ye sanatçılar getirilerek eğitim vermelerinin sağlanması önemli gelişmeler arasındadır.

Sanatı ve sanatçıyı koruyan zümrenin olmaması devlet desteğini zorunlu kılmış, özellikle Atatürk ve İsmet İnönü ile yakınlarında bulunan bürokrat kesimi, sanatı destekleyici tutumları ile topluma örnek olmuşlardır.¹⁴⁰ Atatürk, ülkenin dünyadan soyutlanmayacağına işaret etmiş, ilim ve fennin kayıtsız ve şartsız, nereden olursa olsun alınacağına işaret etmiştir.¹⁴¹ Aşağıdaki iki fotoğraf, Atatürk'ün kültüre, sanata ve eğitime verdiği önemi örneklemektedir.

¹³⁸ Fethiye Erbay, "Cumhuriyet Dönemi Sanat Politikası", *Cumhuriyet Dönemi Sanatsal Değişimin Yayınlarına Yansıması*, (İstanbul: Boğaziçi Y.,2004) 35.

¹³⁹ Serap Etike-Yıldız Kurtuluş, "Sanat Eğitimi", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür II*, (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 2002) 344.

¹⁴⁰ Nilüfer Öndin, *Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat*, (İstanbul: İnsancıl Y.,2003) 126.

¹⁴¹ Mümtazer Türköne, "Atatürk İnkılapları; Bir Kültürel Reform", *Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür I*, (Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 2002) 269.

Şekil 1.1: Atatürk İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde eserler hakkında bilgi alıyor, 10 Şubat 1933.

Şekil 1.2: Atatürk, Adana Kız Enstitüsünde, 19 Kasım 1937.

Atatürk kültür politikasının hedefini ise şöyle belirtmiştir: “*Yüksek ve inkılâpçı bir kültür seviyesine varmak için önümüzdeki yıllarda daha çok emek vereceğiz. Müsbet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde olduğu kadar beden terbiyesinde de kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan*

erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek, ana yasamızın açık dileğidir."¹⁴² Görülüyor ki Atatürk'ün kültür politikası eğitim politikasıyla bütünlük arz etmektedir.

Atatürk dönemi toplumsal ve kültürel değişim hareketleri, Osmanlı dönemindeki "reform" adı altında yapılan yüzeysel düzeltmelerden farklı olarak, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısıyla, Türk toplumunu bütünüyle değiştirmeyi öngören eylemler dizisi olmuştur. Genel amaç; toplumsal yapısı çağdaş, Batılı toplumların gerisinde kalmış Türk toplumunu, geri kalmışlıktan arındırmak ve çağın bilim, kültür ve yaşam düzeyine getirmektir.¹⁴³ Bu dönemde pek çok kültür ve sanat kurumu da açılmıştır.

1883'te öğretime başlayan ve 1928'de "Güzel Sanatlar Akademisi" ismini alan, yüzyılı aşkın bir süredir Türkiye'deki sanat eğitimine eşsiz katkılarda bulunan "Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi" sanat eğitiminde önemli bir adım olmuştur. Aşağıdaki fotoğraf, 1936'da heykel atölyesinde çıplak modelle yapılan dersi göstermektedir.

Şekil 1.3: Güzel Sanatlar Akademisi heykel atölyesinde çıplak modelle ders, 1936.

1928'te yazı devrimi, 1931 Türk Tarih Kurumu'nun kurulması, 1932'de Halkevleri'nin açılmaya başlanması gibi yenileşme hareketlerinin ardından; özerk

¹⁴² Erbay-Erbay 58-59.

¹⁴³ Şerafettin Yamaner, *Atatürk Öncesi ve Sonrası Kültürel Değişim, Değişimin Felsefesi ve Toplumsal Özü*, (İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999) 260.

kurumlara devlet desteği, kitap, dergi, gazete, radyo yayınlarında artış, Türk sinemasında operet tarzının yaygınlaşması önemli atılımlar olmuştur.¹⁴⁴ 1930'lardan sonra ilk kişisel resim sergilerinin açılmaya başlanması, 1933'te D grubunun, 1940'ta Müstakillerle ortak çalışmaları ve 1947'de Onlar Grubu'nun kurulması ile resimsel anlamda önemli gelişmelerdendir. Bugün, Türkiye'de çağdaş yaklaşımda pek çok sergi düzenlenmekte, etkinlik ve proje gerçekleştirilmektedir. Günümüzde halkı bilinçlendirmek adına yozlaşmaya karşı koymaya çalışan, yaratıcılığı ve gelişimi arttırmayı amaçlayan kimi özel kuruluşlar, okullar ve sanat galerileri açılmıştır. Bunların oldukça başarılı oldukları da görülmektedir. Devletin kültür ve sanat politikası kurumsal açılımların yanında, sanatı ve sanatçıyı idare etme yönünden çok, onun korunması şeklinde olmalıdır.¹⁴⁵

Türkiye'de günümüz koşullarında tutarlı bir kültür politikası saptanırken, iki önemli konuya öncelik verilmelidir. Birincisi, toplumun hangi kesimleri adına bu politika saptanıyor? İkincisi, ülkenin içinde bulunduğu kültür karmaşası ve doğan kültür kopukluğunun nasıl giderilebileceğidir.¹⁴⁶ Diğer yandan kültür politikalarında en önemli unsur, kamu müdahalelerinin demokratik biçimde tartışılması, sivil toplum kuruluşlarının ve vatandaş inisiyatiflerinin planlama ve karar alma süreçlerine katılabilmeleridir. Farklı dinamiklerin ve ihtiyaçların, kamusal ve özel çıkarların ve farklı önceliklerin bir araya gelmesi, bunlar arasında denge kurulması, kültür politikalarının etkililiğinde zorunluluktur.¹⁴⁷ Bunların yanında aşılması gereken diğer sorun, işin ekonomik boyutudur. Devlet, kültürel faaliyetleri desteklemek için kullanabileceği kaynaklara bir bütçe ayırması gerekmektedir. Bugün Türkiye'de, kültür için ayrılan fon yeterli ölçüde değildir. Ekonomik açıdan her şey kısa vadeli çıkarlara bağladığında çözüm üretilemez. Sürdürülemez bir tekelcilik ortamı yaratıldığı gibi, en çok alınıp satılan kültürlerin baskısına izin vermek, kültürel zenginliği ve çeşitliliği yaralamaktadır. Bu yüzden gerek ülkeler, gerekse uluslararası kuruluşlar ve Avrupa Birliği gibi ağ-devletler "kültür politikaları" geliştirmektedir.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Erbay, *Cumhuriyet Dönemi Sanatsal Değişimin Yayınlarına Yansıması*, 36-37.

¹⁴⁵ Erbay-Erbay 182-183.

¹⁴⁶ Çeçen 28.

¹⁴⁷ Der: Ada-İnce 201.

¹⁴⁸ Özgür Uçkan, "Kültür Endüstrileri, Kentler ve Ağlar: Kültür Politikaları", *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2009:50.

Günümüzde Türkiye’de kültür politikaları konusunda diğer sorun, politikacılara duyulan güven sarsıldığı için, kültür ve sanatta tutarlı bir yolun izlenememesidir. Bu noktada kültür politikaları, yerel ve özel sektörler ile sivil toplum kuruluşlarının idaresinde kalmıştır. Böyle bir ortamda ülkenin tamamını yönelik bir kültür politikasının uygulanması güçleşmektedir.

Ülkemizde kültür politikalarının yetersizliği, sanat, sanatçı ve sanatsever üzerinde uzun süredir devam eden baskı, sansür ve kaynaklılık gibi sorunlarda; bireyler, sivil toplum kuruluşları ya da özel sektör devreye girmiştir. Kültür sanat alanında açılan bazı özel kuruluşlar, özel sektör işbirliği ile kültür politikalarında söz sahibi olan, politikaları yönlendiren kuruluşların başında yer almıştır.¹⁴⁹ Aslında bu yapılanmanın tam tersi, yani devletten özele geçen bir yapılanmanın olması gerekmektedir.

Kültürel yapıyı oluşturan eğitim, sosyal, sağlık, sanat ve kültür faaliyetlerine her bireyin erişebilme olanağını sağlamak, devletin görevidir. İmkânların sağlanması için kültür politikaları geliştirilmesi gerektiği anlayışı, 1960’larda UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) tarafından ortaya konmuştur. Kültür politikaları, kalkınma politikalarının ayrılmaz bir parçasıdır.¹⁵⁰ UNESCO toplantılarında, tüm dünya ülkeleri için korumacı kararlar alınmıştır. Bu kararlar, “Kültürel ve doğal varlıkların, dünyada yaşayan tüm bireyler ve gelecek kuşaklar için ortak bir miras” olarak kabul edilmiş olması, AB’ye üye ülkeler için hem bağlayıcı hem de AB ülkelerinde yapılması gerekenler bakımından yönlendirici olmuştur.¹⁵¹ UNESCO’dan önce Beş Yıllık Kalkınma Planları dahilinde kültür politikalarının genel değerlendirmesini yapılmıştı. Burada hedefler: gelir dağılımının adaleti, sosyal güvenlik, nüfus artışı, içgöç ve kentleşme, eğitim, sağlık, konut, çevre ve doğrudan kültürel kalkınmaydı.¹⁵²

Kültür Bakanlığı 1971’de kurularak kültür hizmetlerini başlatmıştır. 1982 yılında Kültür Bakanlığı adı kaldırılarak, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ile birleştirilmiş ve "Kültür ve Turizm Bakanlığı" olmuştur. Günümüze değin devletin kültür politikasını,

¹⁴⁹ Tuçe Silahtarlıoğlu, “Türkiye’de Kültür Politikaları”, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2009:53.

¹⁵⁰ Silahtarlıoğlu 52.

¹⁵¹ Ufuk Ersin, “Arkeoloji”, *Türkiye’de Kültür Politikaları*, (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003) 3.

¹⁵² Silahtarlıoğlu 52.

bütün Türk kültürünün unsurlarına hizmet etmek için düzenlemiş, yürütmüş ve boşlukları doldurmuştur.¹⁵³ Amacı: ulusal, manevî, tarihsel ve kültürel değerleri araştırmak, geliştirmek, korumak, yaşatmak, değerlendirmek, yaymak, tanıtmak, benimsetmek ve bu suretle ulusal bütünlüğün sağlanmasına yardımcı olmak; kültür konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve bu kuruluşlarla iş birliğinde bulunmaktır.¹⁵⁴

21. yüzyılın kültür politikalarının genel çerçevesi ve temel amaçları ise milli bütünlüğün çoğulcu bir kültür yapısı içinde sağlandığı evrensel değerleri paylaşan çağdaş bir toplum yaratmak şeklinde tanımlanabilmektedir. Bugün Türkiye’de, pek çok kurum buna hizmet etmeye çalışmaktadır. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstanbul Modern Sanatlar Müzesi, Sabancı Müzesi gibi kuruluşlar, Türkiye’nin çağdaş kültür kimliğini dünyaya tanıtmak ve Türkiye’de çağdaş bir kültür ortamı yaratmak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedirler. İstanbul, bu kurumların kültür-sanat etkinliklerin yanında dünyanın hiçbir yerinde olmayan ve kültürel mirası, coğrafi kimliği ve doğal güzellikleri ile Avrupa kültür başkenti seçilmiştir. Bu süreçte pek çok kültürel ve sanatsal proje gerçekleştirilmektedir. İstanbul’un AKB’liğine bir daha seçilmeyeceği düşünülürse, bu projeye katılım ve destekleme konusunda hepimizin duyarlı olması gerekmektedir. Bu süreçteki başarılar ya da başarısızlıklar bizim bundan sonraki kültür politikalarımızı belirlemede önemli kaynaklık teşkil edecektir.

Esra Nilgün Mirze kültür politikaları bağlamında 2010 sürecindeki eksiklikleri şöyle açıklamıştır: “Avrupa’da kültür-sanat alanında deneyimli kültür yöneticileri için başındadır. Oysa Türkiye’de böyle bir birikime öncelik yoktur. Böyle bir alışkanlıktan gelmeyen bir ülkede bir şey başlattığınız zaman, kültürün nasıl yönetileceğini bilmeyen bir kavramla kültür yönetmeye başlıyorsunuz. Kamu’dan bir dayatma geliyor. Sektörün bunu öğrenmiş olduğu varsayılıyor. Kültür, kamu ve sivil sektör ayırımına gelmez. Kültür politikası için üç temel direk vardır: Kamu, Sivil girişimci, Sanatçı. Kamunun görevi küratörlük değildir. Türkiye’de bugüne kadar kamu işlevini küratörlük bazında yapmaktaydı. Yani örneğin, ülke içinde ya da uluslararası

¹⁵³ Talat Hamlan, “2000’li Yıllarda Dünyada ve Türkiye’de Kültürel Yaklaşımlar”, *Türkiye’de Kültür Politikaları*, (İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003) 320.

¹⁵⁴ <http://www.bilgipasaji.com/forum/j-k-l-458/819567-kultur-bakanligi.html>, 11.12.2009.

bir etkinlik mi var? Elimizdeki bir kamu görevlisi gitsin gibi bir yaklaşım var. Bunlar yanlış yaklaşımlardır. Bu durum, bir kültür politikası dahilinde hedefe yönelik bir biçimde gitmelidir. Dünya bu konuda neredeyse, senin ülken temsil edileceği için, dünya sanatının olduğu yerden yakalamak gerekmektedir. Dolayısıyla devletin işlevi küratörlük değil, kolaylaştırıcılık yönünde olmalıdır.”¹⁵⁵

AKB süreci, öncesi ve olduğu dönemde İstanbul’da gerçekleştirilen projeleri tanıtmadan önce, proje ve proje yönetimi kavramlarını açıklamak gerekmektedir.

¹⁵⁵ Esra Nilgün Mirze (AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009.

4. KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN SANAT YÖNETİMİ ORTAKLIĞI

A. Proje ve Proje Yönetimi

a. Proje

Proje kelimesinin sözlük anlamları: “Çizim, düzenek, eskiz, kroki, maket, model, müsvedde, plan, program, tasarı, tasarım, taslak, iş, girişim, görev, faaliyet, niyet, hırs, istek, amaç, öngörmek” şeklinde sıralanmaktadır. Bu karşılıkların hepsinde, daha önceden var olmayan bir şeyin ortaya çıkarılması anlamı gizlidir.¹⁵⁶

Proje, özgün bir ürün ya da hizmet üretmek üzere gerçekleştirilen, geçici olarak belli bir zaman aralığında yürütülen çalışmadır. Bu tanıma göre projenin iki önemli özelliği vardır. *İlki*, her projenin başlangıcı ve bitişi vardır. Örneğin bir köprünün yapımı bir projedir, bir gün tamamlanır. Fakat köprü yıllarca var olacaktır. *İkincisi*, projenin sonunda ortaya çıkan ürün özgündür. Yaratıcılık ve yenilik ister.¹⁵⁷ Bir yönüyle projeler; ürün ve süreci iyileştirme aracıdır; rekabet gücünü artırma yoludur; örgüt stratejilerinin yapı taşlarıdır.¹⁵⁸

Projelerde içerikler şöyledir:

1. Çeşitli sektörlere ilişkin fizibilite etütlerini: Belirlenen maliyet çerçevesinde ve belirlenen süre içerisinde; para, işgücü, ekipman, kaynak ve teknoloji kullanarak gerçekleştirilmektedir.

¹⁵⁶ Kolektif, ed. Gülay Altay, A. Pelin Karaosmanoğlu, *Proje Yönetimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, (İstanbul: Boğaziçi Üniv Matbaası, 1999) 259.

¹⁵⁷ İstanbul Sanayi Odası Kalite ve Teknoloji İhtisas Kurulu (İSO-KATEK) “Proje Yönetimi Kılavuzu Çalışma Grubu”, *Proje Yönetimi Kılavuzu* (İstanbul: Aydoğdu Ofset M., 2007) 9.

¹⁵⁸ Kolektif, *Proje Yönetimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 261.

2. Etkin, etkili ve profesyonel ve kültürel ihtiyaçlara duyarlı bir proje yönetimini: Belirli bir zaman diliminde, genellikle farklı kişilerden oluşan bir ekiple, gerçekleştirilmekte olduğundan birbirinden farklı özellikler taşımaktadır ve tektir.

3. Yenilik ve yaratıcılık gerektiren çalışmaları: İnsan, malzeme, zaman, para, enformasyon teknolojisi, kaynaklarının kullanımını içermektedir.

4. Katılımın yanı sıra tutum ve davranış değişikliğini, içermektedir: Projeler, proje koşullarının gerektirdiği niteliklere sahip profesyonel elemanlardan oluşan bir teknik yardım ekibinin varlığını gerektirmektedir. Ancak, teknik bakımından karmaşık projeler profesyonel danışmanlık ekibine duyulan ihtiyacı daha da artırmaktadır.¹⁵⁹

Sanatsal etkinliklerin faaliyet alanı, işler ve personelin sayısı, bileşimi ve nitelikleri arasındaki uyum gereklidir. Ayrıca çalışanların bedensel, ussal ve ruhsal sağlık durumları, yetenek, beceri, tecrübe ve uzmanlık dereceleri de önemlidir. “Takım ruhu” denen bağlayıcı etkenler ile personel, beşeri yönden kaynaştırılmış olmaktadır. Bu anlamda çalışanların mutluluğu performansı etkilemektedir.¹⁶⁰ Doğru yerlere doğru insanların konumlandırılması da çok önemlidir.

Projeler, üç kriterde değerlendirilmektedir. **Sonuç:** Belirli ve tasarlanmış bir iş veya iş zincirlerinin tamamlanması, bir projenin arkasındaki asıl nedendir. Devam edip giden ve her zamanki departman içi işlerden farklı olarak proje belirli ve bir defaya özgü bir düşüncüyü hedeflemektedir. **Bütçe:** Proje bütçesi departman bütçesinden genelde farklıdır. Bir projeye harcama bütçesi gerektiği kadar yatırım bütçesi de gerekebilir. Proje yöneticisinin, değişkenler üzerinde daha fazla kontrolünün olması doğaldır. **Zaman:** Projelerin belirli başlama ve bitiş noktaları vardır. İyi organize edilmiş bir proje, her üyenin zaman kullanımını içeren projenin her safhasının kontrolüne dayanmaktadır.

¹⁵⁹ Burhan Albayrak, *Proje Yönetimi ve Danışmanlık*, (İstanbul: Alfa Y., 1998) 2-3.

¹⁶⁰ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 31.

Projeyi başarıya ulaştıracak “tanımlama” ve “kontrol” süreçlerini anlamamız çok önemlidir.

1- Tanımlama: amaç, görevler, program ve bütçeden oluşur.

Amaç: Beklenen nedir? Proje neden gerekiyor ve hangi sonuç ve cevapların üretilmesi gerekiyor?

Görevler: Büyük bir proje kısa vadeli işlem parçacıklarına nasıl indirgenebilir?

Program: Bitiş süresi nedir? İşlerin haftalık bazda programlanması, uzun vadeli süre limitlerinde projenin tamamlanabilmesinin anahtarıdır.

Bütçe: Projenin maliyeti ne olmalıdır? Firma; araştırma, sermaye, promosyon ve pazar araştırması için yatırım yapmalı mıdır? Hangi harcamalar yapılmalı ve başarılı bir sonuca ulaşabilmek için ne kadar bir para kenara ayrılmalıdır?

Yüksek verimlilik sağlamak için, varolan çeşitli teknik olanak ve araçlardan en az masraflısını seçme konusunda harcanan çabalar sonucu ekonomik davranılmış olmaktadır. Bu durum kurumun dışındaki ilişkilerle alakalıdır.¹⁶¹

2- Kontrol: proje ekip elemanları, koordinasyon, izleme, eylem, ve tamamlamadan oluşur.

Proje Ekip Elemanları: Proje yöneticisi, gerekli elemanları bir araya getirmeli, projenin amacına, program ve bütçesini bilerek ekibini kurmalıdır.

Koordinasyon: Bir proje, doğası gereği istikrarlı bir yönetim istemektedir. Proje yöneticisi, ekipteki herkesin çabalarını organize etmekten sorumludur.

İzleme: Projenin programlandığı gibi yürümesi, bütçe dahilinde ilerlemesi ve amaçlara ulaşip ulaşmadığının takibi, problemler varsa erken fark edilip düzeltilmesi başarıyı getirecektir.

Eylem: Problemlerin oluştuğunu fark edip onların kontrol dışına çıkmadan harekete geçip düzeltmek gerekmektedir.

Tamamlama: İyi yönetilmiş bir proje süre boyunca son adım atılmazsa zamanında bitirilemez. Bazen çok iyi yürütülmüş projelerin bile bitirilmesi güçtür.¹⁶²

¹⁶¹ Erbay, *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, 32.

¹⁶² Michael C. Thomsett, *Proje Yönetimi*, çev. Yetik Mert (İstanbul: Epsilon Y., 1996) 14-18.

b. Proje Yönetimi

Proje yönetimi, bir defalık üretim için geçici bir yapı ile oluşturulan, ekip çalışmasına yönelik örgütlenen, üretimde finansman, maliyet, süre, kalite ve risk yönetimine ve çağdaş yönetim teknik ve araçlarının kullanımına ağırlık veren yaklaşımı ile günümüzde öne çıkan ve uygulama alanı yaygınlaşan bir yönetim biçimi olarak görülmektedir.¹⁶³ Bir başka deyişle, proje gereksinimlerini karşılamak amacıyla proje faaliyetlerine bilgi, yetenek, araç ve gereç tekniklerin uygulanarak paydaşların beklentilerine varmak ve aşarak karşılamaktır.¹⁶⁴

Projelerin *planlama, örgütlendirme, yürütme, koordinasyon ve kontrol* aşamaları çok esnek olduğundan proje yönetimi, işletme yönetiminden farklıdır. Proje yönetiminin temelini, genel yönetim bilgi ve becerileri oluşturmaktadır. Bütçe, zaman ve kaynakların olumlu, sistemli ve başarılı bir şekilde kullanılmasıyla ilgili bir sanat ve aynı zamanda bir bilimdir.¹⁶⁵

Proje yönetiminin dokuz temel unsuru olduğu kabul edilmektedir. Bunlar: Kapsam Yönetimi, Zaman Yönetimi, Maliyet Yönetimi, Kalite Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi, İletişim Yönetimi, Risk Yönetimi, Tedarik Yönetimi, Entegrasyon Yönetimi'dir.¹⁶⁶

Proje uygulamalarında sıkça rastlanan zaman gecikmeleri ve yükselen maliyetler, yönetimde önemli eksikliklerin olduğunu göstermektedir. Muhtemelen bu eksiklikler, proje yönetim tekniklerin yeterince benimsenmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.¹⁶⁷

¹⁶³ Kolektif, *Proje Yönetimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 43.

¹⁶⁴ İstanbul Sanayi Odası Kalite ve Teknoloji İhtisas Kurulu (İSO-KATEK) 11.

¹⁶⁵ Albayrak 3.

¹⁶⁶ İstanbul Sanayi Odası Kalite ve Teknoloji İhtisas Kurulu (İSO-KATEK) 11.

¹⁶⁷ Kolektif, *Proje Yönetimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, 287.

Proje yönetiminin temel özellikleri ise şöyle sıralanabilmektedir:¹⁶⁸

- Grupsal bir süreçtir. Birden fazla kişiye ve gruba ihtiyaç vardır.
- Projede görev alan her insanın katkı ve katılımını gerekli kılar.
- İnsan, bütçe ve zaman arasında uyum ve işbirliğini gerektirir.
- Proje yönetiminde ahenk, uyum, işbirliği ve verimlilik amaca birlikte ulaşmanın temel koşuludur.
- Proje ekip elemanlarının bilgi, yetenek ve tecrübelerini en iyi şekilde kullanmalarını gerekli kılar.

Projenin yürütülmesi ise temelde; oluşturulan proje planına göre çalışmaların yönlendirilmesi; gerçekleşen ile planlanan arasındaki farkların izlenmesi; proje planından sapmaların oluşmasına meydan vermeyecek önlemlerin alınması, önleyici aktivitelerin gerçekleştirilmesi; sapmalar kaçınılmaz hale gelince planda gerekli düzeltmelerin yapılması esaslarına dayanmaktadır.¹⁶⁹ Jack R. Meredith, proje düzenlemenin nedeni, birey ya da küçük bir grup üzerinde amaçları elde etmek için yetki ve sorumluluğa odaklanmak içindir, yorumunu getirmiştir.¹⁷⁰

Proje yöneticisi projenin, tanımlama ve kontrol elemanlarını nasıl randımanlı olarak çalıştırılması gerektiğini bilir. Organizasyon ve liderlik tecrübesine, gerekli kaynaklara başvurma, değişik kaynakları koordine edebilme becerisi, iletişim ve çeşitli yöntemleri uygulama yeteneğine, elemanlara sorumluluk verme ve onları izleme becerisine ve belli bir güvenilirliğe sahip kişidir. Proje yöneticisi, projenin amacı nedir?, sonuç nasıl olacak?, ne gibi problemler ile karşılaşılıp çözümlenecek?, sorumluluğum nedir?, yetkim nedir?, bütçe nedir?, süre ne kadardır? gibi sorulacak soruları doğru bilen kişidir.¹⁷¹

Projenin paydaşları, proje sonuçlarını doğrudan kullanacak olan ve projeyi talep eden kişi veya kuruluş “müşteri”; projede öngörülen işleri bizzat yapan ve ürünleri ortaya çıkartan “proje ekibi” ve kendisine tahsis edilen kaynaklarla projeyi yönlendiren “proje lideri”; projenin yürütülmesi için gerekli kaynakları sağlayan kişi veya organizasyon “sponsor”dur. Projenin en sonda kapatılması söz konusudur. Proje, söz

¹⁶⁸ Albayrak 4.

¹⁶⁹ İstanbul Sanayi Odası Kalite ve Teknoloji İhtisas Kurulu (İSO-KATEK) 31.

¹⁷⁰ Jack R. Meredith, Samuel J. Mantel, Jr, *Project Management* (America: The PRD Group, 2000) 12.

¹⁷¹ Thomsett 19-23.

verilen ve hedeflenen ürününe ulaştığında ve bu olgu projenin tüm paydaşlarınca onaylandığında tamamlanmış demektir.¹⁷²

Günümüzde pek çok proje bu bahsedilen biçimde bir işeyiş göstermektedir. Bunlardan biri de bugün içinde bulunduğumuz 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul projesidir. Bu süreçte, projeler hazırlamak, hazırlanan projelerin uygulanmasını takip etmek amacıyla “Girişim Grubu” kurulmuştur. İstanbul’un bu süreci başarılarımızı, başarısızlıklarımızı, eksiklerimizi ortaya koyması bakımından farklı bir deneyimi oluşturacaktır.

B. Sanat Projesi

Genel olarak bir sanat organizasyonu diğer organizasyonlara benzemektedir. İçinde “sanat” terimi olmasından dolayı bir takım farklılık ve ayrıcalıklar meydana gelmektedir. Dolayısıyla bir sanat projesinin yapılması kendine özgüdür. Bu yapılanma, meslek gruplarıyla örgütsel düzenlemeyi gerektirir. Sanat, çok çeşitli alanlarda olduğundan farklı meslek gruplarını da bünyesinde barındırmaktadır. Dergi ve grafik tasarım, sinema, orkestra, tiyatro, müzik, plastik sanatlar alanındaki çalışmaları kapsamaktadır. Ayrıca bienal, fuar, sponsorluk, hukuksal ve politik yapılanma, yatırım uzmanlığı alanlarıyla da ilgilidir.¹⁷³

Proje çerçevesinde yer alacak kültürel ve sosyal içerikli sergi, konser, gösteri, konferans, şehircilik ve turizm çalışmalarını planlamak, iletişim ve tanıtım stratejilerini tespit etmek ve bunlarla ilgili çalışmaları takip etmek için tasarımlar hazırlanmaktadır. Kentsel dönüşüm projelerinin oluşturulmasına ilişkin olarak ilgili kurumlara önerilerde bulunmak; kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve çalışmalara gönüllü katılacak gerçek kişiler ile özel hukuka tabi tüzel kişiler arasında koordinasyonu sağlamak amaçlanmaktadır. Bu koordinasyonun yanında, toplumun kültürel yapısına, güncel sorunlarına farklı açılardan yaklaşım kültürel katkıda bulunması önemlidir. Tanıtım, erişilebilirlik çok önemlidir ki ancak bu

¹⁷² İstanbul Sanayi Odası Kalite ve Teknoloji İhtisas Kurulu (İSO-KATEK) 13-51.

¹⁷³ Erbay, Sanat Yönetimi’nin Boyutları”, 22.

şekilde amaca ulaşılabilecektir. Bu anlamda projelerin, insanlarla etkileşimini sağlamak, kenti birlikte düşünmek, kamu yararı kavramlarını temsil eden gruplar arasında ilişki kurmak ve bunları bir potada eritmek gibi önemli yanları vardır. Çünkü dünyada kent, artık böyle planlanmaktadır.

Sanatçıyı, sanat eserini ya da sanatsal etkinliği başarılı bir şekilde pazarlamak, fiyat, yer ve promosyon gibi çeşitli faktörlerin uyumu ile mümkündür. Bu bağlamda sanat projeleri için yaratıcılık, özgünlük önemlidir. Kitle kültürü ilk başta yeniliği dışlamakta ve yeniyi riskli bulmaktadır. Güven vermeyen, temel de iyi pazarlananların ya da satanların arasına girmeyen projeye kesin gözüyle bakılamamaktadır. Sürekli “fikir”, “yenilik” ve “sürpriz”den söz edilmesi bundandır.¹⁷⁴

C. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Proje Seçim Kriterleri ve Aşamaları

2010 Avrupa Kültür Başkenti kapsamında projeler, belli değerlendirme kriterlerini göz önünde bulundurularak seçilmektedir. Bunlar¹⁷⁵:

- **Uzmanlık:** Başvuru sahibi ve ortaklarının faaliyet alanında ve proje yönetimi konusundaki tecrübe ve uzmanlığı.
- **Uygunluk:** İstanbul 2010 AKB proje amaçlarıyla uyumluluk; AB perspektifine uygunluk; sosyal boyut, uluslararası boyut, artistik boyut; yenilikçi ve katılımcı yaklaşım.
- **Çıktılar ve çalışma metodolojisi:** Uygulanabilirlik; bütünsellik; faaliyet ile ilgili somut göstergeler.
- **Sürdürülebilirlik:** Tekrar edilebilirlik; yaygınlaştırma; kalıcılık; uzun vadeli faydalılık; finansal sürdürülebilirlik.
- **Bütçe ve maliyet etkinliği:** Maliyet-fayda ilişkisinde verimlilik; harcamaların gerekliliği.

¹⁷⁴ Adorno, *Kültür Endüstrisi*, 65.

¹⁷⁵ <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm>, 28.01.2010.

2010 AKB Ajansı proje seçim aşamaları ise şunlardır¹⁷⁶:

- Projeleri “kişi” ya da “kurum” yapmaktadır. 2010 AKB Ajansı’nda başvurular ilk zamanlar internet üzerinden yapılmaktaydı. Sonraları kuruma başvuru şeklinde kayda alınmaya başlanmıştır. Başvuran projeler, değerlendirilmek üzere “Artistik Komite”ye gönderilmektedir. (Ek.11.a Başvuru formu)

- Proje, Artistik Komite’nin değerlendirilmesi sonucunda, 2010 AKB’liği kriterlerine uygunsuzsa “Genel Sekreterliğe” gönderilmektedir. (Ek.11.b.Artistik Komite adları)

- Proje, Genel Sekreterliğin onayıyla “Proje Yürütme Kurulu”na gönderilmektedir. Yürütme Kurulu projeyi tam onaylama, reddetme veya kısmen kabul etme hakkına sahiptir. (Sadece proje kıstaslarına uygunluğu çerçevesinde Logo desteği verilen projeler de vardır. Bu ücret karşılığında değildir.) (Ek.11.c.Logo Desteği verilen projeler)

- Yürütme Kurulunca onaylanan proje, “Bütçe ve İhale Komisyonu”na havale edilmektedir. Burada projenin büyük ya da küçük oluşuna göre, ihale ya da müellifinden kamuya mı, şirkete mi, belediyeye mi verileceğine karar verilmektedir. Büyük projeler genellikle ihaleyle yapılmaktadır veya müellifinden satın alınmaktadır. (Ek.11.d.İstanbul 2010 AKB Ajansı Alım-Satım ve İhale Yönetmeliği)

- Bütçe kararı çıktıktan sonra karşılıklı Hukuk Müşavirliği tarafından ajans ile müellif arasında bir “sözleşme” yapılır. Sözleşme esnasında fiyat konuşulur. Konuşma esnasında fiyatın tamamı ya da belli bir miktarına destek istenebilir.

- Son olarak “uygulama” aşaması vardır. Proje uygulama takvimine girer. Proje, istenilen ve uygun olan bir tarihe yerleştirilir.

Onaylanan projelerin sunulması bir kurumda gerçekleşecektir. Bu kurum bir galeri, bir müze gibi belli bir programa göre çalışan bir kurum olabilir.

¹⁷⁶ Rahmi Angun (2010 AKB Ajansı Yönetim Bürosu Şefi), Kişisel Görüşme, 30.12.2009.

D. Sanat Projelerinde Ortaklık ve Sponsorluk Modelleri

İstanbul 2010 AKB'liği kapsamında "ortaklık" ve "sponsorluk" ilişkileri de vardır. Kültür-sanat sponsorluğunu Türkiye'ye yerleştiren ilk kurum, İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV)'dir. İstanbul 2010 AKB Ajansı da ortaklık ve sponsorluk ilişkileri ile çalışmalarını sürdürmektedir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. ise çok fazla sponsor desteği almamıştır. Çünkü genellikle bu konuda kendilerinden destek beklenmektedir.

a. Sanat Projelerinde Ortaklık Modelleri

Sanat projelerinde ortaklık, proje kapsamında belli bir süre içerisinde, belli süreyle katkı payı ödemeyi, destek vermeyi taahhüt etme şeklinde kamusal nitelikli tüzel kişilikler; yurtiçi ve yurtdışında kurulu, seçilmiş kurum, kuruluş, örgüt, birlik ve vakıflar veya çoğunluk sermayesi kamuya ait kamu kuruluşları ve/veya kamu kuruluşlar tarafından kurulmuş işletmeler; servis ve ürünleriyle, projenin çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarını karşılayarak çözüm ortağı olan kurum, kuruluş ve markalar; projeye gelir kaynağı yaratılması konusunda, logo kullanım hakkı tanınarak, işbirliğinde bulunacak kurum, kuruluş ve markalar olabilmektedir.

a.1.Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Sanat Projelerinde Ortaklık Modelleri¹⁷⁷:

- **Kamusal Ortaklar:** 2010 AKB kapsamında, 2008-2010 yılları arasında, iki yıl süreyle katkı payı ödemeyi ve/veya İstanbul 2010 AKB projesine geniş kapsamlı destek vermeyi taahhüt eden, belirli bir kamu hizmetinin yerine getirilmesi amacıyla kurulmuş kamusal nitelikli tüzel kişiliklerdir.

¹⁷⁷ <http://www.istanbul2010.org/ORTAKLIKVESPONSORLUK/Ortaklik/index.htm>, 18.02.2010.

- **Sermaye Ortakları:** 2010 AKB kapsamında, 2009-2010 yılları arasında, iki yıl süreyle katkı payı ödemeyi taahhüt eden, yurtiçi ve yurtdışında kurulu, seçilmiş kurum, kuruluş, örgüt, birlik ve vakıflardır. Bu ortaklık dörde ayrılmaktadır.

- **A Tipi Sermaye Ortaklığı (5000 TL ve üstü):** Türkiye'nin ekonomik yapısı dahilinde birincil öneme sahip, piyasalarda belirleyici ve yönlendirici önemi olan kurum ve kuruluşlar ile işbirliğinin hedeflendiği Sermaye Ortaklığı modelidir.

- **B Tipi Sermaye Ortaklığı (2500 TL):** Türkiye'nin ekonomik yapısında etkin rol oynayan sektörlerde faaliyet gösteren çeşitli birlik, örgüt, dernek ve vakıflar ile işbirliğinin hedeflendiği Sermaye Ortaklığı modelidir.

- **C Tipi Sermaye Ortaklığı(1000 TL):** Türkiye'nin önde gelen finans ve enerji firmaları ile işbirliği yapılmasının hedeflendiği Sermaye Ortaklığı modelidir. Türkiye'nin öncü firmalarının faaliyet gösterdiği sektörler oldukları için bu iki sektör seçilmiştir.

- **D Tipi Sermaye Ortaklığı (500 TL – 1000 TL arası):** Sektörel anlamda birlik, beraberlik ve ortak bir tavır oluşturmayı hedefleyen ulusal ve/veya bölgesel dernek, vakıf, örgüt ve birlikler ile işbirliği yapılmasının amaçlandığı Sermaye Ortaklığı modelidir.

- **Kurumsal Ortaklar:** İstanbul 2010 AKB projesi kapsamında, 2009--2010 yılları arasında, iki yıl süreyle katkı payı ödemeyi taahhüt eden, yurtiçi ve yurtdışında kurulu, seçilmiş kurum ve kuruluşlardır.

- **Kamu İşletmesi Ortakları:** 2010 AKB projesi kapsamında, 2009-2010 yılları arasında, iki yıl süreyle katkı payı ödemeyi ve/veya İstanbul 2010 AKBprojesine geniş kapsamlı destek vermeyi taahhüt eden, çoğunluk sermayesi kamuya ait kamu kuruluşları ve/veya kamu kuruluşlar tarafından kurulmuş işletmelerdir.

- **Çözüm Ortakları:** İstanbul 2010 AKB projesi kapsamında, 2009-2010 yılları arasında, düzenli olarak, servis ve ürünleriyle, projenin çeşitli alanlardaki ihtiyaçlarını karşılayarak çözüm ortağı olan kurum, kuruluş ve markalardır.

- **Medya Ortakları:** İstanbul 2010 AKB projesi kapsamında, 2009-2010 arasında düzenli medya desteği verecek, bütün olarak projenin topluma tanıtılmasına katkıda bulunacak; duyurular, ilanlar, tanıtım programları ve haberler aracılığıyla katkıda bulunmayı taahhüt eden gazete, dergi, televizyon, radyo ve internet siteleridir.

- **Fon Ortakları:** İstanbul AKB projesi kapsamında, 2009-2010 yılları arasında, çeşitli uygulamalar aracılığıyla projeye gelir kaynağı yaratılması konusunda, logo kullanım hakkı tanınarak, işbirliğinde bulunacak kurum, kuruluş ve markalardır.

b. Sanat Projelerinde Sponsorluk Modelleri

Kültür-sanat sponsorluğu ise hizmet şeklinde yapılan desteklerin genel olarak az olmasına rağmen, ön planda olan mali yönden yapılan desteklerdir. Kuruluşlar, uzun sürede ticari bir yarar sağlamak, hedef gruplarına ulaşmak, toplumda iyi niyet yaratmak, imajlarının gelişimine katkı sağlamak ve kuruluş içindeki çalışanları motive etmek amaçlarıyla bu sponsorluk çeşidini daha çok kullanmaktadırlar. Kurumun kültürel ve sanatsal çalışmaları, bu sponsorluk çeşidinde desteklenmektedir. Kurumların hedef kitleleriyle yakın bir iletişim kurması, kültür sanat sponsorluğu ile mümkündür. Müzik, sergi, gösteri sanatları, yayınlar, radyo, film ve program sponsorluğu kültür sanat sponsorluğu içerisinde yer almaktadır. Hedef kitlenin demografik özelliklerinin araştırılması ve bu yönde uygun alanın saptanması, kültür ve sanat sponsorluğunun hangi konuda yapılacağına karar vermeden önce gerekmektedir.¹⁷⁸

Sponsorluk çok etkin bir pazarlama tekniğidir, bağış ya da yardım değildir. Sponsorluğun amacı, kurumu ya da ürünü tanıtarak imajı oluşturmak, güçlendirmek, doğrudan olmasa da, satın alma tercihlerini etkilemektir.¹⁷⁹ Artık pek çok kurum ve kuruluş, kültür ve sanat için sponsor olmaktadır. Özellikle 1980'lerden sonra büyük şirketler ve bankalar tarafından kullanılmaya ve yaygınlaşmaya başlamasının pek çok

¹⁷⁸ Mustafa Karadeniz, *Pazarlama İletişimi Kapsamında Sponsorluk Faaliyetlerinin Önemi*, (Journal of Naval Science and Engineering, 2009) 70.

¹⁷⁹ Berrin Avcı Çölgeçen, *Türkiye'de Kültür ve Sanat Sponsorluğu: Türkiye İş Bankası Efes Pilsen ve TÜRSAK Örneklerinde Sorunlar - Çözüm Önerileri*, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi: 2008) 85.

nedeni vardır. Bunlardan biri, toplumsal yapıda gözlemlenebilen ekonomik ve siyasi değişimlerdir. Özelleşme süreciyle başlayan serbest rekabetin arttığı bir ortamda ekonomik yapı, farklı bir gelişim çizgisi göstermektedir. Aynı malı üreten ya da aynı hizmeti veren iki farklı kuruluş, mal ve hizmetlerini tanıtılabilmek, satabilmek ve diğer rakibinden daha fazla kar elde edebilmek için değişik alanlarda uygulanan sponsorluklardan yararlanmaktadır. Yani kuruluşlar, toplumda tanınma, imaj oluşturma, toplumda var olan imajını olumlu hale getirme ve kimlik edinme, gibi nedenlerle sponsorluk alanlarına yatırım yapmaya başlamışlardır.¹⁸⁰

b.1.İKSV’de Sponsorluk Modelleri¹⁸¹:

Türkiye’de kültür-sanat sponsorluğunu yerleştiren ilk kurum, İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV)’dir.

- **Resmi Sponsorluk:** Bu kategoride yer alan destek olan kuruluşlar, bir yıl boyunca bu unvanı taşıma hakkına sahiptirler. Resmi Sponsorların isim ve görüntüleri, tüm festivallerle birlikte kullanılmaktadır. Söz konusu kuruluşlar, sektörlere göre, İKSV'nin resmi taşıyıcısı, resmi bankası, resmi oteli vb. şeklinde sınıflandırılmaktadır.

- **Festival Sponsorluğu:** Bu kategorideki kuruluş, bir festivalin ana sponsoru konumundadır. Festivalle ilgili tüm mecralarda (basılı malzeme, medya, mekân donatımı) adı ve görüntüsü yer almaktadır. Festival Sponsoru unvanı, bir takvim yılı boyunca kullanılabilir.

- **Tema Sponsorluğu:** Film Festivali’nde yer alan ve belirli bir konu ya da bölümü içeren temaların sponsoru, Tema Sponsoru olarak adlandırılmaktadır. Her tema, 5-20 filmden oluşmakta ve her film 2-3 seans gösterime girmektedir.

- **Gösteri Sponsorluğu:** Müzik ve Caz Festivali’nde yer alan konserlerin bir gecesine, ayrıca Tiyatro Festivali’ne katılan grupların gösterilerine sponsor olan kuruluş Gösteri Sponsoru unvanını almaktadır.

- **Özel Proje Destekçiliği:** Bienale katılan bir sanatçının ürettiği projeye sağlanan katkı, Özel Proje Destekçiliği olarak sınıflandırılmaktadır. Bu kategori, İKSV sponsorluğunun en hareketli ve yenilenen bölümüdür ve her yıl gösteri giderlerine bağlı

¹⁸⁰ Çölgeçen 82.

¹⁸¹ http://www.iksv.org/sponsor_iksv.asp?ms=3%7C4#1, 23.05.2010

olarak geleneksel kuruluşların yanı sıra yeni kuruluşlar da programa dahil olabilmektedir.

- **Medya Sponsorluğu:** İKSV'nin tüm reklam kampanyası, bu sponsorluk bağlamında gerçekleşmektedir. Kendi içinde Basın, TV, Dergi ve Radyo Sponsorları olarak ayrılan Medya Sponsorluğunun temeli, İKSV'nin duyurularını ücretsiz olarak yayınlama esasına dayanan bir destektir. Medya Sponsorları, bir sene boyunca düzenlenecek tüm etkinlikler için sponsorluk yapmaktadır.

- **Servis Sponsorluğu:** İKSV'nin festivaller sırasında gerçekleştireceği hizmetleri ücretsiz sağlayan kuruluşlar, Servis Sponsoru kategorisine girmektedir.

b.2. Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Sanat Projelerinde Sponsorluk Modelleri ¹⁸²:

- **Proje Sponsorları:** İstanbul 2010 AKB "Kentsel Dönüşüm" planı kapsamında ve 2010 sonrasında da sürdürülebilecek, İstanbul'un kentsel yenilenmesine ve geri kazanımına, kültürel mirasın korunmasına, kültür-sanat alanında sürekli gelişmesine yön verecek, uzun soluklu mimari projelere ve festivaller, kültürel ve sanatsal yarışmalar, konferanslar, sempozyumlar, atölye çalışmaları, sergiler, sanatsal etkinlikler gibi, başlangıç ve bitiş tarihleri belirlenmiş destek vermeyi taahhüt eden kurum, kuruluş ve markalardır.

- **Medya Sponsorları:** Proje Sponsorlarında sözü geçen amaçlar doğrultusunda destek vermeyi taahhüt eden gazete, dergi, televizyon, radyo ve internet siteleridir.

- **Logo Kullanım Sponsorları:** İstanbul 2010 AKB projesi kapsamında, 2009-2010 yılları arasında, çeşitli uygulamalarda projeye gelir kaynağı yaratılması konusunda, logo kullanım hakkının tanındığı kurum, kuruluş ve markalardır.

- **Promosyon Sponsorları:** İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti projesi kapsamında, 2009-2010 yılları arasında, promosyon malzemeleri üreterek projeye gelir desteği sağlayan kurum, kuruluş ve markalardır.

- **Hizmet Sponsorları:** İki'ye ayrılır.

¹⁸² <http://www.istanbul2010.org/ORTAKLIKVESPONSORLUK/Ortaklik/index.htm#proje>, 23.05.2010.

- **İstanbul 2010 AKB Hizmet Sponsorları:** İstanbul 2010 AKB projesi kapsamında, 2009-2010 yılları arasında düzenli olarak hizmet desteği vermeyi taahhüt eden kurum ve kuruluşlardır.

- **Etkinlik Hizmet Sponsorları:** Proje Sponsorlarında sözü geçen amaçlar doğrultusunda destek vermeyi taahhüt eden kurum ve kuruluşlardır

5. AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTLİĞİ VE BU SÜREÇTE İSTANBUL

A. “Avrupa Kültür Başkenti” Nedir?

Dünyada ülkeler kültürel değerlerinin önemini kavramışlar ve bu değerleri ayrıcalıklı bir konuma koymuşlardır. Uluslar, medeniyetlerini sosyal hayata taşımak istemektedirler. Kendi kültürel değerlerini başka kültürlerle nerede buluşturacağı konusunda ortaklıkları ve yargıları önemsemektedirler. Burada bir mücadele de söz konusudur. Politika, siyaset, ticaret, iş dünyası bazı argümanları karşı tarafa yansıtıp, başkalarıyla bağlantılaşp birlikte bütünleşmesi önemlidir. Kültürel işbirliği olursa, sanatçıların ortaklığına zemin hazırlanmış olacaktır.¹⁸³ Avrupa kültür başkenti projesi de ülkeler arası kültürel işbirliğinin yanında, kendi ülkesindeki insanların kültürel değerlerinin bilincine varmasını sağlayan bir projedir.

Korhan Gümüş ise; “Kentlerin hepsinde aynı ölçütte bir özerklik yoktur. Türkiye gibi çok kültürlü ülkelerde bu daha da önem kazanmaktadır. Hâkim olan kültürün ne kadarının yansıtılacağı önemlidir. Bu durum, içinde bulunduğumuz AKB sürecinde de önemlidir. Dolayısıyla AKB uygulamasında her şehrin amaçları farklı olmaktadır. AKB sürecinde kültürel zenginliğin nasıl ve ne şekilde yansıtılacağı yanında, kentteki çok kültürlü yaşamı, vatandaşlık hakları bağlamında eşitlikçi bir biçimde yeniden düzenleyen, dışlanma pratiklerini yalnızca tek özneli, hoşgörü ve himayeci bir katılım modeli ile değil, eşitler arasındaki hukuksal bir ilişki haline getirmeyi amaçlayan ve bunu eylemsel olarak ortaya koyan programların geliştirilmesi hedeflenmelidir.¹⁸⁴ şeklinde konuya yaklaşmaktadır.

¹⁸³ İskender Pala, “Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı”, *Avrupa ve Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009

¹⁸⁴ Korhan Gümüş, “Nasıl Bir İstanbul 2010?”, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2007:49.

Kültür başkenti olmak bir ülke için ne ifade ediyor sorusunun Beral Marda bunu şöyle açıklamıştır: “Kültür sanayinin alt birimlerinin gelişmesi için bir ivme, kentsel yaşamın niteliğinin yükseltilmesine kültürel yapılarla destek sağlama, yerel ve bölgesel kültürlerin canlandırılması ve desteklenmesi, kültür turizmi kapasitenin büyütülmesi ve çeşitlendirilmesi, küresel rekabette yaratıcı bireylerin yeni projeler üretmelerinin sağlanması, AB’nin kültür politikasının birliğe yeni giren (girecek olan) ülkelere aktarılması, özellikle bu ülkelerde siyasal ve ekonomik erk ile kültür erki arasında dengeli ve verimli bir ilişkinin kurulmasıdır.”¹⁸⁵ Görüldüğü gibi AKB’liği süreci, kültürel değerlerin bilincine varmak, kültür ve sanata katılımı arttırmak, eksiklikleri görmek ve alt yapıyı tekrar hazırlanmak için bir fırsattır. Çarpık yapılanma, çevre kirliliği, doğal çevrenin yok edildiği, toplumsal tutum alışlar, siyasilerin tercihleri ve çağın getirdiği sorunlar gibi olumsuzluklar ve kentsel fonksiyonların yerine getirilmeyen ülkeler için AKB’nin seçimi önemli olmaktadır.¹⁸⁶ O kentte öncesindeki hazırlığın ve bir takım kültürel hareketliliğin olması da seçimi etkilemektedir.

Hüsamettin Koçan AKB konusuna; “AKB fikri, kültürlerarası iletişim odaklı bir organizasyondur. Ancak, bu organizasyon yalnızca kültürel tanımları içermemekte; onun ötesinde siyasal, ekonomik ve daha birçok nedeni de kapsamaktadır. Bu nedenle bu organizasyonun tek boyutlu algılanması, organizasyonun öteki boyutlarının görülmemesi anlamına gelir ki; bu da büyük bir yanılgıdır” şeklindedir.¹⁸⁷ Melih Görgün de benzer şekilde; “AKB olmak, son derece iyi planlanmış, uzun soluklu bir program içselleştirme ve farklı parametreleri olan bir yapıyı görme işidir. Kente dair olan, kentlilik, çeşitlilik, çok kültürlülük, çoklu katılım vs. gibi kavramları tartışmaya açmak zorundadır”¹⁸⁸ şeklinde yaklaşmaktadır.

Kültür başkenti olmadan önce ve bir yıl boyunca sürecek etkinliklerle çok sayıda kültür yatırımı, kültür işletmeciliği teknikleri kullanılarak kentlere çekilmekte ve

¹⁸⁵ Beral Madra, “Proje Amacından Saptırılıyor”, *Mimarlar Odası İnternet Sitesi*, 11.11.2009 (<http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=Belge&Sub=detail&RecID=2087>), 18.12.2009.

¹⁸⁶ Hikmet Temel Akarsu, “2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Mimarlar&Şehirciler; Kültür&Kitaplar...”?, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2007:46.

¹⁸⁷ Hüsamettin Koçan, “Kentlin Varoşlarının Sokakları Bu Organizasyonun Bir Parçası Olamayacak”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:27.

¹⁸⁸ Melih Görgün, “İstanbul’u Nasıl Görmemiz Gerektiğine Dair Öneriler”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:30

sonra da ortaya çıkan eserlerin sürdürülmesi yönünde sivil toplumun da yakın destek ve denetimi ile yoğun çaba harcanmaktadır.¹⁸⁹

Sir Robert Scott, 2009'da AKB seçilen Avusturya'nın Linz kentinin hazırlık sürecini ve bu süreçteki şehrin değişimini şöyle açıklamıştır: “*Linz şehrinin AKB oluşu 30 yıldan fazla bir süreçtir. Linz, bir çelik endüstrisi şehri ve Avusturya'nın en kirli şehri olarak bilinirdi. Tek şansı kendini geleceğe dönük geliştirmesiydi. Nasıl bir toplum geliştirileceği sanatçılar, bilim adamları, felsefeciler tarafından tartışıldı. Kültürel canlanma için yarışmalar başlatıldı. Amaç, şehri cazibe merkezi haline getirmektir. Yeni teknolojilerin kurulmasına dair, 3500 fikir ortaya çıktı. Dünyadaki gelişmeleri yerel durumlara da uydurmak gerekiyordu. 1990'larda çok önemli konserler ve festivaller yapıldı. Teknelere, helikoptere hoparlör takıp müziği yaydılar. Radyo haftalar öncesinde reklâm yaptı. İnsanlar böylelikle bir anlamda eğitilmiş oldu.*”¹⁹⁰ Bu hazırlıklar Linz'in AKB olmasını sağlamıştı. Bu süreçler, şehrin ve dolayısıyla ülkenin tarihine tecrübe olmakta, kaynaklık teşkil etmektedir.

Avrupa Konseyi Kültürel Miras/ Kültür ve Eğitimden sorumlu Direktörü Robert Palmer'in AKB'liği için hazırladığı araştırma raporunda, bir AKB seçiminin o ülke için motivasyon açısından “kültürel turizmi teşvik etmede”, “şehrin imajını yenilemede”, “en iyi tanınan şehir yapmada”, “yenilenme için bir araç olmada” veya “ekonomik telafilerin bir stratejik parçası olmasında” önemli olduğunu belirtmektedir. Ayrıca raporda, her AKB'nin kritik ikilemler ve farklı seçimlerle yüzyüze kaldığını, işletimsel yöneticilerin farklı ayar ve zıt faktörlerle bir program yaratmaya uygun olmaları gerektiğini belirtmektedir. Programlar arasındaki ayarda şunlara dikkate çeker: Artistik vizyon ve politik ilgiler, geleneksel ve çağdaş kültür, yüksek-profil olaylar ve yerel girişimler, şehir merkezi ve varoş/bölgesel konumlar, “Yüksek” sanat ve popüler sanat/kültür, yerleşik kültür kurumları ve bağımsız grup ve sanatçılar, turist ve yerel halkın çekimi, uluslararası isimler ve yerel kabiliyet, genel aktiviteler ve yeni aktiviteler, profesyonel ve amatör/toplum projeleri.¹⁹¹

¹⁸⁹ Serhan Ada, “İstanbul ve Kültür İşletmeciliği”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm*, (İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006) 51.

¹⁹⁰ Sir Robert Scott, “Avrupa Kültür Başkentlerinin Kültür Politikaları Oluşumundaki Rolü”, *Avrupa ve Türkiye'de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 7. oturum, 21.11.2009.

¹⁹¹ http://www.istanbul2010.org/stellent/groups/public/documents/ist2010_images/gp_585220.pdf, 23.12.2009.

AKB seçilen şehirler, AKB'liğinin oluşum sürecinde bazı ikilemler yaşamaktadır. Bu ikilemleri Cristian Radu ise şöyle dile getirmiştir: “AKB'liğini oluşturmak aslında bir dengedir. Çünkü kültürler farklıdır. Kültür benim şehrim ne kazandırır sorusu vardır. Farklı ikilemler arasında denge kurulmalıdır. Bu ikilemler iki kategoridedir¹⁹²:

- **Stratejik ikilemler:** Burada şu sorular vardır: Kültüre nasıl bakılıyor? Kültüre sanatsal mı, yaşam tarzı olarak mı bakılıyor? Kültür, sadece sanatla mı sınırlandırılıyor yoksa daha geniş mi düşünülüyor? Kültüre siyasi yönden mi bakılıyor? Sanat, büyük kitlelere mi açılıyor yoksa isteyen gelsin mi deniyor? Kültüre ve sanata sadece sosyal bir yaklaşım olarak mı bakılıyor yoksa halkın zihnine mi hitap edilsin isteniyor? Kültür ve sanat, araç mı yoksa entegre edilme olarak mı öngörülüyor?

- **Ekonomik gelişim ikilemi:** Kültür ve sanata doğrudan finans mı yapılıyor yoksa teşvik verilip bekleniliyor mu? Programın finansının ne kadarı kent tarafından, ne kadarı kent içindeki bağımsız ajans tarafından karşılanacak? Ne kadarı direk finans olarak verilecek, ne kadarı sanatçıya aktarılacak? Kimler desteklenecek? Alt yapı mı, etkinlik mi finanse edilecek? Sanatçılar mı, yöneticileri mi, yönetmen mi, bu programı yapan işletme mi finanse edilecek? Bunlar finansman grubunun ana hatlarına dahil edilmelidir. Kaynak aktarımı nasıl oluşturulacak ve sıralama nasıl olacak? Yeni tiyatro binası mı, yoksa çok pahalı bir ikonik bina mı oluşturulacak? Prestije mi yoksa pragmatığe mi yatırım yapılacak? Katılımın ne kadarı ulusal, ne kadarı uluslararası olacak?” Etkin katılım, farklı kurumlarla birlikte nasıl oluşturulacak? Hangi yöntemle, ne kadar kamu, ne kadar özel ve ne ölçüde destek sağlayacak? Çünkü devlet kuruluşları ve özel kuruluşlar arasındaki denge önemli olmaktadır. Bunun bir kitabı yoktur. Her kent kendi kendine bunu çözecektir. Bu sorular, her ülkenin kendine özgülüğünden, çok çeşitli cevaplar bulacaktır.

Avrupa Parlamentosu'nun 1999 tarihli kararnamesinde, AKB'nin başarılı bir program geliştirebilmeleri için şu ölçütlere uymaları istenmektedir:

- Seçilen kentin gelişiminde önemli rol oynayan sanat akımları ve tarzlarını tanıtılması,

¹⁹² Cristian Radu, “Avrupa Kültür Başkentlerinin Kültür Politikaları Oluşumundaki Rolü”, *Avrupa ve Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 7. oturum, 21.11.2009.

- Müzik, dans, tiyatro, görsel sanatlar, sinema gibi sanat etkinliklerinin organizasyonu, tanıtımı ve idaresinin geliştirilmesi
- Kentin tarihinde ve kültüründe önemli rol oynamış olayların ve şahsiyetlerin Avrupa ve yerel kamuoyuna tanıtılması,
- Sanat alanındaki yenilikleri desteklemek ve kültürel eylemlerin ve diyalogların yeni şekillerini oluşturmak amacıyla belirli etkinliklerin düzenlenmesi,
- Kente ait sabit ve taşınabilir sanat eserlerine ulaşımı ve bunlardan haberdar etmeyi geliştirici önlemlerin alınması,
- Hedefi genç insanları sanata yakınlaştırmak olan kültürel projeler düzenlemek,
- Gençleri sanata yakınlaştırmayı hedefleyen kültür projelerinin düzenlenmesi,
- Sosyal birlikteliği artıran kültürel projelerin düzenlenmesi,
- İşitsel/görsel araçları ve bütün medya araçlarını devreye sokarak ve birden fazla dil kullanarak planlanan etkinliklerin daha geniş halk kitlelerine ulaştırılması,
- İstihdam ve turizm açısından ekonomik faaliyetlerin gelişmesine katkıda bulunacak projelerin üretilmesi,
- Kültürel mirasın sürdürülebilir bir biçimde yönetilmesi, ziyaretçilerle yerel halkın isteklerinin uzlaştırılmasını gözetecek kaliteli ve yaratıcı bir kültür turizmi projesi geliştirmenin gereksinimi,
- Yeni kent planlaması stratejilerini kapsayan, mimari mirası gözetken ve halkla ilişkilendiren projelerin organize edilmesi,
- Avrupa kültürü ile dünyanın diğer bölgelerine ait kültürler arasındaki ilişkiyi geliştirmek amacıyla ortak projelerin/etkinliklerin düzenlenmesi.¹⁹³ Bu ölçütler için AKB seçilen şehre sağlanan fonun çok iyi değerlendirilmesi gerekmektedir.

AKB seçilen şehirler ve Kültür programı çerçevesinde sağlanan mali destek ile şehrin ve içinde bulunduğu bölgenin kültürel mirasına dikkat çeken sergiler ve organizasyonlar ile tüm AB'deki sanatçıları ve oyuncularını bir araya getiren konserler ve diğer bir takım gösteriler için kullanılmaktadır.

¹⁹³ Amber Niksarlıoğlu, *Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm: 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak İstanbul*, (İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: 2007) 40-41.

2010 yılı itibariyle, seçilen şehirlere, daha önceki yıllarda verilen destek yerine, "Melina Mercouri onuruna verilen ödül" takdim edilmektedir. Bu ödül, programın başlamasından üç ay önce verilmiştir ve ödül 1,5 milyon Euro tutarındadır. Eğer Türkiye AB ülkesi olsaydı, alacağı katkı oranı da artacaktı. Ödül ile birlikte verilen mali ödenek, programı yürütmekten sorumlu birime teslim edilmektedir. Bu ödeneğin, söz konusu yılın programı çerçevesinde gerçekleştirilecek olan projeleri ya da bu projelerin devamını finanse etmek amacıyla kullanılması gerekmektedir. Bu organizasyon çerçevesinde kültür alanında çalışmalar yapacak kişiler, özellikle Avrupa ortaklığı ile ilgili gereklilikleri yerine getirmeleri şartıyla, projeleri için Topluluk "Kültür Programı" çerçevesinde de sübvansiyon alabilmektedirler. Bu kapsamda, Kültür Programı ve AKB arasında sinerji içeren çalışmalar büyük takdir toplamakta ve özellikle desteklenmektedir: Kültür Başkenti yılı, Kültür programı ile ilgili Avrupa ortaklıkları konusunda projeler oluşturmak için ideal bir zamandır.¹⁹⁴

AKB'lerinin masrafları ise genel olarak dört kaynak tarafından karşılanmaktadır. Bunlar¹⁹⁵:

- Kamu otoriteleri (yerel, bölgesel ve merkezi yönetimler)
- Fonlar, vakıflar ve özel sektör ile yapılan anlaşmalar
- AB desteği
- Bilet satışları ve promosyon ürünlerinin satışlarıdır.

¹⁹⁴ http://www.avrupa.info.tr/Files/File/PressPacks/Culture/InfoIstanbul_TR.ppt, 22.12.2009.

¹⁹⁵ Niksarlıoğlu 50.

B. Avrupa Kültür Başkenti'nin Tarihçesi

“Avrupa Kültür Başkenti” tanımı ilk kez, “Avrupa Kültür Kenti” olarak Yunanistan Kültür Bakanı Melina Mercouri tarafından önerilmiş ve 1985 yılında Atina’ya verilerek süre başlatılmıştır. Daha sonra her yıl başka bir kentin AKB olmasıyla 2000’e kadar sürmüştür. Bu girişimin arkasında yatan fikir, Avrupa vatandaşlarını birbirlerine yakınlaştırmaya yardımcı olmaktır. Kültür başkenti olmak, o kente sadece statü vermek ya da kültürel aktivite yapmak anlamından kurtulup, kentin kalıcı unsurlarla gelişmesine katkıda bulunmak anlamına dönüşmüştür.¹⁹⁶ AKB, kültürlerarası iletişim amaçlı bir AB programı iken zaman içinde şartlar bu projenin yönünü değiştirmiş ve AB’nin görünürlüğünü sağlayan, dev boyutlu kıtalararası büyük projelerden biri olmuştur.¹⁹⁷

AKB unvanı, 1985–2000 yılları arasında AB’ye üye ülkelerin kentlerinden birine verilmiştir. 2000 yılına gelindiğinde ise finanse edilmeye başlanmış ve yeni bin yıl nedeniyle, AKB unvanı hem aynı yılda birden fazla kente, hem de AB adayı olan ülkelerin kentlerine verilmeye başlanmıştır. İstanbul’un, AKB seçimi de bu şekilde olmuştur.¹⁹⁸ AB’ye aday kentin de Avrupa’nın kültür zenginliğini ve çeşitliliğini barındırması, ana kriter olarak tanımlanmıştır. Ayrıca seçilen kentin, Avrupa’nın geleceğine yön verecek, uzun vadede ve genç nesle yönelik proje ve tasarıları üretme yeteneğine sahip olması, seçim kriterleri içerisinde önemli yer edinmektedir.¹⁹⁹

AKB olmak isteyen bir şehrin kültür programının “Avrupa boyutu” ve “şehir ve vatandaşlar” kategorilerindeki kriterleri de yerine getirmesi gerekmektedir. Kültürel çeşitlilik vurgulandığı gibi, hem şehirde, hem de şehrin çevresinde yaşayan kişilerin ve yurtdışındaki vatandaşların katılımı teşvik edilmelidir. Dahası, program sürdürülebilir olmalı ve şehrin uzak vadeli kültürel hayatına ve sosyal gelişimine de katkıda bulunmalıdır.²⁰⁰

¹⁹⁶ <http://www.unak.org.tr/BilgiDunyasi/gorusler/2009/cilt10/sayi2/303-308.pdf>, 15.12.2009.

¹⁹⁷ Görgün, 30.

¹⁹⁸ <http://www.istanbul2010.org/AVRUPAKULTURBASKENTI/avrupakulturbaskentleri/index.htm>, 18.12.2009.

¹⁹⁹ <http://dergi.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=518&did=12&sid=19>, 21.12.2009.

²⁰⁰ http://www.avrupa.info.tr/Files/File/PressPacks/Culture/InfoIstanbul_TR.ppt, 22.12.2009.

AKB olabilme kriterlerini projelerine yansıtma da başarılı olan kent, bu unvana sahip olma hakkını elde etmektedir. Aday kentlerin projeleri, AB kanunları kapsamında, AB Parlamentosu, iki AB Konseyi, iki AB Komisyonu ve Bölgeler Komitesinden oluşan seçici kurul tarafından değerlendirilmeye alınmaktadır.²⁰¹

Floransa'dan Glasgow'a, Avignon'dan Porto'ya, Bruges'ten Liverpool'a kadar Avrupa'nın önemli kentlerinin pek çoğu AKB seçilmiştir. 2010 için seçilen İstanbul, Essen ve Pécs, 40. AKB'leri olmuşlardır. AKB unvanını alan bir kent, tekrar adaylık başvurusunda bulunamamaktadır.

Şekil 2.1: Robert Palmer Raporun'ndaki AKB'leri haritasından detay.

²⁰¹ <http://dergi.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=518&did=12&sid=19>, 21.12.2009.

Geçmiş Avrupa Kültür Başkentleri (Haritaya göre) ²⁰²:

1994 Raporunda İncelenen Kentler:

- 1- 1985 Atina - Yunanistan
- 2- 1986 Floransa - İtalya
- 3- 1987 Amsterdam - Hollanda
- 4- 1988 Berlin - Almanya
- 5- 1989 Paris - Fransa
- 6- 1990 Glasgow - İskoçya
- 7- 1991 Dublin - İrlanda
- 8- 1992 Madrid - İspanya
- 9- 1993 Anvers - Belçika
- 10- 1994 Lizbon - Portekiz

2004 Raporunda İncelenen Kentler:

- 11- 1995 Lüksemburg
- 12- 1996 Kopenhag - Danimarka
- 13- 1997 Selanik - Yunanistan
- 14- 1998 Stockholm - İsveç
- 15- 1999 Weimar - Almanya
- 16- 2000 Brüksel - Belçika
- 17- 2000 Avignon - Fransa
- 18- 2000 Bergen - Norveç
- 19- 2000 Bologna - İtalya
- 20- 2000 Helsinki - Finlandiya
- 21- 2000 Prag - Çek Cumhuriyeti
- 22- 2000 Reykjavik - İzlanda
- 23- 2000 Santiago de Compostela - İspanya
- 24- 2000 Krakov - Polonya
- 25- 2001 Rotterdam - Holanda
- 26- 2001 Porto - Portekiz
- 27- 2002 Salamanca - İspanya
- 28- 2002 Bruges - Belçika
- 29- 2003 Graz - Avusturya
- 30- 2004 Genova - İtalya
- 31- 2004 Lille - Fransa

Sonraki Kentler:

- 32- 2005 Cork - İrlanda
- 33- 2006 Patras - Yunanistan
- 34- 2007 Lüksemburg
- 35- 2007 Sibiu - Romanya
- 36- 2008 Liverpool - İngiltere
- 37- 2008 Stavanger – Norveç

²⁰² Niksarlıoğlu 42.

2009-2019 yılları arasında kültür başkenti olacak AB üyesi ülkeler ²⁰³:

- 38- 2009 Linz - Avusturya
- 39- 2009 Vilnius - Litvanya
- 40- 2010 İstanbul - Türkiye
- 41- 2010 Pécs - Macaristan
- 42- 2010 Essen - Almanya
- 43- 2011 Estonya
- 44- 2011 Finlandiya
- 45- 2012 Portekiz
- 46- 2013 Fransa
- 47- 2014 İsveç
- 48- 2015 Belçika
- 49- 2016 İspanya
- 50- 2017 Danimarka
- 51- 2018 Hollanda
- 52- 2019 İtalya

Seçilen AKB'leri nüfus yoğunluğu açısından bakıldığında farklılık gösterdiği görülmektedir. İlk dönemlerde ulusal başkentler ve dünyaca kabul görmüş kültür kentleri seçilmiştir.²⁰⁴

Ülkelerin bazıları, başkentlerini (Roma, Viyana, Londra, Oslo ve Varşova) aday göstermek yerine, daha küçük, ama kültür ortamı açısından önemli kentlerini AKB yapmış, kimi önemli kültür kentleri ise hiç aday olmamıştır.(Barselona, Venedik gibi). Daha önceleri, hükümetlerce belirlenen kentler, son yıllarda ülke içinde yapılan yarışmalarla seçilmeye başlanmıştır. Örneğin, Pécs, Budapeşte'nin de katıldığı yarışmada Macaristan'ın dokuz kenti arasından seçilmiştir.²⁰⁵

Son 30 yıldır kültürel ve sanatsal alanda bir canlanma yaşayan İstanbul, 2010 yılı AKB seçilmiştir. Eğer İstanbul, AKB sürecini iyi değerlendirirse ve sonrası için de yatırımlar yapabilirse, kendi ve dolayısıyla Türkiye adına önemli kazanımlar elde etmiş olacaktır.

²⁰³ Egemen Bağış, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Olmanın Öyküsü", *İstanbul Kültür Turizm 2006 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Golden Print Matbaası, 2007) 56.

²⁰⁴ Nüksarlıoğlu 48.

²⁰⁵ Vecdi Sayar, "Nasıl Bir 2010 Nasıl Bir İstanbul?", *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:53.

C. İstanbul Neden Avrupa Kültür Başkenti Oldu?

1. 1980 Öncesi İstanbul'da Kültür ve Sanat

Eşsiz bir coğrafya üzerinde, eşsiz bir tarihe tanıklık etmiş olan İstanbul, günümüze kadar, geçirdiği evrimlerle büyük bir mega şehir olarak karşımıza çıkmakta ve bize kaynaklık etmektedir. İstanbul'un 2010 AKB seçilme sürecini anlayabilmek için tarihine bakmak gerekmektedir.

İstanbul, Anadolu içlerinden, Uzak Asya'dan, Arabistan'dan, Roma'dan, Trakya'dan, Avrupa'nın dört bir yanından kervanların gelip geçtiği; Karadeniz'den, Akdeniz'den, Tuna'dan ticaretin yapıldığı; Hint'ten Yemen'den, dünyanın dört bucağından en değerli ürünlerinin limanına boşaltıldığı bir kenti.²⁰⁶ Son Roma, Bizans ve Osmanlı imparatorluklarının başkenti; Asya kıtasını Avrupa'ya birleştiren köprü, Hilafetin son merkezi, Türkiye'nin en büyük kenti, Türk edebiyatının en çok adı geçen efsanevi kenti, ressamların fırçalarına her asırda konu olmuş olan İstanbul'un 27 asır süren çok eski bir tarihi vardır.²⁰⁷

İstanbul'a tarihsel dönemleri sırasıyla;

- Tarih öncesinden Roma dönemine (M.Ö. 300.000-M.Ö.1.YY)
- Roma Dönemi (M.Ö.133-M.S.395)
- Bizans Dönemi (Doğu Roma) (395-1453)
- Osmanlı Dönemi (1453-1923)
- Cumhuriyet Dönemi (1923-...)'dir.

İstanbul, İsa'dan yedi yüzyıl önce Megaralılar tarafından kurulduğu (Bizantion'lu Dionysios'a göre MÖ 695'de kurulmuştur.) kabul edilen, Doğu Roma – Bizans gibi büyük imparatorluklardan sonra, Osmanlılara başkentlik etmiştir. Başlangıçta, kurucusu Bizas'tan dolayı Bizantion diye adlandırılan şehir, aşağı yukarı bin yıl bu adla anılmış, daha sonra Roma İmparatoru Konstantin'in bir imar çabasıyla

²⁰⁶ Koor. Oya Baydar , ed. Zafer Toprak.,çev. Adair Mill, *Kıtaların, Denizlerin, Yolların, Tacirlerin Buluştuğu Kent İstanbul*, (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Y., 2003) 11.

²⁰⁷ M.Orhan Bayrak, *Resimli İstanbul Tarihi*, (İstanbul: İnkılap Y., 2003) 7.

yeni bir şekil verip büyüttüğü ve 330 yılında görkemli törenlerle açılışını yaptığı ünlü başkent, Konstantinopolis haline gelmiştir.²⁰⁸

İstanbul, *Roma İmparatorluğu*'na başkentlik etmiştir.(330-395) Toprakları Batı'da okyanus kıyılarından, Doğu'da Fırat ve Dicle nehirlerine kadar uzanan Roma İmparatorluğu için, özellikle de Doğu bölgesine egemen olunacak yeni bir yönetim merkezi aranmaya başlanmıştır. Bizantion (İstanbul), Roma'nın doğusunun yönetim merkezi olarak seçilmiştir. Bu yeni konumu, kentün dünya kültürü ve siyaseti açısından önemli rolünü de belirlemiştir.²⁰⁹ Bugün hala pek çok uygarlığın örneği görülmektedir. Unkapanı'ndaki Roma Dönemine ait Bozdoğan Su Kemerini ve Gotlar Sütünü örneği gibi. (Şekil 2.2, Şekil 2.3)

Şekil 2.2: Bozdoğan Su Kemerini. Roma Dönemi

²⁰⁸ Mustafa Cezar, *Osmanlı Başkenti İstanbul*, (İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Y., 2002) 8.

²⁰⁹ Engin Özendes, *Osmanlı'nın Son Başkenti*, (İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Y.,1999) 16.

Şekil 2.3:Gotlar Sütunu. Roma Dönemi

İstanbul, içinde Yunan halkının yaşadığı ve Latinler tarafından Roma şehircilik anlayışına göre kurulan bir Yunan-Roma pagan kent kimliğini yansıtıyordu. Roma'dakine benzer binalar, saray, forum, hipodrom ve tapınaklar, yollar, su sarnıçları yapılmıştı. İstanbul, Roma şehri örnek alınarak yapılmıştı.²¹⁰

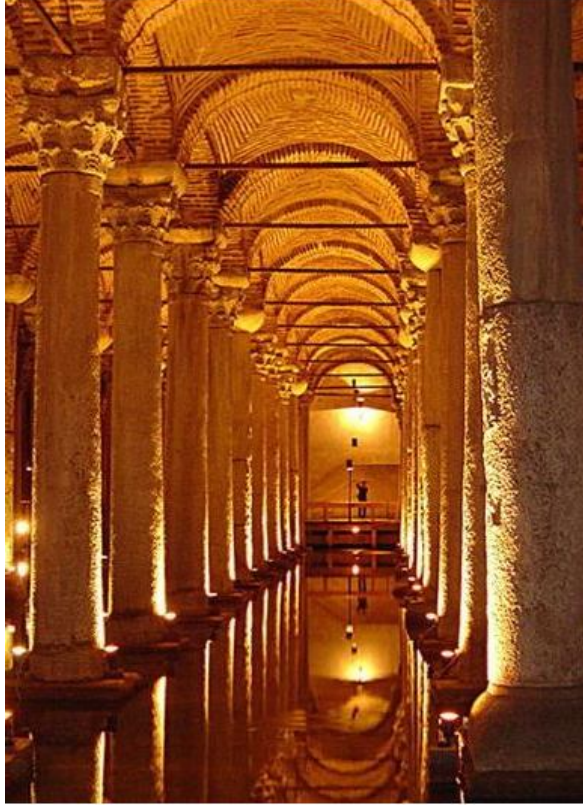
Hind-Çin kumaşları, mücevherler, baharatlar ve ham ipek İran yolu ile İstanbul'a geliyordu. Bundan sonra Bizans'ın zenginliği ve sanatı kendini İstanbul'da iyice göstermiştir. I. Justinianus İstanbul'a 527'de Küçük Ayasofya (Cami oluşu 16.y.y. başı), 537'de Ayasofya (Cami oluşu 1453) ile Aya İrini kiliselerini, 565 Yerebatan Sarayı gibi birçok eser yaptırarak adını ebedileştirmiş bir imparatordur.²¹¹

İmparator Justinianos, ellerini göğe kaldırır ve gururla, “*Ey Süleyman*” der; “*Seni Geçtim*”. O döneme kadar en büyük mabet Süleyman Mabeditir ve geleneği bozan eser, Ayasofya olacaktır. Bizans İmparatorları tacını burada giydi; Osmanlı Sultanları'nın cenaze namazları Ayasofya'da kılındı...²¹²

²¹⁰ İsmail Tokalak, *Bizans-Osmanlı Sentezi-Bizans Kültür ve Kurumlarının Osmanlı Üzerindeki Etkisi*, (İstanbul: Gülerboy Y.,2006) 63.

²¹¹ Bayrak 14.

²¹² Hüseyin Sorgun, *Avrupa Kültür Başkenti İstanbul*, (İstanbul: Doğan Burda Dergi Y. ve Paz. A.Ş.,2009) 18.

Şekil 2.4: Yerebatan Sarnıcı. Bizans Dönemi

Şekil 2.5: Ayasofya Camisi. Bizans Dönemi

İstanbul'un yer aldığı coğrafya, Prehistorik dönemden itibaren Anadolu kültürünün denizle buluştuğu en önemli iki noktadan biridir. Bu coğrafya, bir geniş coğrafya özelliği göstermektedir. Göç nedeniyle veya ticari, askeri amaçlı geçişler,

yerleşik kültürleri etkilemektedir. Bu karşılıklı etkileşim, bugün dahi izlenebilen kültürlerarası güçlü bağların oluşmasına neden olarak gösterilmektedir.²¹³

Kent, 1391'den başlayarak Osmanlılar tarafından kuşatılmaya başlanmıştır. I. Bayezid, Karadeniz'den gelecek yardımları önlemek için kentin Anadolu yakasına Anadolu Hisarı'nı; kenti almaya kararlı olan Fatih Sultan Mehmet, Bizans'a kuzeyden gelecek yardımları önlemek için Avrupa yakasına Rumeli Hisarı'nı yaptırmıştır. Bizanslıların artık direnecek gücü kalmamıştı ve bu kez İstanbul, *Osmanlı İmparatorluğu*'nun başkenti idi.²¹⁴

Şekil 2.6: Anadolu Hisarı

²¹³ Sercan Özgencil Yıldırım, Dilay Güney, *Uygarıkların Beşiği Kent Belleği/Mekansal Süreklilikler İstanbul*, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Y., 2008) 10.

²¹⁴ Özendes 21-22.

Şekil 2.7: Rumeli Hisarı

Fatih Sultan Mehmet devri, kültürel ve sanatsal gelişmelerde sadece Türk tarihi açısından değil, dünya tarihi açısından da çok özel ve önemli bir devredir. Doğu'yu talan eden, sosyal ve kültürel bakımından sarsan Haçlı Seferleri'nin kesilmesi, Osmanlı kuvvetlerinin Rumeli derinliklerine girmeleri yanında, İstanbul gibi bir dünya şehrinin el değiştirmesi, kültür ve sanat tarihinin akış yönünü de değiştirmiş, ivme kazanmıştır.²¹⁵

Yusuf Kaplan şöyle der: *“İstanbul ilk defa insanlık tarihinde, Osmanlı tecrübeleriyle tüm medeniyetlerin birikimlerinin üzerine oturmuştur. “Osmanlı, İstanbul ile birlikte medeniyeti kurucu ve koruyucu bir şehirdir. İstanbul, içinde medeniyet fikrini her bakımdan yaşamasını sağlayan, bir pratik üretmektedir. İstanbul’un İslam medeniyetini koruyan ve tarihe yeniden çıkmasını sağlayan merkez kurucu bir rolü vardır. Osmanlı medeniyetini başka medeniyetlerle (Çin, Mezopotamya, Latin Amerika gibi) karşılaştırsak; Osmanlı medeniyeti; diyalojik bir medeniyettir,(Avrupa monolojiktir) pek çok düzlemde farklı dil, coğrafi, edebiyat, felsefe zemininde imkân sağlamaktadır, kilisesi, camisi olmayan medeniyet İslam medeniyeti değildir, dışlayıcı*

²¹⁵ Haz. Mustafa Armağan, *İstanbul Armağanı 1*, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Y., 1995) 137.

değil, kucaklayıcıdır, özne-nesne ilişkisi, uygar-barbar ilişkisi üzerine değildir. Diyalojikte Avrupa'da, bu özelliklerde başka bir şehir yoktur."²¹⁶

1900'lere gelindiğinde de bu özelliklerin korunduğu görülmektedir. 1920'lerin İstanbul'unda Bulgar sütçü, Karamanlı Rum bakkal, Arnavut bostancı, Eğinli kasap, Karadenizli manav, Balat ve Hasköy'ün fakir tenekeçisi, Rum meyhaneci, İtalyan inşaat ustası ve Ermeni kuyumcu, bunun dışında bürokraside ve ticari hayatın her alanında da aynı renkli nüfus görünüyordu.²¹⁷

Cumhuriyet döneminde ise süreç, kapsamlı ve oldukça radikal olmakla birlikte, uygulanma başarısı, ekonomik düzeyin düşüklüğü ve sermaye birikiminin yavaş seyretmesi nedeniyle sınırlı kalmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'nin üç büyük şehrinde önemli değişimler gerçekleşmiştir. Ankara başkent yapılıncaya, İstanbul bütün idari işlevlerini yitirmiş, dolayısıyla iş alanları da azalmıştı. Buna rağmen, İstanbul kültür katmanları ile ülkenin en büyük şehri olma durumunu korumuştur.²¹⁸

1923 yılında Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından, Osmanlı yönetiminden devralınan güçlü kültürel miras ve sonrasında çağdaş anlamda çok pek ilerleme kaydedilmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren en çok üzerinde durulan konulardan biri, Türkiye Cumhuriyeti'ni bilim, teknik ve sanat alanlarında çağdaş devletlerin seviyesine ulaştırmak olmuş ve bu konuda pek çok girişimlerde bulunulmuştur. Özellikle resim ve heykel alanında çok önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Pek çok çağdaş eser oluşturulmuştur. Cumhuriyet dönemi anıtları, ilk defa figüratif bir anlatımla Atatürk'ü ve kurulan yeni düzeni topluma tanıtan heykellerdir. Bu anıtlardan biri Taksim Cumhuriyet Anıtı'dır. Bu dönemin çağdaş heykellerine de Sadi Çalık'ın çalışmaları örnek verilebilir. (Şekil 2.8, Şekil 2.9)

²¹⁶ Yusuf Kaplan, "İmparatorluklar başkenti İstanbul'un Avrupa kültürleri üzerindeki çok yönlü etkisi" paneli, 12.12.2009.

²¹⁷ İlber Ortaylı, *İstanbul'dan Sayfalar*, (İstanbul: Turkuaz Y.,2008) 148.

²¹⁸ İlhan Tekeli, "Türkiye'de Kent Tarihçiliği", *İstanbul Kesişimler Şehri*, (Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009) 16.

Şekil 2.8: Taksim Cumhuriyet Anıtı

Şekil 2.9: "50. yıl heykelleri", Sadi Çalık

Cumhuriyet'in ilanından sonra kültürel ve sanatsal ilerlemeler kaydedilirken, 1960'lardan itibaren İstanbul'da farklı bir kültürel oluşumun ortaya çıktığı görülmeye

başlanmıştır. Bu tarihlerde İstanbul'a, Anadolu'dan ve Bulgaristan'dan göçler başlamıştır. Bu taşralı nüfus yeni bir demografik bileşimi ortaya koymuştu. Kent, eski yerli "Batıcı-modern" kültürlerden, bir yanıyla taşralı, daha farklı bir kültür bileşimi sergilemeye başlamıştı. Popüler kültür yaşamı, sinema, müzik, eğlence giderek bu bileşimin örneklerini yaşatır oldu. Bunu kent mekânında ve mimarlıkta da görmek mümkündür.²¹⁹

İstanbul'un AKB olmasının gerekçeleri ise şöyle maddeleştirilebilir²²⁰:

- **Güzel Sanatların Avrupa Etkisi:** İstanbul'un geçmişinden gelen kültürel yaşamında önemli bir yere sahip olan Avrupa etkisi, tek yönlü bir ilişki değildir. Buna birçok örnek verilebilir. Saraylar, köşkler ve konakların yanı sıra kentin silüetini, Bizans kiliseleriyle, başta Mimar Sinan'ın kileri olmak üzere Osmanlı camileri çizmektedir. Osmanlı topraklarındaki Helen kalıntıları, Avrupa'nın kültürel köklerini Anadolu'da aramasına yol açmıştır. Fatih Sultan Mehmet zamanında Gentile Bellini'yle başlayan resim sanatındaki Avrupa ilişkisi, çarpıcı örneklerle doludur.

- **Kentin Konumu:** Tarihte, Doğu ve Roma sözcüklerinin birlikte anıldığı tek yer, İstanbul'dur. Doğu ve Batı kavramları henüz yokken bile İstanbul özel bir konuma sahipti. Örneğin, Bizans İmparatorluğu'nu savunmaya gelen Vikingler, şehrin özel konumundan etkilenmiş ve buraya "Myklagard" (mesken tutulacak büyük yer) adını vermişlerdir. Jean Jaures İstanbul'u, ütöpik dünya devletinin başkenti olarak hayal etti. Napolyon da benzer düşüncelere sahipti.

- **Siyasi Boyut:** AB'nin öncü düşünürlerin temel düşünceleri, genişlemenin siyasi anlamıyla kabullenen herkesi kapsamaması gerektiği yönündeydi. Üç imparatorluğa başkentlik etmiş İstanbul, AB'nin bu bütüncül anlayışı gibi farklı kültürleri, dilleri ve dinleri zaten asırlardır içerisinde barındırmıştır. Bu bağlamda, İstanbul'un AKB olması da bu sürece katkı sağlayacaktır.

- **Kentsel Yaşam:** İstanbul'da 20. yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir gelişim süreci yaşamıştır. 1990'lı yıllarda etkisini yitirmeye başlayan küreselleşme

²¹⁹ Atilla Yücel, "Cumhuriyet Dönemi İstanbul", *Dünya Kenti İstanbul*, (İstanbul: Tarih Vakfı Y.) 202.

²²⁰ Nuri Çolakoğlu, "2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul", *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yönetici Personeline Yönelik 21. Yüzyılda Stratejik Vizyon Geliştirme Çalışmaları*, ed. Caner Sancaktar, (İstanbul: Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Y.) 16-26.

süreciyle, Soğuk Savaş yıllarında yitirdiği uluslararası etki olanaklarını hızla geri kazanmaya başlamıştır. Kent, yeni merkezler ve ulaşım olanaklarına kavuşurken, büyük ölçüde yeniden yapılanmıştır. Aynı süreçte çevre bilinci, sivil toplum hareketleri, atıl mekânlara yeni işlev kazandırma, uluslararası organizasyonlar gibi kavramlarla tanışırken, kültürel ve sanatsal etkinlikler de güncel hayattaki etkinliğini arttırmıştır.

- **Modernleşme:** İstanbul'un nadir yapısı, dönüşüm sürecinin herhangi bir AKB'de olduğundan daha geniş kapsamlı olacağını ifade etmektedir. Fiziksel dönüşüm ve paralelindeki zihinsel canlanma İstanbul'da, küreselleşmeye destek için gerekli bilgi, güvenlik, barış için yeni bakış açıları, bilimsel ve düşünsel kurumlar üzerinde ortaya çıkacaktır. Modern kentsel dönüşüm, tarihi ve kültürel varlıkların korunması, depremlerden korunma, ulaşım, turizm planlama, ikamet alanlarının planlanması, endüstriyel dönüşüm, iş gücü potansiyelinin değerlendirilmesi, kültür endüstrileri ve kentsel yaşamın kalitesinde iyileşmeleri içermektedir.

- **Yetenek ve Yaratıcılık:** Günümüzde İstanbul, dünya çapında bir kültür merkezidir. Kültürel zenginliğinin yanında, düzenli olarak gerçekleştirilen etkinliklerin içeriği, kentin bu kültürel çeşitliliğinin kanıtıdır. İstanbul Bienalleri, Proje 4L, Garanti Platform, Yaya sergileri, Borusan Galerisi gibi. Aynı zamanda son on yılda, edebiyatta, video sanatında ve Türk pop müziğindeki başarılar, İstanbulluların yaşamlarını daha da zenginleştirmiştir.

- **Azimle Çalışmak:** Asırlık kent, tekstil fabrikalarından otomobil üreticilerinin olduğu etkili bir endüstriyel kuşak ile çevrelenmiştir. On yıldan fazla bir zamandır, çoğunluğu İstanbul merkezli olan Türk firmaları, AB'nin tekstil ihtiyacını sağlamakta başı çekmiştir. Türk inşaat firmaları da dünya çapında isim yapmıştır. Pek çok yerel firma ilk yıllarını iç piyasaya hizmet vererek geçirmelerine rağmen, artık pek çoğu başarılı bir ihracatçı olmanın şartlarını öğrenmişlerdir. Bunun en açık kanıtı, AB ile tam Gümrük Birliği'dir. 2001'de Türk ekonomisinin yaşadığı krize rağmen, ihracat memnun edici bir şekilde büyümeye devam etmiştir. Bazı aylarda, Avrupa ile dış ticaret dengesinde fazlalık bile verilmiştir.

- **Ticaret:** Avrupa'nın Doğu'ya açılan bir kapısı olarak İstanbul, Glasgow'dan Lizbon ve Marsilya'ya kadar, Avrupa'nın diğer büyük liman kentleri ile kültürel ve ticari bağları vardır. Endüstri mallarının önemi büyüktür. Güçlü tarım ve gıda sanayi sektörlerine sahip bir ülkedir. İstanbul iş dünyasına, uluslararası meşhur markaların hepsi katılmıştır.

- **Tinsellik:** İstanbul, yüz metrekaresel bir alanda cami, sinagog ve farklı mezheplere ait kiliseleri bir arada bulabileceğimiz, çan ve ezan seslerinin hiçbir yerde olmadığı kadar birbirine karışması ile huzurlu atmosferi sürekli ve kalıcı kılan eşsiz bir kenttir. Ortadoğu'dan ayrılmış ve Avrupa'dakilere daha yakın olan Osmanlı Devleti'nin pek çok özellikleri vardır. Bugün, bir müslüman, Aya Yorgi Kilisesi'ndeki kutsal günlere ve ritüellere, Noel ayinlerine katılmaktadır.

- **Uygarlıkların Kaynaştığı Yer:** İstanbul, pek çok dilin konuşulduğu bir kaynaşma alanı; Anadolu, Balkanlar, Kırım, Karadeniz, Ege gibi çeşitli coğrafyalardan geleneklerin ve etnik grupların bir harmanıdır. İstanbul'un zengin mirası, dışlayıcı değil, içselleştiricidir. Bu servet; evrensel, cüretkâr ve cömerttir; bu da kesinlikle Avrupa'nın ihtiyacı olanıdır.

İstanbul, bu kadar zengin bir kültürel değerlere sahipken, neden daha önce AKB seçilmemişti? Bu konuya, "Türkiye'nin Avrupa Kültürü ile Etkileşimi" başlığı altında değinilmişti.

AKB'liği, 1985 yılından itibaren, sadece AB'ye üye ülkeler arasından seçilmekteydi. 2000 yılına gelindiğinde, AKB unvanı hem aynı yılda birden fazla kente, hem de AB adayı olan ülkelerin kentlerine verilmeye başlandı. Aday ülkelerin başvurabilmesiyle Türkiye'den, İstanbul aday olmuştur. Yani AKB olmak, İstanbul tarafından istenen bir unvandır ve bu AB'ye üye olmada önemli bir adım olarak görülmüştür.

İbrahim Yıldırım'ın bu konudaki görüşü şöyledir: *"Türkiye büyük bir geçmişten gelmektedir ve Avrupa, Türkiye ile geçmişte sorunlar yaşamıştır. Osmanlı ile*

Avrupa hep savaş halindeydi. Günümüzde bu durum, her alana yansımaktadır. Avrupalıların bilinçaltında hep aynı sebep yatmaktadır.”²²¹

Hüsametdin Kavi ise konuya şöyle yaklaşmaktadır: *“Türkiye’nin önüne tarih boyunca zenginliklerini anlatacağı yeterince fırsat çıkmamış, çıkanları da iyi değerlendirememiştir. Çünkü Türkiye, 1982’ye kadar içine kapalı bir toplumdur. Ne zaman ki açık toplum olmaya adım attık, dünyaya ihracat yapmaya başladık, o zaman kendimizi dışarıya anlatmaya başladık. Türkiye’nin dışarıya geç açılması, bizi ekonomik, siyasi, kültürel ve sanatsal olarak olumsuz etkilemiştir.”²²²* Türkiye’nin kendini dünyaya açalı çok fazla olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, 2010 AKB İstanbul sürecini çok iyi değerlendirmek gerekmektedir.

Ülkelerin kültürel kimliklerini tanıtmada önemli katkısı olan AKB projesi, Türkiye için bir fırsattır. Bu fırsatı iyi değerlendirirsek, Avrupa’da Türkiye’ye karşı olan tutumların kırılması konusunda önemli bir adım atılmış olacaktır. Fakat içinde bulunduğumuz 2010 AKB yılında, bu süreci ne kadar hissettiğimiz, yaşadığımız, şehre ve ülkeye ne kazandırdığı/kazandıracığı tartışılması gereken bir sorudur ve bu sorunun cevabı ileriki yıllarda daha da belirgin olacaktır. Bu noktada, İstanbul’un sadece bir yıllığına Kültür Başkenti değil, zaten bir kültür başkenti olduğu ve bundan sonrası için de bu bilinçlilikle hareket edilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

2. 1980 Sonrası İstanbul’da Kültür ve Sanat

İstanbul, dünyada hiçbir medeniyet kurucu şehirde görmediğimiz kadar farklı kültürlerle, dinlere ve düşünce geleneklerine büyük bir özgüvenle, hoşgörülle ve diyalojik ilişki kurarak açılabilmeyi başarabilmiş bir şehirdir. Bu yüzden İstanbul’u anlayabilmek için fethinden öncesiyle sonrasını ayırmamak gerekmektedir.

²²¹ İbrahim Yıldırım, “Sahne Kimin İstanbul?”, *İletim Online*, Temmuz 2009, Sayı:102., (http://www.istanbul.edu.tr/iletim/?page=template-news/detail&int_Id=861), 02.06.2010

²²² Hüsametdin Kavi, “Avrupa Türkiye’den Vazgeçemez”, *YeniŞafak İnternet Yayını*, 08.02.2010, (<http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?i=240335>)

İlber Ortaylı şöyle der: “İlkçağ metropolleri arasında Roma vardır ve ardından İstanbul vardır. İstanbul, Constantinoplice, İstinpolin, Bizantium gibi 60’ı aşkın farklı isimle anılmıştır ve tarihi itibarıyla, problemleriyle, nüfusuyla varlığını sürdürmüştür. Ticari önemi günden güne artmaktadır. Bu gelişimlere kültürel ve sanatsal canlanmalar da eklenince, İstanbul AKB olarak seçilmiştir. Bu bağlamda yapılan proje ve etkinliklerle İstanbul, Batı metropolleriyle çekicilik vasfına karışmaktadır.”²²³

Birçok Avrupalının İstanbul’a gelmesi ve sanatsal faaliyetleri takip etmesi, sergiler açması, konserler, temsiller vermesi izlenmekte olan bir süreçtir. İstanbul, kültürel faaliyetin yapıldığı bir yer olarak canlılığını korumakla kalmayan, arttıran bir yapıdadır.²²⁴ Bu 1980 döneminde dahi böyle olmuştur.

1980’ler, Türkiye’nin devlet odaklı kültür endüstrisi, liberal kapitalizme geçiş, uluslararası iletişim ve etkileşim ağlarının etkisi ve diğer toplumsal siyasal etmenlerin etkisiyle gücünü yitirmeye başlamıştı; Türkiye’nin kültür kenti olma özelliği Ankara’dan İstanbul’a geçmişti. 1980’lerdeki askeri müdahaleye ve anti-demokratik anayasaya karşın, sanat ve kültür üretiminin giderek özgürleşmesi, bağımsızlaşması ve heterojenleşmesi ilginçtir.²²⁵ Bununla birlikte bu dönemde İstanbul’da, festivaller, bienaller, yeni müzelerin, galerilerin açılması, koleksiyonculuğun gelişmesi sanatı canlı tutmuştur.

Festivaller ve bienaller yalnızca sanat etkinlikleri olarak değil, küreselleşmenin ve ekonomik canlanmanın motorlarından biri olarak görülmüştür. Bienaller ve festivallerin sayısında özellikle 1990’dan sonra meydana gelen artış da bu inançtan kaynaklanmaktadır.²²⁶

Festivaller, kültürel mekân ve kimliklerin yeniden kurulmasında önemli rol oynamaktadır. Gittikçe artan kentli nüfusun sınıfsal, kültürel ve yaşantısal çeşitliliği

²²³ İlber Ortaylı, “İmparatorluklar Başkenti İstanbul’un Avrupa Kültürleri Üzerindeki Çok Yönlü Etkisi” paneli, 12.12.2009

²²⁴ Ali Akay, “İstanbul Avrupalı İçin Cazip Bir Şehir Olarak Durmaktadır”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:37.

²²⁵ Beral Madra, “Küresel Kültür Rekabetinde İstanbul’un İşlevi”, *1453 Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:16.

²²⁶ Sibel Yardımcı, *Kentsel Değişim ve Festivalizm: küreselleşen İstanbul’da Bienal* (İstanbul: İletişim Y., 2005) 11-12

ulusal kültürün sökümüne ve yerel öğelerin küresel pazara eklenenebilmesine olanak tanımaktadır. Bu dönüşümün bir parçası olan festivaller, Batı ile kültürel bütünleşme yolunda atılan adımların en önemlilerinden biri olarak kabul edilmektedir.

İstanbul'da uluslararası bir sanat festivali için ilk adım, 1968'de atılmıştır. Bu ilk sanat festivalinin düzenlenmesi planlanan İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (İKSV), 1973'te kurulmuştur. İlk festival de aynı yıl düzenlenmiştir. İlk festivalden bu yana geçen ve Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal kırılmalar yaşadığı otuz yılı aşkın dönemde, Uluslararası İstanbul Festivali, siyasi strateji ve ekonomik beklentilerden, kentsel dönüşüm projelerinden ve küresel sanat piyasası ağlarından bağımsız olarak düşünülemez. Bu bakış açısıyla İstanbul Festivali'nin hedef kitlesi, en başından beri, Türkiye'yi tanıtmayı amaçladığı dünya kamuoyudur. Buna rağmen, özellikle ilk dönemlerde, program daha çok yerel izleyicinin ilgi alanları dikkate alınarak hazırlanmıştır.²²⁷ Bu programlar, sanatın pek çok alanında etkinlik gerçekleştirilmektedir. İKSV, Uluslararası İstanbul Film Festivali, Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali, Uluslararası İstanbul Müzik Festivali, Uluslararası İstanbul Caz Festivali ve Uluslararası İstanbul Bienali gibi her biri uluslararası alanda marka olmuş saygın etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

İstanbul'da festival düzenlemenin amaçları şöyle sıralanabilir²²⁸ :

- Sanat aracılığıyla uluslar arası bir iletişim platformu yaratarak toplumların, farklı kültürlerin birbirlerini tanımalarına olanak sağlamak,
- Farklı kültürlerden gelen sanatçılar arasında esin ve deneyim paylaşımını sağlamak,
- Benzer yurtdışı kültür ve sanat kuruluşlarıyla ortak yapımlar çerçevesinde işbirliği yaparak Türk sanatçıların uluslararası projelerde yer almasına olanak sağlamak,
- Avrupa, Amerika ve diğer ülkelerle karşılıklı kültürel programlar düzenleyerek, o ülkelerde Türk kültürünün tanınmasına katkıda bulunmak,
- Uluslararası sanatçıları, atölye çalışmaları ve lisansüstü çalışmalar için İstanbul'a davet ederek sanat profesyonellerinin eğitimine katkıda bulunmak,

²²⁷ Yardımcı, 8-11-12-15-27-67.

²²⁸ Esra Nilgün Mirze, "Festivaller Şehri İstanbul", *İstanbul Kültür İstanbul Turizm*, (İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006)36-37.

- Festival ve Bienal sırasında düzenlenen sempozyumlar ve söyleşiler aracılığıyla “sanat” kavramını toplumun gündemine getirmek ve sanat bilincinin yayılmasına katkıda bulunmak,
- Yerel ve uluslararası medyanın yaygın kullanımını sağlayarak sanat etkinliklerinin geniş kitleler tarafından paylaşımını sağlamak, İstanbul’un ve Türkiye’nin tanıtımına katkıda bulunmak,
- Etkinlikler için farklı tarihi mekânları kullanarak kültür mirası bilincinin gelişmesine katkıda bulunmak.

Bienal, bir ülkenin çağdaş düşünce potansiyelinin sanat yapıtlarıyla gösterilmesi anlamını taşımaktadır. Bu çağdaş düşünce potansiyeli, o ülkeye ait çağdaş düşünce bütünlüğünü yansıtan sanatçıları ve yapıtları göstermek gibi bir seçim içermektedir.²²⁹ Bienaller, diğer sanat faaliyetlerden farklıdır. Bu farklardan biri, sıradan kültür ve eğlenceyi aşan bir prestije sahip olması ve evrensele işaret etmesi; diğeri ise küreselleşmenin erdemlerini somutlaştırmakla kalmayıp, fiilen bu erdemlerin propagandasını da yapmasıdır.²³⁰

1987’den bu yana yılda iki kez düzenlenen İstanbul Bienali, uluslararası kültür endüstrisine ve ana sanat akımlarına giden yolu açmış ve sanat üretiminin özerkliğini teşvik etmiştir. Liberal ekonomi, İstanbul ve diğer büyük kentlere yığınsal göçler, uluslararası iletişim ve ulaşım olanakları dolayısıyla yaşanan toplumsal, siyasal ve kültürel değişimler de sanat kavramları, estetik ve sanat yapma biçimlerini etkileyerek popüler ve kitlesel kültürü, tüketimi, reklam kültürünü ve günlük yaşam koşullarını biçimlendirmiştir. Bienallerin başladıktan sonra, takip eden yıllardaki sanat ortamı, sosyal konuların gündeme geldiği, dışavurumcu ve tepkili bir süreç başladığı yıllar olmuştur. Su yüzüne çıkmayan bazı mitler bizzat ortaya çıkarılmış, sergilenmiştir. Sanatçılar dünyayı dolaşmaya başlamışlardır. Türk sanatçılar dünyadaki olup biteni gördükçe kendine daha da güven duymaya ve eğilmeye başlamıştır.²³¹

Ali Artun bugünün bienalleri konusunda; “*Günümüzde bienaller, modern, evrensel gösterilerin, çağdaş, postmodern ve küresel tercümeleleri olarak incelenebilir.*

²²⁹ Madra, *İki Yılda Bir Sanat*, 71.

²³⁰ Julian Stallabrass, *Sanat A.Ş. Çağdaş Sanat ve Bienaller*, çev.Esin Soğancılar, (İstanbul: İletişim Y., 2009) 43.

²³¹ Madra, “Küresel Kültür Rekabetinde İstanbul’un İşlevi”, 15.

Ancak, çağdaşlık konusundaki sekteciliklerine rağmen, modernliğin de öncesine uzanan sanatsal himaye rejimlerine özgü mizansenleri hatırlatırlar. Küratörler tarafından bildirilen temaları ve görsel mecralarını kuşatan şirket logolarıyla bienaller, sanatın sipariş üzerine veya hamilerin denetiminde icra edildiği, sergilerin prenslik armalarıyla donatıldığı Rönesans zamanının görkemli imparatorluk koleksiyonlarını uyandırırılar”²³² şeklinde geçmişle ilişkilendirmiştir. Bienallerdeki içerik ve geldiği durum budur. Bienaller ve festivaller kültürel ve sanatsal alanda önemli katkılar sağlamıştır/ sağlamaktadır. Bu gelişimlerle birlikte, müzecilik alanında da önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.

Müzecilik alanında, 1980 yılında, Vehbi Koç Vakfı tarafından, Türkiye'nin ilk özel müzesi olan Sadberk Hanım Müzesi kurulmuştur. 2000’li yıllardan itibaren ise bir patlama yaşanmıştır. 2001 yılında Güncel Sanat Müzesi adıyla, Proje 4L sergiler düzenlemiştir. Ardından yeni bir koleksiyon politikası ile Pera Müzesi devreye girmiştir. 2002’de kurulmasına rağmen görünürlüğünü yurt dışından getirdiği büyük bütçeli sergiler ile sağlayan Sabancı Müzesi’nin kurulmuştur. Modern ve çağdaş sanatımızı düzenli ve kalıcı olarak sergileyen, ilk müze olan İstanbul Modern’in 2004’te açılmıştır. Eczacıbaşı’nın bu mekâna, Venedik Bienali gibi köklü, çağdaş hareketlerini getirmesi büyük kazanç olduğu belirtilmektedir. Müze ve çağdaş sanat kurumu arasında yepyeni bir yapısal sergileyen Santral İstanbul’un 2007’de hayata geçmesi gibi açılımlar, sanat ortamımızın iyiden iyiye yerleşmesine neden olmuştur.²³³

İstatistiki olarak bakıldığında, 2006 verilerine göre, Türkiye’de bulunan müzelerin yüzde 10’undan fazlası İstanbul sınırları içindedir. Türkiye’de 194 tiyatronun yüzde 10’dan fazlası İstanbul’dadır. Ülkedeki sinema salonlarının yüzde 26’sı da yine İstanbul’dadır.²³⁴ Artık farklı kesimlerde ve bölgelerde de projelerin, etkinliklerin, yeni müze arayışlarının olduğu olumlu gelişmelerin olduğu görülmektedir. Ayrıca müzelerin başka bir kimliği ortaya çıkmıştır. Sadece malzeme biriktiren bir kurum değil, bunları geleceğe, daha sonra yapılacak olan büyük sergilere aktaran kurumlar olmuştur.²³⁵

²³² Ali Artun, “Sanat Hayali, Yönetim Disiplini ve Sanat Yönetimi Avangard ve Taylorizm?” *Ali Artun İnternet Sayfası*, Bağlantı: Galeri Nev, (Bu makale V. İTÜ Sanat Tarihi Konferansları’nda (26 Nisan 2006) ve 27 Nisan 2006 tarihinde Ankara Mimarlar Derneği’nde yapılan konuşmalardan derlenmiştir.), (<http://www.aliartun.com/content/detail/21>, 02.06.2010)

²³³ Levent Çalikoğlu, *Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik*, (İstanbul: Yapı Kredi Y., 2009) 15.

²³⁴ Der: Ada-İnce 99.

²³⁵ Çalikoğlu, *Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik*, 61.

Murat Bilhan'ın müzecilik konusunda bazı eksikliklerimizin olduğu konusuna şöyle yaklaşmaktadır: “İstanbul Bizans İmparatorluğuna 1100 yıl başkent olmuş bir şehir olduğuna göre bu tarihi mirastan azami yarar sağlamak amacıyla bir Bizans Müzesi'nin olmayışı önemli bir eksikliklerdir. Ayrıca bir “Şehir Müzesi”ne ve ileri ülkelerde olduğu gibi bir tabiat müzesi olmalıdır. Kültürel kalkınma düzeyinin göstergesi olarak yeni opera, bale, tiyatro, konser salonlarının kurulması, mevcut olanların korunması, desteklenmesi ve en ücra semtlere dahi inşa edilmesi önemli olmaktadır. Aynı şekilde heykeller, parklar, hayvanat bahçesi yerine safari parklar, dev akvaryumlar, planetarium ve gözlemevi gibi pahalı olmayan bu yapılanmalar kuşkusuz İstanbul'un ihtiyacıdır.”²³⁶

Değişen sanat anlayışı içerisinde, sanata katkıda bulunan farklı kurumların açıldığı görülmektedir Bu kurumlardan biri de galerilerdir.

Galericilik, ilk kez 1947 yılında açılan İsmail Hakkı Oygur Galerisi ile önemli sergiler gerçekleştirilmiştir. Ardından açılan Maya Sanat Galerisi, sadece özel sanat galericiliğinin tarihsel örnekleri arasında bir isim olarak değil, 1950'li yılların avant-garde sanat ortamına ivme kazandırmış, o yılların genç sanatçıların önlerinde ufuklar açmış, pek çoğuna sanat yolunda ilerleme tutkusunu ve inancını aşılmasını bir kültür yuvası olarak önem kazanmıştır.²³⁷

Günümüzde ise çeşitli kurumlar galericiliğe prestij açısından da bakmaktadır. Sanat galerilerinin bir bölümü bankalara, belediye ve devlete özetle kamuya ait olmakla beraber, büyük bir bölümü özel sektöründür. Açılan sanat galerileri arasına banka galerileri de katılmıştır. Artık devlet bankalarının özel koleksiyonları mevcuttur. Bu durum, kurumsal bir geleneği oluşturması bakımından önemlidir.²³⁸ Bu gelişimler çeşitli kurumların sanattan yararlanmanın anlamını kavradığını göstermektedir.

²³⁶ Murat Bilhan, “Kültür Başkenti İstanbul'un İhtiyaçları”, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yönetici Personele Yönelik 21. Yüzyılda Stratejik Vizyon Geliştirme Çalıştayı*, ed. Caner Sancaktar, (İstanbul: Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi) 8-9-10.

²³⁷ Mehmet Üstünipek (İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi), Kişisel Görüşme, 04.02.2010.

²³⁸ Kıymet Giray, “Sanat ve Kurumlar”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart:2005:43.

Galerilerde olduğu gibi diğer sergi mekânların sayılarındaki artış, İstanbul'un sahip olduğu kültür ve sanat olanakları, niteliksel ve niceliksel açılardan Avrupa kentleri ile karşılaştırıldığında hiç de küçümsenmeyecek bir seviyededir. Ancak ziyaretçi açısından diğer kentlerden geride olduğu görülmektedir.²³⁹

Sahip olduğumuz kültürel mirasımız ile koleksiyoncuk alanı da gelişmiştir.

Koleksiyonculuk, korunması, tüm dünya uluslarının ortak mirası olduğu kadar, geleceğin yaratıcı kuşakları için de esin kaynağı olan kültürel ve doğal mirasın taşınabilir özellikteki yapıtlarının yasalar çerçevesinde toplanması, arşivlenmesi, korunması, bilimsel yayınlarla tanıtılarak yayımlanması ve sergilenmesini yapan kamu kurum kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin yaptığı işi ifade etmektedir.²⁴⁰ Koleksiyonculuk, ülkemizde çok eski tarihlere dayanmaktadır. Türkiye'nin, çok önemli mimari ve tarihi mirasa sahip olması, ilginin de eski dönem eserlere yönelmesine yol açmıştır. Bu anlamda antikacılık çok güçlenmiştir. Çünkü antikacılık için Türkiye'de güçlü bir miras ve materyal vardır.²⁴¹

Koleksiyonculuğun gelişimi, sanat eserinin bir piyasasının oluşması ve ekonomik yapıyla paralel giden bir olgudur. 1970'lerde sanat eserine çok küçük bir yatırım yapılmıştır. 1980'ler Türkiye'nin değişim yılları olmuştur. O dönemdeki siyasi istikrarsızlık, 1980 ihtilaliyle durulmuştur. Yine o dönemde oluşan siyasi güvenle sanat eseri satışı artmıştır. 1990'lı yıllara kadar klasik eser alımı ve bundan sonra belli bir doyuma ulaşmıştır.²⁴² Müzayedelerde eski eserler toplayanlar, şimdi çağdaş eser almak istemektedirler. Günümüzde müzayedeye olan yoğun ilginin ve özellikle de bunların arasına genç, yeni koleksiyoncuların girmiş olması, Çağdaş Türk sanatı için önemli bir gelişimdir.

²³⁹ Niksarlıoğlu 126-127.

²⁴⁰ Abdullah Kocapınar, "Türkiye'de Koleksiyonculuk ve Özel Müzeler", *26. Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Müzecilik I Sempozyum*, (Ankara: Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi Y.,2008) 47-48.

²⁴¹ Can Elgiz, "Türkiye'de Koleksiyonerlik", *rh+artmagazine dergisi*, Mayıs:2006:15.

²⁴² Yahşi Baraz, "Sanat Pazarı", *rh+artmagazine dergisi*, Mart:2005:31.

3. İstanbul'da Kentsel Dönüşüm ve Avrupa Kültür Başkentliğine Etkisi

Kentsel dönüşüm bağlamında, 1980'ler İstanbul'u bir dünya kenti haline getirme projesi adına ilk atılımın ve desteğin olduğu yıllardır. Şirket kuleleri, alışveriş merkezleri, eski mahallelerin yeniden düzenlenmesi, yeni otoyol yapımı gibi girişimler İstanbul'u, Türkiye'nin küresel akışlara çapa atmasını sağlayacak bir dünya kenti olarak yeniden düzenlemeyi amaçlamaktaydı.²⁴³

İstanbul'un son yirmi yılda katlanarak büyümesinin altında yatan dinamikler, küreselleşmenin ortaya çıkışına atfedilmişti. İster finans ve altın piyasalarıyla, ister tekstil ve moda sektörüyle ya da inşaat ve emlak girişimleriyle izah edilsin, şehrin erişimi, giderek artan boyutlarda sınırlar ötesine geçmiştir; İstanbul'un ekonomik etkisi, bölgesel ve coğrafi yakınlıklar dolayısıyla, Orta Asya ve Balkanlardan oluşan ikinci bir halkaya, dünyaya uzanmıştır. İstanbul, bir imparatorluk kenti ile küresel bir kent arasındaki devamlılığı, ilk (ulusal) ve ikinci (bölgesel) alansal halkalarla kurduğu bugünkü ilişkiler yoluyla tarif etmektedir.²⁴⁴ Dolayısıyla kültürel ve sanatsal anlamda da yerel ve uluslararası bir iletişim söz konusudur. Yerel yönetimler ve ilçe belediyeleri ulusal ve uluslararası pek çok etkinlik gerçekleştirmektedir. Bu etkinliklerle pek çok kuruluş, iş birliği içerisindedir.

Bugün, yerel yönetimler ve ilçe belediyeleri de kültüre ve sanata yön vermektedir. Birçok belediyenin özel etkinlikler ve kültürel faaliyetler gerçekleştirdiği, hatta bunları gelenek haline getirdikleri görülmektedir. Bunlar, özel sektör kuruluşları, sivil toplum örgütleri, gerek özel gerek kamu üniversiteleri ve yerel yönetimlerce gerçekleştirilen ulusal ve uluslararası kültürel etkinliklerdir.²⁴⁵ Bu noktada yerel ve merkezi yönetimler açısından tutarlı bir bakış açısının olması önemlidir. Çünkü farklı kültür politikaları, ideolojiler ve oluşan boşluklar kente yansımaktadır.

²⁴³ Yardımcı 42.

²⁴⁴ Hashim Sarkis, "Mesele İstanbul (Küreselleşme Değil)", *İstanbul Kesişimler Şehri*, (Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009) 14.

²⁴⁵ Lütfi Şen, "Yerel Yönetimler ve Kültür", *İstanbul Kültür İstanbul Turizm*, (İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006) 45-46.

Yerel yönetimler ve ilçe belediyelerin yanında, özel sektörün de uluslararası sanat kurumlarıyla olan çok uluslu bağlantıları, kültürel düzenin eski, kapalı ve içe-dönük duruşunu kırmaktadır. Örneğin, İstanbul Bienali etkinliklerinin sponsorluğu, şirketin statüsünü ve imajını belirlemektedir. Bu sayede bienaller gelişmekte ve Avrupa'nın önemli sanatsal etkinliklerinden biri halini almaktadır. Örneğin, Sabancı Müzesi ile Louvre Müzesi arasında sanatsal ve bilimsel işbirliği çerçevesinde yapılan beş yıllık antlaşma, sergiler, yöntem bilgisi ve ağ oluşturma şeklinde İstanbul'a kültürel sermaye getirmektedir.²⁴⁶

Türkiye'de kültürel ve sanatsal alanda uluslararası irtibatın yanında, ülke içerisinde şehircilik ve kültür-sanat anlayışının halkla bütünleşmesi de önemlidir. Çünkü artık dünyada bu tür bir anlayış vardır. İstanbul'da yer üstündeki kültür varlıklarının özü ve devamı yeraltındadır. İnsanların bunları öğrenmeleri, araştırmaları, olaya dahil edilmeleri gerekmektedir. Geçmişe ait bilgiler özgürleştirilmelidir. Bugün içinde bulunduğumuz hastaneler, üniversiteler ve daha pek çok tarihsel mekânlar, 19. yüzyılda kurulmuştur. Bu kurumlar kurulurken, İstanbul sancılı dönemler geçirmekteydi. Dolayısıyla öncelikle içinde bulunduğumuz modernleşmeyi anlamamız gerekmektedir.²⁴⁷

Çağlar Keyder konuya şöyle yaklaşmaktadır: *“İstanbul’un bir başarı grafiği çizdiğini görüyoruz. 1990’lara kadar İstanbul eline geçen fırsatları kaçıracaktı gibi duruyordu. 1994’lerde yeni yönetim, dünyaya açılmayı destekleyici bir tutum izleyeceğini kanıtlayınca durum değişti. Şehri pazarlamanın yeni yolları aranmaya başlandı ve yaklaşım, kenti küresel sahneye taşımaya hazırlayan projelerle büyük bir uyum sağladı. İstanbul’un başarısı, seçilmiş yöneticiler ile işadamları arasındaki ittifakın şehrin, yatırım, kültür ve eğlenceye yönelik küresel imajını ve pazarlama potansiyelini yenileyip bir üst seviyeye çıkarma projesinde yatmaktadır. 2002’de yeni yönetimin başa gelmesi, şehri küresel sahneye çıkartma stratejisine yeni bir ivme kazandırdı. Kamusal güçler ile özel sermayenin ortaklığının mahsulü olan 2010 AKB İstanbul’un seçilişi bunun belirtisidir.”*²⁴⁸

²⁴⁶ Asu Aksoy, “İstanbul’un Seçimi”, *İstanbul Kesişimler Şehri*, (Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009) 50.

²⁴⁷ Korhan Gümüş, “İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Oldu, Peki ne Oldu?”, 17-18.

²⁴⁸ Çağlar Keyder, “Küresel Bağlamda İstanbul”, *İstanbul Kesişimler Şehri Gazetesi*, (Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009) 45.

İbrahim Yıldırım ise İstanbul'un bugünkü kültürel durumu konusuna, *"İstanbul, sadece tarihsel bir mekân olarak düşünülmemelidir. Bu kentin, dünyanın başka hiçbir yerinde olmayan bir topografyası vardır. Ancak, 1950'lerden sonra yapılan yanlış imar faaliyetleri ve 1970'li yıllarda başlayan iç göç, şehrin tüm yapısını bozmuştur. Örneğin, Okmeydanı, Fatih Sultan Mehmet tarafından korunmaya alınmış bir yerdi. Osmanlı'nın son dönemine kadar bile orada yapılaşmaya izin verilmezken, 1970'li yıllarda başlayan gecekondulaşma ve günümüzde inşa edilen yüksek binalarla o tarihi birikim kademe kademe yok edilmiştir. İstanbul ve İstanbullu kültürü yok edilmiştir. Bu kültür ki konuşmasıyla, adabıyla, insanların birbirine davranışıyla belki de Türkiye'nin kültürü olmalıydı"*²⁴⁹ şeklinde yaklaşmaktadır.

Şehrin kültürel dokusunun korumak gerekmektedir. 2010 AKB'liği sürecinde lüks oteller, restoranların doluluk oranları artsın, turist döviz bıraksın şeklinde düşünmemek gerekmektedir. Bütün bunlara rağmen İstanbul, kültürel, sanatsal, tarihsel özgün kimliğini ve güzelliğini hala korumaktadır. Burada önemli olan, bakış açımızdır. Yaşadığımız kentin her bir yeri kültürel zenginliklerle doludur. Biz dünyada bu zenginliklerle varlığımızı sürdürmekteyiz. Sahte bir modernliğe bürünmektense, içinde bulunduğumuz kültürel değerlerin bilinciyle dünyada var olmalıyız. Bu düşünce, AKB sürecinde de böyle olmalıdır.

²⁴⁹ İbrahim Yıldırım, "Sahne Kimin İstanbul?", *İletim Online*, Temmuz 2009, Sayı:102.

6. 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ İSTANBUL

A. 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul (Türkiye)

İstanbul'un AKB adayı olmak üzere çalışmalara başlaması, ilk kez 2000 yılında, "Habitat" dolayısıyla bir araya gelmiş sivil toplum kuruluşu üyesi küçük bir "Girişim Grubu" tarafından ve 1999 depremleri sonrasında dayanışma ortamında gündeme gelmiştir. Giderek genişleyen bir çevre oluşturan bu ilk grup, çeşitli AKB'leriyle temas kurarak uygulamayı yakından görmüştür. Bir sonraki aşamada ise, yerel yönetimin adaylık fikrine desteği sağlanmış, daha sonra da başvurunun yapılabilmesi için Dışişleri Bakanlığı sürece dahil edilmiştir. Yani 2010 AKB İstanbul hazırlık süreci, sivilden resmiye, yerelden merkeziye doğru bir çalışmayla yürütülmüştür.²⁵⁰

İstanbul, Avrupa'da bir sivil toplum girişimi ile başlayan çalışma sonucunda AKB unvanını alan ilk kent olmuştur.

Korhan Gümüş bu süreci şöyle açıklamıştır: "*İstanbul üzerine, şehircilik ve kentsel tasarım projelerini inceliyordum. Kent meydanlarının, işlevini yitirmiş olan kamusal yapıların, parkların dönüşümlerini araştırırken, aslında hepsinin altından AKB damgasının çıktığını gördüm. Bu programa başvurmanın, İstanbul için faydalı olacağını düşünerek, AB'ye üye olmayan ülkelerin AKB olmalarına olanak sağlayan kararı, AB resmi gazetede okur okumaz, "Girişim Grubu"nu oluşturduk. 1999 depreminden sonra ilk toplantımızı gerçekleştirdik. Hemen çalışmalara başladık, bir süre sonra yanımıza belediyeyi de aldık.*"²⁵¹ Daha sonra sivil toplum kuruluşları, valilik

²⁵⁰ Der: Ada-İnce 100.

²⁵¹ Korhan Gümüş, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Oldu, Peki ne Oldu?", 15.

ve bakanlıklar seferberlik ederek hazırlıkları başlatmışlardır. 2005 Martı itibariyle Başbakanlık, bütün kamu kurumlarını ve yerel yönetimleri AKB projesini desteklemeye davet etmiştir.

İstanbul'un 2010 yılı AKB'liği için, yerel ve merkezi yönetimin desteğini aldıktan sonra, adaylık başvuru dosyasını hazırlamak, gerekli işlemlerde bulunmak, projeler hazırlamak, hazırlanan projelerin uygulanmasını takip etmek, kamu kurum ve kuruluşları, kültür-sanat kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve kentin yaratıcı insanlarıyla koordinasyon sağlamak, adaylık sürecinde ortaya çıkabilecek aksaklıkları tespit ederek çözüm bulmak, İstanbul 2010 AKB Girişim Grubu'nun amaç ve görevleridir.²⁵² Ayrıca AB ve bağlı organlarla da iletişime geçilmiş, geçmiş yıllarda AKB olmuş kentlere ziyaretler düzenlenmiştir.

AKB Girişim Grubu ve DİB (Dış İlişkiler Birimi) yetkililerinin, Mart 2005 ve Haziran 2005'teki Brüksel ziyaretlerinin ardından, çalışmalar hızlanmıştır. Her ay toplanacak 40 kişilik bir "Danışma Kurulu", her hafta toplanacak olan onbeş kişilik bir "Yürütme Kurulu" oluşturulmuştur. Çeşitli kuruluşlar ve STK'larla toplantılar yapılmıştır. Hazırlayacakları projelerle İstanbul, 2010'a katılmaya davet edilmiştir. Yabancı danışmanlarla anlaşmalar yapılmıştır. Kentin kültür ve sanat insanları, akademisyenler, yöneticiler ve yeni STK temsilcilerinin katılımıyla genişleyen Girişim Grubu; Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın da desteklerini alarak, İstanbul'un AKB olarak seçilmesi için ortak bir dosya hazırlanmıştır.²⁵³ Her ay toplanacak olan Danışma Kurulu ise Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile sivil toplum temsilcilerinden oluşmaktadır.²⁵⁴

Avrupa jürisine başvuru dosyasını hazırlayan Girişim Kurulu üyelerinden Vecdi Sayar, dosya içeriğini şöyle açıklar: *"Nasıl bir dosya?" sorusuna yanıt ararken, işe önce sanatçılardan başlamayı düşündüm. Kültür Başkentliliğini değerlendirilmesi gereken bir imkan olarak görüp, belki de bu süreci hiç önemli bulmayacak sanatçı,*

²⁵² Niksarlıoğlu 120.

²⁵³ Çolakoğlu 11.

²⁵⁴ Niksarlıoğlu 120.

*küratör, eleştirmen dostlara başvurarak yola çıkabilirdik. “Biz ne yapmak istiyoruz?”u anlatmak yerine, “Çalışmalarımız dışardan nasıl görünüyor?” sorusuna yanıt aramak, daha anlamlı göründü. Dergi yöneticileriyle bir liste oluşturduk. Bu meselede, söyleyecek sözü olan sanatçıları, eleştirmenleri, küratörleri sıraladık ve düşüncelerini aldık.”*²⁵⁵ Yapılan duyurulara yanıt veren bu kişilerin hazırladıkları projelerin ışığında ve filozof Aristoteles’in “Dört Element” düşüncesinden alınan ilhamla dosyanın başlığı, “İstanbul: 4 Elementin Kenti” olarak belirlenmiştir.

13 Aralık 2005 tarihinde, Danışma Kurulu Başkanı, Yürütme Kurulu, İstanbul Valisi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi(İBB) Başkanı ve Sivil Toplum Kuruluşları(STK) temsilcileri ile birlikte Brüksel’i ziyaretlerinde “İstanbul: 4 Elementin Kenti” başlıklı başvuru dosyası, Avrupa Konseyi’nin Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü’ne teslim edilmiştir.²⁵⁶ İstanbul 2010 Girişim Grubu üyeleri, tüm adaylık dosyalarının seçim heyetine gönderilmesinden bir gün önce, 22 Şubat 2006’da, Avrupa Parlamentosu’nda pek çok parlamenterin katıldığı bir davette ilk sunumunu yapmışlardır.

14 Mart 2006’da Girişim Grubu, uluslar arası jüri önünde başvuruyu sözlü olarak anlatmış, heyetin sorularını cevaplandırmışlardır. Jüri, 11 Nisan 2006’da yaptığı açıklamada, İstanbul’un oybirliği ile AKB olmasını kararlaştırmıştır. İstanbul’un AKB olduğu 2010 yılında ayrıca Macaristan’dan ve Almanya’dan birer kentin daha AKB olması kararlaştırılmıştı. Bu ülkeler, kendi iç eleme yöntemleriyle, AKB olacak şehirleri seçmiştir. Jüri, Macaristan’dan Pécs, Almanya’dan da Essen şehirlerini bu unvana layık bulmuştur. Jüri kararı, **13 Kasım 2006**’da Brüksel’den toplanan AB Kültür Bakanları tarafından resmen onaylanmış ve İstanbul’un AKB olması kesinleşmiştir.²⁵⁷

Girişim Grubu’nun yaptığı sunumda dikkat çeken konular şunlardır²⁵⁸: “İstanbul: 4 Elementin Kenti”, Avrupa’yı doğuya bağlayan bir köprü işlevi görecektir. Kentin medeniyetlerin buluşmasına canlı bir örnek olduğu ve yüzyıllardır, Avrupa medeniyetlerinin kavşağında yer aldığından, “farklılıkları yaşama”yı öğrendiği belirtilmiştir. Delegasyon, İstanbul 2010 projesiyle, “aşağıdan yukarı”ya doğru yeni bir

²⁵⁵ Vecdi Sayar, “Nasıl Bir 2010 Nasıl Bir İstanbul?”, 17.

²⁵⁶ Çolakoğlu 11.

²⁵⁷ Çolakoğlu 11.

²⁵⁸ Niksarlıoğlu 116.

süreç başlattıklarını ve sivil projenin planlama aşamasında daha şimdiden nüfusun ve STK'ların büyük bir bölümünü harekete geçirdiklerini, toplum ile kuruluşların sürecin sahibi haline geldiklerini vurgulamıştır. Ayrıca, 2010 boyunca, sanatın daha önce ulaşmadığı nüfuslarla buluşturacağına dikkat çekmiştir. Son olarak da, kültür başkenti unvanının ve olayının bugünün ve geçmişin görkemli İstanbul'unu, geleceğin kentine dönüştüreceğinin altı çizilmiştir.

Esra Nilgün Mirze, Brüksel'deki sunumlarında bir takım eksikliklerin de dile getirildiğini şöyle ifade eder: *“Avrupa’da bürokrasi de dahil olmak üzere kamu yönetimi kademelerinde kültür alanında çalışan kişilerin özellikle kültür-sanat yönetimi konusunda deneyimli kişiler olmasına karşın Türkiye’de böyle bir birikime öncelik yoktur. Sunumda de önde gelen konulardan biri de buydu. Dedik ki: biz kültür yönetimi iletişimi arasında bir süreç kaydetmek zorundayız ve gelişim sağlamak zorundayız ki bundan sonra Türkiye de uluslararası sanat ve kültür aktörleri çıkarabilsin.”*²⁵⁹

Sunumun değerlendirilmesi; konseptin ve etkinliğin başarıyla sürdürülebilecek ve sonuçlandırılacak gerekli araç ve yöntemlerin doğru bir şekilde anlaşıldığını, dört element konseptinin de hem kendi kökleri hem de çevresi için eklenmiş olmasından ve sivil toplumun da etkin katılımının ele alınmasından dolayı, İstanbul'un önerisinin 1999 kararnamesindeki ölçütlere cevap vermiş ve İstanbul'un AKB olarak seçilmesinin kararı açıklanmıştır.

Uluslararası seçici kurulun başkanı Sir Jeremy Isaacs, jürinin kararını şöyle açıklar: *“İstanbul’un önerisinin hazırlanışında öngörülen, hem aşağıdan yukarı olan süreç hem de sivil toplumun etkin işlevi, kritik nitelikler olarak görülmüştür.”*²⁶⁰

Girişim Grubu, daha sonra 2010 girişimine yasal dayanak ve kaynak sağlayacak bir yasa taslağı hazırlığı çalışmalarını hızla başlatmıştır. Yasa çıkarılırken, sivil kesim temsilcilerinin hükümet, yerel yönetim, meslek odaları ve üniversite temsilcileriyle birlikte yer alacağı bir yapı öngörülmüştür.²⁶¹ Aralık 2006'da hazırlanan taslak, Başbakanlık Müsteşarlığı ile birlikte yapılan bir çalışma ile son haline gelmiştir.

²⁵⁹ Esra Nilgün Mirze (AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009.

²⁶⁰ <http://akbistanbul2010.blogcu.com/sayfa/1>, 30.05.2010.

²⁶¹ Der: Ada-İnce 100.

Başbakanlık, bu taslağı, Bakanlar Kurulu üyelerinin onayına açmıştır. Taslak, Nisan 2007’de TBMM’ye sunulmuştur. TBMM Komisyonlarında son halini alan taslak, Mayıs 2007’de Genel Kurul’a sevk edilmiştir. Ancak alınan erken seçim kararı nedeniyle yasalaşamamıştır. Yeni dönemde ilk ele alınan yasa tasarısı, İstanbul 2010 AKB Ajansı Kurulmasına Dair Yasa Tasarısı olmuştur.

2 Kasım 2007’de, 2010 yılı AKB ilan edilen İstanbul’u, “AKB olarak hazırlamak, 2010 yılında yapılacak etkinlikleri planlamak ve yönetmek, kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla yapacakları çalışmalarda koordinasyonu sağlamak üzere, İstanbul 2010 AKB Ajansı’nın kurulması ile görev ve yetkilerini düzenlemek” amacıyla hazırlanan yasa tasarısı, TBMM’de kabul edilmiş ve İstanbul 2010 AKB Yasası uygulamaya konulmuştur.²⁶² (Ek.11.e.İstanbul 2010 AKB Hakkında Kanun) 2010 AKB İstanbul’un seçim süreci bu aşamalardan geçmiştir.

AKB İstanbul’un 16 Ocak 2010’da büyük bir törenle açılışı yapılmıştır.

Şekil 3.1: 2010 Avrupa Kültür Başkenti açılış gecesinden bir görüntü

²⁶² Çolakoğlu 12.

B. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Pécs (Macaristan)

Macaristan'ın Güney Trans-Tuna bölgesinin merkezi olan Pécs, 2000 yıllık geçmişe sahiptir. Adriyatik denizine beş yüz kilometre uzaklıktadır. Seyahat dergileri bu şehirden, Akdeniz havasına sahip bir Macar şehri olarak bahsetmektedir.²⁶³

Ülkenin en eski yerleşim noktalarından biri olan bu kentte, Roma dönemine kadar uzanan önemli kalıntılar bulunmaktadır. Roma çağı erken dönem Hıristiyanlık kalıntılarının yer aldığı şehir merkezi, 2000 yılında Unesco'nun Dünya Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir. Aynı zamanda Katolik episkopal olan şehir, her geçen yıl kültürel aktivitelerin ve festivallerin merkezi haline gelmektedir. 13 Kasım 2006'da, İstanbul ve Essen şehirleriyle birlikte Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Pécs'e 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti unvanını vermiştir.²⁶⁴

Pécs kenti, 2010 AKB dosyasını, Balkanlar ve komşu ülkelerle kültürel ilişkiler geliştirme isteğine dayandırmıştır. Budapeşte'den sonra Macaristan'ın ikinci kültür merkezi olan Pécs, dosyasında kendisini "Sınırsız Kent" olarak tanımlamıştır ve bu tanımla dosyaları, 21 Aralık 2005'te Brüksel'de Avrupa Konseyi'nin Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü'ne sunmuşlardır. Macaristan'da AKB olmak için dokuz kent, kendi arasında yarışmış ve kültür başkenti olarak Pécs şehri seçilmiştir.²⁶⁵

14 Mart 2006'da Brüksel'de yapılan sunumda dikkat çeken kısımlar şunlardır²⁶⁶: "Pécs AKB programını, kentin birçok yönden bir kültürel periferide yer almasından dolayı, "Sınırsız Kent" yaratmak sloganına dayandırmaktadır. Kent, Batı ve Güneydoğu Avrupa'nın sınırındaki uluslar arası bölgenin kültürel merkezlerinden biri haline gelmeyi arzulamaktadır. Delegasyon, Pécs'teki sanat topluluğunun Budapeşte'den sonra ülkedeki ikinci en önemli topluluk olduğunun ve bu etkinlikten tüm bölgenin faydalanacağını altını çizmiştir. Pécs yönetimi etkinliği, "Balkanlar'a

²⁶³ http://en.pecs2010.hu/p/pecs_introduction, 18.01.2010

²⁶⁴ Çev. Zeynep Güden, "Pécs- Sınırları Olmayan Şehir", *İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Programı*, (İstanbul: Epsilon Y., 2009) 11.

²⁶⁵ <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=7418>, 15.01.2010.

²⁶⁶ Niksarlıoğlu 116-117-119

açılan kültürel kapı” olarak planlamıştır. Öneri konsept, üç ana temaya odaklanmaktadır: Kentselliği yeniden keşfetmek, Kentsel gelişmede kültürel değişim, Kentsel kültür politikalarındaki değişimler. Sunum değerlendirmesi olarak; Pécs’in Güneydoğu Avrupa’ya açılan “kapı” konumlamasından, etkinliği başarıyla sürdürebileceği ve sonuçlandırabileceği altyapıyı sağlayacağından, projelerin çok kültürlü yapısıyla yeni ve yenilikçi fikirlerle düşünüldüğünden, 1999 kararnamesine uygunluğu nedeniyle, AKB olarak seçilmesine karar verildiği açıklanmıştır.

Pécs’in arkasında yatan çekicilikler ise şunlardır²⁶⁷: Tarihi bir şehirdir; Dünya mirasının bir parçasıdır; 2000 yıllık tarihiyle sanatsal birikimiyle yeniliğe açık bir sahnedir; Müzeler şehridir; Sanatlar şehridir; Zsolnay mirasının şehridir; Festivaller şehridir; Uluslar arası üzüm bağları ve şarap şehridir; Akademi şehridir; Çok kültürlü bir şehirdir. Latin, Türk, Alman, Hırvat ve Macar kökenli bir kültür katmanına sahiptir.

Şekil 3.2: Pécs şehrinden bir görüntü.

Avrupa’nın ortasında, Balkanların kapısında, bir kültür sembolü olarak Pécs, “Sınırsız kent” konsepti ile dünya ile hazinlerini paylaşmak istemektedir.²⁶⁸

Pécs’in atmosferinin temelinde bir üniversite şehri olması da yatmaktadır. Pécs Üniversitesi’nde okuyan 35.000’i aşkın yerli ve yabancı öğrenci sayesinde kentin

²⁶⁷ Haz. The Pécs Management Centre Kht, *The Marketing Strategy Of The Pécs 2010 European Capital Of Culture Program*, (Pécs: 2008) 13.

²⁶⁸ http://en.pecs2010.hu/p/pecs/the_borderless_city, 18.01.2010.

gençlik dolu enerjisi, kalabalık sokak yaşamı, bulvarları ve eğlence mekânları sadece geniş kapsamlı festivaller sırasında değil, sıradan günlerde de izlenebilmektedir. Kentte gerçekleştirilen festivaller, 2010 yılı boyunca aralıksız devam edecektir.²⁶⁹

Şekil 3.3: Pécs kültür gösterilerinden bir görüntü.

Kent ve sanat arasındaki etkileşimi de oldukça etkin olan şehir kültürel değerlerini sık sık halkla bütünleştirmektedir.(Şekil 3.3) Ayrıca şehrin atmosferinden ilham alınarak, yeni sanat eserleri ve performanslar üreilmeye devam edilmektedir. Burada, 19. yüzyılın ortasında Vilmos Zsolnay, Zsolnay porselen fabrikasını kurmuştur. Zsolnay aynı zamanda, Pécs'in kurucularından biri olarak da anılmaktadır, çünkü Zsolnay porselenlerinin ünü ve itibarı bugün hâlâ tüm dünyaca bilinmektedir. 2010 yılı içinde New York'ta yer alan Macar Kültür Yılı etkinliklerinin açılışı bir Zsolnay koleksiyonu sergisiyle yapılmıştır. Dünyaca ünlü koleksiyon 2010'dan itibaren Pécs'te sergilenecektir. 2010 AKB olan Pécs şehri, bu projeyi sadece oniki ay sürecek bir festival sezonu olarak değil, uzun dönemli süreçlerin pekiştirileceği bir başlangıç noktası olarak görmektedir. Çünkü 2010 programını geliştirmek için büyük çaba harcayan kent yönetimi, şehri ziyaret edenlere, hazırlık yılı olan 2009'da da pek çok organizasyon sunmaktadır. Şehrin kültür kurumları ile birlikte tüm kamusal alanları, sokakları, meydanları heyecan verici olmuştur. Festival ruhu, şehrin sınırlarının dışına taşmaktadır. Bunun başlıca sebebi, Villány şarap bölgesinin şehrin yakınında olmasıdır.

²⁶⁹ Çev. Zeynep Güden 11.

Bölgenin şarap üreticileri, en saygın uluslararası yarışmalardan her yıl ödüller almaktadır.²⁷⁰

Pécs'in AKB hazırlıklarının, o şehirdeki kültürel kurumlar, sivil örgütlenme, şehrin diğer birimlerinin ortak tavır ve kararlılıklarıyla sürdürdükleri görülmektedir. Bunun yanında, Kültür ve Eğitim Başkanlığı, Daire Başkanı, Finans Bakanı, Ulaşım ve Ekonomi Bakanı, Pécs Kültür Enstitüleri, Kiliseler, Büyük Yerel Ekonomik Dernekler, Üniversiteler Yurtdışında Elçilikler, Pécs büyük yerli medya organları, Baranya ülkesi yerli Hükümeti, Güney Transdanubian Bölgesi Gelişim Ajansı, Uluslararası organizasyonlar ve klüp ağları gibi, yerli ve uluslararası stratejik ortakları ile işlerini yürütmektedir.

2010'da seçilen AKB'lerinin kendi aralarında ilişkiler de gelişmektedir. Macaristan ve Türkiye'ye ilaveten, Pécs ve İstanbul şehirleri arasındaki dostluk da yoğunlaşmıştır. İki kültürel şehrin ilerlemesi ve kültürel işbirliği konusunda muhtıra ve sözleşmeler imzalanmıştır.²⁷¹

Şekil 3.4: 2010 Avrupa Kültür Başkentlerinin birbirlerine mesafeleri.

²⁷⁰ Çev. Zeynep Güden 11.

²⁷¹ Haz. The Pécs Management Centre Kht, 24.

C. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Essen (Almanya)

Essen, AKB projesini, kültür aracılığıyla, Ruhr bölgesinin yeniden canlandırılmasına dayandırmıştır. Ruhr bölgesi, Almanya'nın batısında konumlanmış ve yaklaşık olarak kuzeyde, kuzeybatı İngiltere'den, güneyde Milano'ya kadar uzanan Batı Avrupa'daki süreksiz bir kentleşme koridorunun parçasıdır. Bu yoğun kentleşmiş koridor, Londra, Brüksel, Amsterdam, Köln, Frankfurt ve Milano gibi kentleri de içine alır ve insan, para ve endüstri açısından dünyanın en yüksek yoğunluklarından birine sahiptir. Endüstri çağından önce bu bölge, seyrek bir nüfusa sahiptir ve Avrupa'nın diğer bölgelerindeki tarihî kompakt kentlerin (geleneksel Avrupa kasabası) oluşumuna yol açan kentleşme baskısından etkilenmemiştir.²⁷²

Essen'de AKB projesinin, uzun vadeli bir perspektifle ele alacağını altı çizmiştir. 11 Alman kenti arasındaki yarıştan Essen, 2010 yılı için Avrupa Kültür Başkenti seçilmiştir.²⁷³

14 Mart 2006'da Brüksel'de yapılan sunumda dikkat çeken kısımlar şunlardır²⁷⁴: Kültür yılı sloganı, “Kültür üzerinden dönüşüm, dönüşüm üzerinden kültür” olarak belirlenmiştir. Yönetimler, bölgeyi bir Avrupa kültür metropolü haline dönüştürmek ve Essen'in sanayi kenti geçmişine bağlı “kara imaj”ını, bir dinamizm imajına çevirmek istemektedir. Genel konsept üç ögeye odaklanır: şehircilik, kimlik ve entegrasyon. Ayrıca kültür yılı üç temaya bağlanmıştır: olanaklar kenti, sanat kenti, kültür kenti. Kentler ve bölge mevcut tiyatro ve konser salonlarıyla kültürel bir tarih inşa edilebilecek güçtedir. Buna ek olarak, sanayi binalarının dönüşümüyle yeni ve inovatif mekânlar yaratılacaktır. Delegasyon, son olarak, Ruhr bölgesinin Avrupa'nın küçük bir kopyası olduğunu belirtmiştir. Çelik ve kömür, AB entegrasyonunun

²⁷² Elizabeth Sikiaridi, Frans Vogelaar, “Kente/Kent Kurmaya Doğru”, çev. Yasemin Gültekin, *Mimarlar Odası İnternet Sitesi*, Eylül-Ekim 2009, (<http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=363&RecID=2183>, 19.01.2010)

²⁷³ <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=7418>, 19.01.2010.

²⁷⁴ Niksarlıoğlu 117.

temelinde yer aldığı gibi, Ruhr bölgesinin de kökenini oluşturmaktadır. Ruhr’da uygulanacak kültür ve sanat üzerinden sanayi toplumlarının ve peyzajlarının değişimi ve dönüşümü modeli, Avrupa’nın diğer bölgeleri için de izlenecek bir örnek oluşturacaktır.

Proje müracatında; Avrupalılaşıma’yı pratikte de günlük yaşama geçirme çabası takdir görmüştür. Projelerin inovatif karakteri, yaklaşımların çeşitliliği ve 1999 kararnamesi ölçütlerine uygunluğu ile çok başarılı bulunmuş ve AKB’liğine seçilmiştir.

Şekil 3.5: Essen şehrinde bir görüntü.

Ruhr Bölgesi, 53 kentten oluşmaktadır. Yüzyıllar boyunca madenciliğin, montaj ve demir-çelik endüstrisinin damgasını vurduğu bu bölge son yıllarda araştırma, teknoloji ve bilişim sektörünün güçlendiği, endüstri mirasının kültürel mirasa başarıyla dönüştüğü bir merkez haline gelmiştir. 5,3 milyon yerleşik nüfusu ile Paris ve Londra’nın ardından Avrupa’nın en kalabalık üçüncü metropolü olan Ruhr’da, 171 farklı kültürden insan bir arada yaşamaktadır. 19 üniversitesi, 100’den fazla konser salonu, 120 tiyatrosu, 200’ün üzerinde müzesi ve festivalleriyle yaratıcı, dinamik metropol olan Ruhr, AKB olması vesilesiyle kendini yeniden keşfetmektedir.²⁷⁵

Ruhr şehrinin gelişim sürecine bakıldığında; endüstrileşmeden sonra Ruhr, 20. yüzyılın ortalarına kadar hızla kalkınmış ve bölgesel ölçekte kentsel bir ağa

²⁷⁵ Çev. Zeynep Güden 13.

yayılmıştır. Post-endüstriyel çağda, kömür madenlerinin kapanması ve ağır endüstrinin bitmesiyle bu kentleşmiş topraklar çok daha fazla bölünmüştür. Fabrika arazileri terk edilmiş ve kent nüfusu azalmıştır. Sonuç olarak, bugün Ruhr'un kent silüeti, kentleşmiş banliyö çeperlerindeki boşluklar ve bölünmelerle tanımlanır durumdadır.²⁷⁶

Şekil 3.6: Endüstri şehri Ruhr

Çağdaş kentsel ağ içerisindeki kamusal alanlar üzerine çalışmalar yürüten Hybrid Space Lab üyeleri, Ruhr 2010 için üretilen/ürettikleri projelere değinirken, Ruhr 2010 programının gerek metropoliten bölge ölçeğinin, gerekse endüstri üretiminin boşalttığı alanlardaki olasılık çeşitliliğinin, AKB programına yansımalarını da eklemektedir. 1960'lardan beri "endüstrileşmenin sona ermesi ve demografik düşüşün" ardından yaşanan kentsel küçülme ile bölgenin hâlâ oluşum sürecinde olduğu, fakat kültür başkenti sıfatı ile "kent sahnesine adım atan bir kent" düşüncesi ile projeler geliştirildiği belirtilmektedir.²⁷⁷

²⁷⁶ Elizabeth Sikiaridi, Frans Vogelaar, "Kente/Kent Kurmaya Doğru"

²⁷⁷ <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=363&RecID=2181>, 19.01.2010.

Yıllarca Ruhr bölgesinin ekonomisini ve toplumsal yapısını belirleyen, son yıllarda ise kapatılan maden ocaklarına dikkat çeken, “SchachtZeichen–Maden Ocakları” projesi, 22 Mayıs 2010’da başlamıştır. Beş vagonlu bir banliyö treninde ve trenin durduğu kentlerdeki etkinliklerle geleceğin toplumu, kültür-sanat yaşamı ve felsefesi farklı disiplinlerle ortaya konulmaktadır.²⁷⁸

2010 AKB Ruhr, yaratıcı endüstriler konusunu, kültür yılının tüm konseptine dahil eden ilk AKB’dir. Sanat, kültür, yaratıcılık ve taze fikirler; inovasyonun teknolojik ve ekonomik süreçlerinin itici güçleridir. Kent, çok merkezlidir ve yeni varoluş şekillerine karşı açık görüşlüdür. Kültür Başkentliği, bu anlamda kent için önemli bir fırsattır. Ruhr 2010, kentin geleceği için mücadele alanı oluşturan “göç” konusunu da ele alacaktır. Ruhr 2010 programı, bu ana temaları içermektedir.²⁷⁹ Kültür başkenti, ayrıca etkinliklere olan ilginin yarattığı ekonomiye ve turist endüstrisinin isteklerine odaklanmıştır. Yine de yan etkiler olarak, AKB için çalışan bu kadar büyük bir topluluğun çabalarının etkisi, sosyal, ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik açısından da değerlendirilecektir.²⁸⁰

2010 AKB’liği için bu çalışmaların yanında, 2010 AKB seçilen şehirler arasında kültürel ilişkilerin olduğu görülmektedir. 2010 AKB İstanbul, işbirliğiyle düzenlenen yaklaşık, 30 kadar müzik, dans, tiyatro, gençlik, edebiyat, moda ve kentsel tasarım projesi Ruhr’da bulunan 53 kent ile Türkiye’deki kardeş kentleri arasında işbirliği içerisinde ve AKB sonrası için de kalıcı ağlar oluşturulmaktadır.²⁸¹

Ruhr’un 2010 projesi başladığından beri, Pécs ve Ruhr bölgeleri arasındaki ilişkiler de çok yoğundur. Ruhr projesi, içinde Pécs ve 53 şehrin katılımı, anahtar şehirler ile (Essen, Dortmund, Bochum, Gelsenkirchen) ve birkaç küçük şehir vardır. 2006’dan beri iki ülke arasında, büyük ölçek ve yoğun işbirliği, politik, şehirlerarası ve kültürel aktörler çerçevesinde kurulmuştur. İki şehir, düzenli festivallere katılım için birbirlerine şans verme ve iletişim aktivitelerini yükseltme konularında organize olmuşlardır.²⁸²

²⁷⁸ Çev. Zeynep Güden 13.

²⁷⁹ Niksarlıoğlu 124.

²⁸⁰ Elizabeth Sikiaridi, Frans Vogelaar, “Kente/Kent Kurmaya Doğru”

²⁸¹ Çev. Zeynep Güden 13.

²⁸² Haz. The Pécs Management Centre Kht, 24.

E. 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul'un Konsepti: "İstanbul: 4 Elementin Kenti"

İstanbul, dünyada iki ayrı kıta üstünde kurulmuş olan tek kenttir. Asya ile Avrupa'yı ayıran İstanbul Boğazı aynı zamanda Karadeniz'i Marmara Denizi'ne bağlayan tek geçittir.

2700 yıllık bir geçmişi olan İstanbul, bünyesinde barındırdığı saraylarıyla, müzeleriyle, camileriyle, hamamlarıyla, çeşmeleriyle, çarşılarıyla birbirinden görkemli ve değerli anıtlarıyla gerçek bir hazinedir.²⁸³ Modern dünya için önemli potansiyellere sahip olan şehir, adeta tüm dünyaya farklı din, dil, kültürden insanların hep birlikte barış içinde yaşamasının mümkün olduğu mesajını vermektedir. Bu anlamda İstanbul'un AKB seçilmesinin anlamı ve önemi büyüktür.²⁸⁴

AKB olarak İstanbul'un konsepti, onu diğer şehirlerden ayıran özellikleriyle, Aristoteles'ten alınan ilhamla, "İstanbul: Dört Elementin Kenti" olarak belirlenmiştir. Bu konsept, yapılan duyurulara yanıt veren sanatçıların hazırladığı projelerden oluşan projenin başlığıdır. "İstanbul: Dört Elementin Kenti" başlıklı adaylık dosyası, 13 Aralık 2005'te, Brüksel'de Avrupa Konseyi'nin Eğitim ve Kültür Genel Müdürlüğü'ne sunulmuştur.

Aristoteles'in "Dört Element" düşüncesi şöyledir²⁸⁵; Bu hikaye, neredeyse tarihin başlangıcı kadar eski ve Anadolu'ya dayanan bir metaforudur. Selçuk yakınlarındaki Miletos antik kenti, kısaca "Batı Felsefesi" olarak adlandırılan düşünsel geleneğin doğduğu yer olarak kabul edilmiştir. Bu kentten çıkmış üç düşünsel filozof, Tales (İÖ 624-546), Anaksimanderos (İÖ 610-546) ve Anaksimenes (İÖ 585-528) evrenin yapısını temel elementler aracılığıyla açıklamaya çalışmıştır. Tales suyu, her

²⁸³ Tuna Köprülü, *Kültür Başkenti İstanbul*, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Y., 2006) 6.

²⁸⁴ Kadir Topbaş, "Kültür Başkenti İstanbul", *Kültür Başkenti İstanbul*, (İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Y., 2006) 5.

²⁸⁵ Çolakoğlu 14-15.

şeyin kaynağı olarak görmüş; Anaksimanderos, sonsuzluğu başlangıç olarak görüp dört elementin ondan doğduğuna inanmış, Anaksimenes ise yaşamın temel kaynağının hava olduğunu, diğer üç elementin de onu izlediğini öne sürmüştür. M.Ö. VI. Yüzyılda yaşayan Efesli düşünür Heraklitos ise evreni, sonsuza değin yanan bir ateş olarak görüp, ateşi maddenin oluşmamış hali olarak tanımlamıştır. Yaşamının bir kısmını Assos'da (Behramkale) sürdüren Aristoteles (M.Ö. 384-322) de yaşadığı dönemden Rönesans'a dek gücünü koruyan bir elementler teorisi geliştirmiştir. O'na göre madde, dört temel özelliğine göre biçim değiştirmektedir. Bu özellikler sıcaklık, soğukluk, kuruluk ve ıslaklık olup, yaşamın dört temel elementi, ateş, hava, su ve toprak da bunların bir bileşimidir. Aristoteles'in elementler teorisi, dünyadaki birçok kültürel yapıya yayılarak düşünce tarihinin temel taşlarından biri olarak kabul edilmiştir.

Aristoteles'in "Dört Element" teorisi, İstanbul'un tarihsel süreciyle bütünleştirilerek belirlenmiştir. İstanbul, Roma döneminde de farklı coğrafyalardan beslenen bir kent olduğundan, başkenti olduğu imparatorluklara hep kozmopolitlik mirası taşımıştır. Neredeyse azınlıkların çoğunlukta olduğu bu toplumsal yapıdaki uyum, Osmanlı yönetimi altında da altı yüzyıl boyunca bozulmamıştır. İstanbul yüzyıllarca Atina, Kudüs, Kahire, Belgrad, Saraybosna, Sofya, Bağdat, Cezayir, Tunus, Budapeşte, Bükreş, Beyrut, Riyad, Şam, Trablusgarp, Sana, Zagreb gibi bugünkü birçok başkentin başkentliğini yapmıştır. Osmanlı'ya özgü sosyokültürel ortamda gelişen bu hâkimiyet, ne kolonyalist imparatorluklarda, ne de federatif yapılarda görülmüştü. Sadece belli bir coğrafyada yaşayanların değil, dağınık yerleşmiş ve dil birliği bile olmayan grupların dahi kimliklerini korumayı bilen bu sistem, 19. ve 20. yüzyıllarda ulus devletlerin oluşmasıyla yıkılmıştı. Başta 'millet' olmak üzere birçok kavramın anlamı değişmiş, yeni sınırlar toplumları baştan tanımlamıştır.²⁸⁶

Beral Marda "Dört Element" temasını şöyle açıklar²⁸⁷: *"Bu tema, hem felsefi, hem antropolojik, hem tarihsel, hem de farklı kültürler açısından kabul edilmiş bir temadır. Burada işaret edilen şey, İstanbul'un çok yönlü bir düşünsel manzaraya hitap ediyor olmasıdır. Yani küresel bir konsept seçilmiş oldu. İstanbul 2010 Girişim*

²⁸⁶ Kolektif, "İstanbul: City Of The Four Elements" *İstanbul Candidate For 2010 European Capital Of Culture*, ed. İzzeddin Çalışlar, Emine Çaykara (İstanbul: Mas Matbaacılık, 2006) 23.

²⁸⁷ Beral Madra, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Dosyası 2, Ateşi Hava, Su, Toprak", *Katran ve Tüy İnternet Sitesi*, 13.07.2008 (<http://katranvetuy.wordpress.com/2008/07/13/istanbul-2010-avrupa-kultur-baskenti-dosyasi-2-ates-hava-su-toprak/>, 11.01.2010)

Grubu'nun, bir buçuk yıl yaptığı toplantılardan süzerek çıkmıştır. Benim düşüncem, buradaki en büyük vurgu, ekolojidir. Yani insanların bu dört elementi zihinlerinde sürekli tutmaları önemlidir. Bence, bu dört elementin gündemde tutulması ve sonraki senelerde de gündemi oluşturuyor olması önemlidir.”

Dört element ²⁸⁸;

Toprak: İstanbul'un kültürel zenginliğini yansıtan tarihi eserleri;

Su: İstanbul boğazı ve Haliç'i;

Hava: Minare ve çan kuleleri ile dini zenginlik ve hoşgörüyü;

Ateş: Gençlik, teknoloji ve modern sanatları sembolize etmektedir.

Şekil 3.7: 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Konsepti “İstanbul: 4 Elementin Kenti”

Toprak 'Gelenekler ve Dönüşüm': Kış ayları, gelenekler, geleneksel sanatların dönüşümü ve geçmişin tarihi mirasının yeni bir gözle değerlendirilmesi dönemi olacaktır. Bu dönemde, mevsim gereği genelde iç mekânlarda gerçekleştirilecek etkinliklere, tarih ve geleneksel sanatlar gerçekleştirilecektir. Analar, Tanrıçalar ve Hanım Sultanlar Sergisi, Padişahların Yüce Tutkuları, İstanbul İlhamları-Üç Opera,

²⁸⁸ Bağış 53-54.

Geçmişle Gelecek Arasında Türk Makam Müziği, İstanbul Giysileri, Topkapı Sarayı Sanal Müze, Uluslararası İstanbul Kukla Festivali, 7000 Metrede 7000 Yıl, Farkların Ahengi, Şenlikname gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek etkinliklerdir.²⁸⁹

Hava 'Göklere Gelen': Bahar ayları, göğe uzanan minareler ve çan kuleleri ile hava dönemi olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde, İstanbul'da gelişen, yaşayan dinler arasında diyalog ve kültürel etkileşim üzerine etkinlikler gerçekleştirilecektir. Birlikte yaşamak, Aya İrini Atriyumu'nda İkonalar ve Kutsal Emanetler Müzesi, İslam ve Humanitas, İnanç Günleri, 40 Gece 40 Konser, Ahırkapı'da Hıdrellez, Tango: 3 Kent, 3 Kültür ve Bir Tutku, Gönüllü Sürgün Kenti İstanbul, 10 İstanbul, Göçmenler-Ortak Bir Geleceğe Doğru gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek etkinliklerdir.²⁹⁰

Su 'Kent ve Deniz': İstanbul, suyun böldüğü ve birleştirdiği bir kenttir. İstanbul'da yaz ayları, su dönemi olarak ele alınmıştır. Boğaziçi'nde, Adalar'da ve Haliç kıyılarında, suyun getirdiği kültürler ve suyun yarattığı sanat üzerine etkinlikler düzenlenecektir. Boğaz Kıyısındaki Avrupa, Boğaziçi'ni Maviye Boyamak, İstanbul Tarih ve Deniz Şenliği, 40 Hamam Hikâyesi, Geçmişten Geleceğe: İstanbul ve Kardeş Avrupa Kültür Başkentleri, IntegrART Gençlik Buluşması, Uluslararası Adalar Festivali, Suyun İzinde Yürüyüş, Ramazan Şenlikleri 2010, Mahya Şenliği ve Yarışması gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek etkinliklerdir.²⁹¹

Ateş 'Geleceği Biçimlendirmek': Ateş, değiştiren, dönüştüren, yenileyen olarak kabul edilmiştir. Ateşin yarattığı çağdaşlık, sonbaharı simgeleyen ateşe ayrılan dönemin temasıdır. Bu dönemde çağdaş sanatlar, sanatta yeni arayışlar öne çıkacaktır. Uluslararası İstanbul Bienali, Uluslararası İstanbul Mimarlık Bienali, Tasarım 2010, Uluslararası İstanbul Öğrenci Trienali, Dem(Art)rasi Köyü, Photo-Bridge, 17. Yüzyılda Doğu'nun ve Batı'nın İki Büyük Bestecisi: İtri ve Bach, Akdeniz Çağdaş Müzik Günleri, ImpressionIST, In lieu: İstanbul'u Yazmak, İstanbul'da Yazmak, İstanbul'a Yazmak gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek etkinliklerdir.²⁹²

²⁸⁹ Sükun Sarıççek, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti", *Arkiteracom İnternet Sitesi*, 18.05.2009) <http://www.arkitera.com/h41358-istanbul-2010-avrupa-kultur-baskenti.html>, 12.01.2009.

²⁹⁰ Sarıççek, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti"

²⁹¹ Sarıççek, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti"

²⁹² Sarıççek, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti"

F. Avrupa Kültür Başkentliğinin İstanbul İçin Önemi

AKB'liğinin İstanbul için önemini anlayabilmek için öncelikle İstanbul'un anlamına bakmak gerekmektedir. İstanbul hangi özelliklerinden dolayı AKB seçilmiştir? Bu konuya, "İstanbul Neden Avrupa Kültür Başkenti Oldu?" başlığı altında değinilmişti.

Akif Emre bu konuya şöyle yaklaşmaktadır: *"AB açısından, AKB seçilen şehir, 'Avrupa Toplum Modeli'nin uygulama alanı olarak temel politikaları arasındadır. Bu açıdan bakıldığında, Avrupa'nın kültürel değerleri ile şehir ilişkisini kurmada biçilen anlam İstanbul'a uygun düşmemektedir. Burada önemli sorun: "Kültür Başkenti" olmakla, "AKB" olmak arasındaki ayırımının ne olduğudur. Yani AKB mi seçilmekte, yoksa farklı kültür derinliği olan şehir mi seçilmektedir? Kültür derinliği açısından seçilseydi İstanbul, birinci veya ilk sıralarda yer almalıydı ama bu kez de AB'ye üye değildi. Bu zamana kadar seçilen AKB'leri, Avrupa kültür mirasını taşıyan şehirlerdi. O halde İstanbul, hangi özelliklerinden dolayı AKB olmuştur? Kısaca tekrarlanırsa; İstanbul, Roma'dan ve Bizans'tan devir alınmıştır. İslam medeniyetinin kendinden önceki tarih ve medeniyetlerini dışlamayan, yok saymayan, imha etmeyen, kucaklayıcı bir özelliği vardır. Osmanlılar, İstanbul'un fethi ile birlikte, yeni bir İstanbul kurmuşlardır ve bu şehre karakterini vermişlerdir.²⁹³ O halde Avrupa, İstanbul'u tanıyarak kendi köklerini de tanımış olacaktır. İstanbul, sahip olduğu tarihi ve kültürel miras ile hem Avrupa tarihi, hem de Doğu medeniyetleri açısından tamamlayıcı niteliktedir. Bu etkileşim; iki taraf arası sempati sağlanması ve tarafların birbirini tanıması açısından çok önemli bir fırsatı ortaya koymuştur.²⁹⁴*

Türkiye'nin AKB projesi aracılığıyla, Avrupa Kültürü'nün bir parçası olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Yapılar, somut ve somut olmayan kültür varlıkları, yaşam kültürü, eski ve yeni girişimler ve kültürlerarası etkileşim ortaya konarak, İstanbul'un

²⁹³ Akif Emre (Yenişafak Gazetesi yazarı), "Kültür Başkenti Olan Hangi İstanbul?",13.04.2006. (<http://www.tumgazeteler.com/?a=1445481>, 12.05.2010)

²⁹⁴ Bağış 57.

Batı ile Doğu arasında bir köprü, bir geçiş noktası olduğunun anlaşılması sağlaması bakımından önemli olmaktadır.²⁹⁵

AKB İstanbul'un seçimi ile Türkiye bir takım ilkler yaşamıştır. İlk defa, kamu, bir model içinde sanat ve kültüre destek vermiştir. 2010 süreci ile kültür ve sanat konusunda özel bir yasa oluşturulmuş ve bu yasa kültür-sanat alanında oluşturulan ilk yasalardan biri olmuştur. Bu anlamda, İstanbul şehrinin 2010 AKB olması, hem İstanbul hem de Türkiye için bir dönüm noktasıdır denilebilir. Önemli olan, bu süreci nasıl geçireceğimiz ve sonrası için ne gibi yatırımlar yapabileceğimizdir.

Esra Nilgün Mirze, 2010 AKB'liğinin Türkiye için önemini: *"İlk defa kamu, sivil sektör ve iş dünyası aynı çatı altında çalışmaya başlamıştır. Yani bir çark dönmeye başlamıştır. Sanatın ve reklamın ayrı jargonları vardır. Marka olmak değil, sanat kenti, kültür kenti İstanbul olmak önemlidir. Bu noktada aynı dili konuşmak önemlidir. Bu konuda eksikliklerimiz vardır. Bununla birlikte 2010 süreciyle, kültür-sanat konusunda bir ekip ruhu başlatılmış oldu. 1960'lardan beri göçlerle ilgili İstanbul'un çeperinde yerleşen periferide ve hiç bir zaman kültüründe sağlanmamış olan grupların kültürel entegrasyon süreci içerisinde aktif rol alması gerektiğinin bilincine varılmış, bu doğrultuda uzmanlık çalışmaları yapılmaya başlanmıştır*²⁹⁶ cümleleriyle yorumlamıştır. Esra Nilgün Mirze bu sözleriyle, bu süreci, kültür ve sanatın kendi değerlerini koruyarak, tanıtımda abartıdan uzak, İstanbul'a yakışır bir şekilde geçirmenin, alanında uzman kişilerle bir iletişim ağı içinde yürütmenin ve de ülke içerisindeki tüm kültürel değerlerin sürece katılmasının önemine değinmiştir.

AKB sürecinde, yönetsel anlamda uzman kişiler ve işlerlik açısından Avrupa şu şekildedir: Avrupa, öncelikle altyapı yatırımlarını yapmakta, yeterli bir bütçe sağlamakta, başa kültür profesyonellerini atayıp ve ona tam bağımsızlık vermektedir. Böyle olunca kaynakla ilişki bulmuş olmaktadır. Bu durum, neticeyi de etkilemektedir. Dünya, kültür ve sanat konusunda neredeyse, ülkeyi temsil edecek uygun kişiler oralarda olmalıdır.²⁹⁷

²⁹⁵ Tomur Atagök, "Avrupa Kültür Başkenti Olmak", *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:23.

²⁹⁶ Esra Nilgün Mirze (2010 AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009

²⁹⁷ Esra Nilgün Mirze (2010 AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009

Diğer yaşanan ilkler konusunda Korhan Gümüş ise: “*Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa bir başbakan, sivil toplumla yan yana durmuş ve bunun bir sivil girişim olduğunu, devletin tüm kademeleriyle bunu destekleyeceğini beyan etmiştir. 2010 süreci ile kültür ve sanat konusunda özel bir yasa oluşturulmuş ve bu yasa kültür-sanat alanında oluşturulan ilk yasalardan biri olmuştur. Dolayısıyla bunun bir kurumsal hüviyeti de olmuş oldu. Bu süreç aynı zamanda kurumsal anlamda da bir oluşumdur.*”²⁹⁸ şeklinde konuya yaklaşmıştır. Burada önemli olan, bunun demokrasi ve kamusallık çerçevesinde değerlendirilmesi ve bir devlet politikası haline getirilmesidir. Fakat bu açıdan da bazı çelişkiler vardır. Türkiye’deki yerel ve merkezi yönetimler açısından kültür ve tarih politikalarındaki tutarsızlıklar, farklı ideolojiler kente yansımaktadır.

Akif Emre ise 2010 sürecine; “*2010 AKB projesini yürüten muhafazakâr iktidar ve çevresi açısından bakıldığında, daha eklektik bir durum söz konusudur. Avrupa medeniyeti ile Osmanlı ve İstanbul ilişkisini, Avrupalılık parantezine alarak tanımlayan muhafazakâr yaklaşım vardır.*”²⁹⁹ şeklinde yaklaşmaktadır.

AKB süreci, sadece İstanbul’la kalmamalı, Türkiye’ye mal edilmelidir. Tüm bölgelerde, STK’ların bu konuya katılımları gerçekleştirilmelidir. Bunun yolu; hükümet ve siyaset kurumunun, sivil toplum ve özel sektörle daha yakın ve düzenli bir ilişkiden geçecektir.

Bugüne kadar hiç konuşulmayan ya da üstünkörü konuşulan kültür-sanat kriterlerinin, tartışılmaya başlandığı görülmektedir. İlk defa, kültür-sanat alanı, sadece kendisine değil, çevresinde üretilenlere karşı da duyarlı olmayı başarmıştır. İlk defa kültürel ve sanatsal faaliyetler, şehrin her köşesine kadar ulaştırılmıştır.

İstanbul’un AKB’liği süreci, yapılan/yapılacak olan faaliyetlerin halkla bütünleşmesi, yani erişilebilirlik, oldukça önemlidir. İstanbul’da, 39 ilçe vardır ve yaklaşık 17 milyon insan yaşamaktadır. Bu rakam, Avrupa’daki birçok nüfusun toplamından daha fazladır. Böyle bir metropolde yaklaşık istatistikî bilgi, sadece 200 bindir. Oysaki İstanbul’un hem üretim, hem de tüketim potansiyeli yüksektir. İyi bir

²⁹⁸ Korhan Gümüş,(2010 AKB Ajansı Kentsel Uygulamalar Direktörü) Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

²⁹⁹ Akif Emre(Yenişafak Gazetesi yazarı), “İstanbul’a Giydirilen “Kültür Gömleği”, *Yenişafak Gazetesi İnternet Baskısı*, 21.01.2010 (<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=20533&y=AkifEmre>, 02.06.2010)

yönetişim olmadığı için kültür ve sanat, Beyoğlu gibi ilçelerde sıkışmıştır. Bir elit tabakanın ürettiği ve tükettiği noktaya gelmiştir. Bu noktada, 2010’da yapmak istenilen, kültür ve sanatın herkese ulaşılabilir kılınmasıdır.³⁰⁰

Kentlilerin, ulaşım, ücret gibi çeşitli nedenlerle sanat ve kültür hayatından faydalanmaları mümkün olmadığından, sanat etkinliklerinin belirli merkezlerde toplanmış durumdadır. Bu merkezlere ulaşamayan İstanbullu, bugün sanat etkinliklerine de erişimde dezavantajlı bir konumdadır. Bu durum, İstanbul’un sanat üretim potansiyelini de olumsuz etkilemekte; kentlinin yaratıcı enerjisi, kültür endüstrileri ile buluşturamamaktadır.³⁰¹ İstanbul’un AKB sürecinde, pek çok faaliyet, şehrin her bir köşesine ulaştırılmaktadır. Bu konuda AKB Ajansı’nın, Görsel Sanatlar, Eğitim Yönetmenliği, Edebiyat Yönetmenliği gibi birimleri; kültürel, sanatsal ve eğitimsel pek çok faaliyeti başarıyla gerçekleştirmektedir. Öte yandan önemli olan faaliyetlerin çok sayıda olması değil, ne kadar kaliteli olup olmadığıdır.

2010 süreciyle birlikte düşünce sistemimizde değişmektedir. Her zaman bir takım gelişmelerin gerçekleşmesi devletten beklenirken, artık sürece bu şehirde yaşayan herkes katılmıştır. Ben İstanbul’a, İstanbul’un kültür ve sanatına ne katabilirim gibi yaklaşımlar söz konusudur. Uluslararası alanda baktığımız zaman, uluslararası kültür kurumlarıyla, sürdürülebilir ilişkilerin kurulmuş olması ve bunların 2010’dan sonra da devam edecek olması, Türk kültür ve sanatı adına önemli bir gelişim sağlayacaktır. Böylelikle dünya, İstanbul kültürünün zenginliğini sadece tarihsel açıdan değil, genç, dinamik ve yaratıcı enerjisinin de farkına varacaktır.³⁰²

Sözü geçen başarılı projelerin yanında, bazı eksikliklerimiz de vardır. Bu konuyu Mehmet Sami Özeren: *“Dış basını, İstanbul’a odaklayacak uluslararası çapta etkinlik maalesef hazırlanmadı. Yapılacak etkinliklerle, Avrupa’ya ve üye ülkelerin kamuoyuna mesaj verilmesi ve Türkiye ile ilgili olumlu imaj oluşturulması*

³⁰⁰ Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı, Eğitim Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

³⁰¹ Korhan Gümüş, “İstanbul’dan Başka Hangi Şehir Kültürel ve Paylaşım ve Açıklık Yoluyla Barışın Sağlanabileceğini Daha İyi Anlatabilir?”, *İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Programı*, (İstanbul: Epsilon Yayınları, 2009) 8.

³⁰² Esra Nilgün Mirze (2010 AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009

*mümkündü.*³⁰³ satırlarıyla ifade eder. AKB’liği sürecinde bu tür etkinliklerin yanında, İstanbul’un çağdaş sanat galerileri, müzeleri, çağdaş konser salonları, tiyatroları, konferans salonları, çağdaş kütüphaneleri ile ortaya çıkması gerekmektedir. Kültür başkenti olan şehirlerin, oldukları dönemlere ilişkin projeler incelendiğinde, hemen hemen hepsinde kütüphanelere önem verildiği görülmektedir. İstanbul’un projeleri incelendiğinde, kütüphanelere ilişkin bir gelişme olmamıştır. Öte yandan, kültür mirası yapıların restorasyonu, müzecilik alanlarında olumlu gelişmeler vardır.

Günümüzde çeşitli nedenlerle kullanılmayan ve bakımları yapılamayan, İstanbul’daki çeşitli kültür mirası yapıların, kentte kültürel çeşitliliğin desteklenmesi kapsamında ele alınarak, sürdürülebilir bir modelle restorasyonu, yapılarla ilişkili sosyal faaliyetlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır. Örneğin, Ermeni Cemaati, Rum Ortadoks Cemaati, Yahudi Cemaati kolaylaştırıcı komitelerini oluşturmuş durumdadır.³⁰⁴ Aynı şekilde restorasyon ve müzecilik çalışmaları, şehrin 2010’dan sonraki kültürel hayatına da olumlu katkıları olacaktır. Bunlar aynı zamanda uzun vadeli ve kalıcı katkılardır. Bu tarz kalıcı restorasyon işlerine, Topkapı Sarayı, Ayasofya ve Kariye Müzeleri ile Galata Mevlevihanesi’nde yürütülen çalışmalar örnek verilebilir. Ayrıca, tarihi yarımada içindeki eski eserleri korumaya ve bölgede bir müzeler parkı oluşturmaya yönelik hazırlanan “Sur-i Sultani Stratejik Vizyonu” da bu bağlamda değerlendirilebilir.³⁰⁵

İstanbul’un AKB başarısı, çok yönlü, kapsamlı projeler ve çabaların, İstanbul halkının katılımı ve desteğiyle mümkün olacaktır. Bütün bu fırsatlar iyi değerlendirilirse, İstanbul’un 2010’da tüm dünyada kültür ve sanatla anılmasını sağlayacak ve bizim de millet olarak nasıl bir ülkede ve şehirde yaşadığımızı hatırlatacaktır. Bu dönüşüm, İstanbul’un geleceği için de belirleyici öneme sahip olacaktır.

³⁰³ Mehmet Sami Özeren, “İstanbul 2010’daki Projeler Çöp Kutusuna mı Atıldı?” *Medyafaresi İnternet Yayını*, 08.02.2010. (<http://www.medyafaresi.com/haber/35964/guncel-istanbul-2010daki-projeler-cop-kutusuna-mi-atildi.html>)

³⁰⁴ Korhan Gümüş, “İstanbul 2010”, *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:22.

³⁰⁵ Yılmaz Kurt, “İstanbul 2010”, *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:11.

7. TÜRKİYE’DE 2010 KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN DİSİPLİNLER ARASI ARAŞTIRILMASI

A. 2010 Kültür ve Sanat Projeleri Kurumsal Disiplinleri

2010 kültür ve sanat projelerinin; 2010 AKB Ajansı, İstanbul Kültür Sanat Vakfı(İKSV), Kültür A.Ş., Kültürel İrtibat Noktası(KİB) gibi disiplinlerarası çalışmayı destekleyen kurumlaşmaya gidilmiştir.

1. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı

İstanbul’un 2010 AKB ilan edilmesinin ardından çalışmalar hız kazanmıştır. 2 Kasım 2007’de, İstanbul’u, 2010 yılında yapılacak etkinlikleri planlamak ve yönetmek, kamu kurum ve kuruluşlarının bu amaçla yapacakları çalışmalarda koordinasyonu sağlamak amacıyla “İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı” kurulmuştur.

İstanbul’un 2010 yılı AKB’liği için oluşturulan Girişim Grubu’nun hazırladığı 2010 projesinin gerçekleştirilmesini sağlayacak organizasyon ve mali kaynakları yaratacak yasa taslağı, Bakanlar Kurulu tarafından da benimsenerek TBMM’ye sevk edilmiştir. Sivil kesim temsilcilerinin hükümet, yerel yönetim, meslek odaları ve üniversite temsilcileriyle birlikte yer alacağı bir yapı öngörülmüştür. 2 Kasım 2007 tarihli, 5706 sayılı İstanbul 2010 AKB Hakkında Kanun ile AKB Ajans’ı kurulmuştur. Türkiye’de kültür uygulamaları bakımından bu türden bir kuruluş ilktir.

Ajansın ardından, Koordinasyon Kurulu, Danışma Kurulu ve Yürütme Kurulu gibi organlar ve bu çalışmayı yürütecek Genel Sekreterlik örgütü oluşturulmuştur.³⁰⁶

Şekil 4.1: 2010 AKB Ajansı'nın Organizasyon Şeması

2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın amacı; İstanbul'un sahip olduğu dünya kültür mirasını tüm zenginliğiyle paylaşabilmek, özellikle kültürel etkinliklere uzak kalmış semtlerde yaşayanlara gündelik hayatlarında sanatla buluşma fırsatı sağlamak adına ve kültür-sanat, turizm tanıtım, kentsel uygulamalar ve kültürel mirasın korunması alanlarında projelerini sürdürmektedir. Sürdürebilir projelerle, İstanbul'da kalıcı değerler yaratmak ve kültür başkentliği misyonunu devamlı kılmak amaçlanmaktadır. Ayrıca AKB Ajansı, kültür ve sanatı, şehrin her köşesine ulaştırmayı amaçlamaktadır.

³⁰⁶ Der: Ada-İnce, 100.

İstanbul 2010 AKB Ajansı'nın hedefleri şöyle sıralanabilir³⁰⁷:

Kentlinin Bilincini Yükseltmek:

- Kentte yaşayanların karar süreçlerine katılımını teşvik etmek,
- İstanbulluluk bilincini geliştirmek,
- Kentin sahiplenmesini sağlamak,
- Kültür ve tarih varlıklarını kent yaşamının parçası haline getirmek,
- Kültür ve tarih mirasının iyileştirilmesine katkıda bulunmak,
- Kent kültürünün üretimine ve birikimine katkı sağlayacak projeleri teşvik etmek,
- İstanbul'un UNESCO Dünya Kültür Mirası listesindeki konumunu güçlendirmektir.

Yaratıcı İnsana Yatırım:

- Sanat ve sanatçının önem ve itibarını yükseltmek,
- Sanatçının daha verimli çalışmalar yapabileceği ortam, mekân, mekanizma ve politikaları geliştirmek,
- Sanat ve kültür merkezleri, sergileme alanları, müzeler, kütüphaneler gibi altyapı unsurlarını yaygınlaştırmak,
- İstanbul'u dünya çapında bir çağdaş sanat merkezi konumuna getirecek projelere destek vermek ve etkinlikler düzenlemektir.

Turizm ve Tanıtıma Katkı:

- İstanbul'un rekabet gücünü yükseltmek ve dünya turizmi içindeki payını artırmak,
- Kültür turizmini geliştirmek ve nitelikli ziyaretçi gelmesini sağlamak,
- Yurtdışından gelen ziyaretçilerin İstanbul'da ortalama kalış süresini uzatmak,
- Türkiye'nin tanıtımına katkıda bulunmaktır.

İstanbul 2010 AKB Ajansı, bir özel sektör kuruluşu olmayıp; hem kamu kuruluşlarından, hem sivil toplum kuruluşlarından, hem belediyelerden, hem de özel

³⁰⁷ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Dergisi, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını)13.

sektörden uzman kişilerin bir araya gelmesi neticesinde kurulmuş bir yapıdır. İstanbul 2010 AKB Ajansı'nın bu özel yönetim modeli, şimdiye kadar diğer AKB'lerinde rastlanmamış bir yönetim modelidir. Bu model, hem bir ilk olması hem de yapısıyla, Avrupa'nın da ilgisini çekmektedir.³⁰⁸ AKB Ajansı, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından İstiklal Caddesi, Atlas Pasajı'nın birinci katında tahsis edilen bürosunda bulunmaktadır.

2. İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV)

İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV), kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olarak İstanbul'da uluslararası sanat festivalleri düzenlemek amacıyla, 1973 yılında Dr. Nejat F. Eczacıbaşı önderliğindeki 17 işadami ve sanatsever tarafından kurulmuştur.³⁰⁹

İKSV, ulusal kültürümüzün geleneksel niteliği bozulmadan sanat çabalarımızı sürdürmek ve bilimin uluslararası değerdeki ortak tekniğinden yararlanarak devrimlerimizin gerektirdiği çağdaş düzeye bir an önce ulaştırmak amacıyla kurulmuştur. Çalışma alanı içerisinde yer alan festivallerinin başarısı, dünya çapında ün kazanmış Türk ve yabancı sanatçıların yakın ilgileri olduğu kadar, Festival programlarını yardımlarıyla desteklemeyi kabul etmiş olan: Dışişleri, Milli Eğitim, Turizm ve Tanıtma Bakanları ile İstanbul Valiliği ve İstanbul Belediyesi'dir.³¹⁰

İKSV, üç imparatorluğun başkenti ve iki büyük dinin odak noktası olmuş 3000 yıllık İstanbul'un bir dünya başkenti konumuna gelmesi için çalışmıştır. Vakıf, bir yandan sanat alanında olup bitenleri, Türk sanatseverlerine sunarken öte yandan Türk sanatçılarının da yurt dışında tanınmasına, uluslar arası etkinliklere katılmasına öncülük etmektedir.³¹¹

³⁰⁸ <http://www.istanbul2010.org/SSS/index.htm>, 29.01.2010.

³⁰⁹ <http://www.iksv.org/tarihce.asp?ms=1|1>, 01.04.2010.

³¹⁰ İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı ve Uluslararası İstanbul Festivalleri Dergisi, (İKSV Yayını) 1.

³¹¹ Esra Nilgün Mirze, "Festival Şehri İstanbul", *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Sanat Mat.,2006) 36.

İstanbul'da uluslararası bir sanat festivali düzenlenmesi konusunda ilk adım, 1968'de atılmıştır. Tanınmış sanayicilerden Nejat Eczacıbaşı'nın diğer "Avrupa kentlerindeki benzer bir sanat festivalinin İstanbul'da da düzenlenmesi" amacıyla Müzik Festivalleri Federasyonu'na başvurduğunu açıklamıştır. Bu ilk sanat festivalini düzenlemesi planlanan İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı (İKSV), 1973'te kurulabilmiştir.³¹²

İKSV'nin çalışma alanları; Kültür ve Sanat Faaliyetleri, Kongre-Konferans ve Seminerler, Yarışmalar, Konserler, Festivaller ve Ödüller'dir. 1986'dan başlayarak Film, Bienal, Tiyatro ve Caz'ın ayrı birer festivale dönüş, 1994 yılında "Uluslararası İstanbul Müzik Festivali" adını almıştır.

İKSV, yılda 3 uluslararası *festival*, iki yılda bir, 1 *festival* ve 1 sanat bienali (toplam 5 etkinlik) düzenlenmektedir.³¹³ 1973 yılında düzenlenen ilk *İstanbul Festivali*, bir buçuk aylık bir döneme yayılmakta ve programında çoğunlukla klasik müziğe yer verilmekteydi. Bir süre sonra festival kapsamında diğer sanat dallarına da yer verilmeye başlanmıştır. Film gösterimleri, tiyatro, caz, bale performansları ve tarihi mekânlarda gerçekleştirilen sergiler de programda yer almıştır. İzleyicilerin giderek artan ilgisi sonucu farklı sanat disiplinlerine ait etkinlikler, zaman içinde gelişerek ayrı festivaller olarak yapılmışlardır.³¹⁴ 1982'den itibaren sinema, festivalde sunulan bir 'Film Haftası' kapsamında programa dahil edilmiştir.³¹⁵ 1989 yılında, 'Uluslararası İstanbul Film Festivali' adını almıştır ki 1987 yılı, Uluslararası İstanbul Bienali'nin başlangıcıydı. Bunu, 1989'da başlayan Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali takip etmiştir.³¹⁶

Uluslararası *İstanbul Festivalleri*'nde, Türk kültürünü, geleneksel ve çağdaş nitelikleriyle tanıtmaya yolundaki çalışmalar ilerlemektedir. Müzik, opera, bale, tiyatro, edebiyat, resim, heykel, süsleme sanatları, folklor, etnik sanatlar, film ve fotoğraf alanlarında uygulanacak festival programlarına, Devlet Opera ve Balesinin, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının, Devlet Tiyatrolarının, İstanbul Belediye Tiyatrolarının, İstanbul Şehir Orkestrası ile Konservatuar Balesinin, müzelerimizin, özel

³¹² Yardımcı, 14-15.

³¹³ <http://www.porttakal.com/haber-iksv-sayesinde-istanbullular-muzik-film-caz-ve-tiyatroya-doyuyor-10531.html>, 01.04.2010.

³¹⁴ <http://www.iksv.org/tarihce.asp?ms=1|1>, 01.04.2010.

³¹⁵ Yardımcı, 15.

³¹⁶ <http://www.iksv.org/tarihce.asp?ms=1|1>, 01.04.2010.

tiyatrolardan bazılarının, yerli ve yabancı ünlü sanatçıların ve sanat kurumlarının katılmaları imkânı sağlanmıştır.³¹⁷

İKSV, çalışmalarıyla “Kültür Forum Europa” tarafından, 2003 yılı Avrupa Kültür Ödülü’ne layık görülmüştür. Bu ödül, ilk kez AB’ne üye olmayan bir ülkenin kuruluşuna verilmiştir. İKSV, İstanbul’un AKB olması için 13 sivil toplum kuruluşunun yanı sıra, Merkezi ve Yerel Yönetimlerin bir arada çalıştığı bu projenin de “Proje Koordinatörlüğünü” üstlenmiştir. “Avrupa Başkentlerinde Türk Festivalleri” düzenlemek amacıyla Vakıf, T.C. Dışişleri Bakanlığı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yurtdışı kültür ve sanat kurumlarıyla işbirliği içinde çalışmaktadır. İKSV, kültürlerarası diyalog konusundaki etkin çalışmaları nedeniyle 2005 yılında Mediterraneo kuruluşunun ödülüne layık görülmüştür.³¹⁸

“Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali”, 1989’dan bu yana İKSV tarafından düzenlenmektedir. 2001 yılına dek her yıl yapılan festival, bu yıldan itibaren iki yılda bir düzenlenmeye başlanmıştır. Bünyesinde tiyatro oyunlarının yanında atölye çalışmaları, seminerler, konferans ve sergilerin de yer aldığı festivale, dünyanın çeşitli bölgelerinden tiyatro toplulukları katılmaktadır.³¹⁹

İKSV vakfına göre, *Bienallerin* amacı ise farklı kültürlerden sanatçılar ve izleyiciler arasında görsel sanatlar alanında bir etkileşim oluşturmaktır. Bienal’de uygulanan model, seçici kurulun yapısı, sanatçıların seçilme ve davet edilme biçimleri, kullanılan mekânlar ve belirlenen temalar, 1987’den bu yana birçok kez değişmiştir. Genel olarak, ilk dönemlerde ağırlıkta olan ulusal sergilerin, zamanla yabancı bir küratörün belirlemiş olduğu bir tema çerçevesinde davet ettiği sanatçılara bıraktığı söylenebilmektedir.³²⁰ Bienaller, iki yılda bir gerçekleştirilmektedir. İKSV’nin, *Bienal* sergileri, uzunca bir süre tarihi yarımada içerisindeki farklı alanlarda düzenlenmektedir. Bu seçimin ardında, tarihi yerlerin uygun ve özgün kimliğini ile kentin tarihsel özelliklerini vurgulayan sergi mekânları oluşturmaları yatmaktadır.

³¹⁷ İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı ve Uluslararası İstanbul Festivalleri Dergisi, (İKSV Yayını)1.

³¹⁸ Mirze, “Festival Şehri İstanbul”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, 41-42.

³¹⁹ http://www.turkcebilgi.com/uluslararası_istanbul_tiyatro_festivali/ansiklopedi, 01.04.2010.

³²⁰ Yardımcı, 16.

İKSV kurumu, 2009 Aralık ayında 15 yıldır çalışmalarını sürdürdüğü Beyoğlu'ndaki Luvr Apartmanı'ndan, İstanbul'un bir başka tarihi binasına; Şişhane'deki Deniz Palas'a taşınmıştır. İKSV'nin yeni binasıyla gerçekleştirdiği bir düş de binanın giriş ve birinci katında yer alan Salon ile çeşitli sanatsal ve kültürel etkinliklere artık ev sahipliği yapabiliyor olmasıdır.³²¹

3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.

Kültür A.Ş., 2 Ekim 1989 tarihinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kültür, sanat ve turizm hizmetleri sunmak üzere kurulmuş ticari amaçlı bir anonim şirkettir. Kültür A.Ş., kültür-sanat alanında Türkiye'de ve dünyada gerçekleşen yenilik ve gelişmeleri yakından izleyerek hizmetler sunmaktadır. Bir tarih ve kültür başkenti olan İstanbul'un AKB ilan edilmesi için önemli katkıları olmuştur.³²²

Kültür A.Ş. ulusal ve uluslararası alanda Türkiye'nin adını duyuran, Türk kültürü ve sanatını tanıtan ve Türk turizmine katkı sağlayan organizasyonlar gerçekleştirmektedir. İlçelerde mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne ait olan bazı kültür merkezlerinin işletmeciliğini, Kültür A.Ş. yapmaktadır. Kültür A.Ş.'nin bu işletmeciliği, 2010'dan önce planlanmıştır, fakat 2010 sürecine denk gelmesi de bir şans olmuştur. 2010 AKB projeleri de bu ilçelerdeki kültür merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Başlıca Cemal Reşit Rey, Yerebatan Sarnıcı, Tarık Zafer Tunaya ve Miniaturk gibi merkezlerin yanında birçok kültür merkezi ile halk buluşturulmaktadır. Bu kültür merkezlerinde konserler ve seminerlerin yanında, sanatın hemen hemen her dalında kişilerin kendilerini ve yeteneklerini keşfetmeye yönelik çeşitli kurslar ve eğitim programları gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklere katılım ücretsizdir.

Kültür A.Ş, tarihsel mekânların tarihsel değerine katkıda bulunan birçok sanatsal faaliyet düzenlemektedir. Sanatları, sanatçıları, yapıtları, yazarları, şairleri anlatmak ve tanıtmak amacıyla çeşitli etkinlikler, anma toplantıları ve özel geceler gerçekleştirmektedir. Bu konu daha sonra örneklerle açıklanacaktır.

³²¹ <http://www.iksv.org/tarihce.asp?ms=1|1>, 02.04.2010.

³²² <http://www.kultursanat.org/kurumsal/?anasayfa>, 31.03.2010.

Hasan Işık şöyle der: “Kültür A.Ş., 2010 AKB olmadan önce de kültürel etkinlikler ve kültürel projelerin organizasyonunu yapan bir firmaydı. Bu durum, 2010 bittikten sonra da devam edecektir. Yapmış olduğumuz ya da planlamış olduğumuz bu işlerin sayılarını, katılımcı sayısını arttırmak ya da yaptığımız etkinliklerin devamına yönelik çalışmalarımız olmuştur. 2010 AKB Ajansı ile ortak çalışmalarımız da olmuştur. Mekânsal olarak, planladıkları projelerin hayata geçmesi noktasında 2010 Ajansı’na katkılarımız olmuştur. Bunlar tabi ki ihalesine girerek aldığımız ya da 2010 Ajans’ına verdiğimiz projelerdi.”³²³

Kültür A.Ş., son üç yılda, etkinliklerini sanatın bütün alanlarına yaymış, kültürel çalışmalar nitelik ve nicelik bakımından önemli bir hacme ulaştırmış ve farklı illerde de yerel yönetimlere destek olmuştur. İstanbul kültür mirasının, uluslararası platformlara taşınmasında büyük paya sahiptir. Yurtiçi ve yurtdışındaki birçok organizasyona, İstanbul ve Türkiye’yi temsilen katılmıştır.³²⁴

4. Kültürel İrtibat Noktası (KİN)

1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması’na kadar Topluluğun (AB tarafından yürütülen bir topluluk) kültür alanında fazla bir etkisi bulunmuyordu. Maastricht Anlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle, Avrupa entegrasyonunun sağlanması, Avrupa vatandaşlığı kavramının geliştirilmesi ve topluluğun kültür alanında yeni yetkiler kazanması gündeme gelmiştir. Anlaşmadaki bazı maddelerle kültürel işbirliği, topluluğun ortak amaçlarından biri haline gelmiştir. Bu anlaşmanın 152. maddesine dayanarak, 1993-1999 yılları arasında ilk sektörel programlar ve pilot projeler uygulanmaya başlamıştır. 2000 yılında, 2000-2006 periyodu için, “Kültür 2000” Programı uygulamaya konulmuştur.³²⁵

Avrupa Birliği “Kültür 2000” Programı, 31 Aralık 2006 tarihinde sona ermiştir. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’nin 12 Aralık 2006 tarih ve 1855/2006/EC sayılı kararı ile 01 Ocak 2007 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, Kültür 2000 Programı’nın devamı niteliğinde, 2007-2013 yıllarını kapsayan ve adı “AB

³²³ Hasan Işık (Kültür A.Ş. Kültürel Projeler ve Tanıtım Müdürü) Kişisel Görüşme, 31.03.2010.

³²⁴ Kültür A.Ş. 20.yılı tanıtım CD’si, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu’ndan temin edilmiştir)

³²⁵ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 3.

Kültür Programı” olarak belirlenen üçüncü nesil program olarak nitelendirilen ve küresel bir vizyon içeren yeni bir program oluşturulmuştur.³²⁶

Türkiye, Kültür Programı’na ilk kez, 2006 yılında dahil olmuştur. Kültür 2000 programının son yılı olmasına rağmen Türkiye’den 2 üniversite, proje ortağı olarak programdaki yerini almıştır. 11 Mayıs 2007 tarihinde ise "AB Kültür Programı"na ülkemizin katılımına ilişkin olarak, Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa Topluluğu arasında "Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültür Programına (2007-2013) Katılımı Hakkında Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır. Mutabakat Zaptı 14 Haziran 2007 tarihinde Bakanlar Kurulu'nca onaylanmış ve 2007/12330 sayılı söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı 29 Haziran 2007 tarihinde 26567 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.³²⁷

Avrupa Birliği tarafından yürütülen 2007–2013 yıllarını kapsayan bir topluluk programı olan “Kültür Programı”nın Türkiye’de yürütülmesi, tanıtılması, eğitimin çalışmalarının gerçekleştirilmesi ve ilgili kuruluşların program üyesi diğer ülkelerdeki kuruluşlarla irtibatının sağlanmasına destek olunması amacı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde, “Kültürel İrtibat Noktası” oluşturulmuştur.

Kültür Programı, Türkiye’de, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Kültürel İrtibat Noktası, yürüttüğü faaliyetler ile aşağıdaki hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır³²⁸:

- Kültür Programı’nın tanıtılmasını sağlamak;
- Kültür alanında çalışan meslek sahipleri ve işletmecilerin programa katılımını kolaylaştırmak;
- Yurttaşlara Kültür Programı hakkında bilgi vermek;
- Üye devletlerde kültür sektörüne destek veren, Kültür Programı’nın faaliyetleri ile ulusal destek tedbirleri arasındaki tamamlayıcı ilişkiye katkı sunan türlü kurumlarla sürekli irtibat halinde olmak;
- Topluluğun kültür mekanizmaları kapsamı altında mali destek almak isteyebilecek potansiyel adaylara bilgi sağlamak;
- Halktan gelen bilgi taleplerini yanıtlamaktır.

³²⁶ Serap Girgin Baykal, “Kültür ve Turizm Bakanlığı Bünyesinde ‘Kültürel İrtibat Noktası’ Nasıl Oluşturuldu”, *Abvizonu İnternet Sitesi*, 6.11.2008 (<http://www.abvizonu.com/editorden/kultur-ve-turizm-bakanligi-bunyesinde-kulturel-irtibat-noktasi-olusturuldu.html>, 02.04.2010)

³²⁷ <http://www.ccp.gov.tr/hakkimizda.html>, 02.04.2010.

³²⁸ http://www.ccp.gov.tr/kulturel_irtibat_noktasi.html, 02.04.2010.

B. 2010 Kùltür ve Sanat Projelerinin Disiplinler Arası Sınıflanması

AKB Ajansı çalışmalarını; Kentsel Uygulamalar, Kùltür ve Sanat, Turizm ve Tanıtım başlıkları altında üç ana ekseninde yürütmektedir. *İKSV* çalışmalarını film, bienal, tiyatro ve caz alanında sergilemektedir. *Kùltür A.Ş.*'nin süregelen kùltür-sanat etkinlik programı vardır. *Kùltürel İrtibat Noktası*'nın ise işleyişi daha farklıdır. Bu kurumun işleyişi, programa dahil olan ÷lkelerin sanatçıları, kùltür uygulayıcıları ve kùltür kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi ve böylece, ortak kùltürel miras temeline dayanan ve üye devletler tarafından paylaşılan kùltürel alanın genişletilmesine yöneliktir.³²⁹ Bu dört kurumun, proje sayılarının istatistikî bilgileri, amaçları, vizyonu ve sosyolojik etkileri örneklerle değerlendirilmiştir.

AKB Ajansı'na 02.02.2010 tarihi itibariyle, 2.329 adet proje başvurusu yapılmış, Yürütme Kurulu'nda toplam 518 projeye destek verilmesini kararlaştırılmıştır.³³⁰ Başvurusu yapılan projelerin, proje sayısı, toplam bütçesi, ve bütçeleri toplamının öngör÷len rakamların çok üstünde olması ve değerlendirme sürecinde yaşanan aşırı yoğunluk nedeniyle, Yürütme Kurulu tarafından alınan 9 Mayıs 2009 tarihli karar ile proje alımları durdurulmuştur. Sonrasında yapılan proje değerlendirmeleri ve 2010 Etkinlik Takvimi'nin oluşturulması sürecinde tespit edilen proje gereksinimlerinin giderilerek 2010 yılının, İstanbul'un AKB'liğı unvanına yaraşır bir şekilde değerlendirilmesi için, Yürütme Kurulu'nun 1 Eylül 2009 tarihli kararı ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından gönderilen projeler, 2010 Etkinlik Takvimi'ni büt÷nleyen özgün nitelikli projelerle "büyük etkinlik" niteliğindeki yeni proje başvurularının değerlendirmeye alınmasına karar verilmiştir.³³¹

İstanbul 2010 *AKB Ajansı*'nda Artistik organizasyonlarının alt başlıklarını; Gösteri ve Sahne Sanatları, Görsel Sanatlar, Müzik ve Opera, Mimarlık ve Kentsel Tasarım, Kent Kùltürü, Sinema-Belgesel Animasyon, Edebiyat, Kamu ve Yerel

³²⁹ Harun Avcı (Kùltürel İrtibat Noktası Uzmanı) Kişisel Görüşme, 11.08.2009.

³³⁰ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü) Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

³³¹ http://www.istanbul2010.org/GENERIC/GP_530541?dSecurityGroup=Public&dID=1194568, 29.01.2010.

Yönetim Projeleri, Kültürel Miras ve Müze Projeleri oluşturmaktadır.³³² Projeler, ilgili disiplinlere havale edilerek, o disiplinin kriterlerine göre değerlendirilmektedir.

Aşağıdaki gruplama 2010 AKB İstanbul'un web sitesindeki (<http://www.istanbul2010.org/index.htm>) sıraya göre uyarlanmıştır.

1. Görsel Sanatlar Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibariyle *2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı*'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 232'dir. 47 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 139 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 12 tanesi tamamlanmıştır, 12 tanesi devam etmektedir, 28 tanesi başlayacaktır, 2 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³³³

AKB Ajansı'nda Görsel Sanatlar Projeleri'ni, Beral Madra yönetmektedir.

Projeler değerlendirilirken, toplumsal yararı olan ve yaratıcı bireye yararı olan projeleri değerlendirilmiştir ve bu projeler onaylanmıştır. Projelerin hedefleri ve stratejisi, çağdaş sanat alanının günümüzdeki ihtiyaçlarından hareketle belirlenmiştir. Türkiye'de kitlelerin bu stratejilerden çok uzak olduğu görülmektedir. 20. yüzyılda oluşan gelişmelerin farkına varmak gerekmektedir.³³⁴

Beral Madra; "*İstanbul 2010, İstanbul şehri için gerçekleştirilen bir proje olduğundan, İstanbul'da yer almıştır. İstanbul'a ilişkin çeşitli kavramların da içinde yer alması, çeşitli açılardan (kentsel, kültür sanayi, sanatsal gelişmeler vs.) içerikler taşıyan projeler değerlendirilmiştir. Bu alanda Ajans projesi olarak iki adet proje yürütülmektedir. Ajans, sadece bunların lojistiğini yürütmektedir. Bu projeler, Ajans'ın Görsel Sanatlar alanında çalışan kişilerin ürettiği projeler değildir. Başkalarının ürettiği projeler, kolaylıklara doğru yönlendirilmektedir veya bunları kitleye ulaşması için bir takım sistemler kurulmuştur.*"³³⁵ şeklinde çalışmalarını hakkında açıklama yapmıştır. "Taşınabilir Sanat" projesi buna örnek verilebilir. Bu proje için yüze yakın

³³² http://2010-istanbul.blogspot.com/2008_11_01_archive.html, 28.01.2010.

³³³ Erkan Altıok ((2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³³⁴ Beral Madra (2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

³³⁵ Beral Madra (2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

sanatçı, onlarca küratör ve sergi yapımcılarından yararlanılmıştır. Projeden daha sonra bahsedilecektir.

2010 Ajans'ı proje örnekleri:

2010 “Taşınabilir Sanat” projesi: Bu proje, 2008'den beri faaliyetini sürdürmektedir. Görsel Sanatlar Yönetmenliği'nin, kendi yürüttüğü projelerden biridir. Çağdaş sanatı her kesime ulaştırmayı, yaratıcılığı arttırmayı amaçlayan bu proje, belediyelerin kültür merkezlerinde gerçekleştirilmektedir. Farklı izleyici kitlesiyle sadece izleyici olarak değil, katılımcı olarak farklı diyalogları gerçekleştiren bir kapsamdadır. Bu projeyi, *İstanbul 2010 Ajansı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı* ve *Kültür A.Ş.* desteklemektedir. Bu alandaki projeler, 2008-2010 süresince, 39 ilçede, 20 sanat ve kültür merkezinde gerçekleştirilmektedir.

Sanatın Anadolu Aydınlanması: Anadolu, çok büyük bir zengin kültürü coğrafyasında barındırmaktadır. Yüzyıllar boyunca birçok farklı medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve hâlâ geçmiş zamanlara ait kültürün, sosyal ve inançsal kalıntıları ortaya çıkmaktadır. Sırasıyla Anadolu'da kurulan uygarlıklar; Hititler, Frigler, Lidyalılar, İyonlar, Urartular, Persler, İskender İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu, Bizanslılar ve Türkler'dir. Anadolu, hıristiyanlığın ilk doğduğu ve geliştiği topraklardan biridir. Göç yolları buradan geçmiştir. Dünyanın hiçbir yerinde bu özellikler bir arada değildir. Bizler, bu çok katmanlı Anadolu kültürünün mirasçısıyız. “Sanatın Anadolu Aydınlanması” projesinde, kültürel birikim bağlamında Anadolu uygarlıkları değerlendirilmekte, bunların evrensel ürünler yaratmada ne ölçüde kullanılabildiği sorgulanmaktadır. Bu proje, Türkiye'de 21 üniversite ile ortaklaşa yürütülecek bir projedir. Sanatın Anadolu Aydınlanması projesi, 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı tarafından desteklenmektedir.

İKSV, Bienallerle Görsel Sanatlar alanında farklı kültürlerden sanatçılar ve izleyiciler arasında etkileşim oluşturmayı amaçlamaktadır. Bienaller, 1987'den başlayarak iki yılda bir gerçekleştirilmektedir. En son 11. Uluslararası İstanbul Bienali, Eylül- Kasım 2009'da gerçekleştirilmiştir. 12. Uluslararası İstanbul Bienali, Eylül-Kasım 2011'de gerçekleştirilecektir.

11. Uluslararası İstanbul Bienali, Hırvat Küratör Topluluğu “WHW / What, How & for Whom (Ne, Nasıl ve Kimin için) k rat rluğinde gerçekleştirilmiştir. Temanın adı, “İnsan Neyle Yasar?”dır. Bu başlık, Bertolt Brecht’in 1928 yılında Elisabeth Hauptmann ve Kurt Weill ile birlikte yazdığı “  Kuruşluk Opera” adlı oyunun ikinci perdesinin kapanış parçası olan, “İnsan Neyle Yasar?”adlı şarkısından alınmıştır.³³⁶

Kültür A.ř.’nin ise sürekli bir etkinlik akışı vardır. Bu alanda, “Miniaturk’te Tarih ve Sanat Buluşmaları” etkinlikleri kapsamında resim ve fotoğraf atölyeleri kursu, Lale Festivali’nde resim ve heykel sergileri, karma resim sergileri, ücretsiz atölye gezileri, 2007 Mevlâna Yılı Etkinlikleri “Mevlâna’dan Esintiler” adlı resim ve heykel sergisi örnek olarak verilebilir.

2. Müzik ve Opera Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibariyle, *2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı*’nın, bu alanda başvuran proje sayısı 191’dir. 32 tanesi Yönetim Kurulu’nca kabul edilmiş, 122 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 11 tanesi tamamlanmıştır, 2 tanesi devam etmektedir, 18 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır. Klasik Türk Müziği alanında başvuran proje sayısı, 32’dir. Yönetim Kurulunca 12 tanesi kabul edilmiş, 98 tanesi reddedilmiştir. 2 tanesi devam etmekte, 10 tanesi başlayacaktır.³³⁷

AKB Ajansı’nda Müzik Projeleri’ni, Garo Mafyan, Klasik Türk Müzik Projelerini ise Mehmet Güntekin yönetmektedir.

Müzik ve Opera alanındaki projelerin amacı, kent ve kentliler, kültürel çeşitlilik ve diyalog, eğitim ve dönüşüm kriterlerini göz önünde bulunduran, müzik ve opera projelerinin önceliği, yenilikçi bir biçimde ağdaş kültürel olguları işleyen, yaratıcılığı tetikleyen içerikle yerel ve Avrupalı sanatçıları buluşturmak, sanatın kente yayılmasını sağlamak, kültür sektörü çalışanlarının hareketliliğini teşvik etmektir.³³⁸

³³⁶ http://www.koc.com.tr/tr-tr/Basin_Merkezi/BasinBultenleri/Documents/10.09.2009_tr.pdf, 02.04.2010.

³³⁷ Erkan Altrok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü),Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³³⁸ <http://www.istanbul2010.org/MUZIKOPERA/index.htm>, 22.03.2004

Klasik Türk Müziği Projeleri yönetmeni Mehmet Güntekin: “Sayıca yüzün üzerinde proje geldi. Çoğunu eledik. Çünkü proje olabilmesi için sıradan olmaması gerekiyordu. Bugüne kadar yapılabilmesi mümkün olmamış, maddi destek bulamamış ama bunun yanı sıra çok önemli olan projeleri değerlendirdik ve hayata geçirilmesini sağlamaya çalıştık. Bunlar olmazsa olmaz nitelik taşıyan, emsalsiz, daha önce hiç düşünülmemiş, düşünülse bile uygulama şansı bulamamış fikirlerdi ve bu konuda destek sağlayan sivil toplum kuruluşları oldu. Örneğin, kültür tarihimizde Ali Ufkî adıyla tanınan Albert Bobowski, doğumunun 400 yılı olmasından dolayı, etkinlikler “2010 Ali Ufkî Yılı” adı altında toplanmıştır. Bu konserlerin özelliği, orkestra topluluğunun kullandığı enstrümanların çoğunun bugün kullanılmamasıdır. Projenin otantik bir özelliği vardır. El yazması kitaplardan, enstrümanların planları çıkarılmış, aynı biçimde ve aynı malzemelerle yeniden üretilmiştir. O dönemin sesini, o dönemin notaya alınmış müzikleriyle sunmuşlardır. Bu 2010 yılında, her ay konser şeklinde devam edecektir.”³³⁹ sözleriyle çalışmalarını özetlemiştir.

2010 Ajans örnekleri:

“Terirem / Terennüm” projesi: Projenin adını oluşturan “terirem” ve “terennüm” kelimeleri, Yunanca’da ve Türkçe’de aynı anlamda kullanılmakta ve kendi başına bir anlam ifade etmeyen sözcükler kullanarak, enstrümantal müziğe katılmalarını ifade etmektedir. Bu kavramlar, İstanbul’un iki büyük dinî müzik geleneğini; İslâm Tasavvufî Müziği’ni ve Bizans Kilise Müziği’ni temsil etmektedir. Her iki dinî müzik geleneğinin, günümüzde yetkinleşmiş Türk ve Yunan sanatçıları, çerçevesini tarihsel beraberlik kültürünün çizdiği bir konserde bir araya gelerek, iki geleneğin birbirlerine ne kadar yakın olduğunu ortaya koyarken, yüzlerce yıla dayanan müzikal birikimin çağdaş yorumlarını da sergileyeceklerdir.³⁴⁰

³³⁹ Mehmet Güntekin (2010 AKB Ajansı Klasik Türk Müziği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

³⁴⁰ İstanbul 2010 Program Kataloğu, www.İstanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 85.

Şekil 4.2: “Terirem/ Terennüm” projesi kapak resmi

Farklı bir yorumla, Laura Vikman, “Joseph Beuys ve Öğrencileri - Deutsche Bank Koleksiyonu’ndan Seçmeler” sergisindeki eserler arasında, Bach’ın bütün sonat ve partitalarını (İtalyanca, 17.yüzyılda ardarda çalınan dans parçaları dizisi) çalacağı resital belki de dünyada bir “ilk” olacak niteliktedir.³⁴¹

Şekil 4.3: VIII. İstanbul Bach Günleri projesi afişi

³⁴¹ http://www.istanbul2010.org/proje/GP_549179, 06.06.2010.

Konserlerden biri de “U2 360° Tour İstanbul Konseri”dir. Ünlü rock grubu U2’nin konseri, Türk tarihinin en büyük stadyum konseri olma özelliğini taşımaktadır. Konser, İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadı’nda gerçekleştirilecektir.³⁴²

Şekil 4.4: İstanbul Atatürk Olimpiyat Stadı

İKSV ile ilk kez, 1973 tarihinde İstanbul Festivali, 1986’den itibaren Film, Bienal, Tiyatro ve Caz ile ayrı birer festivale dönüşmesiyle, 1994 yılında “*Uluslararası İstanbul Müzik Festivali*” adını almıştır. 38. Uluslararası İstanbul Müzik Festivali Haziran 2010’da gerçekleştirilecektir. *İKSV* aynı zamanda caz festivalleri gerçekleştirmektedir. İlk olarak, 1984’te temeli atılmış ve 1986 yılından başlayarak, Uluslararası İstanbul Festivali programı kapsamında caz müziğine özel bir bölüm ayrılmıştır. Temmuz 2009’da 16. caz festivali gerçekleştirilmiştir. Temmuz 2010’da da 17.caz festivali gerçekleştirilecektir.

Kültür A.Ş.’nin bu alanda süregelen etkinlik akışı vardır. *Kültür A.Ş.*’nin Avrupa ile ilişkileri geliştirme amacı da vardır. Keman konserleri, anma konserleri, müzik dünyasının temsilcilerinin bir araya getirilmesi, dünyaca ünlü müzisyenlerin, orkestraların getirilip konserler verdirilmesi, mehter takımı konserleri, Geleneksel Türk Müziği’nden Dünya Müziğine, Türk Halk Müziği’nden Klasik Batı Müziği’ne değin dünyanın ve Türkiye’nin nitelikli müzisyenleri ile etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

³⁴² http://www.istanbul2010.org/HABER/GP_567255, 06.06.2010.

Kültür A.Ş. de yerli ve yabancı pek çok sanatçıya konser imkânı sağlamaktadır. Bu konserler, bazen farklı kültür mekânlarında gerçekleştirilmektedir. İspanya'nın Barselona kentinde her yıl düzenlenen La Merce festivalinin 2009 yılı konuğu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi olmuş ve *Kültür A.Ş.* Genel Müdürü de konsere eşlik etmiştir. Kâtibim şarkısıyla başlayan konser; Rum, Yahudi, Ermeni ve Türk ezgilerini seslendiren koroyla, Barselonalıları 15 dakikalık konser verilmiştir.³⁴³ Bir başka örnek de “7 Tepe 7 Sanat İstanbul Buluşmaları” etkinliğidir. Bu etkinliğin amacı, kültür ve sanat dünyamızın temsilcilerini bir araya getirmektir. *Kültür A.Ş.* aynı zamanda bazı tarihsel mekânlarda da kültürel ve sanatsal etkinlikler gerçekleştirmektedir. Örneğin, Miniaturk'te düzenlenen yaz konserleri, bu mekânları, İstanbulluların vazgeçilmez kültür merkezi haline getirmiştir.

3. Sahne ve Gösteri Sanatları Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibarıyla 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 168'dir. 26 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 133 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 7 tanesi tamamlanmıştır, 5 tanesi devam etmektedir, 13 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁴⁴

AKB Ajansı'nda Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetmeni, Beyhan Murphy'dir.

Sahne sanatları alanında gelenekselden çağdaşa uzanan bir çizgide hem profesyonel kurum ve sanatçılarla, hem de gençlerle işbirliği gerçekleştiren Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetmenliği; kültürel çeşitlilik ve kültürel kimlik konularına özgün sanatsal formlarla yaklaşan, yerel ve uluslararası bağlamda eğitim platformları oluşturan, yenilikçi ve sürdürülebilir projeleri hayata geçirmeyi hedeflemektedir.³⁴⁵

AKB Ajansı, Geleneksel Türk Tiyatrosu üzerine de odaklanılmaktadır. Bundaki temel amaç, bu alanda yapılan çalışmaların geliştirilmesi için girişimlerde bulunulması, araştırmaların sürekliliğinin sağlanması, bize özgü olan gösteri türlerinin korunması, tanıtılması, yaşatılması ve yaygınlaştırılmasıdır. Böylece çeşitli gösteri

³⁴³ <http://www.kultursanat.org/haber/haberid-987.html>, 06.06.2010.

³⁴⁴ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³⁴⁵ <http://www.istanbul2010.org/SAHNEGOSTERISANATLARI/index.htm>, 22.03.2004

türlerine yönelik araştırmaların yapılmasını destekleyecek uluslararası bir kurumsallaşma da sağlanmaya çalışılmıştır.³⁴⁶

İKSV, İlk 1989 yılında gerçekleştirilen ‘‘Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali’’ 2001 yılından itibaren etkinliklerine iki yılda bir devam etmiştir. 17. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali, Mayıs-Haziran 2010’da gerçekleştirilecektir.

İKSV’nin İstanbul Tiyatro Festivali, uluslararası üne sahip tiyatro toplulukları ve dans gruplarının yanı sıra, Türk tiyatrosunun en iyi örneklerini de seyirciyle buluşturmaktadır. Festival için özenle seçilen topluluk ve sanatçılar, çarpıcı ve kimi zaman radikal yaratılarıyla, dünya tiyatro sahnelerine de hareket getirmiştir. Modern ya da postmodern, ağdaş tiyatronun özgün ve çığır açan örnekleri, Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivali ile sahnelere yansımaktadır.³⁴⁷

şekil 4.5: 16. Uluslararası İstanbul Tiyatro Festivalinden ‘Sivas 93’ oyunu

Kültür A.ř. de sahne ve gösteri sanatlar alanlarında, oldukça zengin gösteriler sunmaktadır. İBB Kültür A.ř ve İstanbul Kültür Üniversitesi işbirliği ile gerçekleştirilen ‘‘Geleneksel Türk Tiyatrosu Günleri’’, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.ř.’ye bağlı olarak tiyatro alanında eğitim veren Gösteri Sanatları Merkezi’nin etkinlikleri, yaşayan eski tiyatro sanatçılarının hayatı, sanatı ve İstanbul üzerine söyleşiler örnek olarak verilebilir.

³⁴⁶ İstanbul 2010-2 / 2009 Programı Kataloğu, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 43.

³⁴⁷ <http://www.iksv.org1/tiyatro/tiyatro.asp?cid=8&ms=1>, 04.04.2010.

Kültür A.Ş.'nin de bu alanda çocuk tiyatro gösterileri, gösteri sanatları merkezlerinde tiyatro eğitimi, eski tiyatro sanatçılarıyla sohbetler, bu alanda ödül törenleri, amatörler çalışmalar ve ödüller, kültür merkezlerinde belli günlerde devlet tiyatrolarına sahne açması, gibi pek çok etkinlik gerçekleştirilmektedir.

4. Sinema-Belgesel-Animasyon Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibariyle 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 238'dir. 28 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 98 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 4 tanesi tamamlanmıştır, 11 tanesi devam etmektedir, 12 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁴⁸

AKB Ajansı'nda Sinema-Belgesel-Animasyon Projeleri yönetmeni, Yusuf Kaplan'dır.

Sinema-Belgesel-Animasyon biriminin hedefi, 2010 AKB Projesi kapsamında Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu ile çevrili bir coğrafyada derin ve köklü bir medeniyet mirasının üstünde konumlanan İstanbul'un, bu kültürel birikimle, Avrupa yaşama kültürüyle, kendi özelliklerini koruyarak nasıl bir arada bulunabileceğinin izlerini yakalayabileceği bir düzlem olduğu söylenebilmektedir.³⁴⁹

Yusuf Kaplan, 2010 sürecinde ne tür bir yaklaşımla hareket edileceği konusunda bazı yanlışlıkların yapıldığını şöyle ifade eder: *"İstanbul 2010 AKB konseptinde başlangıçta şöyle bir algı vardı; 'İstanbul doğu ile batı arasında bir köprüdür, İstanbul AKB seçilmiştir. Dolayısıyla İstanbul'da, Avrupa Kültürü ile ilgili olarak sunum yapılacaktır.' İlk algılama biçimi buydu. Bizans-Türk çatışması yaşandı. Osmanlı medeniyeti diye tarif edebileceğimiz tarihsel birikim göz ardı edilmişti. Dolayısıyla başlangıçta, 4-5 proje seçebildim. Çünkü diğer projeler, biz dünyaya ne verebiliriz sorusunu cevaplamıyordu. Biz o birikimi yeniden üreterek, çağdaşlaştırarak dünyaya ne verebiliriz? Avrupalıların bizden beklediği cevap budur. Bu, Bizans, Roma*

³⁴⁸ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

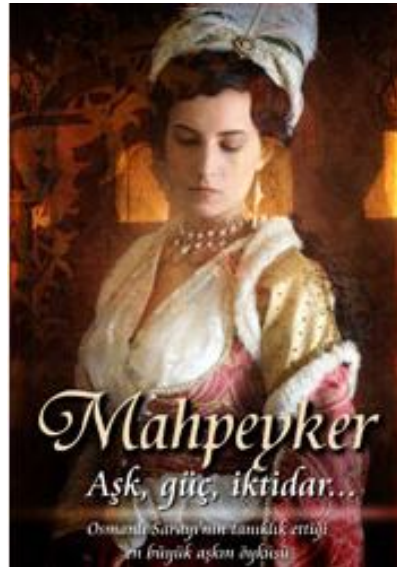
³⁴⁹ İhsan Kabil, "İstanbul ve Sinema", *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Ebru Mat.,2009) 123.

ve Osmanlı geleneklerinin birikimlerini harmanlayacak bir şey olmak zorundadır. Bugün, bu kültürleri, o kültürlerin bugün temsilcisi olan insanları dışlamadan kendilerini anlatması sağlanmalıdır. Biz, Osmanlı çocuğuyuz, biz kendi bakış açımızla herkese her şeyi kabul ettiririz diye bir bakış açısı olamaz. Bu, Osmanlı medeniyetinin algıladığı, uyguladığı bir şey değildir.”³⁵⁰

Osmanlı medeniyeti ile birlikte tarihin akışını değiştiren bir dönemden geçtiğimiz ve üç büyük imparatorluğa başkentlik yaptığımız unutulmamalıdır. Osmanlı’da farklı dinleri, farklı kültürleri, dilleri paylaşan insanlar, topluluklar kendileri kalarak, nesneleştirilmeden birbirlerine özenleştirerek tam bir diyalojik birleşme gerçekleştiği unutulmamalıdır. Dünyaya verebileceğimiz şey aslında burada gizlidir.

2010 Ajans projelerinden bazı örnekler:

“Mahpeyher: Kösem Sultan” uzun metraj bir sinema filmidir. Filmde, Osmanlı tarihinin en önemli kadın karakterlerinden birisi olan Kösem Sultan’ın hayatı anlatılmaktadır.³⁵¹

Şekil 4.6: “Mahpeyker: Kösem Sultan” projesi afişi

“İstanbul Do Redo Undo” adlı video çalışması ise İstanbul’un XX. yüzyılın başında çekilen ilk hareketli görüntülerinin özgün bir müzikle yeniden kurgulanacağı 15-20 dakikalık arşiv niteliğinde bir eserdir.³⁵²

³⁵⁰ Yusuf Kaplan (2010 AKB Ajansı Sinema-Belgesel-Animasyon Direktörü) Kişisel Görüşme,03.02.2010.

³⁵¹ http://www.istanbul2010.org/PROJE/GP_575840, 29.05.2010.

Şekil 4.7: “İstanbul Do/ Redo/ Undo: Sular, Sokaklar, Suratlar” projesinden görüntüler

İKSV ise bu alanda ilk kez, 1982 yazında, “film haftası” olarak gerçekleştirilen film festivalleri, 1983 yılında, "Uluslararası İstanbul Sinema Günleri" adı altında, Uluslararası İstanbul Festivali kapsamında devam etmiştir. 1983’den bu yana her yıl gerçekleştirilmiştir. En son Nisan 2010’da, 29. Uluslararası İstanbul Film Festivali gerçekleştirilmiştir.

Kültür A.Ş.’nin de Türk sinemasının değişik açılardan analizi, sinemacıların buluşturulması ve konuşmaları, sinema üstatlarının sinemaseverlerle buluşturulması ve yaşadıkları dönemdeki sinemacılığı paylaşmaları, Türk dünyası sinema günleri, , yazlık sinema günleri, gibi pek çok faaliyet gerçekleştirilmektedir.

5. Geleneksel Sanatlar Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibariyle *2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı*’nın, bu alanda başvuran proje sayısı 77’dir. 16 tanesi Yönetim Kurulu’na kabul edilmiş, 55 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 2 tanesi tamamlanmıştır, 4 tanesi devam etmektedir, 9 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁵³

AKB Ajansı’nda Geleneksel Sanatlar Projeleri yönetmeni, Ömer Faruk Şerifoğlu’dur.

Geleneksel Sanatlar Yönetmenliği, İstanbul’un ve dolayısıyla Türkiye’nin geleneksel sanatlar alanındaki var olan potansiyelini tespit etmeyi, görünür hale getirmeyi, etkinleştirmeyi, şehrin kültürel ve sanatsal altyapısının parçası haline

³⁵² http://www.istanbul2010.org/PROJE/GP_540972, 29.05.2010.

³⁵³ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

getirmeyi amaçlamaktadır. Bu sanatların, üretim ve gelişim süreçlerinde, genç kuşakların katkısını öne çıkarmak başlıca hedefleri arasındadır.³⁵⁴

Ömer Faruk Şerifoğlu bu konuda şöyle der: “*Geleneksel Sanatlar, Ajans’ın yönetmenlikleri arasında yerel anlamda tek konuda olduğundan, diğer bütün bölümlerle birebir kıyaslamak mümkün değildir. İlk zamanlar düşünüp tasarlanan projeler, dışarıdan gelen öneriler ve teklif projelerinin büyük bir kısmı çok niteliksizdi. Bu alanda çok sağlıklı bir kurumsallaşma yoktur ve olanların sayısı da azdır. Var olan bu kuruluşlarla işbirliği konusunda da zaman zaman güçlükler çekildi. Kişisel ve subjektif yaklaşımlar vardı. Bu yüzden, Geleneksel Sanatlar Yönetmeliği olarak, gelen projelerin birçoğunu elemek zorunda kaldık. Bizim buradan bir şey söyleyebilmemiz için neyin olduğunu tespit etmemiz ve şehrin bu anlamdaki potansiyelini görünür hale getirmemiz gerekiyordu.*”³⁵⁵

Geleneksel sanatlar, günümüzde hak ettiği değerde değildir ve sosyolojik bağlarımız bu sanatların çoğuyla kopmuş durumdadır. Hâlbuki bu sanatlar, geleneği olan sanatlardır ve bu topraklarda yaklaşık olarak 500 yıllık bir geçmişi vardır. Bir şekilde sürdürmek ve gelecek kuşaklara aktarmak gereklidir. Çünkü bu toplumun kodları buradan beslenmektedir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi *Kültür A.Ş.*, kültür ve sanat dünyamızın temsilcilerini bir araya getirmek amacıyla başlattığı “7 Tepe 7 Sanat İstanbul Buluşmaları” çerçevesinde geleneksel sanatlarımızın duayenlerini bir araya getirmektedir.

³⁵⁴ <http://www.istanbul2010.org/GELENEKSEL SANATLAR/index.htm>, 26.03.2010

³⁵⁵ Ömer Faruk Şerifoğlu (2010 AKB Ajansı Geleneksel Sanatlar Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

Şekil 4.8: İstanbul'da Mevleviler'in Semâ Gösterileri

Kültür A.Ş. ise Geleneksel El Sanatları alanında düzenlediği sergiler ile hattatlar ve öğrencileri buluşturmaktadır. Semazen gösterileri, ebru yarışmaları, ebru üstadlarının gösterileri, tezhip ve minyatür sergileri, bu alanda sanatçılarla izleyiciyi buluşturmakta ve bu sanatların devamlılığı için katkı sağlamaktadır.

6. Kent Kültürü Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibarıyla 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 77'dir. 16 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 55 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 2 tanesi tamamlanmıştır, 4 tanesi devam etmektedir, 9 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁵⁶

AKB Ajansı 'nda Kent Kültürü projelerinin yönetmeni, Yeşim Yalman'dır.

2010 Ajansı projelerinden bazı örnekler:

“Kültür Karıncaları 2010'a Yürüyor” projesi, öğrenme için en uygun yaş grubu olan ilköğretim 6.sınıf öğrencilerine, İstanbul'un kültürel ve tarihi dokusunu tanıtmaya ve onlarda kültür bilinci oluşturmaya yönelik, kültürel değerleri uyaran olarak kullanan özgün eğitim modelini, İstanbul gönüllülerinin desteğiyle gerçekleştirmiştir.³⁵⁷

³⁵⁶ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³⁵⁷ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Dergisi, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 31.

Şekil 4.9: “Kültür Karıncaları Yürüyor” projesinden bir fotoğraf.

“Engelliler için Engelsiz Kent Projeleri”nin amacı ise kentin 2010’a girerken engellilere uygun hale getirilmesine yönelik özel seminer ve bilinçlendirme toplantıları yapılmaktadır. Seminerlerde özellikle engellilerin bizzat kendilerinin hazırladıkları seminer programının uygulanması ve böylece kentin engellilerin serbest dolaşımına açılması için önemli adımların atılmasına yöneliktir.

Kent Kültürü Yönetmenliği, kentlilerin kendilerini ifade edecekleri projeleri destekleyip kamu, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği geliştirerek kültür ve sanatı İstanbul’da görünür kılmayı ve İstanbul 2010 AKB sürecinin her aşamasına en geniş katılımı sağlamayı amaçlamaktadır.³⁵⁸ Kentte yaşayanların ortak projeler yaratmasını teşvik etmek ve kültür-sanat dışında kalan projeleri toparlamak da yönetmenliğin amaçları arasındadır.

7. Eğitim Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibarıyla *2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı’nın*, bu alanda başvuran proje sayısı 37’dir. 10 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 23 tanesi reddedilmiştir. 5 tanesi devam etmektedir, 4 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁵⁹

³⁵⁸ <http://www.istanbul2010.org/KENTKULTURU/index.htm>, 26.03.2010.

³⁵⁹ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

AKB Ajansı'nda Eğitim Projelerinin yönetmeni, Gazi Selçuk'tur.

Gazi Selçuk; "Ajans'ın Eğitim Yönetmenliği yeni bir yönetmeliktir. Daha önce farklı birimler altındaydı. Yaklaşık 100'e yakın eğitim projesi geldi. Bu konuda, devlet okullarıyla işbirliği içerisine girildi. Özel okullar da projelere katılmak istedi fakat kamudan oluşan bütçenin özel okullara aktarılmamasıyla ilgili karar aldık, dolayısıyla projelerin önemli bir kısmını elemiş olduk. Biz genelde şu ana kadar, sivil toplum örgütlerinin projelerine, şahısların projelerine ve kendi yapacağımız projelere destek olmaktayız"³⁶⁰ sözleriyle projelerin amacını tanımlamıştır.

Ajans'ın Eğitim Yönetmenliği'nde, kültür ve sanatın hem üretilmesi, hem paylaşılması hem de bir kültür sanayisinden bahsedilmektedir. İnsan hayatında okuma yazmanın önemi kadar, kültür ve sanatın herhangi bir disipliniyle bağlantılı olup, bu alanlarla ürün üretiliyor olması önemlidir. Bu bakış açısıyla hem sosyolojik hem ekonomik hayata etkisi yüksek bir yönetmeliktir.

Projeler, 4 temel başlık altında toplanmıştır.

- 1- Resim ve Teknoloji-Tasarım öğretmenlerinin eğitimi için (*Rengârenk*)
- 2- Müzik öğretmenlerin eğitimi için (*Müziğin Dokunduğu Yaşamlar*)
- 3- Edebiyat öğretmenlerin eğitimi için (*Yaşamı Değiştiren Edebiyat*)
- 4- Tiyatro eğitimi veren öğretmenlerin eğitimi için (*Hayatımız Tiyatro*)

Bu projelendirme bir modeldir. 4 başlık altında yürüyen bir projedir. Daha sonra da "müzecilik" ayağı yürüyecektir Model başarılı olursa devam edecek ve Türkiye'nin diğer yerlerine de uygulanacaktır. Bu projeler, daha sonraki konuda detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

Kültür A.Ş. de kültürel ve sanatsal anlamda birçok kurum ve merkezlerde kurslar düzenlemektedir. Bu etkinliklere dil kursları, diksiyon kursları, resim ve fotoğraf kursları, rehberlik ve kariyer fuarları, eğitimcileri anma törenleri düzenlemektedir.

³⁶⁰ Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı Eğitim Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

8. Edebiyat Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibariyle 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 155'dir. 20 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 104 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 9 tanesi tamamlanmıştır, 4 tanesi devam etmektedir, 6 tanesi başlayacaktır, 1 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁶¹

AKB Ajansı 'nda Edebiyat Projelerinin yönetmeni, Ahmet Kot'tur.

Ajans'ın Edebiyat Yönetmenliği, Edebiyat'ın sadece kitap sayfalarıyla sınırlı olmadığına, edebiyatı ilgilendiren her şeyin çeşitli etkinliklerle geniş kitlelere ulaştırılıp yaygınlaştırılabileceğine, uluslararası ve yerli edebiyat odakları arasında bir işbirliği köprüsü oluşturulmasının gereğine inanmaktadır.³⁶²

Ahmet Kot; *“Türkiye, şu anda toplumsal anlamda, kültürü henüz üreten değil, tüketen konumdadır. Son yıllarda Türkiye’de kültürün üretim altyapısı, gerek STK’lar gerekse kendiliğinden bilinçlenen varlıklı kesim tarafından yapılan destek ve kurulan vakıflarla yavaş yavaş oluşmaya başlamıştır. Osmanlı döneminde sanatçılar sarayda desteklemişlerdir. Günümüzde ise farklı şekillerde bu gerçekleşmektedir. Bu, örgütlü toplumun önemli bir göstergesidir. Dolayısıyla entelektüel sermaye denilen de budur. Türkiye’de kültür-sanat alanında, STK alt yapısının kurulması çok önemlidir. Bunun günümüzde bir kültür endüstrisi çerçevesinde üretiminin var olan şartları ve mekanizmanın kurulması gerekmektedir. Ben bu yönetmelikte bunları yapmak istiyorum. Bu, STK’ların yönlendirilmesi ve proje girişimlerinin desteklenmesinin sağlanması ile olur. Eğer konuyla ilgili STK yoksa bir şekilde kurulmasını teşvik etmek, bu işi üretebilecek tecrübe sahibi, insan unsurunun yetişmesini sağlamak gerekmektedir. Bu çerçevede her şeyi bir yıla sığdırmak mümkün değildir.”*³⁶³ sözleriyle çalışmalarını özetlemiştir. Ahmet Kot bu sözleriyle, bu sürecin, ancak zamanla yerine oturabileceği anlaşılmaktadır.

IKSV ise bu alanda yayınladığı bazı kültür-sanat kitaplarıyla katkı sağlamıştır. Leyla Gencer'in anısına *Leyla Gencer-Tutkunun Romanı* adlı kitap İngilizce

³⁶¹ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³⁶² <http://www.istanbul2010.org/EDEBIYAT/index.htm>, 27.03.2010.

³⁶³ Ahmet Kot (2010 AKB Ajansı Edebiyat Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

olarak hazırlanmıştır. Can Yücel'in şiirleriyle Burhan Uygur'un resimlerini buluşturan *Rengâhenk* adlı bir yapıt hazırlanmıştır. Mevlâna'nın doğumunun 800. yılı dolayısıyla Ergin İnan'ın, 99 adet resmi ile edebiyat profesörü ve yazar Talat Halman'ın Mevlâna'nın yapıtlarından derlediği 99 şiirin yer aldığı *Mevlâna Celaleddin Rumi: 99 Şiir, 99 Resim* adlı kitap örnek verilebilir.

Kültür A.Ş. ise bu alanda edebiyat ve tarih seminer ve söyleşileri, dünya edebiyat sempozyumları, edebiyat ve felsefe konuşmaları, ünlü Türk edebiyatçıları ve şairleri anma törenleri, İstanbul'un meşhur edebiyatçılarının kitaplaştırılması, Klasik Türk Edebiyatı için uluslararası sempozyumlar, Modern Türk ve Dünya Şiirine kaynaklık etmiş batıdan ve doğudan dünya şairlerinin konuk edilişi, tarihi mekânlarda şiir programları, İstanbul Şiir Festivalleri, Uluslararası İstanbul Şiir Festivali, şair ve şiirseverlerin bir araya gelişi, ünlü şairleri anma programları gerçekleştirilmektedir.

Kültür A.Ş., teklifler vererek almış olduğu, *2010 Ajans'ıyla* 9 organizasyon gerçekleştirmiştir. *Kültür A.Ş.*'de aynı şekilde 2010 Ajansı'na, 20'ye yakın proje vermiştir. Bunlardan biri, "Şiir Festivali" projesidir. Bunu, 2009 ve 2010 senesinde 2010 Ajansı'nın destek ve katkılarıyla yapmak istenmiştir. 2009'daki festival gerçekleşmiştir. 2010'da da Mayıs ayında gerçekleştirilecektir. Bu festival, belli bölgelerde değil, İstanbul'un genelinde gerçekleştirilmiştir. Bir diğer proje ise "İstanbul'un Yüzleri" projesidir. Yeni bir projedir. Yönetim Kurulu'ndan geçmiş ama Bütçe Kurulu'ndan da geçer ise gerçekleşecektir. Bu da İstanbul için, 100 konuda 100 kitap projesidir. 100 İstanbul fotoğrafçısı, 100 İstanbul Ressamı, 100 İstanbul şairi, 100 İstanbul yazarı, 100 Bizans eseri gibi pek çok alandan 100 sanatçı kitaplaştırılacaktır.³⁶⁴

Kültür A.Ş. aynı zamanda bazı tarihsel mekânlarda da kültürel ve sanatsal etkinlikler gerçekleştirmektedir. Örneğin, Yerebatan Sarnıcı'nda şiir ve müzik dinletileri gerçekleştirmiştir.

³⁶⁴ Hasan Işık (Kültür A.Ş. Kültürel Projeler ve Tanıtım Müdürü), Kişisel Görüşme, 31.03.2010.

9. Kültürel Miras Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibariyle 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 119'dir. 34 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 51 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 9 tanesi tamamlanmıştır, 7 tanesi devam etmektedir, 15 tanesi başlayacaktır, 3 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁶⁵

AKB Ajansı'nda Kültürel Miras ve Müzeler projelerinin yönetmeni, Suay Aksoy'dur.

İstanbul, her an müzeye dönüştürülebilecek zenginlikte tarihsel mekânlara sahip bir şehirdir. Bu noktada önemli olan, İstanbul'da yaşayan ve İstanbul'u yaşatmayı düşünen herkesi İstanbullu yapmak, İstanbul kültürünü ve kültürel birikimini benimsetmek olmalıdır.

2010 yılında AKB olması için “müzecilik” alanında büyük bir hareketlilik olmuştur. Tarihi binalar restore edilmekte, çağdaş sanat müzelerinin kurulması planlanmaktadır. Vakıflar, Belediyeler, Üniversiteler, Kültür ve Turizm Bakanlığı, özel kurumlar, hızla restorasyon ve müze projelerini değerlendirmek komisyonları oluşturmuşlardır.³⁶⁶ Projeler kapsamında, ülkemizde müzeler için müzecilik anlayışını ve işleyişini çağdaşlaştırmak, şeffaflık, çoğulcu karar mekanizmaları, sürdürülebilirlik, uzmanlık ve müze hizmetleri açısından yetkinlik ve güncellik gibi kriterlere cevap verecek bir model geliştirmek üzere arama konferansları, çalıştaylar ve toplantılar düzenlenmiş ve bir rapor yayınlanmıştır.³⁶⁷

Dünya miras alanları başta olmak üzere kültüre ve turizme katkısı olacak önemli anıt ve sivil mimari yapıların projelendirilmesi kapsamında, İl Özel İdaresi ve 2010 AKB Ajansı ile gerekli koordinasyonlar kurulmuş ve ihale hazırlık çalışmalarına başlanmıştır. İnsanı, yapıyı ve kültürü birlikte ele alan projelerin hızlı bir şekilde hazırlanması ve uygulamalarının sürdürülmesi halinde İstanbul, yakın gelecekte özlenen kimliğine kavuşacaktır.³⁶⁸

³⁶⁵ Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³⁶⁶ Fethiye Erbay, *Müze Yönetimi Kurumsallaştırma Çabası*, (İstanbul: Mimarlık Vakfı Ens., 2009) 555.

³⁶⁷ İstanbul 2010-2 / 2009 programı kataloğu, www.istanbul2010.org, ((2010 AKB Ajansı Yayını) 31.

³⁶⁸ Murat Tunçay-Cem Eriş, “İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Kültür Varlıklarının İhyasındaki Rolü”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Ebru Mat.,2009) 153-158.

Suay Aksoy; “Çıkış noktamız, Türkiye’de müzeleri ve müzecilik anlayışını değiştirmektir. Bu anlayışı yerleştirecek bir takım rehabilitasyon çalışması yapmak ki buna Türkiye’de çok ihtiyaç vardır. Müzelerin, restorasyon anlamında da yönetim anlamında buna ihtiyacı vardır. Biz Ajans olarak müzelerin kurulmasına da ön ayak olmaya çalıştık. Esas olan, yaşanırken, kullanılırken kültür mirasının korunuyor ve sürdürülebiliyor olmasını sağlamaktır”³⁶⁹ sözleri ile çalışmalarını aktarmıştır.

Suay Aksoy şöyle devam eder: “Özel müzeler, yönetim yapısı ve işleyişi ile adeta bir şirket gibi yönetilmektedirler. 2010 sürecinde devlet müzeleri için de böyle bir modeli geliştirmek, yaratmak veya uygulamak için çalışılacaktır. Kısmen gerçekleştirilmiştir ve yavaş yavaş uygulama aşamasına geçilmiştir. Türkiye’de, çeşitli müzelerden yöneticiler, akademisyenler bir araya getirilerek, müze yönetim ve yönetişimi, işletilmesi ile ilgili model önerisi çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalıştaylar bitmiş vaziyettedir. Bundan sonra bu anlayışların, Bakanlıkla görüşülmüş olduğu üzere, İstanbul’da bir ya da birkaç müzeye geçirilmesi söz konusudur. Çalıştaylarda hazırlanan rapor kapsamında ve Kültür ve Turizm Bakanlığı ile imzalanacak protokol kapsamında İstanbul’da belirlenecek pilot müzelerde uygulanacaktır. Bu projeye, koleksiyon yönetiminin çağdaşlaştırılması, geçici sergi pratiğinin yaygın bir uygulama olarak benimsenmesi, eğitim programları ve öğretmen paketleri gibi eğitsel materyallerin hazırlanmasıyla, yeni müzecilik anlayışının pratiğe geçirilmesi hedeflenmektedir. Projede müzelere yönelik halkla ilişkiler, kurumsal kimlik, pazarlama yaklaşımları, pilot müze, web sayfaları ve İstanbul müzeleri için tanıtıcı materyaller (DVD, kitap, broşür vb.) geliştirilerek müzelerin iletişim işlevlerinin çağdaş standartlara getirilmesi gibi katılımı arttıracak çalışmaları da kapsayacaktır.”³⁷⁰ Bu tür hedefler gerçekleştiği takdirde, müzecilik adına çok önemli adımlar atılmış olacaktır.

2010 Ajans proje örnekleri:

“Sur-i Sultani” projesi ile sadece İstanbul için değil tüm dünya için bir “koruma stratejisi” geliştirmeyi ve Topkapı Sarayı Müzesi, Gülhane Parkı, Sirkeci Garı, Darphane, Alay Köşkü, Arkeoloji Müzesi’nin bulunduğu Tarihi Yarımada’da “Müzeler

³⁶⁹ Suay Aksoy (2010 AKB Ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

³⁷⁰ İstanbul 2010-2 / 2009 programı kataloğu, www.istanbul2010.org, 31.

Mahallesi” yaratmak hedeflenmektedir. Topkapı Sarayı Müzesi’nin dünya standartlarında bir evrensel müze niteliği kazanmasına çalışılmaktadır. Topkapı Sarayı Müzesi, geçmişteki sınırları dikkate alınarak bir saray-müze olarak yeniden ele alınarak, “yeşil bir kamusal alan” olarak düzenlenecektir.³⁷¹ Proje kapsamında bu alanlarda yeni müzeler açılacaktır. Müze depolarında kaderine terk edilmiş birçok eser de sergilenme imkânı bulacaktır.³⁷²

Şekil 4.10: Topkapı Sarayı’nı çevreleyen “Sur-i Sultani Projesi”

“On Bin Yıllık İnan Medeniyeti”, projesi Topkapı Sarayı Müzesi’nde gerçekleştirilecek bir geçici sergidir. “Bizantium’dan İstanbul’a Sergisi” İstanbul’un Fetih’ten önceki tarihinin, kuruluşundan itibaren Roma ve Bizans İmparatorlukları dönemlerinde giderek bir başkente dönüşmesi, gelişme, duraklama ve çöküş evrelerinden sonra, şehrin 1453’de Türkler tarafından fethi ile yeni bir doğuşa sahne olmasının, başyapıtlarla anlatılacağı bir sergidir.

³⁷¹ İstanbul 2010-2 / 2009 programı kataloğu, www.istanbul2010.org, 30.

³⁷² Erbay, *Müze Yönetimi Kurumsallaştırma Çabası*, 556.

Şekil 4.11: On Bin Yıllık İnan Medeniyeti Sergisi'ndeki tarihi eserlerden

Şekil 4.12: 'Bizantium'dan İstanbul'a Sergisi'ndeki tarihi eserlerden

İstanbul Büyükşehir Belediyesi *Kültür A.Ş.*, "Panaroma 1453 Tarih Müzesi", minyatür kültür parkı olan "Miniaturk"un, Miniaturk'te "Kristal İstanbul" adlı dünyanın ilk ve tek kristal müzesinin, İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi'nin açılmasını sağlamıştır. Miniaturk, 2004'te Birleşmiş Milletler tarafından dünyanın en iyi projesi ödülünü almıştır. Ayrıca *Kültür A.Ş.*, bazı tarihsel mekânların bakımını gerçekleştirmiştir. Örneğin, Yerebatan Sarnıcı'nda böyle bir bakım çalışması gerçekleştirilmiştir.

Şekil 4.13: Panorama 1453 Tarih Müzesi'nden bir görüntü.

Şekil 4.14: Miniaturk'te bir görüntü.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi *Kültür A.Ş.* olarak, Cemal Reşit Rey Konser Salonu başta olmak üzere, Miniaturk, Yerebatan Sarnıcı ve dünyanın tek tam panoramik müzesi olan “Panorama 1453 Tarih Müzesi”, mekân işletmeciliğinin “ödüllü” örneğini verdiği turistik ve kültürel mekânlar olmuştur. *Kültür A.Ş.*, İstanbul’un AKB oluşu ile İstanbul’un kültür ve sanat hayatında daha fazla sorumluluk üstlenmiştir. Uluslararası organizasyonlardaki bilgi, beceri ve tecrübesini 2010 Ajansı ile paylaşan, yıl boyu

gerçekleştirdiği organizasyonlarla İstanbul'u ve İstanbulluyu 2010'a hazırlamada aktif rol üstlenen *Kültür A.Ş.*, çalışmalarını üst seviyeye çıkarmıştır.³⁷³

Kültür A.Ş. ayrıca bu alanla ilgili olarak bazı tarihsel mekânların bakımı gerçekleştirmiştir. Yerebatan Sarnıcı'na yapılan bakım örnek olarak verilebilir. Panaroma 1453 Tarih Müzesi, minyatür kültür parkı olan "Miniaturk"un, Miniaturk'te "Kristal İstanbul" adlı dünyanın ilk ve tek kristal müzesi, İslam Bilim ve Teknoloji Tarihi Müzesi açılmıştır.

10. Kentsel Uygulama Projeleri: 02.02.2010 tarihi itibarıyla 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 162'dir. 29 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 81 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 3 tanesi tamamlanmıştır, 11 tanesi devam etmektedir, 15 tanesi başlayacaktır.³⁷⁴

AKB Ajansı 'nda Kentsel Uygulamalar Direktörü, Korhan Gümüş'tür.

İstanbul 2010'un bir odağını, küreselleşmenin etkileriyle yeniden yapılanan kent oluşturmaktadır. İstanbul 2010, kenti, kültürel etkinliklerin sergilendiği genişletilmiş bir sahneden daha çok kamusal bir kaynak olarak odağa yerleştirmektedir. İstanbul 2010'un temel savlarından biri, kapsamlı özelleştirmelerin ve geri dönüşü olmayan büyük ölçekli yenileme projelerinin sonucunda kentin, köklü yapısal değişimlere tabi olmasıdır.³⁷⁵

Korhan Gümüş bu konuda şöyle der; "*Kentsel Uygulamalar konusunda çok ciddi bir kamusal boyutun yeniden oluşturulması gerekmektedir. Programın öznesi oluşturulmaya çalışılmalıdır. O sanatsal içeriği, aynı oradaki sanatsal yapılanma yönünde, bir komite oluşturularak bunun kolaylaştırıcı olması, iyi bir yönetiminin olması bölge halkının neye ihtiyacı varsa desteklenip yöneticiye doğru dönüştürülmesi gerekmektedir. Sadece mimariyi sağlamlaştıralım, çatıyı örtelim diyemeyiz. Bütünsellikle ve çoğulculuğu düşünmek ve ilişkisel bir mantık üretmek zorundayız. Aynı zamanda arkeolojik sanayi ile mimari arasında bir ilişki kurmak zorundayız ki arkeoloji*

³⁷³ <http://www.kultursanat.org/haber/haberid-1070.html>, 08.04.2010.

³⁷⁴ Erkan Altıok(2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

³⁷⁵ <http://www.istanbul2010.org/KENTSELUYGULAMALAR/index.htm>, 27.03.2010.

de mimarlık da birbirleriyle konuşabilsin.”³⁷⁶ projeler bu anlayışlarla gerçekleştirilmelidir.

Yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve hizmet üreticileri ile 2010 Ajansı arasındaki işbirliği için AB normlarına uygun Proje Teklif Çağruları hazırlanmakta, görüşmeler yapılmakta ve proje ortaklarının geliştirmiş oldukları proje fikirleri veya önerileri Proje Çalışma Komiteleri oluşturularak 2010 Kentsel Uygulamalar Direktörlüğü ile ilişkilendirilmektedir.³⁷⁷

2010 Ajans’ı projesi örneği:

Yenikapı projesinin, bugüne kadar İstanbul’da eşi görülmemiş büyük bir değişim yaratacak olan sürecin başlangıcını oluşturması hedeflenmektedir. Böylece, geçmişteki küresel işlev, 2010 ile geleceğe taşınacak, kentte yeni bir çekim merkezi oluşturulacaktır. Aynı zamanda, yerel uygulamalar ve eğitim-bilgilendirme amaçlı etkinliklerle, çalıştaylarla, kent halkının da bilgisine sunulması, bu etkinliklerle projenin sahiplenilmesi ve yenilikçi bir kent deneyiminin gerçekleştirilmesi planlanmaktadır.³⁷⁸

Şekil 4.15: Yenikapı Transfer Noktası Projesi

³⁷⁶ Korhan Gümüş (AKB Ajansı Kentsel Uygulamalar Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

³⁷⁷ http://www.istanbul2010.org/GENERIC/GP_530886?dSecurityGroup=Public&dID=1195298, 27.03.2010

³⁷⁸ İstanbul 2010 Program Kataloğu, www.istanbul2010.org, 151.

Şekil 4.16: Yenikapı kazılarında bulunan deve iskeleti

İKSV de Bienaller’de değişik mekânları kullanarak etkinliklerini gerçekleştirmektedir. Örneğin, Antrepo No.3’ü 10. Uluslararası İstanbul Bienali’nin mekânı olarak kullanmak, kentsel/jeopolitik konumuyla ve bu konumun anlamıyla da ilgilenmek demektir. Antrepo, yoğunlaştırılmış bir “Entre-polis”tir. Gerçek bir şehir gibi işlenmesi ve İstanbul’un labirentimsi yapısını yansıtması için Antrepo mekânı, bir kentsel labirent olarak tasarlanmıştır. Kentsel çokluk gibi, buradaki sanatçılar da, farklı diller kullanan son derece farklı kişiliklerdir. Burada sanatçılar zamanlarını; kentsel dönüşüm, küresel iletişim, göç, sınır ötesi yolculuklar, jeopolitik çatışmalar, kültürel hafıza, etnik ve dini farklılıklar, kentsel başkaldırı, toplumsal dayanışma gösterileri ve eylemleri ve hatta aşk gibi konulara ayırmışlardır.³⁷⁹

³⁷⁹http://www.iksv.org/bienal10/detail.asp?cid=6&ac=entre_polis, 11.04.2010.

Şekil 4.17: “Entre-polis”, Antrepo No.3

Kültür A.Ş.’nin Büyükşehir Belediyesi ile yürüttüğü ortak çalışmalarından biri de Yerebatan Sarnıcı çalışmalarınıdır. En son, 1985-1988’de geniş ölçüde bir temizlik ve onarımdan geçirilen Yerebatan Sarnıcı’nın suyu ve dipte biriken çamur birikintisi boşaltılmış, temizlenmiş, batıdaki ucuna kadar uzanan bir iskele yapılmış, kuzeydoğu köşesine de bir platform eklenmiştir. Bizans’tan günümüze restorasyonlar ve eklemeler ile Sarnıç farklılaşmış ama özünü kaybetmemiştir. *Kültür A.Ş.* burada, mekânın tarihsel değerine katkıda bulunduğu birçok sanatsal faaliyet düzenlemektedir.³⁸⁰

Kültür A.Ş.’nin diğer bir projesi de, eski Trakya ve Anadolu Otogar bölgelerinin bir bütünlük içerisinde, Topkapı Kavşağı üzerinde bulunan alandır. “Topkapı Şehir Parkı” projesi bitirildiğinde, bölgenin tarihi dokusuna uygun bir mekân olacaktır. İstanbul’un fethinin üç boyutlu olarak canlandırıldığı kısımda konserler ve seminerler için amfiteyatrolar kurulacak, buralarda kültürel ve sanatsal etkinlikler düzenlenecektir.³⁸¹

³⁸⁰ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Kataloğu, ,Kültür A.Ş. Yayını, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu’ndan temin edilmiştir) 6.

³⁸¹ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Kataloğu, Kültür A.Ş. Yayını, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu’ndan temin edilmiştir)13.

Şekil 4.18: “Topkapı Şehir Parkı”ndan görüntüler

11. Kentsel Projeler: 02.02.2010 tarihi itibariyle 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı'nın, bu alanda başvuran proje sayısı 145'dir. 67 tanesi Yönetim Kurulunca kabul edilmiş, 28 tanesi reddedilmiştir. Bunlardan 24 tanesi tamamlanmıştır, 23 tanesi devam etmektedir, 12 tanesi başlayacaktır, 8 tanesi için de geri çekilme ya da iptal kararı alınmıştır.³⁸²

AKB Ajansı'nda Kentsel Proje Koordinasyon Direktörü, Sevinç Özek Terzi'dir.

Kentsel Proje Koordinasyon Direktörlüğü, 2010 AKB seçilen İstanbul'da bu sürecin gereklerini yerine getirecek, kentsel proje ve kültürel mirasın korunmasına yönelik restorasyon çalışmalarını yürütmek; kent yönetiminde söz sahibi aktörlerin, enerji ve deneyimlerini birleştirerek, işbirliği içerisinde projelerini hayata geçirmelerini

³⁸² Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

sağlamak üzere kolaylaştırıcı rol oynamaktır. İstanbul'da kültürel miras koruma ve değerlendirme, yeni kültür altyapılarının oluşturulması, kentsel projeler ve mahalle iyileştirme çalışmaları alanlarında:

- Bilgiye ve yaratıcı süreçlere dayanan,
- Yerel, ulusal ve uluslararası kapasite ve deneyimleri değerlendirmesini bilen,
- Farklı disiplinleri bir araya getirerek bütüncül düşünme ve uygulama pratiklerini destekleyen, farklı bir çalışma modelinin ortaya konması sağlanacaktır.³⁸³

2010 AKB ile sivil ortaklıklar ve girişimler yoluyla, kentin kamusal yararı için tekrar kazandırılması adına, Kentsel projelerle girişimler gerçekleştirilmektedir.

2010 Ajans proje örnekleri:

İstanbul ile özdeşleşmiş olan yapıların günümüzde de korunarak yaşatılması için bir çok restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Buna, Ayasofya Müzesi'nde yürütülen çalışmalar örnek verilebilir.

Şekil 4.19: Ayasofya Müzesi Uygulama İşleri

Bakım onarım çalışmalarıyla yapılarda meydana gelecek muhtemel yıpranmalar zamanında önlenerek, yapıların ömrünün uzatılması amaçlanmaktadır.

³⁸³ <http://www.istanbul2010.org/KENTSELPROJELER/index.htm>, 12.04.2010.

Aslına uygun biçimde rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri gerçekleştirilmektedir. Örneğin, Topkapı Sarayı Müzesi, Mutfaklar Bölümü'nün restorasyonu ve deprem performansının değerlendirilerek, bu kültürel mirasın olası bir depreme karşı güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

“İstanbul Tarihi Yarımada Yönetim Planının Hazırlanması” projesi, 2010 vizyonunun kalıcı bir şekilde kent yönetiminin temel belirleyicisi olması için, en somut katkı bu plan aracılığıyla sağlanmış olacaktır.

“Sultanahmet Meydanı'nın İyileştirilmesi” projesi ile tarihsel fonksiyonlarının ön plana çıkarılarak, sahip olduğu kimlik doğrultusunda yeniden düzenlenmesi ve yaşanabilir bir mekân kurgusu yaratılması amaçlanmaktadır.

Davutpaşa Kampüsü'nde ihtiyaç duyulan sanat tasarım etkinlikleri, anma toplantıları, müzik dinletileri ile periyodik sergilerin yapılacağı bir mekân olarak kullanılması ve kültür sanat faaliyetlerinin dönüştürücü etkisiyle cazibe merkezi haline getirilmesi hedeflenmektedir.

Kariye Müzesi'nin mozaik ve freskoları temizlenerek onarımları yapılmış ve bina, cami statüsünden çıkarılarak müze olarak kullanılmaya başlanmıştır.³⁸⁴

Şekil 4.20: Kariye Müzesi Projelendirme İşi

³⁸⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Kataloğu, Kültür A.Ş. Yayını, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu'ndan temin edilmiştir)167-168-172-176.

12. Denizcilik Projeleri: Yaklaşık 36 proje başvurmuştur. Bu kurul, denizcilikle ilgili gelen projeleri değerlendirmesini yapmaktadır.

İstanbul 2010 AKB Ajansı kapsamında gerçekleştirilecek denizcilik projeleri ile İstanbul'un tarihi boyunca denizcilik alanındaki konumunu Avrupa'da ve dünya'da duyurmayı, ulusal ve uluslararası organizasyonlarla tanıtıma katkıda bulunmayı, gelecek nesillere deniz kültürünü ve deniz sevgisini aşılamayı hedeflemektedir. Denizi, denizciliği, su sporlarını seven, daha sağlıklı ve sporcu nesillerin yetiştirilmesini, tüm bunların yanı sıra geleceğin yetişkinlerinin şimdiden çevre ve deniz kirliliği gibi önemli konularda bilinçlenmelerine katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.³⁸⁵

Kültür A.Ş. de örneğin, İstanbul'un kaybolmuş bir denizcilik mesleği olan "mavna"ları tanıtmıştır. Her ay, İstanbul merkezli deniz temasını içeren söyleşi ve seminerler gerçekleştirilmektedir. "Osmanlı Deniz Politikaları" söyleşileri yapılmaktadır.

C. Kültürel İrtibat Noktası "Kültür Programı"

Kültürel İrtibat Noktası'nın amacı, Kültür Programı'na dahil olan ülkelerin sanatçıları, kültür uygulayıcıları ve kültür kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesiyle, ortak kültürel miras temeline dayanan ve üye devletler tarafından paylaşılan kültürel alanın genişletilmesidir. Kültür programı, sahne sanatları, görsel ve plastik sanatlar, kültürel çalışmalar, kültürel miras gibi alanlarda faaliyet gösteren kültür kurumlarına destek sağlamaktadır. Programa katılan ülkeler³⁸⁶:

• Avrupa Birliği'ne üye 27 devlet: Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, GKRY,

³⁸⁵ <http://www.istanbul2010.org/DENIZCILIK/index.htm>, 28.03.2010.

³⁸⁶ Harun Avcı (Kültürel İrtibat Noktası Uzmanı), Kişisel Görüşme, 11.08.2009.

Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Yunanistan.

- 3 EEA (European Economic Area) ülkesi: Norveç, İzlanda, Liechtenstein
- AB aday ülkeler: Türkiye, Hırvatistan, Eski Yugoslavya Makedonya Cumhuriyeti
- Batı Balkan ülkeleri: Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan ve Kosova'dır.

Kültür Programı (2007-2013)'nin üç ana hedefi vardır. Bunlar, kültür alanında çalışanların sınır ötesi hareketliliğini desteklemek, kültürel ve sanatsal çıktılarının uluslararası dolaşımını özendirme ve kültürler arası diyalogu geliştirmektir. Bu hedeflere ulaşmak üzere program, *Kültürel Eylemler Desteği*, *Kültürel Kurumlar Desteği*, *Analiz ve Bilgi Yayılımı Faaliyetleri Desteği* çalışmalarını adı altında üç çeşit dizinden yararlanmaktadır.³⁸⁷

1. Kültürel Eylemler Desteği: Gerek birlik içerisinde gerekse birlik coğrafyası dışında, Avrupa boyutundaki kültürel eylemlerin dinamizmine katkıda bulunacak ve Avrupa vatandaşlarına yönelik eylemleri destekleyecek projeler, bu dizin içerisinde yer almaktadır. Projeler, Çok Seneli İşbirliği Projeleri, İşbirliği Ölçekleri, Edebi Çeviri Desteği olmak üzere üç alt dal içerisinde değerlendirilmektedir.³⁸⁸

2. Kültürel Kurumlar Desteği: Buradaki teklif daveti, Kültür Program hedeflerini yerine getirmek amacıyla, kültür alanında genel Avrupa çıkarı güden veya AB'nin bu alandaki yaklaşımının parçası olan bir hedefi olan kuruluşların kalıcı iş programlarıyla ilgili harcamalarının, ortak-finansmanının yapılması için işletme hibelerinin ihale edilmesi amacını taşımaktadır. Program, bu alanda destekleyeceği üç sınıfta değerlendirilmektedir. **1. Kültür Elçileri**, **2. Kültür Ağları**, **3. Festivaller**.³⁸⁹

3. Analiz ve Bilgi Yayılımı Faaliyetleri Desteği: Kültür Programı, *kültür politikaları alanında değerlendirme ve etki analizi yapan kurumlar ağı* teklif çağrısı ile

³⁸⁷ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 3.

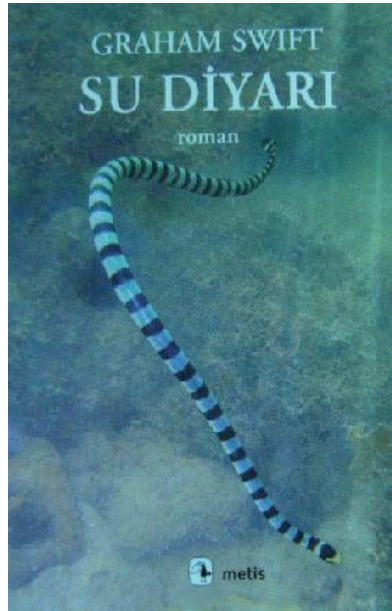
³⁸⁸ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 3.

³⁸⁹ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 3.

Avrupa düzeyinde kültürel işbirliğine dair karşılaştırmalı veri ve analiz geliştirmek amaçlı bilgilerin ve verilerin kalitesini ve hacmini arttırmayı hedeflemektedir. Bu kapsam altında, kültür politikaları alanında aşağıdaki iki başlıkta doğrudan ve pratik deneyime sahip olan çeşitli paydaşların (ulusal, bölgesel, yerel otoriteleri kültür bölümleri, kültürel konularda uzmanlaşmış üniversiteler vb.) ağ oluşturmaları desteklenecektir;³⁹⁰

- Yerel/bölgesel sosyo-ekonomik gelişmede kültür politikaları
- Eğitim ve kültür arasındaki yenilik ve yaratıcılık odaklı köprüler ve birliktelikler.

Kültürel İrtibat Noktası ile ortak birçok kitap projesi gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Kültür Programı'ndan alınan destekle, “Avrupa’dan Sesler” adlı proje, Türk okurunun Avrupa’nın tarihsel siyasal gerçekliğini, beş seçkin edebiyat eserinde anlatılan gündelik hayat düzeyindeki kişisel gerçeklikler üzerinden tanıyabilmesini sağlamak amacıyla hayata geçirilmiştir. Program kapsamında destek alarak hazırlanan bu eserler, Avrupa’yı insani yüzüyle tanımamıza yardımcı olmaktadır. Bunun dışında pek çok kitap projesi vardır. “Su Diyarı”, “Hiç”, “Aydınlanma”, “At Çalmaya Gidiyoruz” adlı projeler örnek verilebilir.³⁹¹

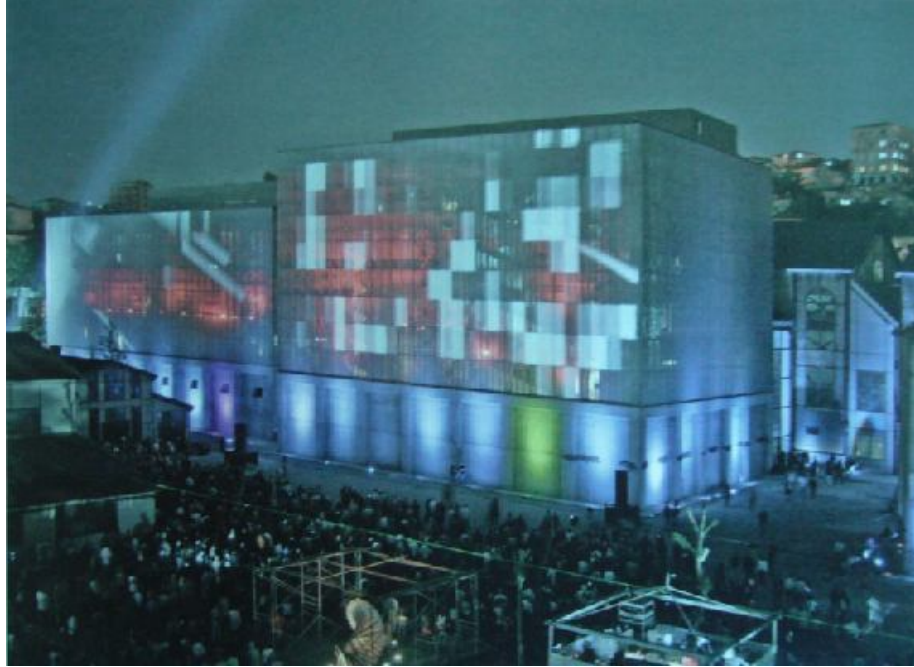

³⁹⁰ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 5-18-28.

³⁹¹ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 32

Şekil 4.21: “Su Diyarı” adlı kitap projesi

“Kamusal Alanda Sanat” projesi ile Santralistanbul, Türkiye’nin Avrupa Birliği Kültür 2000 programına katılmasıyla birlikte, bu programa bir proje teklifi vererek, Türkiye’de kabul edilen ilk proje sahibi kurum olmuştur. Bu proje, Avrupa ve Türkiye’den birçok sanatçı, düşünür ve eleştirmeni çeşitli etkinliklerde bir araya getirmiştir. İstanbul Bilgi Üniversitesi tarafından hayata geçirilen Santralistanbul, Osmanlı döneminin kentsel ölçekte ilk elektrik üretim tesisi olan Silahtarağa Elektrik Santrali’nin korunarak ve yenilenerek Çağdaş Sanat Merkezi, Enerji Müzesi ve bir kültür ve eğitim merkezine dönüştürülme projesidir. Santralistanbul’un kurulmasıyla, eski santral, İstanbul’un dünya çapındaki kültür ve sanat ağları içinde etkin bir rol oynayarak kültür başkenti olmasına katkı sağlamıştır. Yeniden işlevlendirilen endüstri mirasının halka açık olması ve kamusal bir işlevler bütünü olarak geri kazandırılması, bu projeye ayrı bir önem katmaktadır. Sanat mekânları ve faaliyetleri, müzesi, kütüphanesi, sanatçı rezidansları ve eğitim birimleri ile kamuya hizmet vermek üzere düzenlenmiştir.³⁹²

Şekil 4.22: “Kamusal Alanda Sanat” adlı proje.

³⁹² Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 32-34.

8. 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ KAPSAMINDAKİ KÜLTÜR VE SANAT PROJELERİNİN SOSYOLOJİK YAPIYA ETKİLERİ

A. Avrupa Kültür Başkenti Projelerinin Sosyolojik Yapıya Etkileri

Sanatla sosyal yapının ilişkisi, insanla sosyal yapı ilişkisinde ilk süreçlerden birini oluşturur. Söylencelere baktığımızda ilişkilerin temelinde hep danslar, şarkılar ve müzik görülmektedir. En küçük belde de bile kaval çalan, saz çalan kimse bir statü sahibi olur. Bu saptama bile söz konusu ilişkinin ne denli eski ve içi içe olduğunu anlamamız için yeterlidir.³⁹³

Sanat olgusunun ilk ögesi karşımıza çıkan yapıcı ögesi sanatçı ya da sanatçılardır. Bu anlamda sanatçı, içinde yaşadığı toplumun tüm öteki bireyleri gibi onun bir üyesidir. İkinci öge, sanat yapıtıdır. Sanat yapıtı da her insanın başarısı gibi belli bir toplumda meydana getirilmiş bir üründür. Üçüncü öge, sanat yapıtının başkalarına iletilmesidir. İletildiği insanlar, bir toplumdaki insan topluluklarıdır. Dördüncü öge, alımlayıcı kitleyi de kitlenin sanat olgusuna katılmasını sanat sosyolojisi incelemektedir.³⁹⁴ O halde yapılan ve yapılacak olan kültür ve sanat projelerine katılım ve sosyolojik etkileri bu açıardan ele alınmalıdır.

2010 Avrupa Kültür Başkenti kültür ve sanat projeleri, adeta kentin birer parçası haline gelmiş festivaller, farklı kültürlerden sanatçılar ve izleyiciler arasında görsel sanatlar alanında buluşturan bienaller ve çok çeşitli kültürel-sanatsal projeler, uygulandığı andan itibaren bahsedilen yakınlaştırmayı gerçekleştirmektedir. Aynı zamanda bu sayede halk bilinçlenmekte, kültürün ülke için öneminin farkına

³⁹³ Sıtkı M. Erinç, *Sanat Sosyolojisine Giriş*, (Ankara: Ütopya Y., 2009) 24.

³⁹⁴ Ömer Naci Soykan, *Sanat Sosyolojisi*, (İstanbul: Dönence Y., 2009) 13-14.

varılmaktadır. O halde katılım çok önemlidir. Bu süreçler, değişim, gelişim, katılım ülkeden ülkeye değişmektedir.

Her ülke, farklı kültürel değerlere, coğrafyaya, ekonomiye, siyasete vb. sahiptir. Dolayısıyla AKB seçilen her şehir, bu süreci farklı şekillerde geçirmiş/geçirecektir. Bazı AKB seçilen şehirler, bu süreçte çok başarılı olmuşlardır. Bu durum, ülke adına adeta bir dönüşümdür. Bugün, Pécs ve Essen şehirleriyle birlikte İstanbul, AKB seçilmiştir. İstanbul'da, bu sürece gelince pek çok proje gerçekleştirilmiş ve hâlâ gerçekleştirilmektedir. Aşağıda bu süreçte geçirilen kültür-sanat projelerinin her bir disiplinde sosyolojik etkileri örneklerle açıklanmıştır.

Aşağıdaki gruplama 2010 AKB İstanbul'un web sitesindeki (<http://www.istanbul2010.org/index.htm>) sıraya göre uyarlanmıştır.

1. Görsel Sanatlar Alanında Sosyolojik Etkiler: Görsel sanatlar alanında projeler değerlendirilirken toplumsal yararı olan ve yaratıcı bireye yararı olan projeler değerlendirilmiştir ve onaylanmıştır. Bir kişisel sergi ya da bir kişinin kendi kariyerini arttırmak, değerlendirmek için değil, daha çok bireylere, STK'ların geniş bir grubuna veya geniş bir kitleyi ele alan ve onlara sanatsal açıdan yeni bir ufuk açacak olan, yeni iletişim ve ilişki olanakları sağlayacak olan projeleri değerlendirilmiştir.³⁹⁵

Görsel Sanatlar alanında, projelerde etkileşimli, katılıma ve diyaloga açık, çoğul bir dil üreten sergiler oluşturmaları öngörülmektedir. Bu sayede ilçelerde yaşayan halk, bizzat üretime katılabilecek, işbirliği ve karşılıklılığa dayanan projelerle, bir yandan bağımsız sanat altyapıları ve sanatçıların üretimleri desteklenecek, diğer yandan da geniş halk kitlelerinin çağdaş sanatla tanışması ve iletişime girmesi sağlanacaktır.³⁹⁶

Projelerde, davet edilen yabancı sanatçıların ve üniversite öğrencilerinin İstanbullu katılımcılarla gerçekleştirdiği yapıtlar, İstanbul üstüne sosyolojik, antropolojik, belgesel içerikler taşıyan fotoğraf, video ve yerleştirmelerden

³⁹⁵ Beral Madra (2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

³⁹⁶ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Katologu, www. İstanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 30.

oluşmaktadır. Projenin sonucunda birikecek sanat yapıtların da gelecekteki bir kamusal çağdaş sanat müzesinin çekirdeğini oluşturacak nitelikte olacağı düşünülmektedir.³⁹⁷

Beral Madra şöyle der; “*Taşınabilir Sanat Projesi*” için 100’e yakın sanatçı, onlarca küratör, sergi yapımcısından yararlanılmıştır. Sanatçılar üretmekte, yönetmelik üretilmiş olan projeyi kitlelere ulaştırmaktadır. Sayıları 60’a ulaşacak olan bir genç sanatçı topluluğunun Avrupa’nın önemli sanatçıları ile karşılaşması ve onlarla birlikte üretim yapmaktadır. Dolayısıyla burada bir eğitim boyutu da vardır. Görsel sanatlar, yaşamla ilgilidir, şehir kültürü ile ilgilidir. Dolayısıyla üniversitelerdeki eğitimin, kültür sanayi ile çok yakından ilişkili olması gerekmektedir. Tabi bunun içinde tanıtım boyutu da vardır. Çünkü bu önemli sanatçılar, İstanbul için üretim yapacaklar ve bu da dünya da duyulacaktır. Belki de ilerisi için bu tür sanatçı ikamet programlarının çoğalması ve yerleşmesi için de bir model oluşturacaktır. Gerçi bunlar, İstanbul’da var ama daha da pekişmiş olacaktır. Başvuran onay almış projeler, çok sayıda sanatçıyı ilgilendirmektedir. Ayrıca, geniş kitlelere ulaşma amacı taşınmaktadır.³⁹⁸

Şekil 5.1: Taşınabilir Sanat sergilerinden bir görüntü.

³⁹⁷ Beral Madra, “2010’da İstanbul’a Özel Uluslararası bir Sanat Koleksiyonu Oluşacak”, *İstanbul 2010 Dergisi/Miras*, 2010: 71.

³⁹⁸ Beral Madra (2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

Şekil 5.2: Dj Nabucco Vj 2010 “Nabucco 2010” 2008. Bir Video Seçkisi

“Taşınabilir Sanat Projesi”, sanatsal bilinçlendirme, gençleri ve çocukları yaratıcılığa yönlendirme, yerel yönetimlerin sanat ve kültür altyapısına ve içeriğine uzmanlık katkısı sağlama, küratörlerin ve sanat sektöründe çalışanların istihdamı, genç sanatçıların üretim olanaklarının arttırılması gibi işlevler taşımaktadır.³⁹⁹

Projelerin hem sanatçı, hem halka erişim, hem de eğitim açısından çok boyutlu olduğu görülmektedir. Projelerle İstanbul’un ücra bölgelerindeki izleyicilere ulaşılmakta ve bu bölgeler, çağdaş uygulamalarla buluşturulmaktadır.

“Sanatın Anadolu Aydınlanması” projesi ile İstanbul’u oluşturan kozmopolit dokunun kaynağına inip, orada bin yıllardır birikmiş olan kültürü, AKB’ne yaraşır bir bellek tazelemesini ve özgün, kimlikli, evrensel değerleri göz ardı etmeden, yenilikçi eserlerin üretilmesi amaçlanmaktadır. Projede, günümüz sanatçılarındaki farkındalık yaratma ve evrensel ürünler ortaya koyma amacı güdülmektedir. Bu proje bu bilinçliliği oluşturmayı hedeflemektedir. Ancak iyi kurgulanırsa, destek görürse, sürdürülebilirlik açısından ve farklı boyutlarda açılımların temelini oluşturabilecektir. Bu projeye üniversitelerle başlamak yerinde bir karardır ancak ilerleyen aşamalarında farklı sahalarda daha geniş bir sanatçı kitlesine ulaşmayı hedeflemelidir.

³⁹⁹ Beral Madra, “Taşınabilir Sanat Projesi”, *İstanbul 2010 Dergisi/Miras*, 2010: 72.

Şekil 5.3: “Sanatın Anadolu Aydınlanması” projesi kapsamında üniversitelerle yapılan toplantılardan bir görüntü.

Ali Akdamar Sanatın Anadolu Aydınlanması projesini; “Gelenekselcilikle çağdaşlık, eskiyle yeni, tutuculukla ilerlilik değerleri birbirine karışmış durumdadır. İşte böyle bir ortamda sanatta çağdaşlaşmayı arayan sanatçıların varlığı dikkat çekmektedir. Daha doğru bir deyişle, bu coğrafyanın kültürünü çağdaş anlayışla geleceğe aktarmaktır. Bu projenin amacı, bu anlayışla Anadolu’ya yayılımı sağlamak, oradaki kültür ve insan hazinesini bu yaklaşımla dünyaya göstermektir.”⁴⁰⁰ şeklinde yorumlamıştır.

Sanatın Anadolu Aydınlanması projesi, özgün ve güncel yorumlarıyla Anadolu’yu, Anadolu sanatını yeniden herkese anlatmayı hedefleyen bir projedir. Bu topraklarda yaşayan sanatçılar, üst üste kurulmuş medeniyetlerin biriken değerlerinden esinlenip, özgün sanat ürünleri oluşturulabilecektir.

İKSV ise Görsel Sanatlar alanında, Bienallerle, İstanbul’un her iki yakasında, merkezi yerlerden kenar mahallelere kadar ulaşması bakımından, hem iç kültürel dinamikler bakımından, hem de uluslararası statüsündeki konumuyla küreselleşmenin ve modernleşmenin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. 1987’den beri düzenli olarak

⁴⁰⁰ Ali Akdamar, “Proje Danışmanı ve Kurucusu Ali Akdamar ile Sanatın Anadolu Aydınlanması Üzerine Söyleşi”, 29.08.2008. (<http://sanatinanadoluyaydinlanmasi2010.blogspot.com/2008/08/proje-kurucusu-ve-danman-ali-akdamar.html>, 04.04.2010)

yapılmakta olan İstanbul Bienali, bu çalışmalarıyla uluslararası sanat çevrelerinin dikkatlerini çekmeyi başarmıştır. İstanbul, gerek tarihsel değerleri, gerek coğrafi konumu, gerekse halihazırdaki kültürel, toplumsal, siyasi ve ekonomik potansiyeliyle, hem böyle uluslararası bir sanat etkinliğinin altından kalkabilecek, hem de bunu sürdürebilecek bir kent olduğunu kanıtlamıştır. Bienaller İstanbul’da yapılırsa da bu, Türkiye’yi etkilemektedir. Hedeflenen kültürel etkileşim, İstanbul ile yol tutmuştur.⁴⁰¹

Bugün İstanbul Bienali, sadece Türkiye’den değil birçok farklı ülkeden güncel sanatçının uluslararası alanda tanınmaları ve çeşitli etkinliklere davet edilmeleri konusunda da önemli bir rol oynamaktadır. Bienal kapsamındaki sergiler ve sergi kapsamında düzenlenen, eşzamanlı çeviri düzeninde uygulanan panel, konferans ve atölye çalışmaları sayesinde, hem genel izleyiciye hem de sanat öğrencilerine, dünyadaki sanatsal gelişmeleri ve güncel tartışmaları izleme ve bu yolla tamamlayıcı bir eğitim olanağı da sunmaktadır.⁴⁰²

Bienaller, dünya kenti olduğunu iddia eden bir kentin sahip olması gereken marifetlerden bir tanesidir. Sergiler, yeni ekonomik ve politik güçlerin kültürel düzeyde geliştirilmesidir. Bienaller, daha özgül amaçlara hizmet etmektedir.⁴⁰³ Örneğin, 11.Uluslararası İstanbul Bienali’nin kavramsal çerçevesi, konseptiyle(İnsan ne ile yaşar?) klasik olarak bakmayı değil, geçmişin saklı kalmış tarafları üzerine bugün artık düşünmeye başlamayı ve sanatın, toplumsal olana müdahale ve estetik jest arasındaki eski ilişkilerin gözden geçirilmesi ve yeni ilişkiler kurulması açısından nasıl olasılıklar barındırdığını araştırmayı önermektedir.⁴⁰⁴ Julian Stallabrass, “*Sanat A.Ş./Çağdaş Sanat ve Bienaller*” adlı kitabında; “*İstanbul Bienali için, Türkiye hükümetinin, üyeliğin gerektirdiği seküler ve neoliberal standartlara güçlü uyum sağlandığı konusunda AB’ne güvence verme çabasının bir parçasıdır*” şeklinde ifade etmiştir.⁴⁰⁵ Dolayısıyla Bienallerin sosyolojik yönünün çok güçlü olduğu görülmektedir.

Kültür A.Ş. de diğer kurumlar gibi, görsel sanatlar alanında pek çok sergiler ve sunumlar gerçekleştirmektedir. Bunun yanında zengin bir kültürel mirası geleceğe taşıma ve canlı tutma misyonunu güden gelecek nesillerin, tarihin içinde kaybolup giden

⁴⁰¹ Yılmaz, 415.

⁴⁰² <http://www.iksv.org/bienal11/icsayfa.asp?cid=1&k1=sunus&k2=tarihce>, 03.04.2010.

⁴⁰³ Stallabrass 42-43.

⁴⁰⁴ http://www.koc.com.tr/tr-tr/Basin_Merkezi/BasinBultenleri/Documents/10.09.2009_tr.pdf, 02.04.2010.

⁴⁰⁵ Stallabrass 42-43.

kültürel değerleri ve unutulmaya yüz tutmuş sanatları tanınmaları için çalışmaktadır. Bu anlamda pek çok proje gerçekleştirilmiştir. Örneğin, “Sine-i Millet Sergisi”, Tanzimat’tan Meşrutiyet’e, Cumhuriyet’in ilanından çok partili siyasi hayata kadar oluşan seçim kültürümüzün özellikli karelerini izleyenleriyle paylaşmıştır. Seçim kültürümüzün ilk kez görsel dille ele alındığı bu proje ile özellikle genç neslimizde seçim, demokrasi ve Cumhuriyet bilincini pekiştirmek amaçlanmıştır.⁴⁰⁶

Şekil 5.4: Sine-i Millet Sergisi Afışı

2. Müzik ve Opera Alanında Sosyolojik Etkiler: Kültürel çeşitlilik ve diyalog açısından İstanbul’un yüzyıllara yayılan farklı kimliklerinin, yaşam kültürünün, çok sesliliğinin alışlagelmiş önyargıları ve klişeleşmiş kalıpları kırarak yurt içinde ve yurt dışında geniş kitlelere ulaştırılmasını sağlayacak, kültürel çeşitliliğinin vurgulayacak, kültürlerarası diyalogun gerçekleşeceği projeler hayata geçirilmektedir. Ayrıca toplumsal kültürel seviyenin mümkün olduğu kadar yukarı çekilmesi amaçlanmaktadır. Müzik ve Opera alanındaki projelerde, eğitim ve dönüşüm anlamında da genç sanatçıların ve sanatın dolaşımı ve hareketliliğinin desteklenmesi, yeni atılımların, bağımsız inisiyatiflerin ve genç kuşak sanatçıların teşvik edilmesi, sosyal ve kentsel dönüşüm eşliğinde kalıcı eserler, kurumlar ve standartlar yaratmak,

⁴⁰⁶ http://www.koc.com.tr/tr-tr/Basin_Merkezi/BasinBultenleri/Documents/10.09.2009_tr.pdf, 02.04.2010.

sürdürülebilir, uzun soluklu kültürel ve sosyal kalkınmaya yönelik olması hedeflenmektedir.⁴⁰⁷

Mehmet Güntekin şöyle der: *“Projelere katılım bizi oldukça sevindirdi. Örneğin, “2010 Ali Ufkî yılı”nın ilk konserinin sunumu, yoğun kar fırtınasının olduğu akşam olmasına rağmen ve ulaşımın neredeyse durduğu İstanbul’da, katılım tahminlerin çok üzerindeydi. Bu bize bir ölçü sağladı. Hava iyi olsaymış çok daha iyi bir katılım olacaktı. “İstanbul’un Mimarisinin Müziği” adlı proje de yine karlı bir havaya denk gelmesine rağmen salon dolmuştur. Bu da amacımıza ulaştığımızı göstermektedir.”*⁴⁰⁸

Müzik ve Opera Yönetmenliği ile Türkiye’de ilk olan projeler gerçekleştirilmektedir. Örneğin, 2010 Ajans’ı ile bir ilke imza atan, “Dârüelhan Külliyyatı” projesi vardır. Bugüne kadar ilk kez, seslendirilip konseri olacak ve dijital kitabı yapılacaktır. Bugüne kadar yapılan projeler, bölük pörçük, tamamen külliyyat halinde yapılmamış bir projelerdir.

Sanatın bir özelliği de Terirem / Terennüm” projesinde olduğu gibi toplumları birbirine yakınlaştırmasıdır. Aynı zamanda bu tip projeler, hem geleneğimizi yaşatmak, hem de ona çağdaş yorumlar getirmek adına önemli olmaktadır.

Müziksel anlamda, İKSV ise Festivalleriyle 2010 AKB sürecine katkıda bulunmuştur. Festivallerin kentin turizm potansiyelini geliştirme açısından önemli işlevleri vardır. Dünya üzerindeki mesafelerin her gün biraz daha kısalması, iletişim olanaklarının gelişmesi sonucu, bir kentte var olan sanat etkinlikleri artık yalnızca o kente ait olmaktan çıkmakta, tüm dünyaya mal olmaktadır.⁴⁰⁹ Bu bağlamda, İKSV adeta bir “kültür elçisi”dir.

⁴⁰⁷ <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=MUZIK OPERA, 03,04.2010>.

⁴⁰⁸ Mehmet Güntekin (2010 AKB Ajansı Klasik Türk Müziği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

⁴⁰⁹ Vecdi Sayar, “Kentler ve Sanat Festivalleri”, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2007: 64.

Şekil 5.5: Festivallerden bir görüntü

Kültür A.Ş., yurtiçi ve yurtdışındaki birçok organizasyona İstanbul ve Türkiye'yi temsilen katılmıştır. Tiflis Opera Binası'nda verilen konserler ve Köln'de düzenlenen Almanya kültür günlerine yapılan katkılar, *Kültür A.Ş.*'nin uluslararası etkinlikleri arasındadır. *Kültür A.Ş.* projelerinin uluslararası tanıtımına katkıda bulunmak için, Brüksel'de özel bir tanıtım bürosu kurmuştur. Dolayısıyla İstanbul, yeni kültür ve sanat mekânları kazanmaktadır.⁴¹⁰

3. Sahne ve Gösteri Sanatları Alanında Sosyolojik Etkiler: Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetmenliği, Avrupa ile sanatsal işbirliklerinin kurulmasından, Türkiye'de çağdaş ve klasik sanatlarda faaliyet gösteren yaratıcı, icracı, eğitmen araştırmacıları bir çatı altında toplamayı amaçlayan projelere; geniş tiyatro salonları ve tiyatro binalarına yönelik alan çalışmalarından, yetenekli çocukların keşfederek, onların potansiyellerini geliştirmelerini sağlayacak olan eğitim hayatlarına önderlik etmelerini sağlayacak projelere kadar geniş bir yelpazeye sahiptir.

Türk tiyatrosuna kalıcı katkılar sağlayacak bilimsel araştırmaları, arşiv ve müze çalışmalarını desteklemek, Türk tiyatrosunun yapısal ve yönetsel sorunlarının çözümü yolunda tiyatroların ve meslek örgütlerinin katılacağı ulusal ve uluslararası

⁴¹⁰ *Kültür A.Ş.* 20.yılı tanıtım CD'si, (31.03.2010.tarihinde *Kültür A.Ş.* Kurumu'ndan temin edilmiştir)

çalıştaylar düzenlemek, şenlikler, gösteriler ve şöenleri “Avrupa Kültür Başkenti” projelerinin değışmez parçaları haline getirmek Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetmenliği’nin amaçları arasındadır.⁴¹¹

2010 AKB kapsamında, “Geleneksel Türk Tiyatrosu Araştırma Merkezi” kurulmuştur. Buradaki amaç, çağdaş tiyatro ile geleneksel renklerin buluşması ve birbirini tamamlaması yönünde atılacak bir adım olup, geleneksel gösteri türlerinin kültürümüzün bir parçası olarak değerlendirilmesi ve bu alanda çalışmaların uzman araştırmacıların, bilim insanlarının destekleriyle yürütülmesi ileriye dönük olarak tiyatromuza yeni bakış açıları kazandıracak olmasıdır.⁴¹²

2010 Ajansı’nın örneğın, “Contactin the World (Dünya ile Temas)” adlı projesi, tiyatro-dans-performans sanatçıları arasında değışim ortamları yaratarak bunların birbirlerinin kültürleri hakkında bilgi edinmelerini sağlamak, ortak bir dil yakalayarak ve de birbirlerinin çalışmalarından esinlenerek, dünyada barış içinde yaşama kültürünün gelişmesine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.⁴¹³

Şekil 5.6: Contacting The World - "Dünya ile Temas"adlı projeden görüntüler.

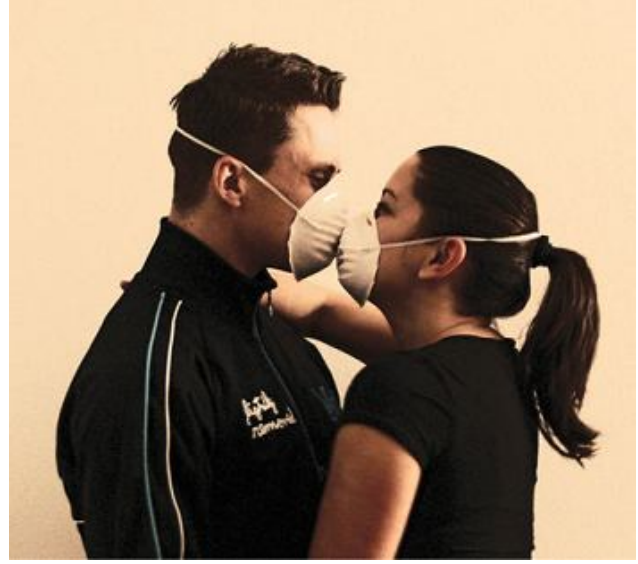
“Amber-Sanat ve Teknoloji Platformu” projesi ise bedensel işlemsel sanatlar festivalinin kurumsallaştırılması amacını taşımaktadır. Böylece Doğu’ya ve Batı’ya

⁴¹¹http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=SAHNE_GOSTERI, 04.04.2010.

⁴¹² İstanbul 2010-2 / 2009 programı kataloğı, www.istanbul2010.org,(2010 AKB Ajansı Yayını) 43.

⁴¹³ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Dergisi, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 37.

uzanan İstanbul merkezli uluslar arası bir sanat ve teknoloji ağının oluşturulması yolunda önemli bir adım atılmış olacaktır.⁴¹⁴

Şekil 5.7: “Amber’09” Sanat ve Teknoloji Festivalinden bir afiş(sol) ve bir görüntü(sağ)

İKSV ise Sahne ve Gösteri Sanatları alanlarında festivallerle karşımıza çıkmaktadır. Günümüz festivalleri, geçici bir eğlence ve şenlik duygusu yaratmaktan çok, gerçekleştikleri kentlerdeki potansiyel izleyicilerinin kültürel birikimini artırmak sorumluluğunu üstlenmektedir. Artık festivaller kenti olarak dünya çapında önemli bir yer edinmiş olan İstanbul’un, her geçen gün çeşitlenen ve güçlenen festivallere ev sahipliği yapması sadece, kent hayatını renklendiren bir unsur olmayacak, aynı zamanda sosyal ve kültürel bir sorumluluğun hayata geçirilmesi anlamına gelecektir.⁴¹⁵

4. Sinema-Belgesel-Animasyon Alanında Sosyolojik Etkiler: Sinema çalışmalarına birkaç açıdan yaklaşmak mümkündür. Bunlar, yapım, dağıtım, tanıtım, sinema salonları gibi ticari alanların yanında, daha çok kültür merkezlerinde ve festivaller bağlamında ortaya çıkan, ticari olmayan girişimlerdir. Türkiye’de mevcut

⁴¹⁴ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Dergisi, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 38.

⁴¹⁵ Görgün Taner, “Festivaller ve İstanbul”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Ebru Mat.,2009) 40.

sinema salonlarının, 1000'in üstünde olduğu ve bunların dörtte birinin İstanbul'da olduğu düşünülürse, kültür başkentinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.⁴¹⁶

Sinema alanında yapılan projelerdeki yaklaşımı, Yusuf Kaplan şu şekilde dile getirmektedir; *“Avrupa ile karşılaştırıldığında, aynı dini, kültürü, dili paylaşan Avrupalıların yüzyıllarca günümüzde bile boğuştukları bir dönemde Osmanlı'da farklı dinleri, kültürleri, dilleri paylaşan insanlar, topluluklar kendileri kalarak, nesneleştirilmeden birbirlerine özenleştirerek tam bir diyalojik birleşme gerçekleştirmişlerdir. Bizim dünyaya verebileceğimiz şey burada gizlidir. Özne-özne ilişkisi üzerinden biz dünyaya ne verebiliriz sorusunun cevabını araştırıldığında; Osmanlı medeniyetinde üç ilke üzerinden dünyaya çok esaslı şeyler verebileceğine inanılmaktadır. Osmanlı'yı, dolayısıyla İstanbul'u edilgen değil, daha etken medeniyet kurucu ve koruyucu bir aktör olarak gördüğümüz zaman esaslı şeyler verebilecektir. Bir şekilde herkesi, hak ettiği kadar temsil edebilecek bir noktaya hareket edilmektedir. Osmanlı'da üç temel ilke şudur: etik, estetik ve adalet. Projeler de, bu ruh ve ilkelerle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Sinema alanında dikkat edilen diğer önemli şey ise, yapılan projelerde filmleri nasıl koruruz sorusunun cevabını aramaktır. Biz dünyaya kendi kültürel, estetik kodlarımızdan yola çıkarak, hem belgesel hem uzun metrajda ne verebiliriz? Bu soru aynı zamanda ülke içinde de insanların, toplumun kendi kültürel birikimine, kimliğine, tarihsel deneyimine ilişkin bir fikir edinmesini de imkân tanyacaktır.”⁴¹⁷*

İKSV'de ise İstanbul Film Festivali gibi bütün janrları içinde toplayan genel festivaller, uluslararası çocuk filmleri festivali, komedi filmleri, işçi filmleri, tarih filmleri gibi tür sinemasına dönük film festivalleri sinema seyircisine sunulan diğer programlardan olmuştur. Bunların yanı sıra, uluslararası kısa film, belgesel ve animasyon film festivalleri değişik tarihlerde seyirciyle buluşturulmaktadır.⁴¹⁸ *İKSV* Uluslararası İstanbul Film Festivalleri ile Türkiye'de sinemanın gelişimini teşvik etmeye, Türk sinemasının uluslararası alanda tanıtımına katkıda bulunmaya ve kaliteli yapımların ülkemizde ticari gösterime girmesine aracılık etmeyi amaç edinmiştir.⁴¹⁹

⁴¹⁶ Kabil, 121.

⁴¹⁷ Yusuf Kaplan (2010 AKB Ajansı Sinema-Belgesel-Animasyon Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010

⁴¹⁸ Kabil, 123.

⁴¹⁹ <http://www.iksv.org/film/film.asp?cid=3&ms=1|1>, 04.04.2010.

Şekil 5.8: 27. Uluslararası İstanbul Film Festivali Afışı

Kültür A.Ş. de sinema alanının da pek çok etkinlik gerçekleştirmektedir. Bu alanda bazı önemli ilklere de imza atılmaktadır. Örneğin, *Kültür A.Ş.*, “Türkiye’de İlk Sinema Yayınları Sergisi”, Türkiye’de Osmanlı döneminde başlayan ve Cumhuriyet döneminde nitelik, içerik ve estetik açıdan büyük bir gelişme gösteren ilk sinema yayınlarından tespit edilebilen ve günümüze kadar ulaşabilen dokuz dergiye ve bu dergilerin nüshaları arasından yapılan özel bir seçkiye yer vermiştir. Günümüz sinema yayıncılığının temellerini oluşturan, Osmanlı’nın son yıllarında ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında ülkemizdeki sinema faaliyetlerini, gösterilen filmleri ve dönemin seyirci profilini ortaya koyması ve paylaşması açısından oldukça önemli olan ilk sinema yayınları konulu bu sergide ayrıca Türkiye’deki ilk sinema yayını olan ve dört sayfadan oluşan "Sinema Gazetesi" nin tam bir kopyası ilk defa sergilenmiştir.⁴²⁰

⁴²⁰ <http://www.kultursanat.org/haber/haberid-362.html>, 05.04.2010.

Şekil 5.9: “Türkiye’de yayınlanan ilk sinema yayınları” sergisinden örnekler

Ünlü sinema sanatçılarıyla ilgili çeşitli sergiler yapılmakta, belgeseller üretilmektedir. Örneğin, “Türkan Şoray - Beyaz Perdede Kostümler Sergisi” açılmıştır. Türkan Şoray’ın yaklaşık 250 filmde giydiği kostümler ve taktığı takılar, Cemal Reşit Rey Konser Salonu’nda sergilenmiştir. Ayrıca *Kültür A.Ş.*, kuruluşundan bu yana 10’un üzerinde belgesel üretmiştir.⁴²¹

Türkiye’de sinema materyalleri olarak ulaşılabildiklerinin sergileneceği bir “Sinema Müzesi” projesi teşebbüsü vardır. Hemen her ülkenin, sinemanın o ülkede ortaya çıkışından, afiş, kostüm, film, aksesuar, fener, alet-edevat gibi malzemelerin yer aldığı, böyle bir müze düşüncesi *Kültür A.Ş.*’nin hedefleri arasındadır.⁴²² Bu tür projeler hem sinema alanında hangi süreçlerden geçildiğinin hem de dönemin yıldız olmuş sanatçılarını unutmamak ve gelecek kuşaklara aktarmak adına önem taşımaktadır.

5. Geleneksel Sanatlar Alanında Sosyolojik Etkiler: Geleneksel Sanatlar alanında, İstanbul’un var olan potansiyelini tespit etmek ve görünür hale getirmek amacı güdülmektedir. Çünkü genel olarak bakıldığında bu alan adına yaşatıcı ve geliştirici projeler yoktur.

Ömer Faruk Şerifoğlu şöyle der: “*Bu alanda toplumsal kopuş sürecini de göz önüne alarak, var olanı tespit etmek kaygımız olmuştur. Çünkü bu alanda kurumsallaşmış bir alt yapı yoktur. Toplumsal sosyolojik bağlarımız bu sanatların çoğuyla kopmuş durumdadır. Bunun her birinin tek tek başka sebepleri vardır. Bizim buradan bir şeyler söyleyebilmemiz için, ne olduğunu tespit etmemiz gerekirdi. 2010*

⁴²¹ *Kültür A.Ş.* 20.yılı tanıtım CD’si, (31.03.2010.tarihinde *Kültür A.Ş.* Kurumu’ndan temin edilmiştir)

⁴²² Kabil, 124.

Ajans'ı ile "Geleneksel Türk Kitap Sanatları" başlığı altında İstanbul'da şu an hat, tezhip, ebru, minyatür alanında bu işi belli bir ustalığa ve profesyonelliğe taşımış, 300 kadar isme davet gönderilmiştir. Sanatçıların eserlerinin, 2009 tarihli olması şartı koşulmuştur. Yaklaşık 120 isimden geri dönüş alınmıştır. Oluşturulan Seçici Kurul tarafından bir elemenden geçirilerek, 75 civarında eser sergilemeye değer bulunmuştur. Bu eserler, 2008 de Tüyük Kitap Fuarı'nda sergilenmiştir. 9 günde, 70-80 bin kişinin gördüğü tahmin edilmektedir ve bu sayının yarısından çoğu, hayatında ilk kez bir orijinal geleneksel eser görmüştür.⁴²³

İlke imza atan bir diğerk proje de "Osmanlı Serpuşları"dır. Bu proje kitaplaştırılmıştır. Bu kaynak, alanında daha önce benzerine rastlanmamış bir yayın olmasının yanı sıra, Osmanlı mezar taşlarından hareketle başlıkların (serpuş) türleri ve özellikleriyle, Osmanlı'nın toplumsal yapısı üzerine bilimsel ve görkemli bir eser niteliğindedir. Statü farklarını ifade edebilecek kadar çeşitli olan mezar taşlarından hareketle, Osmanlı döneminde İstanbul'daki toplum yapısını ve kimliklerini tespit etmeye çalışan kitap, önemli bir başvuru kaynak olduğu gibi kentlilik bilincine katkıda bulunacak, maddi ve şifahi kültürel değerleri sahiplenmeyi sağlayacaktır.

Şekil 5.10: Osmanlı Serpuşları Kitap Projesi

⁴²³ Ömer Faruk Şerifoğlu, (2010 AKB Ajans'ının Geleneksel Sanatlar Yönetmeni),Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

Başka bir proje de “İstanbul’un Ustaları”dır. Gebze’den Çatalca’ya İstanbul’un il sınırları içerisinde geleneksel ve el sanatları doğrultusunda geleneğin taşınmasında bir misyon edinmiş ustalarla da işbirliği vardır. Örneğin bir taş ustası, işine artistik bir boyut katıyorsa, geleneksel alana girmektedir. Bu işin geleneğine bir atıfta bulunuyor, kendince bu işe yeni bir şey katıyorsa, bu kişi usta sıfatıyla tanımlanıp çalışmaları projeye dahil edilmektedir. Bu şekilde geleneksel kitap sanatlarından başlayıp, dokumadan metal işçiliğine kadar genişletilen bir çerçevede, 500’e yakın ustaya ulaşılmış durumdadır. Bu ustalara ulaşım, atölye ortamlarını ve işlerinden örnekler çekmek ve bunu 2010 yılı içerisinde 4 dilde bir web sitesine dönüştürmek amaçlanmaktadır. Böylelikle hem şehirde, hem de dışarıdan gelenler veya hiç gelmeden İstanbul’daki potansiyeli kullanmak isteyen, merak eden kesim ile kontak kurmaları sağlanmıştır. Örneğin, evinize bir balkon yaptırmak istiyorsunuz ve bir ferforje ustasını arıyorsunuz. Bu şekilde bir iletişime de geçiş sağlanmış olacaktır.

Bir başka proje de “Göklere Yazı Yazma Sanatı: Mahya”dır. Mahya yine yaşatılması gereken sanat/zanaatımızdandır. İstanbul’da doğmuş ve hala kesintisiz olarak kararlılıkla İstanbul’da sürdürülmektedir. Osmanlı döneminde yazılan mahyaların büyük bir kısmı hattatların elinden çıkmıştır. Şu an, İstanbul’da bu işi geleneksel anlamda sürdüren bir kişi vardır. Dolayısıyla bu işe yeni bir tasarımcı eli değsin, yazılar göz alıcı bir şekle dönüşün istenmektedir. Dolayısıyla bir “mahya tasarım yarışması” yapılacaktır. Bu yarışmada dereceye girenlerin çalışmaları, 2010 ramazanında İstanbul minarelerine uygulanacaktır. Akabinde bu ustayla, Vakıflar Bölge Müdürlüğü bünyesinde, 8-10 kişilik bir atölye ve seminerler dizisi tertip edilerek, aşağı yukarı bir yıllık bir atölye çalışması düzenlenecektir. Dolayısıyla, 2010 yılı sonu itibariyle bu işi yapabilecek beceri ve donanıma sahip 8-10 kişi olabilecektir.”⁴²⁴ Yapılan projeler, nereden geldiğimiz, hangi sanatlarımızın olduğu ve bunun genç kuşaklara da anlatılması, gösterilmesi ve öğretilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu sanatlar yok olmamalı nesilden nesile aktarılmalıdır.

Geleneksel Sanatlar alanında, Akademik faaliyet yanında belediye, vakıf, dernek ve sanatçı atölyelerinde usta çırak usulüyle sonuç alınabilen kursların eğitim sürecinde her yıl çok sayıda yeni sanatçı, geleneği geleceğe taşıma maslahatına

⁴²⁴ Ömer Faruk Şerifoğlu, (2010 AKB Ajans’ının Geleneksel Sanatlar Yönetmeni),Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

katılmaktadır.⁴²⁵ Zengin bir kültürel mirası geleceğe taşıma ve canlı tutma misyonunu güden *Kültür A.Ş.*, gelecek nesillerini tarihin içinde kaybolup giden kültürel değerleri ve unutulmaya yüz tutmuş sanatları tanımaları için çalışmaktadır.⁴²⁶

Kültür merkezlerinde etkinliklerin yanı sıra, çeşitli kurslar ve eğitim programları gerçekleştirilmektedir. Bu etkinliklere katılım ücretsizdir. Bu anlamda kültürel etkinliklerin halka ulaşmasında da büyük paya sahiptir. *Kültür A.Ş.*, aynı zamanda Geleneksel El Sanatları alanında da pek çok sergiler, gösteriler, kurslar, yarışmalar, buluşmalar, gerçekleştirmektedir. Geleneksel sanatlarımızın paylaşılması, yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması adına *Kültür A.Ş.*'nin payı büyüktür.

6. Kent Kültürü Alanında Sosyolojik Etkiler: Kent Kültür alanında kentte yaşayanların ortak projeler yaratmasını teşvik etmek ve kültür-sanat dışında kalan projeleri toparlamak için kurulmuş bir yönetmenliktir. Kadınları, gençleri, çocukları, dezavantajlı grupları odak alan projeleri, çevre alanlarındaki projeleri, meslek gruplarının projelerini, ilk ve ortaöğretim ve üniversite öğrencilerinin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve eğitimle ilgili STK'ların gerçekleştireceği projeler, kısacası kenti oluşturanların kendilerini ifade ettikleri, kendileri için yaptıkları projeler desteklemektedir.⁴²⁷

2010 AKB *Ajans'ı* bu alanda çok çeşitli etkinlikler gerçekleştirmektedir. Sokak sanatları alanına yönelik çalışmalardan, “Gönüllü Programı”na; kültür yönetimi formasyon programlarından, birlikte yaşamak ile ilgili sosyal sorumluluk projelerine, kültür gezilerine kadar çok çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

2010 Ajansı projelerinden bazı örnekler:

“Gönüllü Programı”, 2010 AKB sürecinde İstanbulluların daha etkin rol almasını sağlamak ve 2010 kapsamında etkinliklerin ihtiyaç duyduğu koordinasyonu

⁴²⁵ Bekir Sıdık Soysal, “Geleneksel Sanatlar”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Sanat Mat.,2006) 187.

⁴²⁶ İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Kataloğu, Kültür A.Ş. Yayını, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu'ndan temin edilmiştir) 15.

⁴²⁷ <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=KENTKULTURU>, 06.04.2010.

sağlamak amaçlı bir projedir. Farklı yaş, meslek, cinsiyet, din, dil, etnik köken, farklı dünya görüşlerine sahip İstanbulluların, birlikte üretebilecek ve birlikte çalışacak olması, birbirlerini önyargılardan kurtularak tanıyabilmelerine imkân vererek, kentin farklılıklarıyla birlikte yaşama kültürüne hizmet edecektir. Kentli, projelere katılarak ev sahipliği yapacakları gibi kentlilik bilinci de gelişmiş olacaktır. Gönüllülük Programı'nın bu çıktısı, bir toplumun gelişmişlik düzeyiyle ilişkilendirilen aktif yurttaşlık ve katılımcı demokrasi kavramlarının desteklenmesine imkân verecektir.⁴²⁸

Gönüllük konusunda Esra Nilgün Mirze şöyle der: *“Gelişmiş ülkelerde nüfusun, yüzde 70'e yakını gönüllü olarak projelerde yer almaktadır. Bu ülkelerde, birey olma bilinci, yani ümmet değil millet olma bilinci gelişmiştir. O zaman demokrasi de gelişmektedir. 2010 çerçevesinde başlatılan Gönüllülük çalışması da böyle bir bilincin oluşması adına önemlidir.”*⁴²⁹

Şekil 5.11: “Gönüllü Programı” toplantılarından bir görüntü.

“Ahırkapı Hıdrellez Şenlikleri”, bütün kültürlerde ortak olan baharı karşılama ritüelinin, günümüz İstanbul'unun şehir kültürüne yeniden kazandırılmasını amaçlamaktadır.

“İstanbul Kadın-Kadın İstanbul” projesi; İstanbul'un kadınlarını, kültür tarihindeki kadınların taşıdıkları rolleri ortaya koymayı, İstanbul'da kadınların,

⁴²⁸ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti 2010 Program Kataloğu, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 110.

⁴²⁹ Esra Nilgün Mirze (AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü), Kişisel Görüşme, 30.12.2009.

yaptırıldığı veya yaşadığı tarihi mekânları görünür kılmayı, unutulmuş ve süregelen folklorik değerleri gün ışığına çıkarmayı amaçlamaktadır.⁴³⁰

Kültür A.Ş. de kültürel ve sanatsal alanda bu bilinçle çalışan bir kurumdur. Çeşitli yaş gruplarıyla tiyatro çalışmaları gibi eğitimler, dil kursları, kültür gezileri, şiir festivalleri, nevruz kutlamaları, ramazan şenlikleri, çeşitli festivaller ve etkinlikler gerçekleştirmektedir. Örneğin, İstanbul'un en büyük sorunlarında biri de trafik konusunda daha hassas bir nesil yetiştirmeye amacıyla, Mayıs 2010'da "Trafik Eğitim Parkı" açılmıştır. Bu proje, İstanbul'un içinde bulunduğu bu sorunu, gelecek yıllarda en aza indirmeye çalışmak amacıyla, günümüzde yapılan yatırımı göstermektedir.

Şekil 5.12: Trafik Eğitim Parkı'ndan bir görüntü.

⁴³⁰ İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti 2010 Program Kataloğu, www.istanbul2010.org, 112-116.

Şekil 5.13: Kazak Dil Kursu'ndan bir görüntü.

Kent Kültürü alanındaki projelerin hemen hemen hepsinde ortak amaçların olduğu görülmektedir. Eğitimsel olduğu kadar eğlenceli; çağdaş, bir o kadar da bizi ortaya çıkararak projelerdir. Bu bağlamda, bu alanın da sosyolojik etkileri oldukça güçlüdür.

7. Eğitim Alanında Sosyolojik Etkiler: Günümüzde sanat eğitiminin ve sanat sektörünün hem sosyolojik, hem de ekonomik hayata etkisi olduğu kabul edilmiştir. Bu anlamda bu işi yürütecek olan lokomotif gücün, sanat eğitimcilerinden geçtiğine, hem üreticilerin yetiştirilmesinde hem de bilinçli tüketicilerin yetiştirilmesinde önemli bir güç olduğu düşünülmektedir. Bu gücü doğru kullanabilmek adına da *2010 AKB Ajansı*'nin programı, bir fırsata dönüştürmek istenmiştir. Çünkü kültür sanat anlamında eğitimimiz, olması gereken noktada değildir.

Gazi Selçuk, Eğitim Yönetmenliği olarak, bu alanda projeler yapılırken geçirilen süreci şöyle anlatmaktadır; *“Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı ile toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılardan sonra, öğretmenlerin çok ciddi temel sorunları olduğunu ve bu sorunların yapısal problemleri barındırdığını, bu yapısal problemlerin de uzun-orta-kısa vadede çeşitli stratejik planlamalarla aşılabileceği görüşülmüştür. Eğitim Yönetmenliği, 2010 sürecini bu stratejik planlama ve vizyon değişikliği noktasında ele alarak, öğretmenlerin ve öğrencilerin 2010 sürecinde aktif katılıyor olmalarını*

sağlamak istemiş, yapılan ve yapılacak olan bütün etkinlikleri de bu çerçevede değerlendirmiştir. Bu çerçevede düşünülürken etkinlikler ya da projeler, sadece bir sergileme olarak düşünülmemiştir. Bir anda üretilip bir anda tüketilecek ve hiçbir işe yarmayacak bir etkinlik olarak da düşünülmemiştir. Böyle olursa eğitim denilen uzun soluklu bir sürece çok da büyük bir katkısı olmamasıydı. Bu durum, ne yapılacağı, neye ihtiyaç olduğu konusunda öğretmen ve öğrencilerle paylaşılmış ve bu konuda toplantılar gerçekleştirilmiştir. Toplantılarda en önemli şey algı problemiydi, yani Türkiye’de kültür ve sanat eğitiminin bir matematik dersi kadar insan hayatında yeri olmaması, velilerin ve okul idarecilerin de bu bakış açısına sahip olmamasıdır.⁴³¹

Eğitim Yönetmenliği olarak, 2009’da başlayıp, 2010’un sonuna kadar devam edecek olan 1100 müzik öğretmeni, 1200 resim öğretmeni, 7000’e yakın edebiyat-türkçe öğretmeni ve 3000’e yakın tiyatro çalıştıran sanat öğretmenlerine eğitimler verilmektedir. Öğretmenlere eğitim verip, proje organize etmeleri istenmektedir.⁴³²

Eğitim Yönetmenliği, 2010 sürecinde neler yapmaktadır? Projeler, 4 temel başlık altında toplanmıştır. Bu 4 başlıktan oluşan projenin adına, “2010 okullarda” projesi adı verilmiştir

• **Resim ve Teknoloji-Tasarım alanında:** İlçelerde bu konuyla ilgili platformlar oluşturulmaktadır. Platform, öğretmenlerin önündeki yapısal problemleri ortadan kaldıracaktır. Belediye Başkanı, etkinlikler için düğün salonlarını öğretmenlere ücret almadan tahsis edecektir. Yasal bir platform oluşturulmaya çalışılıyor ki 2011’den sonra da bu platform devam edebilsin, gelenek haline gelebilsin. Görsel sanatlarla alanında bir başka çalışma da alanlarındaki uzman kişilerle buluşma toplantılarıdır. Örneğin, Devrim Erbil toplantılarda deneyimlerini anlatmıştır. Marcus Graf, çağdaş sanat ile ilgili bir konuşma yapmıştır. Öğretmenler, bu anlamda mesleki becerilerini uzmanlar aracılığıyla geliştirmeye çalışılmakta, dersler almaktadırlar. Alt yapıyı zenginleştirmek adına bu projede başarı gösteren ilçelerdeki resim öğretmenlerine, donanılı bir atölye yapmak planlanmaktadır. Bu atölye, içinde resim, heykel, tekstil, baskı resim olabilecek disiplinli bir atölyedir.

⁴³¹ Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı Eğitim Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

⁴³² Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı Eğitim Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

Devlet binalarını, daha estetik hale getirmekle ilgili bir proje vardır. Bu projeye, kamu binaları kamusal üretim alanlarına dönüştürülmek istenmektedir. Amaç, hem çocukların fikirlerini alarak, hem de profesyonel grafik sanatçılarından destek alarak o binayı resmi, soğuk yapısından daha sıcak ve paylaşılan bir noktaya taşımaktır. Çünkü bu binalara binlerce insan girip çıkmaktadır. Çocukların yaptığı çalışmalarını sadece okul koridorlarında bulunmasının dışında, farklı yapılarda halkla bütünleşmesi sağlanmak istenmiştir. Yönetmenlik, her ilçede muhakkak bir kamu binasını sergi mekânına dönüştürmek istemektedir.

Bir çocuk bienali yapılmaktadır. Bunun geleneksel hale gelmesi için bir Belediye ile ortaklaşa çalışmalar yapmak planlanmaktadır.

- **Müzik alanında:** Büyük bir orkestra kurulmuştur. (23 kişilik). Bu orkestra, ilçe ilçe dolaşarak konserler vermektedir. Yaylı çalgılar orkestrasını, Türkiye'nin önemli isimlerinden Cem Mansur yönetmektedir. Bu etkinliklere devlet okullarında okuyan öğrenciler gelmektedir.

Her ilçenin meydanlarında açık hava platformları kurulması planlanmaktadır. Burada bütün ilçenin üretmiş olduğu konserler, müzikler, etkinlikler sergilenecektir. Hayatında hiç keman sesi duymamış, televizyondan başka bir yerde hiç görmemiş çocuklar, akustik gerçek sesi dinleyebileceklerdir. Hiç malzeme olmadan, nasıl müzik yapılacağına dair eğitimler verilmektedir.

- **Edebiyat alanında:** Bu alanda da bir takım düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır. Okullarda edebiyat dersinin ders süresi fazladır, müzik ve resim derslerinin daha azdır. Eğitim Yönetmenliği, ders saatleri ile ilgili bilimsel bir anket çalışması yapmaktadır. Bunun neden gerekli olduğunu ve bunun nelere yol açtığını, okullarda şiddetin artmasının, kültür-sanat ve çeşitli alanlarıyla olan bağlantıları üzerinde çalışılmaktadır. Gerçekleşecek değişimler için bilimsel bir veriye de dayandırılmasına çalışılmaktadır. Bu tür hedefler, kültür ve sanat derslerinin öneminin anlaşılmasına ve bu anlamda adımların atılmasında ilkleri teşkile edebilecektir.

Edebiyat öğretmenleri Orhan Pamuk'la buluşturulmuştur. Diğer edebiyatçılarla da buluşturulması planlanmaktadır. Edebiyat öğretmenleri de proje

yapmalarıyla ilgili olarak yüreklendirilmiştir. Bu tür projelerde hem öğretmenlerin sanatçılarla deneyimlerinin paylaşılması hem de kendilerinin görev aldığı okullarda yenilikçi ve yaratıcı projeleri gerçekleştirmeleri bakımında önemli olacaktır.

• **Tiyatro alanında:** Devlet okullarında tiyatro öğretmeni yoktur. Tiyatro çalıştıran öğretmenler vardır. Bu öğretmenler, tiyatro eğitimi almamış, Türkçe, Tarih, Edebiyat, Müzik öğretmeni gibi farklı bölümlerin öğretmenleri, özel olarak öğrencilik hayatında böyle bir birikime sahip oldukları ve tiyatroya gönül verdikleri için bu işi yapmaktadırlar. Yaklaşık her okulda böyle bir öğretmen vardır. Eğitim Yönetmenliği, bu öğretmenler için bir formasyon hazırlamıştır. Usta isimlerle bir tiyatro ekibi oluşturulmuş, ses ve duruşla ilgili bir eğitimler verilmiştir. Şehir tiyatroları da yapmak istenmektedir. Şehir tiyatrolarında sertifika programı niteliğinde, öğretmen akademisi kurulmak istenmektedir. Amaç, öğretmenlere hizmet içi dönemlerinde okul sonlarında ve hafta sonunda eğitim vererek, bu işe gönül vermiş olanların bilimsel tiyatro yapabilmelerini sağlamaktır. Doğru tiyatro oyunları ile çocukların buluşmasını sağlamak istenmektedir. Aynı zamanda bununla ilgili olarak, Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili yakın temas devam etmektedir.⁴³³

Kültür Merkezleri'nin önünde yapılan etkinlikler için insan kuyrukları görülmektedir. Kültür ve sanat aktivitelerine katılım için üniversite mezunu ya da belli bir entelektüel alt yapıya sahip olmak gerekir gibi kalıp düşüncelerin kıran bir örnektir. Maddi anlamda da ulaşılabilirlik de bu anlamda kolaylık sağlamaktadır.⁴³⁴

Kültür sanat ulaşılabilir olmadığı sürece amacına ulaşmamaktadır. Yönetmenlik, burada sanatı erişilebilir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim Yönetmenliği, daha birçok yeni projeye imza atmak için çalışmalarına devam etmektedir. Türkiye'de ilk kez böyle gerçekçi kararlar alınmıştır. Etki alanı olarak, öğretmen, öğrenci kapasitesi ve projenin yaygınlığı açısından, *Ajans*'ın sosyal ve eğitimsel yanı en büyük projesidir.

İKSV ise büyük çapta yaptığı pek çok kültür-sanat organizasyonunun yanında, eğitimsel anlamda örneğin, Türkiye'nin önde gelen sivil toplum

⁴³³ Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı Eğitim Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

⁴³⁴ Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı Eğitim Yönetmenliği Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

kuruluşlarından, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği'yle birlikte yeni yetişen gençleri kültür ve sanatla buluşturmayı amaçlayan “BitamBiöğrenci” projesi yapmıştır. Amaç, küçük bir bağış karşılığında, kültürel etkinliklere katılma şansı bulamayan öğrencileri sanatla buluşturmaktadır.⁴³⁵

Kültür A.Ş., ilçelerdeki kültür merkezlerinde konserler ve seminerlerin yanında, sanatın neredeyse sanatın her dalında kişilerin kendilerini ve yeteneklerini keşfetmeye yönelik çeşitli kurslar ve eğitim programlarını ücretsiz gerçekleştirdiği, süregelen bir etkinlik akışı vardır.

8. Edebiyat Alanında Sosyolojik Etkiler: Halkın sahiplenmediği hiçbir hizmet kalıcı etki yapmamaktadır. Dolayısıyla kültür politikasının, halkın katılımı noktasında netleştirilmesi kaçınılmazdır. Bu politika demokratik temellere ve halka dayanan bir yapıda olmalı, çok seslilik ve çoğulculuğu benimseyen iyi, doğru, güzel temeline oturmalıdır.⁴³⁶ Aynı şekilde kültür-sanat faaliyetlerinin diğer kuruluşlarla işbirliği içerisinde gerçekleştirilmesi de önemlidir.

Ahmet Kot, edebiyat alanındaki çalışma sürecinde STK'larla işbirliğini şöyle anlatır: *Örneğin, “çizgi roman”la ilgili bir proje vardır. Bununla ilgili bir kurum yoksa, Çizgi Roman Derneği'nin kurulmasını şart koşulmaktadır. Aynı şekilde “mizah derneği” ile ilgili bir kurum yoksa, dernek kurulmalıdır, eğer varsa mizah dernekleriyle işbirliğinin yanında, insan yetiştirme süreçlerini projeye yayma şartı koşulmaktadır. Burada yetişen insanların, 2011’de ne yapacaklarını da sorgulanmaktadır. Bu açılardan Türkiye’de çok ihtiyaç vardır.*⁴³⁷

2010 Ajansı ile 2008’de gerçekleştirilen projeler arasında sonrakilere de örnek olacak olan “Edebiyat Festivali” vardır. “İstanbul Edebiyatın Başkenti” konseptinde ilk kez bir edebiyat festivali gerçekleştirilmiştir. Şiirde, öyküde, romanda ne yapıldığı ve nereden nereye geldiği bizzat sanatçı ve yazarlarımız tarafından çeşitli

⁴³⁵ <http://www.tusev.org.tr/member/member/detail.aspx?ID=41>, 06.04.2010.

⁴³⁶ Nevzat Bayhan, “Yerel Yönetimler ve Kültür”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2006 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Golden Print Mat., 2007) 72.

⁴³⁷ Ahmet Kot (2010 AKB Ajansı Edebiyat Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

oturum ve toplantılarla değerlendirilmiştir. Edebiyat verimleri değerlendirilmiştir. Bu toplantılar soğuk bilimsel bir konferans, sempozyum olmaktan çıkarılıp canlı bir hale dönüştürülmüştür. Toplantılara, çok fazla ilgi olmuş, hatta ilk anda katılamayan çok sayıda insan gelecek yılda gerçekleşecek toplantıların tarihlerini sormuşlardır.⁴³⁸

3500 Edebiyat öğretmeni gruplar halinde toplanıp, Edebiyat nedir?, Ne anlamalıyız?, Toplumla nasıl bir sıcak ilişki içinde oluşturulabilir?, Öğrenciler nasıl yetiştirilmelidir? gibi konularda seminerler yapılmaktadır. Bu proje, Eğitim yönetmenliği ile ortak bir çalışmadır. Yani edebiyat tarafı, bu yönetmenlik tarafından yapılmaktadır.

Diğer bir proje de yazarları yaşadıkları semtleri yazmaları istenmiştir. 40 yazarımızdan 40 kitap çıkmış ve adı da “40 Yazardan 40 Semt 40 Kitap” olmuştur. Bu proje de çok ilgi görmüştür. Bu projede, mekân bilincine vurgu yapılmak istenmiştir. 2010 yılı boyunca devam edecek bir projedir. Bunun bir parçası olarak, semt tarihçilerine yazdırılmak üzere, sadece edebi değil bilimsel anlamda da üretimin desteklenmesi için yapılacak bir semt tarihçiliği projesi vardır. Daha sonra da semt tarihçiliği atölyesinin yapılması planlanmaktadır.

Suriçi semtlerinden; 20, Boğaziçi semtlerinden; 20, Haliç semtlerinden; 20 olmak üzere, 60 semtte 60 öğrenci yetiştirilecektir.⁴³⁹ İstanbul’un kökü çok eskilere dayanmasına rağmen, bilimsel ve doyurucu bilgiler içeren araştırmalar çok azdır. Bu proje, semtin tarihini yeniden ele almayı teşvik etmek ve semt tarihçiliğinin yöntemlerini tartışmak amacını gütmektedir.⁴⁴⁰

*Kültür A.Ş.*de edebiyat alanında çok çeşitli etkinlikler gerçekleştirmektedir. Örneğin, daha evvel sürdürülen gelen bir “Seyyar Kitap” diye bir projesi vardır. Bu proje, dünyada da benzeri olabilen bir sistemle gerçekleştirilmektedir. Kitabı okuyup bırakmak, elden ele dolaştırmak şeklindedir. *Kültür A.Ş.*, kendi yayın grubuyla, İstanbul’a ve halkına yönelik bir takım kitaplar hazırlayarak dağıtıma çıkmasını sağlamıştır. Yaklaşık 1 milyon seyyar kitap basılmış ve dolaşıma sunulmuştur. 2007,

⁴³⁸ Ahmet Kot (2010 AKB Ajansı Edebiyat Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

⁴³⁹ Ahmet Kot (2010 AKB Ajansı Edebiyat Direktörü), 10.02.2010.

⁴⁴⁰ İstanbul 2010-2 / 2009 programı kataloğu, www.istanbul2010.org, 53.

2008, 2009'un bir kısmında tamamen sponsorlar kanalıyla gerçekleştirilmiştir. 2010'da da bu yeğlenmektedir. Sosyal sorumluluk kapsamında, bu konuda duyarlı kurum ve kuruluşlarla yol almak, okuma hizmeti sunmak adına gerçekleştirilen bir projedir. Basında da çok sözü edilmiş bir projedir.⁴⁴¹ Bu proje, İstanbulluların okuma alışkanlığını kazanması adına atılmış bir adımdır. Seyyar kitap, görme engelliler için de sesli hale getirilmiştir. Yüzbin adet sesli seyyar kitap basılmıştır.⁴⁴²

Kültür A.Ş., konusu İstanbul olan çok sayıda kitap yayınlamıştır. Bu kitaplar, İstanbul'a ait değerlerin ortaya konması ve korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır. "Sultan II. Abdülhamid Arşivi İstanbul Fotoğrafları", "Sure-i Humayun", "Yabancı Gazetecilerin Gözüyle İstanbul", "Batılı Gezginlerin Gözüyle İstanbul" bu tür kitaplara örnek olarak verilebilir.

9. Kültürel Miras Alanında Sosyolojik Etkiler: Kültürel Miras alanında yapılan projelerin amacı, kültürel mirasın korunmasını ve geleceğe taşınmasını hedefleyen projeler yaratmak ve desteklemek olduğu kadar, Kültürel Miras ve Müzecilik alanında çağdaş kuram, yaklaşım ve uygulamaların öncelikle İstanbul müzelerinde yerleşmesi ve gelişmesi için bir fikir, müzakere ve örnek çalışma platformu oluşturmaktır.⁴⁴³

Suay Aksoy bu konuda şöyle der; "*Yeni Müzecilik*" anlayışına odaklanan yönetmenlik yine eğitimin önemiyle yola çıkmaktadır. Amaç, bu eğitim bilincini, hem müzelere hem de izleyiciye ziyaretçiye yerleştirmektir. Müzelerin, obje odaklı olmaktan, ziyaretçi ve toplum odaklı olmaya doğru değişmesini sağlamaktır. Bir yandan bunu müzelere, başta eğitim olmak üzere iletişim, pazarlama, tanıtım, finans, lobcilik gibi alanların da müzenin kendisi tarafından yapılabilir olmasını sağlamaktır. Yeni müzecilik anlayışı içerisinde, bunları yerleştirmek amaçlanmaktadır. Bu anlayışla, müzelere sürdürülebilirlik bağlamında, hem şeffaflaşmalarını hem özerkleşmelerini, yani görece özerkleşmelerinin hesap verebilir duruma gelmelerini ve de geleneksel olarak müzelere atfedilen toplama, belgeleme ve sergileme işlevlerinin ötesinde, yeni müzecilik

⁴⁴¹ Hasan Işık (Kültür A.Ş. Kültürel Projeler ve Tanıtım Müdürü) Kişisel Görüşme, 31.03.2010.

⁴⁴² Kültür A.Ş. 20.yılı tanıtım CD'si, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu'ndan temin edilmiştir)

⁴⁴³<http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=KULTURELMIRAS>, 08.04.2010.

bağlamında da yeni jenerasyon müzelerde mutlaka olması gereken diğer işlevleri de müzelerimize kazandırmaktır. Yeni Müzecilik anlayışı içinde, yeni müzeler yaratma sürecinde başka şeyler de yapılmaya çalışılmıştır. Devlet müzelerimizin depoları çok iyi durumda değildir. Bunların bir kısmı tarihi yarımada da yer almaktadır. Tarihi yarımada depo gibi bir mekân ayırmak çok büyük bir lükstür. Dünyanın en değerli toprağı buradadır. Alanı sergileme için kullanmak ve de o eski tarihi binalarda depo koşullarını değiştirmek çok kolay değildir. Klima sistemleri gibi sistemleri eski binalara, binanın mimarisini, kültürel ve tarihi değerlerini bozmadan koymak çok zordur. Biz bu koruma merkezlerine, “Müze Depo ve Destek Merkezi” diyoruz. Dünyada da gidişat buraya doğrudur. Bu merkez, birden fazla müzenin, aynı yörede, aynı ilde belki aynı bölgede bulunan müzelere kendi depolarında sağlıklı bir şekilde tutamayacakları koleksiyonların, toplu olarak korunacağı ve saklanacağı bir yerdir. Türkiye’de müzeler için depo ve destek merkezi çalışması sürdürülmektedir. Bu desteğin yanı sıra konservasyon laboratuvarları, restorasyon atölyeleri gibi işlevlerin de bunun içinde olacak olması çok önemlidir. Konservasyon laboratuvarı, ayrı ayrı müzelerin bütçelerini çok aşacak bir konudur. Örneğin, ahşap analizleri için özel bir takım aletlerin alınmaya çalışılması gibi. Tarihi gemiler bu ülkede çıkmakta ama ahşapların analizi, Almanya ya gönderilmektedir. Diyelim ki sadece Arkeoloji Müzesi’nin bunu sırtlanması farklı, bölgedeki 10-15 belki daha fazla bizim yapacak olduğumuz, bütün Türkiye’ye cevap verecek nitelikte konservasyon merkezinin bulunması farklı bir şeydir. Bu depo ve destek merkezi böyle bir amaca hizmet edecektir.”⁴⁴⁴

Ajans’ın destekleri ile açılacak geçici sergilere, İstanbul’un çeperinde yaşayan ailelerin getirilmesi, oraları gezmeleri, sergileri görmeleri bu vesileyle tarihi yarımadaya gitmeleri, görmeleri yönünden hem erişim hem bilinçlendirme hem de halkla bütünleşme sağlanması planlanmaktadır. Ayrıca Kültürel Miras projeleri, genellikle İstanbul’un zengin kültür mirasının korunması ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan, bunlarla ilgili gerekli olan bilgiyi erişilebilir kılan ve İstanbullu olma bilincinin güçlenmesine katkıda bulunan projelerdir.

İKSV de festival ve konserleri ile kültür ve sanatı, İstanbul’un farklı tarihsel mekânlarına taşıyarak ülkemizde kültür mirası bilincinin gelişmesine katkıda

⁴⁴⁴ Suay Aksoy (2010 AKB Ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

bulunmaktadır. Örneğin, Mozart'ın uzun yıllar Topkapı Sarayı'nda sahnelenen ünlü operası “Saraydan Kız Kaçırma” bir müzik etkinliği çerçevesinde, tarihsel bir mirasın da değerlendirilmesi açısından çok önemli bir örnek oluşturmuş ve yurtdışındaki müzikseverlerden de büyük ilgi görmüştür.⁴⁴⁵

10. Kentsel Uygulamalar Alanında Sosyolojik Etkiler: Yüzyıllarca İstanbul, tarihi katmanları, eşsiz coğrafyası, ekonomik değeri, dinamik kent yaşamı ve nüfusu ile günümüzde de dünyanın belli başlı metropollerinden biri olarak kabul edilmiştir. Ancak İstanbul'un, fiziksel çevresinin niteliği açısından, diğer metropollerle yarışamayacak bir konuma sahip olması üzücüdür.⁴⁴⁶

Kentsel Uygulama alanındaki çalışmalar ile arkeoloji ile kentsel tasarım ve mimarlığı ilişkiye sokan, alana yalnızca arkeoloji açısından değil, bölgenin gelişmesi, halkın katılımı ve sürdürülebilirlik açısından da bütünlükçü bir yaklaşım ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.⁴⁴⁷ Örneğin, sadece yapının mimarisini sağlamlaştırılmalı, çatısını örtelim demek doğru değildir. Öznesi olan bir süreç ve bütünsellikle, çoğulculuğu düşünerek hareket etmek gerekmektedir. Örneğin, Yenikapı projesine sadece bir ulaşım projesi değildir.⁴⁴⁸

Korhan Gümüş, kültürel değerleri sahiplenme konusuna şöyle yaklaşmaktadır; “Kamunun kültür-sanata destek vermesini sağlamak ve özel alana kaymış olan sanatı kamu alanına çekmek, projelere katılımı gerçekleştirmek ve çoğunluğu sağlamak amaçlanmalıdır. Bunların hepsine aslında sanatın yeni statüsü denebilir. Sanatın yeni statüsü, bir arada yaşama tecrübesi, ırkçılığın engellenmesi, yoksulluğun engellenmesi gibi çok farklı şeylere işaret etmektedir. Bu yüzden sanattan başka sığınacak bir yer kalmadı. Bugün, sosyal bilimlerde de aynı çoğulculuk anlayışı geçerlidir. Örneğin, Osmanlı tarihi sahip çıkıyoruz. Geçmiş, özgürleştirirseniz geleceği de özgürleştirirsiniz. Bu açıdan toplumun geçmişi ile geleceği çok ilişkilidir.”⁴⁴⁹

⁴⁴⁵ <http://www.iksv.org/muzik/muzik.asp?cid=4&ms=1%7C1>, 08.04.2010.

⁴⁴⁶ Ömer Kanıpak, “Mimarlık ve İstanbul”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006) 189-190.

⁴⁴⁷ İstanbul 2010 Program Kataloğu, 151.

⁴⁴⁸ Korhan Gümüş (Kentsel Uygulamalar Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

⁴⁴⁹ Korhan Gümüş (Kentsel Uygulamalar Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

Yenikapı-Marmaray projesine İsmail Karabulut şöyle yaklaşmaktadır: “Marmaray projesi kapsamında yapılan kazılar, İstanbul’un tarihini aydınlatması bakımından bizim için bir şanstır. Bu proje olmasaydı, Yenikapı, Sirkeci ve Üsküdar’da ortaya çıkarılan taşınmaz kültür varlıkları, özellikle Bizans dönemi Theodosius Limanı ile bu liman çamur altında kalacak ve bu sayede günümüze sağlam ulaşmış batık gemiler hakkında bilgi sahibi olamayacaktık. Kazı esnasında, taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarına ek olarak, çok sayıda insan ve hayvan iskeletlerine de rastlanmıştır. Antropologlar tarafından incelenen iskeletler, bize bu alanın geç dönemleri hakkında önemli bilgiler sunacaktır.”⁴⁵⁰

Bir diğer projede Hasanpaşa Gaz Fabrikası projesidir. 1993 yılında, doğalgaz dağıtımını başlayınca havagazı üretiminin sona ermesiyle, işlevsiz kalan endüstriyel mirasın yeniden işlevlendirilmesi hedeflenmektedir. Buranın bir kültür merkezi olarak yeniden programlanması amaçlanmaktadır.

Şekil 5.14: Hasanpaşa Gazhanesi Projesi

Hasanpaşa Gaz Fabrikası projesi de sadece bir restorasyon projesi değildir. Burayı bölgesel bir kaldıraç olarak yeniden kente enerji vermesini düşünmek kolay değildir. Bütünsellikle çoğulculuğu düşünmek ve ilişkisel bir mantık üretilmek zorundadır. Kentsel dönüşümde bu noktada, 2010 Ajansı’nın müdahalesi son derece

⁴⁵⁰ İsmail Karabulut, “Marmaray Kazılarıyla Ortaya Çıkan İstanbul’un Yeni Tarihi”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Ebru Mat.,2009) 347-353.

yerindedir. *Ajans*, bu noktada bütün kurumların dışında duran, çok aktörlü, her alanın işini üstlenebilir olmasını sağlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların katılımı için de bu gereklidir. Bütünselliğin içinde katılım daha kolay gerçekleşecektir.⁴⁵¹

Kentsel dönüşüm bağlamında kültürel mirası korunmanın yanında o çevreye en uygun olabilecek şekilde dönüştürülmesi de önemlidir. Yukarıda bahsedilen önemli projelerin yanında bazı gecekonduların yıkım kararının alınması ve özellikle de Sulukule'nin de 2009 yılında yıkılması projeleri de vardır. Sulukule Türkiye'nin kültürel mozaigi içerisinde, Roman kültürünü ortaya koyan bir yerdir. Sulukuleliler 1969'da dernek kurarak, Uluslararası 1. Çıgan Festivalini gerçekleştirmişlerdir. Bu yıllarda 300 dolayında müzisyen yaşamaktaymış ve bugün de pek çok müzisyen oturmaktadır. Yoksulluk içinde yaşayan bu insanların ayakta kalmaları, komşuluk ilişkileri ve dayanışmalarına bağlıdır. Sulukuleliler için Mayıs 2010'da yapılacak konutların temelleri atılmıştır.⁴⁵²

Şekil 5.15: Sulukule'den bir görüntü

⁴⁵¹ Korhan Gümüş (Kentsel Uygulamalar Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

⁴⁵² <http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=84330>, 21.04.2010.

2010 AKB İstanbul sürecinde, İstanbul'un ihtiyaç duyduğu kurumsal pratikleri gerçekleştirmek amacıyla, kültürün stratejik bir alan olarak işlev görmesini, fikir geliştirme alanı olarak kamusal alanda önemli bir işlev görmesini hedeflenmektedir. Bu dönüşümün en önemli göstergeleri, fiziksel mekânın dönüşümü gibi görülen kentsel projelerin, bütünsellikleri içinde ele alınması; restorasyon ve yeniden işlev kazandırma programlarının yerel katılımı ve konu odaklı örgütlenmeyle geliştirilmeye çalışılmasıdır.⁴⁵³

11. Kentsel Projeler Alanında Sosyolojik Etkiler: Kentsel dönüşüm, kentlerin yıllarca yanlış yönetildiği, yanlış yönetilmeleri konusunda herkesin birtakım noktalarda birleştirdiği bir ortamda bir çıkar yol olarak tanımlanabilmektedir. Fakat Türkiye’de bu konuda sıkı bir örgütlenme olmadığı için sorunlar günümüze kadar gelmiştir. Kentsel dönüşüm noktasında, yeni bir örgütlenmeye ihtiyacımız vardır.⁴⁵⁴ Bu noktada AKB’liği sürecinde *Ajans*’ın çalışmaları önemli ve yerindedir. İstanbul 2010, kapsamlı özelleştirmelerin ve geri dönüşü olmayan büyük ölçekli yenileme projelerinin sonucunda, kentin, köklü yapısal değişimlere tabi olmasını amaçlamaktadır.⁴⁵⁵

İstanbul 2010, kentsel dokuların iyileştirilmesi, onarımları, mirası geleceğe dönük işlev verilme sürecinde, krize giren bir dünyada yeni politikalar, yeni değerler ve yeni kazanç alanları yaratmanın yollarını da açmaktadır.⁴⁵⁶

İstanbul’un çok kültürlülüğü, miras varlığı ve sınırsız birikimleriyle dünya için AKB olmasıyla; kentin kültür programlarıyla desteklenmesi, ekonomik, fiziksel, sosyal açılardan kalkındırılması ve farkındalık yaratılması hedeflenmektedir. Amaç, giderek kentlinin kültür varlığıyla buluşmasına, kentsel/kültürel değerlerin yeniden tanımlanmasına, özel uygulama ve uzmanlık alanlarının yaratılmasına, disiplinlerarası bilginin değerlendirilmesine ve koordinasyon yöntemlerinin üretilmesine kadar uzanan geniş bir yelpazeye yayılmaktadır.⁴⁵⁷

⁴⁵³ Korhan Gümüş, “İstanbul 2010”, *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:26.

⁴⁵⁴ Metin Sözen, “Kentlerin Temel Gereksinimi bir Yol Haritası”, *Mimarist dergisi*, Kış 2009:54.

⁴⁵⁵ Korhan Gümüş (Kentsel Uygulamalar Direktörü), *Kişisel Görüşme*, 03.02.2010.

⁴⁵⁶ Sözen, “Kentlerin Temel Gereksinimi bir Yol Haritası”, 57.

⁴⁵⁷ Deniz İncedayı, “Kültür Sürecinde Kent ve Mimarlık”, *Mimarist dergisi*, Kış 2009:51.

12. Denizcilik Alanındaki Projelerin Sosyolojik Etkileri: Türkiye'nin üç tarafı denizlerle çevrilidir. İstanbul, deniz açısından stratejik bir noktadadır.

Eski tarihi korsan gemiler, şimdiki öğrencilerin eğitimine yöneliktir. Gerek denizcilik eğitimi alanında, gerekse bu alanda bireyler topluma nasıl kazandırılır?, iyi bir yönetici nasıl olur?, birlikte nasıl hareket edilir?, yardımlaşma nasıl kazanılır? konularında eğitimler verilmektedir. Bu proje kapsamında, Milli Eğitim'le ilişkili olarak öğrencilerin bu gemilere girip görmeleri, değişik bir gün geçirmeleri sağlanmış olmaktadır.⁴⁵⁸ Ayrıca çeşitli yarışmalar da düzenlenmektedir.

Şekil 5.16: “Doğu’dan Batı’ya Tarihe Yolculuk” projesinden bir görüntü.

Projelere genel olarak bakıldığında amaçlar, şu başlıklar altında toplanabilir⁴⁵⁹:

- İstanbul’u dünya gündemine taşıyacak projeler,
- Kültür ve sanatı tüm İstanbullular için erişilebilir kılma hedefine yönelik projeler,

⁴⁵⁸ Esat Demirel (2010 AKB Ajansı Kurumsal İlişkiler Uzmanı), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

⁴⁵⁹ <http://www.turizm gazetesi.com/news/news.aspx?id=51592>, 30.05.2010

- Kültür ve sanat üzerinden Avrupa ile daha yakın ve daha uzun soluklu ilişkiler geliştirmeyi hedefleyen projeler,
- İstanbul'un kültür–sanat altyapısının iyileştirilmesi amacıyla hayata geçirilen projeler,
- Sanat üretimini gençleŐtirmek, çeŐitlendirmek, yaratıcılığı ve yenilikçiliği teşvik etmek hedefine yönelik projeler,
- İstanbul 2010 AKB Ajansı'nın katılımcı yönetişim modeli ile kültürel çeşitliliğin mümkün kılınması başlığı altında ele alınan projeler,
- Kültür turizmine katkıda bulunmaya yönelik projeler,
- Uluslararası iŐbirlikleri ve sinerjiler yaratılmasını hedefleyen projeler,
- İstanbul'un tarihsel ve kültürel mirasının korunması ve iyileştirilmesi amacıyla gerçekleştirilen projeler,
- İstanbul'un uluslararası marka yönetimine katkıda bulunulması amacıyla hayata geçirilen projeler.

B. Kültürel İrtibat Noktası “Kültür Programı” Kapsamındaki Projelerin Sosyolojik Etkileri: Kültürel  oğulculuk kavramına saygı duyulması ve desteklenmesi amacıyla işbirliğinin ve kültürel deđiŐimlerin sağlanması, ayrıca Avrupa vatandaŐlarının, Avrupa kültürüne dair sağlıklı bir Şekilde bilgilendirilmesi için bu programın varlığı gereklidir. Kültürel işbirliğinin sağlanması ve çoğulculuğun desteklenmesi ile Avrupa vatandaŐlarının bütünleşme sürecine doğrudan katılımı öngörülmüştür. Kültür Programı, Avrupa Birliği'nin dışarıdan algılanıŐı üzerinde durarak kültürel çoğulculuk ve kültür üzerine ortak bir bakış yaratmayı hedeflemektedir. Aynı zamanda, dıŐlanmanın ırkçılık ve yabancı düŐmanlıđı gibi tüm biçimlerine karşı aktif vatandaŐlıđın g clendirilmesi gereklidir.⁴⁶⁰

⁴⁶⁰ Girgin Baykal, “Kültür ve Turizm Bakanlığı Bünyesinde ‘Kültürel İrtibat Noktası’ Nasıl Oluşturuldu”

Projelerin içerdiği faaliyetlerin içeriği şöyle sıralanabilir ⁴⁶¹:

- Kültür operatörlerinin ortaklaşa yapacakları sergiler ve performanslar,
- Sanatçıların kültür ve sanatla ilgili kişilerin özellikle genç profesyonellerin dolaşımını özendiren faaliyetler,
- Bilgi birikimlerinin ve deneyimlerin paylaşılmasına yönelik faaliyetler,
- Kültürlerarası diyalogu destekleyen faaliyetler,
- Sanat ve kültür alanlarında yeni teknolojileri ve uygulamaları içeren faaliyetler.

Kültür Programı; sahne sanatları, görsel ve plastik sanatlar, kültürel çalışmalar, kültürel miras gibi alanlarda faaliyet gösteren kültür kurumlarına destek sağlamaktadır. Bu programın genel amacı; üye ülkelerdeki kuruluşlarla ortak projeler yürüten kültür-sanat kurum ve kuruluşlarına destek vermek, programa dahil olan ülkelerin sanatçıları, kültür uygulayıcıları ve kültür kurumları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesiyle, ortak kültürel miras temeline dayanan ve üye devletler tarafından paylaşılan kültürel alanın genişletilmesi olarak belirlenmiştir. Böylelikle, kültürlerarası diyalogun artırılması, sanatçıların ve kültür alanında çalışanların sınır ötesi dolaşımının geliştirilmesi, kültür-sanat eserlerinin ve sanat çalışmalarının uluslararası dolaşımının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda; AB üye ve aday ülkelere, hazırlayacakları projeler doğrultusunda hibe desteği vermektedir.⁴⁶²

⁴⁶¹ Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 7.

⁴⁶² Girgin Baykal, “Kültür ve Turizm Bakanlığı Bünyesinde ‘Kültürel İrtibat Noktası’ Nasıl Oluşturuldu”

9. SONUÇ

Kültürü medeniyete ve maddeye yansıtmadığımız sürece dünya üzerinde hiç bir geçerliliğiniz olmayacaktır. Diğer bir deyişle ülke içinde süreklilik maddeye dökülmeli ki dünya üzerinde saygınlığınız olabilsin. Kültür soyut, medeniyet maddeye dökülmüş halidir. İstanbul'a kültürün hangi açılardan bakılırsa bakılsın tartışılmaz bir zenginlik içerisinde olduğu görülmektedir.

Atatürk kültüre ve sanata verdiği önemi şu sözleriyle vurgular: “*Bir millet sanata ehemmiyet vermedikçe büyük bir felakete mahkûmdur.*”, “*Türk Ulusu, varlığını derin ve sağlam kültür sınırları ile çevreledikten sonradır ki, onun yüksek kapasitesini ve erdemini uluslararasına tanıtır.*”⁴⁶³ Atatürk'ün bu sözleriyle, bir ülkenin öncelikli olarak kültür politikasını tutarlı bir şekilde oturtması gerektiği anlaşılmaktadır.

Kültür politikası oluştururken öncelikli olarak yapmamız gereken, kendi öz kültürümüze sahip çıkmak olmalıdır. “Kültür Devrimi” adı altında bu değerlerimizi göz ardı etmek ya da direkt olarak Batı kültürünü ele almak hatadır. 2010 sürecinde ve daha sonrasında ulusal ve yerel bütünlüğü içerisinde bir yol çizmek gerekmektedir.

Beral Madra Türkiye'nin kültür-sanat gelişimine dair şöyle bir açıklama getirmiştir: “*Türkiye 1980'lerde geçirmesi gereken yapılanmayı bugün geçirmektedir. Yani otuz yıl gecikmeli olarak. Şu anda bizim ulus devlet ile devlet bürokrasisinin yurttaşlar üstündeki egemenlik alışkanlığı gibi düşünceleri biz şimdi eleştirmekteyiz. Çünkü postmodern sürece girilmiştir. Yani modernizmin yapılarının eleştirilmesi sürecine girilmiştir. Biz bu sürece giremedik çünkü 1980'li yıllarda bizim başımızda diktatörlük vardı. Bu gecikme ağır bir fatura ile ödenmektedir. Bu kültüre ve sanata da*

⁴⁶³ Erbay-Erbay 58-59.

yansımaktadır. Kitlenin de bunlardan çok uzak olduğunu görüyoruz. 72,5 milyon içinde çok küçük bir grup sanatın farkında. Bu çok büyük bir sorundur. Yani sanat, geniş kitlenin sanatı değil. Geniş kitlenin sanatı hala hat, minyatür, ebru ve el sanatlarıdır. Resimde de natürmort olarak kalmıştır."⁴⁶⁴

Kültürel mirasa sahip çıkma açısından baktığımızda, potansiyelimizle koruma çabalarımızın gereği kadar örtüşmediğini, bir bilinç yaratma konusunda eksiklikler bulunduğunu ve bunu tam olarak içselleştiremediğimiz görülmektedir. Koruma konusunda temel yaklaşımımızın da bütün toplumsal kesimleri kapsayacak şekilde henüz netleşmediğini söylemek mümkündür.⁴⁶⁵ Bu konuda, kentin planlanabilir olması, planların, kuralların iyi kurgulanmış olması da önemlidir. Kamu otoritesini kural koyma vasfını geliştirecek şey katılımdır. Dolayısıyla katılımcı yönetimdir. Büyük krizler yaşamamak için ve hayat kalitemizi arttırabilmemiz için halkı problemlerle yüzleştirmek ve çaresiz yanlarımızı göstermek gerekmektedir. Kültür, çıkarlar doğrultusunda da yaşamamalıdır. Kültür programları, bu sorunun aşılmasını sağlayabilecektir. AKB projesini, bu anlamda bir zenginliğe dönüştürmek gerekmektedir. AKB Projesi, birkaç etkinlikle başkent olmuş bir proje değildir. Olabildiğinden çok daha fazlası hedeflenmelidir.

2010 AKB İstanbul sürecinin son tarihi yoktur. Bu anlamda, gelecek adımlar için proje programlarını tartışmaya açmak, yeni proje çağrılarını yapmak ve bu projeleri mümkün olduğunca yaratıcı kesimlere ulaştırmak gerekmektedir. Yani mevcut olan, gücü yeten kurumlara değil, iş yapma isteği olan, yetkin kurumlara ulaştırmak gerekmektedir. Yani projeler ve etkinlikler sadece elit kesimi ilgilendirmemelidir. Halk işin içine ne kadar katılırsa yaratıcı enerji de o kadar yüksek olacaktır. Halkın bunu, bir iş fırsatı ya da eğlence olarak da algılamamaları sağlanmalıdır. Tam tersine halkın kendisini ilgilendirdiğini gösterecek yöntemler geliştirilmelidir.⁴⁶⁶

Beral Madra, AKB sürecini farklı bir bakış açısıyla şöyle açıklamıştır: "*AKB ünvanı, o şehir ve ülke için siyasal-kültürel bir etkinlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel modern ve post-modern süreçleriyle, yalnız Türkiye'nin özgü bir kültür*

⁴⁶⁴ Beral Madra (2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Direktörü), Kişisel Görüşme, 10.02.2010.

⁴⁶⁵ Ahmet Emre Bilgili, "Kültür ve Turizm Açısından İstanbul'un Küresel Konumu", *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, (İstanbul: Ebru Mat.,2009) 25.

⁴⁶⁶ Korhan Gümüş, "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Oldu, Peki ne Oldu?",17-19.

yoğunlaşmasının sahnesi değil, bulunduğu coğrafi konumda, çevresindeki kültür odakları için bir çekim ve değişim alanı olmasında dolayı İstanbul, AB'ye girme sürecinde böyle önemli bir işlevi yüklenmiştir." AKB sürecinin iyi değerlendirilmesi, AB'ye giremeyişimizdeki engellerin kırılmasında önemli rol oynayacaktır.⁴⁶⁷ Bu konuya Ekrem Kahraman ise şöyle yaklaşmaktadır: "İktidarda, her ne kadar AB yanlısı AKP hükümeti bulursa da Türkiye Cumhuriyeti'nin hâlâ AB ile arasında tarihten gelen derin bir kültürel/siyasi menfaat çatışması vardır. Bu görmezden gelinse de vardır. O yüzden yapılan sivil toplum hareketleri ile AB arasında, kültürel olmaktan çok doğrudan AB çıkarlı siyasi bağlantılar ve ilişkiler söz konusudur. İstanbul AKB seçilirken, seçici kurul başkanı Sir Jeremy Isaacs, İstanbul'un önerisindeki, hem aşağıdan yukarıya olan süreç, hem de sivil toplumun etkin işlevi, seçimde belirleyici kritik nitelikler olmuştur. Fakat bu işlev günümüzde yoktur. Bütün anlam; çok katmanlı, anlamlı, kritik işlevdedir."⁴⁶⁸

İstanbul'un AKB'liği, kültürel barışın altyapısını kuracak bilgilendirme, donanım kazanma ve başarılı iletişim kurabilme kapasitelerini yaratma açısından önemli bir fırsattır. İstanbul, AKB'liği ile hem kendi içinde, hem de kendi dışında, Avrupa'dan doğuya, Akdeniz'den, Ortadoğu'ya, giderek ayrımlaşan ve birbirine cephe alan kültürlerin birbirlerine açılarak karşılıklı alışverişleri için tarihi bir çabayı üstlenmiş durumdadır.⁴⁶⁹

AKB projesinin, AB olmayan ülke kentlerinin de proje kapsamına alınmasını, Avrupalının bir "yer" değil, bir "düşünce" olarak genişleme fikri içerisinde olduğuna bağlanabilmektedir. Bu bağlamda, AKB seçilen kentlerin ne kadar "Avrupa" olup olmadığı bir yana, "Avrupa'nın ne olup olmadığını, kent ve kentlilik özelinde yeniden düşünmek açısından da ilginç bir sürecin başlangıcı olarak değerlendirilebilmektedir. "4 Elementin Kenti" başlığı altında projelendirilmesini ilgi çekici bulan Ahu Antmen, esas önemli olan, projenin içinde geçen "katılımcı kentsel dönüşüm", "sürdürülebilir kültürel miras", "yaratıcı bir metropol için kültür ve sanat altyapısı" gibi amaçlayan başlıklardır" der ve İstanbul'da yaşayanlara nerede

⁴⁶⁷ Beral Marda, "Küresel Rekabetinde İstanbul'un İşlevi", *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:13.

⁴⁶⁸ Ekrem Kahraman, "Sakin "2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul!..." *Artimetre/Sanatın Nabzı İnternet Yayını*, 20.03.2010. (<http://www.artimetre.com/2010/03/20/sakin-2010-avrupa-kultur-baskenti-istanbul-demeyin-bana/>, 02.06.2010)

⁴⁶⁹ Gümüş, "İstanbul'dan Başka Hangi Şehir Kültürel ve Paylaşım ve Açıklık Yoluyla Barışın Sağlanabileceğini Daha İyi Anlatabilir?" 9.

yaşadıklarının bilincini aşlamak, İstanbul'un kültürel mirasını sürdürebilmek, katılımcı kentsel dönüşümü "sözde değil özde" olacak şekilde başarmanın altını çizmektedir.⁴⁷⁰

Hüsamettin Kavi, kültür ve sanatın halkla ilişkisi konusuna şöyle yaklaşmaktadır; *"Kültür ve sanatı, geniş toplumsal kesimlerle buluşturmada ne yazık ki yeterince başarılı olamadık. Bunu başlıca nedeni de ülkenin ekonomik olarak gelişmemesidir. Yani toplumun sınırlı bir kesimi dışında, kültür ve sanat toplumun temel ihtiyaçlarının gerisinde kaldı. Oysa şimdi, hem ekonomik hem de sosyal olarak yeni bir orta sınıf oluşmakta ve bu sınıfın önemli bir ilgi alanı da kültür ve sanattır. Ve asıl önemlisi, dünyada olduğu gibi, artık ülkemizde de kültür ve sanat, yatırım yapılabilecek bir alan, bir kültür endüstrisi olarak değerlendirilmeye başlamıştır. Burada önemli olan, biraz zamana ihtiyacımızın olduğudur. Bazı şeyler siz istesenez de önceden hayata geçirilememektedir. Kültür ve sanatı geniş kesimlere ulaştırmanın yönetilmesi ve geliştirilmesinde iki önemli şey; katılımcılık ve çoğulculuktur. Bunun diğer yolu ise kültür ve sanatla ilgilenen vakıfların, derneklerin sayılarının artmasıdır. Bu durum, STK'ların topluma sahip çıkmasıdır. Yani kültür ve sanat topluma mal edilmelidir. Ayrıca çözüm demokrasidedir. Sivil platformlar kurarak, toplumsal talepleri siyasete yansıtmak, sorunlara ortak olmayı ve çözümüne katkıda bulunmayı mümkün kılacaktır.*

⁴⁷¹

Türkiye kendi içinde var olan sorunları çözümlendiğinde hem kendi içersinde demokratikleşmesi, zenginleşmesi, gelişmesi, hem de dışarıya açılması daha çabuk olacaktır.

Halkın bilinçlendirilmesi konusunda da bir takım eksikliklerimiz mevcuttur. Bugün Türkiye'de, kaç kişi İstanbul'un AKB olduğunu biliyordur veya kaç kişi bu kapsamda yapılan projelere katılmıştır acaba? Bu konuda tanıtımda da eksikliklerimizin ve yanlışlarımızın olduğu görülmektedir. Tanıtım abartıdan uzak olmalı veya farklı amaçlara hizmet edercesine olmamalıdır.

⁴⁷⁰ Ahu Antmen, "İstanbul 2010: İstanbul için mi, İstanbul'un imajı için mi?", *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007: 40.

⁴⁷¹ Hüsamettin Kavi, "Avrupa Türkiye'den Vazgeçemez", *YeniŞafak İnternet Yayını*, 08.02.2010, (<http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?i=240335>)

Ümit Ersoy, halkın bilinçlenmesindeki eksiklikler konusuna; “2010 sürecinde, dağıtılacak broşür veya kitapçıklarla insanlar bilgilendirilebilirdi. Böyle olsaydı, insanlar bu süreç için ayrılmış bütçeyle neler yapıldığını öğrenmiş olacaktı. Kente sahip çıkmanın ilk kuralı, kentlilik bilincinin insanlara aşılmasıdır. Burada en önemli görev yönetenlere düşmektedir. Ulaşım, trafik, alt yapı, asayiş ve çevre sorunlarıyla mücadele eden kent sakinleri, bir de yoksulluk ve zamlar eklenince yaşadığı kentin AKB olmasıyla çok da ilgilenmiyor. Dolayısıyla, İstanbul ve halkı hak ettiği yerde değildir. Tarihten gelen kültürel birikimiyle kültür ve sanat şehri olması gereken İstanbul, bu vasıflardan uzaktır.”⁴⁷² şeklinde yaklaşmıştır.

Korhan Gümüş de kamunun 2010 sürecindeki önemine dair; “2010 süresince çalışmalar sadece kamusal boyutta ya da teknik boyutta düşünülemez. Bu çok zarar vericidir. Dolayısıyla halkın, sanata erişimi meselesinde temel işlev, sanatçının sanatının halkla ilişkisinin kurulabilmesindedir. Bunun için de bir alt yapıya ihtiyaç vardır. Bunu sadece özel sektör yapamaz. Türkiye’de kamunun böyle bir işlevi oluşmadığı için, 20 senedir filantropik aileler sanat merkezleri kurmuşlardır. Oysaki AB’nin temel politikalarından biri, özel sektör ne kadar alana destek verirse versin, bunu yeterli bulmaz. Çünkü stratejik konumlarda, sadece özel sektör perspektifinde yatırım yapılamaz. İstanbul’da her yeri korumak gerekir. Sadece bir kazı projesi ya da sadece sanat eserlerinin sergilenmesi yeterli olmaz. Demek ki, erişim meselesinde kamunun rolü mutlaka gereklidir. Kamu burada, metreyle ölçülemeyen enerjinin ölçümlerini bulmak zorundadır. Bu anlamda bir takım kurumlar, mekanizmalar ve proje teklif çağrılarının yapılması gerekmektedir. Bunun hesap verilebilir metodlarının bulunması gerekmektedir.”⁴⁷³ Burada, kültür ve sanat alt yapısının geliştirilmesinde, kamunun kültür ve sanatta aktif rol oynamasının, özel alana kaymış olan sanatı kamu alanına çekmenin ve projelere katılımı gerçekleştirerek çoğunluğu sağlamanın amaçlanmasının önemine değinilmiştir.

İstanbul ve Türkiye, 2010 sürecinde, bütünsel bir yaklaşımla bir yerel-küresel stratejiyi hayata geçirmek gibi farklı bir deneyimle karşı karşıyadır. Bugünün küresel kentleşme dinamiklerini alışageldiğimiz disiplinler işbölümleri içinden kavramak ve yönlendirmek giderek imkânsızlaşmaktadır. Bu nedenle bugün, yeni

⁴⁷² Ümit Ersoy, “Hangi Kültür Başkenti”, *Kent Yaşam İnternet Yayını*, 21.01.2010. (http://www.extrahaber.com/artikel.php?artikel_id=334, 02.06.2010)

⁴⁷³ Korhan Gümüş (2010 AKB Ajansı Kentsel Uygulamalar Direktörü), Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

kentsel deneyimlerde kamu alanındaki işbölümünün yerini, farklı ölçekleri, hassasiyetleri, bakışları aynı anda devreye sokan çok katmanlı, çok boyutlu olarak geliştirmeyi hedefleyen çok disiplinli takım çalışması yer almaktadır. AKB tarafından ele alınan kentsel projeler de İstanbul için bu tür yaklaşımların, çalışma modellerinin arayışını ortaya koymaktadır.⁴⁷⁴

Avrupa ile karşılaştırıldığında, aynı dini, kültürü, dili paylaşan Avrupalıların yüzyıllarca günümüzde bile boğuştuıkları bir dönemde Osmanlı'da farklı dinleri, kültürleri, dilleri paylaşan insanlar, topluluklar kendileri kalarak, nesneleştirilmeden, birbirlerine özenleştirerek, tam bir diyalojik birleşme gerçekleştirmişlerdir. Bizim dünyaya verebileceğimiz şey burada gizlidir. Osmanlı'yı dolayısıyla İstanbul'u edilgen değil, daha etken medeniyet kurucu ve koruyucu bir aktör olarak gördüğümüz zaman esaslı şeyler verilebilecektir. Bir şekilde herkesi hak ettiği kadar temsil edebilecek bir noktaya hareket edilmektedir. Özne-özne ilişkisi üzerinden, biz dünyaya ne verebiliriz sorusunun cevabı araştırıldığında; Osmanlı medeniyetinde üç ilke üzerinden, dünyaya çok esaslı şeyler verebileceğine inanılmaktadır. Üç temel ilke şudur: etik, estetik ve adalet.⁴⁷⁵ Projeler, bu ruh ve ilkelerle hayata geçirilmeye çalışılmaktadır.

Projelere disiplinlerarası bakıldığında; eğlendirici, eğitici, yaratıcı, çağdaş, erişilebilir kılan, halkın bizzat üretime katıldığı, kültür-sanat alanında eksikliklerimizi fark etmeye ve gidermeye yönelik, tarihsel ve kültürel mirası koruyucu ve iyileştirici, bir kent bilinci oluşturmada kolaylaştırıcı, Avrupa ile yakınlaştırıcı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Yapılan ve yapılmakta olan projelerin halkla bütünleşmesine bakıldığında ise örneğin, gönüllerin veya kültür merkezlerindeki etkinliklere katılımın oranı ve erişimi sevindiricidir. Ayrıca projeler için, Avrupa ülkelerinden sanatçı ve öğrencilerin gelmesi, aynı şekilde Türkiye'den de sanatçı ve öğrencilerin yurtdışına gönderilerek sürece katılmaları ile kültürlerarası işbirliği de sağlanmaktadır. Bazı projelerin eğitici yönü oldukça güçlüdür. Örneğin, 2010 Ajansı'nın Eğitim ve Edebiyat yönetmenliği yaptıkları ve yapacakları projeler ile eğitim anlamında gelecek adına bir yatırım olarak görülebilir. Özellikle Eğitim Yönetmenliği'nin Milli Eğitim Bakanlığı ile paylaşarak yaptığı projeler, var olan eğitim yapımıza yeni bir boyut katabilecek

⁴⁷⁴ Korhan Gümüş, "İstanbul 2010", *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:22.

⁴⁷⁵ Yusuf Kaplan (2010 AKB Ajansı Sinema-Belgesel-Animasyon Direktörü) Kişisel Görüşme, 03.02.2010.

niteliktedir. Edebiyat alanında yapılan projelerde ise sürece, sivil toplum kuruluşlarını katmak adına önemlidir. Üniversitelerle işbirliği içerisinde olan projeler, eğitici olduğu kadar kültürel mirası sahiplenme konusunda da oldukça etkilidir.

Kültürel miras alanında ise müzecilik alanında hem kültürel değerlerimizin ortaya çıkarılmasında yeni bir anlayış, hem de teknik anlamda ilerlemelerin kaydedilmesi, bu konuda bazı hedeflerin belirlenmesi ve kalıcı bir takım yapılanmaların gerçekleşmesi adına sevindiricidir. Kentimizin doğal ve tarihi dokusunu korurken, varolan yapıların iyileştirilmesi, yeni fonksiyonlara kavuşturularak, kente yeniden kazandırılmaktadır. Örneğin; Yenikapı Theodosius Limanı, Arkeoloji Parkı Haliç Kültür Vadisi, Haliç Tersanesi ve Kültür Köprüsü, İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'nin rehabilitasyonu, İstanbul Surları ve Koruma Bandı, Ayazağa Kültür Merkezi'nin açılması, Rami Kışlası'nın halk kütüphanesi ve kültür merkezi olarak geliştirilmesi, Genç Sanat ve Tasarım Merkezi oluşturularak Türk ve Avrupalı genç sanatçıların hizmetine girmesi, Atatürk Kültür Merkezi'nin Yenilenmesi, Topkapı Sarayı Müzesi'nde gerçekleştirilecek restorasyonlar, Kumkapı Kentsel Rehabilitasyon ve Yerel Kalkınma Projesi gibi pek çok proje, şehrin silüetini güzelleştirirken, yaşatılması ve İstanbullulara yeniden kazandırılması bakımından önemli projelerdir. Yaptığımız onarım ve restorasyon çalışmalarını, yaptığımız mekanların içine kültür ve sanat etkinlikleri gerçekleştirerek, kültür yönetimi açısından da bir model oluşturabiliriz ve o zaman bunu toplum yaşamının bir parçası haline getirebiliriz. İki tür müzecilik anlayışı vardır: birincisi eserlerin korunup kollandığı, ikincisi ise müzenin herkesle yaşatıldığı bir anlayış. Biz ikinci yaklaşımı, onardığımız mekânlar için benimserseniz, bu mekânlara kültür ve sanatı koyabilirsek ancak halkla bütünleşebiliriz.

2010 süreci ile birlikte İstanbul'u İstanbul yapan bu yapıların farklı yerlere asılmış afişlerini görmeye başladık. Oysa bu yapılar zaten aynı yerlerinde durmaktaydılar. Dolayısıyla farkındalığı arttırmak için 2010 projesi önemli olmaktadır. Bunun yanında kentsel uygulama alanında yapılan projelere sadece arkeolojik açıdan değil, bölgenin gelişmesi, halkın katılımı ve sürdürülebilirlik açısından da bakılması, bütünlükçü bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Öte yandan kentin çehresinin korunarak dönüştürülmesi önemlidir. Örneğin, Sulukule projesi, eğer belli bir kültür politikamız olsaydı, bir zenginlik ve turistik bir alan haline getirilebilirdi. Özgün bir mahalle olarak taşıdığı değerlerle İstanbul'da farklı bir atmosfer oluşturulabilirdi. Tarih boyunca

Ülkemiz adına denizlerimiz ve özellikle de İstanbul Boğazı stratejik bir öneme sahip olmuştur. Ajans bu konuda da hem öğretici, eğlendirici hem de gelecek nesilleri bilinçlendirici deniz projeler gerçekleştirmektedir.

İstanbul'un AKB seçilmesiyle ilk zamanlar Avrupa'ya kendimize nasıl sunacağımız konusunda yaşanan ikilemler, sonradan olması gerektiği gibi yerine oturmuştur. Yani biz Avrupa'ya sadece kendimiz olarak bir şeyler verebiliriz konusu en doğru karar olmuştur. Bu bağlamda, bizi biz yapan sanatlarımızla ortaya çıkmak önemlidir. Ayrıca geleneksel sanatlar kapsamındaki projeler de kkenimizdeki sanatları yaşatmak ve paylaştık adına önem taşımaktadır.

2010 süreci ülkemizin kültür politikaları konusunda nerede olduğumuzun ortaya konması bakımından önemlidir. "Türkiye'de Kültür Politikaları" başlığı altında incelediğimiz gibi, kültür-sanat yöneticileri konusunda ciddi eksikliklerimiz vardır. Kültür-Sanat Yönetimi lkemizde yeni bir alandır. Türkiye'de niversiteler de bu alanda çok donanımlı, entegre bir eğitim değildir. Kültür-Sanat yönetimi, kültür-sanat alanında enerjiyi harekete geçirmeli, kamusal bir alan amalıdır. Bunun yanında bir ekip ruhu olmalıdır. Devlet, bu konulardan henüz uzaktır. Kültür yönetimini olası kılacak bir modelimiz henüz yoktur. 2010 süreciyle birlikte, ilk defa Türkiye'nin gündemine giren kavramların peşini bırakmamak gerekmektedir. AKB bir düşünce sistemi içinde toplumun, kültür-sanat anlayışında, kültür-sanat yönetiminde yeni arayışların olduğu bir süreç olmalıdır. Bu süreçte, Avrupa kültürü ile ilintilik değil, küresel kültürlerle ilintilerini ve konumunu gözden geçirme durumunda olan bir süreç olmalıdır. Elbette ki bunun için zamana ihtiyaımız vardır. Bunun için belli yasal önlemlere ve kolaylaştırıcı kararlara ihtiyaımız vardır.

Kültür-sanat aktivitelerinde seçkin projelerle ortaya çıkmalı, İstanbul'un önde gelen kurumları ile işbirliği içerisinde olunmalı, katılım için herkes teşvik edilmelidir.

Bu tezde, 2010 AKB İstanbul bağlamında gerçekleştirilen kültür-sanat projelerinin Haziran ayna kadar olan süreci ve sosyolojik yapıya etkilerini araştırmak/inceleme hedeflenmiştir. Bu süreç, olumlu-olumsuz değerlendirilmeye çalışılmıştır. 2010 AKB'liğine geç de olsa seçilmiş olmamız; hem kültür başkentliğine

giden yolda, hem de uygulama sürecindeki projelerle, kültür-sanatı canlandırmak ve bu alanda eksiklerimizin ortaya çıkması adına olumludur fakat 2010'un ortalarına geldiğimiz şu tarihlerde hala İstanbul halkının çoğunun bu süreci bilmemesi veya hissetmemesi olumsuzdur. İstanbul'un var olan kültürel mirasıyla birlikte, bahsedilen 1980 sonrası kültür sanat alanındaki canlanmanın ardından, AKB seçimi belki de bir patlama olabilirdi ve biz bu süreçte tek vücut olabilirdik. Kültür-sanat konusuna ilk baştan itibaren kültür-sanat profesyonellerini atayıp çalışmalarımızı sürdürebilirdik.

İstanbul, kültürünü aynı güzelliklerle korumaya devam etmektedir. 2010 sürecini en iyi bir şekilde geçirmek, dünyanın en güzel kentlerinden birinde yaşadığımız farkındalığını yaratması açısından da önemli olacaktır. Bu sürece sadece 2010 açısından ve de kendimiz için değil, gelecek kuşaklara daha güzel ve yaşanabilir bir şehir bırakmak adına da bakılmalıdır. İstanbullular, bu çabaların parçası olmaya çağırılmak gerekmektedir.

Bugün belli görüşlerin, düşüncelerin, zihniyetlerin yeniden gözden geçirme zamanıdır. Artık kültür-sanat konusunda bilinçlenme vardır. Öne doğru atılan hiçbir adım, hiçbir eylem geri çekilemez ve hiçbir şey için de geç kalınmış değildir. Eğer kaldığımız yerden itibaren, kültür-sanat alanlarında nerede olduğumuz doğru belirlenir, hedefler kültür ortamımıza doğru konur, yönetilir ve 2010'dan sonra da gelenek haline getirilebilirse, yalnız İstanbul değil, Türkiye kazanacaktır. Bu da, hem İstanbul'un geçirdiği süreçler, hem de insanların modernleşme sürecine nasıl katıldığının tarihi bir belgesi olacaktır.

Napoleon Bonaparte

“Dünya tek bir ülkeden ibaret olsa onun başkenti İstanbul olurdu.”

Petrus Gyllius

“Diğer bütün kentler ölümlüdür, ama İstanbul, sanırım, insanlar varoldukça yaşayacaktır.”

Bedri Rahmi Eyüboğlu

...

İstanbul deyince aklıma martı gelir

Yarısı gümüş, yarısı köpük

Yarısı balık yarısı kuş

İstanbul deyince aklıma bir masal gelir

Bir varmış, bir yokmuş... sözleriyle Bedri Rahmi Eyüboğlu, İstanbul'un adeta nesilden nesile aktarılan bir masal gibi hiç ölmeyeceğini yansıtmaktadır.

...

10. KAYNAKÇA

- Ada, Serhan: *İstanbul Kültür İstanbul Turizm*, İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006
- Adorno, Theodor W.: *Kültür Endüstrisi*, çev. ler: Nihat Ünler, Mustafa Tüzel, Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007
- Akarsu, Hikmet Temel: “ 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul Mimarlar&Şehirciler; Kültür&Kitaplar...”?, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2007:46.
- Akay, Ali: “İstanbul Avrupalı İçin Cazip Bir Şehir Olarak Durmaktadır”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:37.
- Akdamar, Ali: “Proje Danışmanı ve Kurucusu Ali Akdamar ile Sanatın Anadolu Aydınlanması Üzerine Söyleşi”, 29.08.2008. (<http://sanatinadoluyaydinlanmasi2010.blogspot.com/2008/08/proje-kurucusu-ve-danman-ali-akdamar.html>, 04.04.2010)
- Akman, Kubilay: “Bence Sanat Dünyasına Henüz Toplum Olarak Neşter Atamadık...”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:15.
- Aksoy, Asu “İstanbul’un Seçimi”, *İstanbul Kesişimler Şehri*, Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009.
- Albayrak, Burhan: *Proje Yönetimi ve Danışmanlık*, İstanbul: Alfa Yayınları, 1998.
- Antmen, Ahu: “İstanbul 2010: İstanbul için mi, İstanbul’un imajı için mi?”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007: 40.
- Armağan, Mustafa (Haz.): *İstanbul Armağanı 1*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayını, 1995.
- Artun, Ali: “Sanat Hayali, Yönetim Disiplini ve Sanat Yönetimi Avangard ve Taylorizm?” *Ali Artun İnternet Sayfası*, Bağlantı: Galeri Nev, (<http://www.aliartun.com/content/detail/21>, 02.06.2010)

- Aşkun, İnal Cem: *İşletme Politikası*, Ankara: Emel Matbaacılık, 1973.
- Atagök, Tomur: “Avrupa Kültür Başkenti Olmak”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:23.
- Atasoy, Sümer: *Müzecilikten Yansımalar*, İstanbul: Anka Yayınları, 1999.
- Aydın, Mukadder Çakır: *Sanatlar ve Toplumsal Etkileşim*, İstanbul: E Yayınları, 2009.
- Attard ,Anthony: “Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı”, *Avrupa ve Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009.
- Bağış, Egemen: *İstanbul Kültür Turizm 2006 Değerlendirmesi*, İstanbul: Golden Print Matbaası, 2007.
- Baransel, Atilla: *Çağdaş Yönetim Düşüncesinin Evrimi*, İstanbul: İşetme Fakültesi Yayınları, 1979.
- Baraz, Yahşi: “Sanat Pazarı”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart:2005:31.
- Bates, Daniel G.: *21. Yüzyılda Kültürel Antropolji*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Batur, Enis: Avrupa’nın Sınırları Konuşmaları, 05.11.2007, (<http://avrupaninsinirlariraporlaracilis.blogspot.com/>, 18.12.2009)
- Baydar , Oya (Koor.) ed. Zafer Toprak.,çev. Adair Mill, *Kıtaların, Denizlerin, Yolların, Tacirlerin Buluştuğu Kent İstanbul*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2003.
- Bayhan, Nevzat: “Yerel Yönetimler ve Kültür”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2006 Değerlendirmesi*, İstanbul: Golden Print Matbaacılık, 2007.
- Baykal, Besim: *Organizasyonların Yönetimi*, İstanbul: Meter Matbaacılık, 1981
- Baykal, Serap Girgin: “Kültür ve Turizm Bakanlığı Bünyesinde ‘Kültürel İrtibat Noktası’ Nasıl Oluşturuldu”, *Abvizyonu İnternet Sitesi*, 6.11.2008 (<http://www.abvizyonu.com/editorden/kultur-ve-turizm-bakanligi-bunyesinde-kulturel-irtibat-noktasi-olusturuldu.html>, 02.04.2010)
- Bayrak, M.Orhan: *Resimli İstanbul Tarihi*, İstanbul: İnkılap Yayıncılık, 2003
- Benevolo, Leonardo: *Avrupa Tarihindeki Kentler*, çev. Nur Nirven, İstanbul: Afa Yayınları, 1995.
- Bilgili, Ahmet Emre: “Kültür ve Turizm Açısından İstanbul’un Küresel Konumu”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, İstanbul: Ebru Matbaacılık, 2009

- Bilhan, Murat: “Kültür Başkenti İstanbul’un İhtiyaçları”, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yönetici Personele Yönelik 21. Yüzyılda Stratejik Vizyon Geliştirme Çalıştayları*, ed. Caner Sancaktar, İstanbul: Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, (tarih yok)
- Bourriaud, Nicolas: “Günümüzde Sanatçı.?” çev. Sara Hatem, *Sanatarkunst Dergisi*, Ekim 2008:5.
- Bunulday, Solmaz: “Küratör nedir, ne yapar, niçin gereklidir?..”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:17.
- Byrnes, William J.: *Managemet Arts*, Burlington: Focal Pres, 2009.
- Çalıkoğlu, Levent: *Çağdaş Sanatta Sivil Oluşumlar ve İnisiyatifler*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- Cezar, Mustafa: *Osmanlı Başkenti İstanbul*, İstanbul: Erol Kerim Aksoy Kültür, Eğitim, Spor ve Sağlık Vakfı Yayını, 2002.
- Coleman, Ron: *Yöneticinin kılavuzu : İyi Bir Yönetici Olmak İçin 525 Kural* İstanbul: Remzi Kitabevi, 1990.
- Çalıkoğlu, Levent: *Koleksiyon, Koleksiyonerlik ve Müzecilik*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2009.
- Çalıkoğlu, Levent: “Sanat Çağdaş mı, Güncel mi?! Çağdaşı küçümsüyorlar” *,Radikal İnternet Baskısı*, 10.11.2009.
(<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=236333>, 12.05.2010)
- Çalıkoğlu, Levent: “Yeni Can Sıkıntımız: Küratörlük”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:12.
- Çalışlar, Aziz: *Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik*, İstanbul: Cem Yayınevi, 1983.
- Çeçen, Anıl: *Kültür ve Politika*, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1996.
- Çolakoğlu, Nuri: “2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul”, *İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yönetici Personele Yönelik 21. Yüzyılda Stratejik Vizyon Geliştirme Çalıştayları*, ed. Caner Sancaktar, İstanbul: Türkasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, (tarih yok)
- Çotuksöken, Betül: *Dünya Kültürü*, İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1996.
- Çölgeçen, Berrin Avcı: *Türkiye’de Kültür ve Sanat Sponsorluğu: Türkiye İş Bankası Efes Pilsen ve TÜRSAK Örneklerinde Sorunlar - Çözüm Önerileri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Halkla İlişkiler Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi: 2008.

- David Barchard, “Muğlak Miras: Ondokuzuncu yüzyılda Türkiye ve Avrupa” ,
“Türkiye-Avrupa Kültürel İlişkilerinde Bağlamlar ve Algılamalar – I Paneli” ,
07.11.2007, (<http://europistforum2005.blogspot.com/2007/11/panel-trkiye-avrupa-kltrl-ilkilerinin.html>, 18.12.2009)
- Edman, Irwin: *Sanat ve İnsan, Estetiğe Giriş*, çev. Turhan Oğuzkan, İstanbul: Milli Eğitim Yayınları, 1966.
- Ekinci, Oktay: Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları, 2006.
- Gürten, Ela: *Sahne Sanatlarında Yönetim ve Etkili İletişim*, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: 2009.
- Güden, Zeynep (Çev.): “Pécs- Sınırları Olmayan Şehir”, *İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Programı*, İstanbul: Epsilon Yayınları, 2009.
- Elgiz, Can: “Türkiye’de Koleksiyonerlik”, *rh+artmagazine dergisi*, Mayıs:2006:15.
- Emre, Akif (Yenişafak Gazetesi yazarı): “İstanbul’a Giydirilen “Kültür Gömleği”, *Yenişafak Gazetesi İnternet Baskısı*, 21.01.2010.
- Emre, Akif (Yenişafak Gazetesi yazarı): “Kültür Başkenti Olan Hangi İstanbul?”, 13.04.2006. (<http://www.tumgazeteler.com/?a=1445481>, 12.05.2010) (<http://yenisafak.com.tr/yazarlar/?i=20533&y=AkifEmre>, 02.06.2010)
- Erbay, Fethiye: *Müze Yönetimi Kurumsallaştırma Çabası*, İstanbul: Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları, 2009.
- Erbay, Fethiye: *Sanat Yönetimi'nin Boyutları*, İstanbul: TC İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Erbay, Mutlu: “Sanat-Sanat Yönetimi ve Ötesi”, *Eleştiri dergisi*, Şubat 2009
- Erbay, Fethiye-Erbay, Mutlu: *Cumhuriyet Dönemi(1923-1938) Atatürk'ün Sanat Politikası*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2006.
- Erbil, Devrim: *Sanat Yapıtları İncelemeleri Ders Notları*, 2009.
- Erinç, Sıtkı M.: *Sanat Sosyolojisine Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınları, 2009.
- Erdoğan İlhan, *Kültürün Yönetim Fonksiyonlarının Uygulanmasına Etkisi ve Faktör Analizi Yöntemi ile Bir Araştırma*, İstanbul: Sermet Matbaacılık, 1975
- Ergun, Doğan: *Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik*, Ankara: İmge Kitabevi, 2000.

- Erinç, Sıtkı M.: *Kültür Sanat Sanat Kültür*, İstanbul: Çınar Yayınları, 1994.
- Erinç, Sıtkı M: *Sanat Psikolojisi'ne Giriş*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2004.
- Ersin, Ufuk: *Türkiye'de Kültür Politikaları*, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003.
- Ersoy, Ayla: *Sanat Kavramlarına Giriş*, İstanbul: Yorum Sanat Yayınevi, 2002.
- Ertürk, Mümin: *İşletmelerde Yönetim ve Organizasyon*, İstanbul: Beta Yayınları, 2000.
- Elike, Serap: Kurtuluş, Yıldız: *Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür II*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını 2002)
- Fischer, Ernst: *Sanatın Gerekliliği*, çev. Cevat Çapan, İstanbul: Payel Yayınları, 2005
- Frisoni, Claude: "Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı", *Avrupa ve Türkiye'de Kültür Politikaları Sempozyumu*,6. oturum,21.11.2009.
- Giray, Kıymet: "Sanat ve Kurumlar", *rh+artmagazine dergisi*, Mart:2005:43.
- Güvenç, Bozkurt: *Kültür'ün abc'si*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997
- Güvenç, Bozkurt: *İnsan ve Kültür*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2005.
- Gökbnar, Ramazan; Yanıkkaya, Halit; Cura, Serkan: *Avrupa Birliği'nin Türkiyeli Geleceği Umutlar ve Korkular*, Ankara: Nobel Yayınevi, 2008.
- Gümüş, Korhan: "İstanbul 2010", *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:22.
- Gümüş, Korhan: "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Oldu, Peki ne Oldu?", *İNİSTANBUL dergisi*, Ocak 2010:16.
- Gümüş, Korhan: "İstanbul'dan Başka Hangi Şehir Kültürel ve Paylaşım ve Açıklık Yoluyla Barışın Sağlanabileceğini Daha İyi Anlatabilir?", *İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Programı*, (İstanbul: Epsilon Yayınları, 2009) 8.
- Gümüş, Korhan: "Nasıl Bir İstanbul 2010?", *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2007:49.
- Hatiboğlu, Zeyyat: *Organizasyon, Personel Davranışı ve Yönetimi*, Meter Matbaacılık, 1976
- Haz.The Pécs Management Centre Kht, The Marketing Strategy Of The Pécs 2010 European Capital Of Culture Program, (Pécs: 2008)
- Hodgetts, Richard M.: *Yönetim, Teori, Süreç ve Uygulama*, İstanbul: Beta Yayınları, 1999.

- İncedayı, Deniz: “Kültür Sürecinde Kent ve Mimarlık”, *Mimarist dergisi*, Kış 2009:51.
- İlber Ortaylı, “İmparatorluklar Başkenti İstanbul’un Avrupa Kültürleri Üzerindeki Çok Yönlü Etkisi” paneli, 12.12.2009.
- İpşiroğlu, Nazan: *Sanattan Güncel Yaşama*, İstanbul: Pan Yayıncılık, 1998
- İskender Pala, “Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı”, *Avrupa ve Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009.
- İstanbul Sanayi Odası Kalite ve Teknoloji İhtisas Kurulu (İSO-KATEK) “Proje Yönetimi Kılavuzu Çalışma Grubu”, *Proje Yönetimi Kılavuzu* İstanbul: Aydoğdu Ofset Matbaacılık, 2007.
- İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Dergisi, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını)13.
- İstanbul 2010 Program Kataloğu, www. İstanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 85.
- İstanbul 2010-2 / 2009 Programı Kataloğu, www.istanbul2010.org, (2010 AKB Ajansı Yayını) 43.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Kataloğu, Kültür A.Ş. Yayını, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu’ndan temin edilmiştir) 15.
- İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı ve Uluslararası İstanbul Festivalleri Dergisi, (İKSV Yayını) 1.
- Kabil, İhsan: “İstanbul ve Sinema”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, İstanbul: Ebru Matbaacılık, 2009.
- Kahraman, Ekrem: “Sakın “2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul!...” *Artimetre/Sanatın Nabzı İnternet Yayını*, 20.03.2010.
(<http://www.artimetre.com/2010/03/20/sakin-2010-avrupa-kultur-baskenti-istanbul-demeyin-bana/>, 02.06.2010)
- Kaleağası, Bahadır: *Avrupa Yolunun Haritası*, İstanbul: Dünya Yayınları, 2003.
- Kanıpak, Ömer: “Mimarlık ve İstanbul”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006.
- Kaplan, Mehmet: *Kültür ve Dil*, İstanbul: Dergah Yayınları, 2007.
- Kaplan, Yusuf: “İmparatorluklar başkenti İstanbul’un Avrupa kültürleri üzerindeki çok yönlü etkisi”paneli,12.12.2009.

- Karabulut, İsmail: “Marmaray Kazıları ile Ortaya Çıkan İstanbul’un Yeni Tarihi”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, İstanbul: Ebru Matbaacılık, 2009.
- Karakaş, Ercan: “Yaratıcılık ve Kültür Yaşamına Katılım”, *Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyum Bildirileri*, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003.
- Karadeniz, Mustafa: *Pazarlama İletişimi Kapsamında Sponsorluk Faaliyetlerinin Önemi*, Journal of Naval Science and Engineering, 2009.
- Kavi, Hüsamettin: “Avrupa Türkiye’den Vazgeçemez”, *YeniŞafak İnternet Yayını*, 08.02.2010, (<http://yenisafak.com.tr/Roportaj/?i=240335>, 15.05.2010)
- Keyder, Çağlar: “Küresel Bağlamda İstanbul”, *İstanbul Kesişimler Şehri Gazetesi*, (Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009) 45.
- Kocapınar, Abdullah: *26. Müzeler Haftası Geçmişten Geleceğe Müzecilik I Sempozyum*, Ankara: Vehbi Koç ve Ankara Araştırmaları Merkezi Yayınları, 2008.
- Koçan, Hüsamettin: *Türkiye’de Kültür Politikaları*, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2003.
- Koçel, Tamer: *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Yön Ajans, 1989.
- Koray, Meryem: *Avrupa Toplum Modeli*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2005.
- Kula, Onur Bilge: *Avrupa Kimliği ve Türkiye*, İstanbul: Büke Kitapları, 2006.
- Kuruç, Bilsay: *Avrupa Topluluğu Nedir?*, Avrupa Topluluğu Yayınları, (tarihi yok)
- Kuspit, Donald: *Sanatın Sonu*, İstanbul: Metis Yayınları, 2006.
- Kolektif, “İstanbul: City Of The Four Elements” *İstanbul Candidate For 2010 European Capital Of Culture*, ed. İzzeddin Çalışlar, Emine Çaykara, İstanbul: Mas Matbaacılık, 2006.
- Kolektif: *Proje Yönetimi Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, ed. Gülay Altay, A. Pelin Karaosmanoğlu, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1999.
- Köprülü, Tuna: *Kültür Başkenti İstanbul*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayını, 2006
- Kültürel İrtibat Noktası, *Avrupa Birliği Kültür Programı Kataloğu*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 3.

- Littman, Brett: “Sanat Yöneticisi Profili”, *Akademist Dergisi Sanat Yönetimi Özel Sayısı*, Sayı:8, 2004,35-37.
- Lynton, Norbert: *Modern Sanatın Öyküsü*, çev. Cevat Çapan, Sadi Öziş İstanbul: Remzi Kitabevi, 2004.
- Madra, Beral: *İki Yılda Bir Sanat*, İstanbul: Norgunk Yayıncılık, 2003.
- Madra, Beral: “İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Dosyası 2, Ateşi Hava, Su, Toprak”, *Katran ve Tüy İnternet Sitesi*, 13.07.2008.
- Madra, Beral: “Küresel Rekabetinde İstanbul’un İşlevi”, *1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:13.
- Madra, Beral: “Küresel Kültür Rekabetinde İstanbul’un İşlevi”, *1453 Dergisi*, Ocak-Şubat-Mart 2010:16.
- Madra, Beral: “Proje Amacından Saptırılıyor”, *Mimarlar Odası İnternet Sitesi*, 11.11.2009,(<http://www.mimarlarodasi.org.tr/index.cfm?sayfa=Belge&Sub=detail&RecID=2087>), 18.12.2009.
- Madra, Beral: “Taşınabilir Sanat Projesi”, *İstanbul 2010 Dergisi/Miras*, 2010: 72.
- Melih Görgün, “İstanbul’u Nasıl Görmemiz Gerektiğine Dair Öneriler”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:30
- Madra, Beral: “2010’da İstanbul’a Özel Uluslararası bir Sanat Koleksiyonu Oluşacak”, *İstanbul 2010 Dergisi/Miras*, 2010: 71.
(<http://katranvetuy.wordpress.com/2008/07/13/istanbul-2010-avrupa-kultur-baskenti-dosyasi-2-ates-hava-su-toprak/>, 11.01.2010)
- Mejuyev, Vadim: *Kültür ve Tarih*, Ankara: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1998
- Meredith, Jack R.; Mantel, Jr, Samuel J.: *Project Management*, America: The PRD Group, 2000.
- Mirze, Esra Nilgün: “Festival Şehri İstanbul”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006.
- Moran, Berna: *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2007
- Muller, Joseph- Emile: *Modern Sanat*, çev. Mehmet Toprak, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1972.
- Niksarlıoğlu, Amber: *Kültür Eksenli Kentsel Dönüşüm: 2010 Avrupa Kültür Başkenti olarak İstanbul*, (İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: 2007)
- Ortaylı, İlber: *Avrupa ve Biz*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.

- Ortaylı, İlber: *İstanbul'dan Sayfalar*, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 2008.
- Öndin, Nilüfer: *Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat*, İstanbul: İnsancıl Yayınları, 2003.
- Özeren, Mehmet Sami: "İstanbul 2010'daki Projeler Çöp Kutusuna mı Atıldı?" *Medyafaresi İnternet Yayını*, 08.02.2010.
(<http://www.medyafaresi.com/haber/35964/guncel-istanbul-2010daki-projeler-cop-kutusuna-mi-atildi.html>)
- Özakpınar, Yılmaz: "*Kültür Değişmeleri*" ve *Batılılaşma Meselesi*", İstanbul: Ötüken Yayınları, 2003.
- Özbudun, Sibel: *Kültür Halleri*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2003.
- Özdönmez, Metin; Akesen, Aytuğ; Ekizoğlu, Abdi: *Yönetim ve Organizasyon*, İstanbul: İ. Ü. Basımevi ve Film Merkezi: 1998.
- Özendes, Engin: *Osmanlı'nın Son Başkenti*, İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 1999.
- Özer, Bülent: *Kültür Sanat Mimarlık*, İstanbul: Yapı Yayınları, 2004.
- Özkan, Abdullah: *Küreselleşme ve Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye*, İstanbul: Tasam Yayınları, 2004.
- Pearce, Anthony: "Avrupa Birliği Bütünleşmesinin Avrupa'da Kültür Alanlarına Etkisi", *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu* (İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Y., 2006) 97.
- Pelvanoğlu, Burcu: "Sürelî Sergiler - Yeni Açılımlar: A, B, C, D Sergileri", *Paneller İnternet Sitesi*,
(http://www.sanalmuze.org/paneller/Ssd/burcu_pelvanoglu_6.htm, 25.03.2010)
- Perin, Cevdet: *Atatürk Kültür Devrimi*, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1981.
- Plas, Els van der: "Kültürel İşbirliği, Sanatçı Dolaşımı ve Kültür Aktörlerinin Kültür Politikalarına Katılımı", *Avrupa ve Türkiye'de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 6. oturum, 21.11.2009.
- Radu, Cristian: "Avrupa Kültür Başkentlerinin Kültür Politikaları Oluşumundaki Rolü", *Avrupa ve Türkiye'de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 7. oturum, 21.11.2009.
- Sarıçiçek, Sükun: "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti", *Arkiteracom İnternet Sitesi*, 18.05.2009 (<http://www.arkitera.com/h41358-istanbul-2010-avrupa-kultur-baskenti.html>, 12.01.2009)

- Sarkis, Hashim: “Mesele İstanbul (Küreselleşme Değil)”, *İstanbul Kesişimler Şehri*, Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009.
- Sayar, Vecdi: “Kentler ve Sanat Festivalleri”, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2007: 64.
- Sayar, Vecdi: “Nasıl Bir 2010 Nasıl Bir İstanbul?”, *rh+artmagazine dergisi*, Eylül 2007:53.
- Schubert, Karsten: çev. Rana Smith, *Küratörün Yumurtası*, İstanbul: İstanbul Sanat Müzesi Vakfı Yayınları, 2004.
- Sikiaridi, Elizabeth; Vogelaar Frans, “Kente/Kent Kurmaya Doğru”, çev. Yasemin Gültekin, *Mimarlar Odası İnternet Sitesi*, Eylül-Ekim 2009, (<http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=363&RecID=2183>, 19.01.2010)
- Silahtarlıoğlu, Tuçe: “Türkiye’de Kültür Politikaları”, *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2009:53.
- Simmel, Georg: *Modern Kültürde Çatışma*, çev. Ler: Tanıl Bora, Nazile Kalaycı, Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Scott, Sir Robert “Avrupa Kültür Başkentlerinin Kültür Politikaları Oluşumundaki Rolü”, *Avrupa ve Türkiye’de Kültür Politikaları Sempozyumu*, 7. oturum, 21.11.2009.
- Sorgun, Hüseyin: *Avrupa Kültür Başkenti İstanbul*, İstanbul: Doğan Burda Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş.,2009.
- Soykan, Ömer Naci: *Sanat Sosyolojisi*, İstanbul: Dönence Yayınları, 2009.
- Soysal, Bekir Sıdık: “Geleneksel Sanatlar”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2005 Değerlendirmesi*, İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006.
- Sönmez, Mustafa: “Türkiye’nin Kültür Göstergeleri”, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, İstanbul: İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı Yayınları 2006.
- Sözen, Metin: “Kentlerin Temel Gereksinimi bir Yol Haritası”, *Mimarist dergisi*, Kış 2009:54.
- Stallabrass, Julian: *Sanat A.Ş. Çağdaş Sanat ve Bienaller*, çev.Esin Soğancılar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.
- Şahiner, Rıfat: “Küresel Ekonomi ve Sanat”, *Ebenzin İnternet Sitesi*, Sayı:3, 2007.<http://www.ebenzin.com/sayi3/1.asp>, 07.12.2009.

- Şen, Lütfi: *İstanbul Kültür İstanbul Turizm*, İstanbul: Sanat Matbaacılık, 2006.
- Taner, Görgün: “Festivaller ve İstanbul”, *İstanbul Kültür İstanbul Turizm 2008 Değerlendirmesi*, İstanbul: Ebru Matbaacılık, 2009.
- Tanyeli, Yavuz: “Küçük sanat galerileri bile sergilerinde “küratör” sözcüğünü kullanıyor...”, *rh+artmagazine dergisi*, Mart 2005:19
- Tekeli, İlhan: *İstanbul Kesişimler Şehri*, Berlin: London School of Economics and Political Science Houghton, 2009.
- Thomsett, Michael C.: *Proje Yönetimi*, çev. Yetik Mert, İstanbul: Epsilon Yayınevi, 1996.
- Tokalak, İsmail: *Bizans-Osmanlı Sentezi-Bizans Kültür ve Kurumlarının Osmanlı Üzerindeki Etkisi*, İstanbul: Gülerboy Yayınları, 2006.
- Tolstoy, Lev Nikolayeviç : *Sanat nedir?*.çev. Mazlum Beyhan, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007.
- Topbaş, Kadir: “Kültür Başkenti İstanbul”, *Kültür Başkenti İstanbul*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayını, 2006.
- Tomlinson, John: *Küreselleşme ve Kültür*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2004
- Tunalı, İsmail: *Estetik*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür I, (T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 2002) 31-346-360
- Türköne, Mümtazer: *Türkiye Cumhuriyeti'nin Temeli Kültürdür I*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayını, 2002.
- Uçkan, Özgür: “Kültür Endüstrileri, Kentler ve Ağlar: Kültür Politikaları” , *rh+artmagazine dergisi*, Aralık 2009:50
- Uygur, Mermi: *Kültür Kuramı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1996.
- Wendy Meryem Kural Shaw, “Avrupa, Öteki ve Ötesi”, *Kültürel Açından Avrupa Birliğine Yaklaşım Sempozyumu*, (İstanbul: Promat Y., 2006) 45-46
- Wulf, Cristoph: *Tarihsel Kültürel Antropoloji*, Ankara: Dipnot Yayınları, 2004.
- Yardımcı, Sibel: *Kentsel Değişim ve Festivalizm: küreselleşen İstanbul'da Bienal İstanbul: İletişim Yayınları*, 2005.
- Yamaner, Şerafettin: *Atatürk Öncesi ve Sonrası Kültürel Değişim, Değişimin Felsefesi ve Toplumsal Özü*, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999.
- Yaymoğlu, Pınar Eraslan: *Çok Kültürlü Ortamlarda Halkla İlişkiler, Kurumsal İletişim ve Yönetim*, İstanbul: İst. Tic. Üniv. Yayınları, 2005.
- Yetişken, Hülya: *Estetiğin ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları, 2009.

- Yıldırım, İbrahim: “Sahne Kimin İstanbul?”, *İletim Online*, Temmuz 2009, Sayı:102., (http://www.istanbul.edu.tr/iletim/?page=template-news/detail&int_Id=861, 02.06.2010)
- Yıldırım, Sercan Özgencil; Güney, Dilay, *Uygurlukların Beşiği Kent Belleği/Mekansal Süreklilikler İstanbul*, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayını, 2008.
- Yılmaz, Mehmet: *Modernizmden Postmodernizme Sanat*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2006.
- Yücel, Atilla: *Dünya Kenti İstanbul*, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları (tarih yok)
- Zeichen, Rudolf: “Güncel Sanat Ne.?” çev. Dodi Halili, *Sanatarkunst Dergisi*, Ekim 2008:16.
- Zedung, Mao: *Sanat, Kültür ve Edebiyat Üzerine*, çev. Celal Üstel, İstanbul: Koral Yayınları, 1975.

Görüşmeler:

- Ahmet Kot (2010 AKB Ajansı Edebiyat Direktörü) ile görüşme, 10.02.2010.
- Beral Madra (2010 AKB Ajansı Görsel Sanatlar Direktörü) ile görüşme, 10.02.2010.
- Erkan Altıok (2010 AKB Ajansı Proje Takip Direktörü) ile görüşme, 03.02.2010
- Esat Demirel (2010 AKB Ajansı Kurumsal İlişkiler Uzmanı) ile görüşme, 03.02.2010.
- Esra Nilgün Mirze, (2010 AKB Ajansı Dış İlişkiler Direktörü) ile görüşme, 30.12.2009.
- Gazi Selçuk (2010 AKB Ajansı, Eğitim Yönetmenliği Direktörü) ile görüşme, 03.02.2010.
- Harun Avcı (Kültürel İrtibat Noktası Uzmanı) ile görüşme, 11.08.2009.
- Hasan Işık (Kültür A.Ş. Kültürel Projeler ve Tanıtım Müdürü) ile görüşme, 31.03.2010.
- Korhan Gümüş (2010 AKB Ajansı Kentsel Uygulamalar Direktörü) ile görüşme, 04.02.2010.
- Mehmet Güntekin (2010 AKB Ajansı Klasik Türk Müziği Direktörü) ile görüşme, 03.02.2010.

- Mehmet Üstünipek (İstanbul Kültür Üniversitesi, Sanat Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi), Kişisel Görüşme, 04.02.2010.
- Rahmi Angun (2010 AKB Ajansı Yönetim Bürosu Şefi) ile görüşme, 30.12.2009.
- Ömer Faruk Şerifoğlu (2010 AKB Ajansı Geleneksel Sanatlar Direktörü)ile görüşme, 03.02.2010.
- Suay Aksoy (2010 AKB Ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörü) ile görüşme, 10.02.2010.
- Yusuf Kaplan (2010 AKB Ajansı Sinema-Belgesel-Animasyon Direktörü) ile görüşme,03.02.2010.

CD'ler:

- Kültür A.Ş. 20.yılı tanıtım CD'si, (31.03.2010.tarihinde Kültür A.Ş. Kurumu'ndan temin edilmiştir)

İnternet Siteleri:

- <http://akbistanbul2010.blogcu.com/sayfa/1>, 30.05.2010.
- http://www.avrupa.info.tr/Files//File/PressPacks/Culture/InfoIstanbul_TR.ppt, 22.12.2009.
- <http://blog.milliyet.com.tr/Blog.aspx?BlogNo=84330>, 21.04.2010.
- <http://www.ccp.gov.tr/hakkimizda.html>, 02.04.2010
- http://www.ccp.gov.tr/kulturel_irtibat_noktasi.html, 02.04.2010.
- <http://dergi.istanbul.gov.tr/Default.aspx?pid=518&did=12&sid=19>, 21.12.2009.
- http://en.pecs2010.hu/p/pecs_introduction, 18.01.2010
- http://en.pecs2010.hu/p/pecs/the_borderless_city, 18.01.2010.
- http://felsefeekibi.com/sanat/yazilar/yazilar_guncei_sanat_nereye_gidiyor.html, 10.11.2009.
- http://www.felsefeekibi.com/sanat/sanatalanlari/sanat_alanlari_turkiyede_ozel_galericiligin_tarihsel_ornekleri_maya.html, 30.12.2009.
- http://2010-istanbul.blogspot.com/2008_11_01_archive.html, 28.01.2010.
- <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=7418>, 15.01.2010.
- <http://www.istanbul.gov.tr/?pid=7418>, 19.01.2010.

- <http://www.istanbul2010.org/SSS/index.htm>, 29.01.2010
- http://www.istanbul2010.org/proje/GP_549179, 06.06.2010
- http://www.istanbul2010.org/HABER/GP_567255
- <http://www.istanbul2010.org/AVRUPAKULTURBASKENTI/avrupakulturbaskentleri/index.htm>, 18.12.2009.
- http://www.istanbul2010.org/GENERIC/GP_530541?dSecurityGroup=Public&dID=1194568, 29.01.2010.
- http://www.istanbul2010.org/GENERIC/GP_530886?dSecurityGroup=Public&dID=1195298, 27.03.2010
- <http://www.istanbul2010.org/ORTAKLIKVESPONSORLUK/Ortaklik/index.htm>, 18.02.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/ORTAKLIKVESPONSORLUK/Ortaklik/index.htm#proje>, 23.05.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm>, 28.01.2010.
- http://www.istanbul2010.org/PROJE/GP_575840, 29.05.2010.
- http://www.istanbul2010.org/PROJE/GP_540972, 29.05.2010.
- http://www.istanbul2010.org/stellent/groups/public/documents/ist2010_images/gp_585220.pdf, 23.12.2009.
- http://www.koc.com.tr/tr-tr/Basin_Merkezi/BasinBultenleri/Documents/10.09.2009_tr.pdf, 02.04.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/SAHNEGOSTERISANATLARI/index.htm>, 22.03.2004
- <http://www.istanbul2010.org/GELENEKSELSANATLAR/index.htm>, 26.03.2010
- <http://www.istanbul2010.org/KENTKULTURU/index.htm>, 26.03.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/EDEBIYAT/index.htm>, 27.03.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/KENTSELUYGULAMALAR/index.htm>, 27.03.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/KENTSELPROJELER/index.htm>, 12.04.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/DENIZCILIK/index.htm>, 28.03.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=KENTKULTURU>, 06.04.2010.

- <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=KULTURELMIRAS>, 08.04.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=MUZIKOPERA>, 03.04.2010.
- <http://www.istanbul2010.org/PROJELERVEBASVURULAR/projearama/index.htm?kategori=SAHNEGOSTERI>, 04.04.2010.
- http://www.iksv.org/bienal10/detail.asp?cid=6&ac=entre_polis, 11.04.2010.
- <http://www.iksv.org/bienal11/icsayfa.asp?cid=1&k1=sunus&k2=tarihce>, 03.04.2010.
- <http://www.iksv.org/film/film.asp?cid=3&ms=1|1>, 04.04.2010.
- <http://www.iksv.org/muzik/muzik.asp?cid=4&ms=1%7C1>, 08.04.2010.
- http://www.iksv.org/sponsor_iksv.asp?ms=3%7C4#1, 23.05.2010
- <http://www.iksv.org/tarihce.asp?ms=1|1>, 01.04.2010.
- <http://www.iksv.org1/tiyatro/tiyatro.asp?cid=8&ms=1|>, 04.04.2010.
- <http://www.kultursanat.org/haber/haberid-362.html>, 05.04.2010.
- <http://www.kultursanat.org/haber/haberid-987.html>, 06.06.2010.
- <http://www.kultursanat.org/haber/haberid-1070.html>, 08.04.2010.
- <http://www.kultursanat.org/kurumsal/?anasayfa>, 31.03.2010
- [http://www.koc.com.tr/tr-tr-Basin_Merkezi/BasinBultenleri/Documents/10.09.2009_tr.pdf](http://www.koc.com.tr/tr-tr/Basin_Merkezi/BasinBultenleri/Documents/10.09.2009_tr.pdf), 02.04.2010.
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27862.html>, 30.05.2010
- <http://www.mimarlarodasi.org.tr/mimarlikdergisi/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=363&RecID=2181>, 19.01.2010.
- <http://www.mimdap.org/w/wp-content/uploads/2008/03/suluk.jpg>, 03.05.2010
- <http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/11/20071114-1.htm>, 30.05.2010
- <http://www.porttakal.com/haber-iksv-sayesinde-istanbullular-muzik-film-caz-ve-tiyatroya-doyuyor-10531.html>, 01.04.2010.
- <http://www.turizmgazetesi.com/news/news.aspx?id=51592>, 30.05.2010
- http://www.turkcebilgi.com/uluslararası_istanbul_tiyatro_festivali/ansiklopedi, 01.04.2010.
- <http://www.tusev.org.tr/member/member/detail.aspx?ID=41>, 06.04.2010.
- <http://www.unak.org.tr/BilgiDunyasi/gorusler/2009/cilt10/sayi2/303-308.pdf>, 15.12.2009.

11. EKLER

11.a. Başvuru Formu

İstiklal Caddesi, No. 209
Atlas Pasajı D:49 Beyoğlu 34435, İstanbul - Türkiye

T: +90 [212] 244 45 63-64
F: +90 [212] 244 55 37

info@istanbul2010.org
www.istanbul2010.org

İSTANBUL 2010 PROJE TEKLİF FORMATI

(Lütfen bu formu yukarıda belirtilen ölçütleri göz önüne alarak ve yazım formatına uygun olarak doldurunuz.)

1. PROJE

Projenin Başlığı

.....

Başvuru Sahibinin Adı Soyadı

.....

Projenin Ortakları

.....

Projenin Destekçileri

.....

Uygulama Yer(ler)i

.....

2. PROJENİN TANIMI

Projenin Süresi	
Projenin Türü	
Projenin Konusu/Açıklaması	
Projenin Gereçesi	1. 2.
Projenin Amaçları	1. 2. 3.
Proje Faaliyetleri	1. 2. 3.
Hedeflenen Gruplar	
Projenin Yararları	1. 2.

(Lütfen proje gerçekleştirme takvimini dosyanıza ekleyiniz)

İstiklal Caddesi, No. 209
Atlas Pasajı D:49 Beyoğlu 34435, İstanbul - Türkiye

T: +90 (212) 244 45 63-64
F: +90 (212) 244 55 37

info@istanbul2010.org
www.istanbul2010.org

3. İLGİLİLİK

.....
.....
.....

4. BÜTÇE

Projenin Bütçesi ¹ :..... YTL'dir.
AKB'den katkı istemiyorum projeyi destekleyen sponsorlar :.....
AKB'den proje bütçesinin %.....'ünü istiyorum, kalan bütçenin %..... tarafından, %..... tarafından karşılanacaktır.

5. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

.....
.....

6. İRTİBAT BİLGİLERİ

Başvuru sahibinin

Adı-Soyadı:
Adres:
Telefon:
Fax:
E-posta:

Proje sahibinin özgeçmişini eklemesi rica olunur (Ek 3).

¹ Bütçe ayrıntılı bir biçimde düzenlenecek ve bu başvuruya eklenecektir. Kesin olarak saptanamayan bedeller tahmini olarak da yazılabilir.

İstiklal Caddesi, No. 209
Atlas Pasajı D:49 Beyoğlu 34435, İstanbul - Türkiye

T: +90 (212) 244 45 63-64
F: +90 (212) 244 55 37

info@istanbul2010.org
www.istanbul2010.org

EK 1: Faaliyet Planı Formatı

Projenin hazırlığı ve uygulaması birkaç yıl sürecekse, her yıl için ayrı bir tablo düzenlenecek
En sağdaki sütunda, belirtilen işin kim tarafından yapılacağı gösterilecektir

UYGULAMA YILI

Faaliyetler/ Zaman	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haz.	Tem.	Ağus.	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Proje Müellifi ve Ortakları İş Bölüşümü (Kim ne zaman, ne yapacak)
1.													
2.													
3.													
4.													
Vs.													

İstiklal Caddesi, No. 209
Atlas Pasajı D:49 Beyoğlu 34435, İstanbul - Türkiye

T: +90 (212) 244 45 63-64
F: +90 (212) 244 55 37

info@istanbul2010.org
www.istanbul2010.org

EK-2: Proje Bütçe Formu

Referans olarak kullanabileceğiniz örnek bütçe formu aşağıdaki gibidir:

A-Projenin Bütçesi	Tüm yıllar		
	Birim adeti	Birim fiyat YTL	Giderler YTL
Harcamalar			
1. PAZARLAMA GİDERLERİ			
Tanıtım ve Promosyon Giderleri			
2. UYGULAMA GİDERLERİ			0
Kırtasiye Giderleri			0
Sarf Malzemesi Giderleri			0
Ücret ve Maaş Giderleri			0
Harcırah Giderleri			0
Elektrik, Su, Doğalgaz giderleri			0
Telefon Giderleri			0
Posta Giderleri			0
Teçhizat Kira Giderleri			0
Mekan Kirası Giderleri:			0
Danışmanlık ve Hizmet Alımları Gideri			0
Sigorta, Mali Giderler			0
Ağırlama ve Konaklama Giderleri			0
Ulaşım ve Seyahat Giderleri			0
Diğer Giderler			0
3. YÖNETİM GİDERLERİ			0
(Eğer varsa, Yönetim Giderleri yukarıdaki Uygulama Giderleri başlığı altındaki maddeler çerçevesinde hazırlanmalıdır.)			

GENEL AÇIKLAMALAR

- Bütçe YTL olarak hazırlanmalıdır.
- Bütçe, projenin kabul edilebilir nitelikteki bütün giderlerini içermelidir. Tüm kalemler unsurlarına ayrılmalıdır. Ayrıca her gider kalemine ait birim adetleri belirtilmelidir.
- Yasal yükümlülükler (SSK, KDV, Stopaj, Resmi İzinler vb.) proje sahibine aittir.
- Ödemeler yürürlükteki mali mevzuatın imkan verdiği şekilde ve harcama belgeleri karşılığında yapılır.
- Hiçbir suretle proje ile ilgili olmayan harcamalara ilişkin ödeme yapılmaz.
- Kabul edilen projelerin ödemeleri taahhütname karşılığı banka üzerinden yapılacaktır.
- Bu bütçe formu proje değerlendirme sürecinde incelenecektir. Projenin kabul edilmesi durumunda, proje sahiplerinden bütçelerini detaylandırmaları talep edilecektir.

İstiklal Caddesi, No. 209
Atlas Pasajı D:49 Beyoğlu 34435, İstanbul - Türkiye

T: +90 (212) 244 45 63-64
F: +90 (212) 244 55 37

info@istanbul2010.org
www.istanbul2010.org

B- Giderlerin gerçekleştirilmesi

Her bir bütçe kalemi için kısaca gider gerekçesi gösteriniz (her biri için en fazla 5 satır)
ve harcamaların proje faaliyetlerine ne anlamda uygun olduğunu açıklayınız.

C - Beklenen Finansman Kaynakları		
	Tutar (YTL)	%
Başvuranın Mali Katkısı		
Diğer kuruluşların, Sponsorların Katkıları		
AB ve diğer fonlardan gelecek katkılar		
Projeden elde edilecek gelirler		
Başvuruda talep edilen İstanbul 2010 katkısı		
PROJE TOPLAM BÜTÇESİ		

11.b. Artistik Komite Adları

1. Kentsel Uygulamalar Yönetmenliği
2. Kültürel Miras ve Müzeler Yönetmenliği
3. Görsel Sanatlar Yönetmenliği
4. Müzik ve Opera Yönetmenliği
5. Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetmenliği
6. Sinema-Belgesel-Animasyon Yönetmenliği
7. Geleneksel Sanatlar Yönetmenliği
8. Kent Kültürü Yönetmenliği
9. Edebiyat Yönetmenliği
10. Eğitim Yönetmenliği
11. Kentsel Projeler Yönetmeliği
12. Dış İlişkiler Yönetmenliği

11.c. Logo Desteği Verilen Projelerin Alanları

1. Müzik ve Opera alanında
2. Sinema-Belgesel-Animasyon alanında
3. Edebiyat Alanında
4. Sahne ve Gösteri Sanatları alanında
5. Görsel Sanatlar alanında
6. Geleneksel Sanatlar alanında
7. Kent Kültürü alanında
8. Eğitim alanında
9. Kültürel Miras alanında
10. Kentsel Projeler alanında
11. Turizm ve Tanıtım alanında
13. Spor alanında
14. İletişim alanında
15. Fuarlar ve Kongreler alanında
16. Dış İlişkiler alanında

11.d. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Alım-Satım ve İhale Yönetmeliği⁴⁷⁶

Bakanlar Kurulu Karar Tarihi-No: 12/05/2008

Resmi Gazete Tarihi: 24/05/2008

Resmi Gazete Sayısı: 26885

Ekli "İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Alım-Satım ve İhale Yönetmeliği"nin yürürlüğe konulması; Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcılığının 22/4/2008 tarihli ve 912 sayılı yazısı üzerine, 5706 sayılı İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanununun 13 üncü maddesinin beşinci fıkrasına göre, Bakanlar Kurulu'nca 12/5/2008 tarihinde kararlaştırılmıştır.

AMAÇ VE KAPSAM

Madde 1 - (1) Bu Yönetmeliğin amacı, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının, alım-satım ve ihale işlemlerinin usul ve esaslarını belirlemektir.

DAYANAK

Madde 2 - (1) Bu Yönetmelik 2/11/2007 tarihli ve 5706 sayılı İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanununun 13 üncü maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

TANIMLAR

Madde 3 - (1) Bu Yönetmeliğin uygulanmasında;

- a) Ajans: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansını,
- b) Başkan: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Yürütme Kurulu Başkanını,
- c) Danışma Kurulu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Danışma Kurulunu,
- ç) Genel Sekreter: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Genel Sekreterini,

⁴⁷⁶ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/27862.html>, 30.05.2010

d) Harcama yetkilisi: Yürütme Kurulu Başkanını,

e) Hizmet: Yurt içi ve yurt dışındaki gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kuruluşlarına ücret karşılığında yaptırılan her türlü hizmet, danışmanlık, müşavirlik, etüt ve proje, araştırma, organizasyon, tanıtım ve benzeri diğer işlemleri,

f) İhale: Bu Yönetmelikte belirtilen usul ve şartlarla işin isteklileri arasından seçilecek birisi üzerinde bırakıldığını gösteren ve Yürütme Kurulu onayı ile tamamlanan sözleşmeden önceki işlemleri,

g) İhale Komisyonu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Bütçe ve İhale Komisyonunu,

ğ) İstekli: İhaleye teklif veren gerçek veya tüzel kişi veya bu kişilerin oluşturacağı ortak girişimleri,

h) Kanun: 2/11/2007 tarihli ve 5706 sayılı İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanunu,

ı) Kira: Taşınır ve taşınmazlar ve hakların kiralanmasını veya kiraya verilmesini,

i) Koordinasyon Kurulu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Koordinasyon Kurulunu,

j) Mal: Satın alınan, satılan veya kiralanan her türlü ihtiyaç maddeleri ile taşınır ve taşınmazları, aynı haklar ile her türlü hakları,

k) Müşteri: Kendisine mal ve hizmet satışı kararı verilen veya bu amaçla üzerine ihale yapılan istekli veya isteklileri,

l) Ortak girişim: Yapılacak olan mal ve hizmet alımlarına, yapım işlerine katılmak isteyen birden fazla gerçek veya tüzel kişinin aralarında anlaşarak oluşturdukları iş ortaklıkları ve benzeri oluşumları,

m) Proje: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Projesini,

n) Sözleşme: Ajans ile yüklenici veya müşteri arasında yapılan yazılı anlaşmayı,

o) Şartname: Yapılacak işlerin genel, özel, teknik ve idari esas ve usullerini gösteren belge veya belgeleri,

ö) Uygun bedel: Alımlarda teklif edilen bedellerin tercihe layık görüleni (tercihe layık görülen teklifin sadece en düşük fiyat esasına göre belirlenmesini, en düşük fiyat esasının, Kanunun amacına bağlı kalmak kaydıyla, tercihe layık görülmediği hallerde fiyat dışındaki unsurlar dikkate alınarak belirlenen bedeli); satışlarda, yaklaşık bedelden aşağı olmamak üzere teklif edilen bedelin en yüksekini, bedel tahmini yapılamayan ihalelerde teklif edilen bedellerin en yüksekini,

p) Yaklaşık bedel: İhale konusu olan işlerin tahmin edilen bedelini ve yapım işlerinde keşif bedelini,

r) Yapım: Her türlü inşaat, ihzarat, imalat, sondaj, tesisat, onarım, yıkma, değiştirme, iyileştirme, yenileştirme ve montaj işlerinin yapımı, yaptırılması ve kontrollük işlerini,

s) Yüklenici: Üzerine ihale yapılan ve sözleşme imzalanan istekliyi,

ş) Yürütme Kurulu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Yürütme Kurulunu, ifade eder.

YETKİLER

Madde 4 - (1) Ajansın bütçesinden harcama yapmaya yetkili merciler ve görevleri aşağıda belirtilmiştir:

a) Ajansın alım - satım ve kiralama kararları, Yürütme Kurulu tarafından alınır.

b) Başkan Projenin harcama yetkilisidir.

İLKELER

Madde 5 - (1) İlgili kurul ve komiteler, Kanunla ve bu Yönetmelikle kendilerine verilen görevleri amaca uygun olarak yerine getirmek, ihtiyaçların en iyi şekilde, uygun şartlarla ve zamanında karşılanmasına özen göstermek mecburiyetindedir.

(2) Bütçede ödeneği bulunmadan harcama yapılamaz.

3) İşlemler; ehliyet, rekabet, şeffaflık, hesap verilebilirlik esasları çerçevesinde yürütülür.

İHALE KOMİSYONU

Madde 6 - (1) İhale Komisyonu; Ajansın ihtiyaç duyduğu her türlü mal ve hizmetleri satın almak, yapmak ve yaptırmak işlemlerini gerçekleştirir ve projeye ilişkin tüm harcamaları yapar.

(2) İhale Komisyonu kararları üye tam sayısının salt çoğunluğuyla alınır. Çekimser oy kullanılamaz. Karara muhalif kalanlar karşı oy gerekçelerini yazarak imzalar.

(3) İhale Komisyonu, gerekçesini belirtmek suretiyle ihaleyi yapıp yapmamakta serbesttir. Komisyonun ihaleyi yapmama kararı kesindir.

(4) Komisyonda alınacak kararlar, komisyon başkan ve üyelerinin adları, soyadları ve esas görevleri belirtilerek imzalanır. Kararlarda isteklilerin isimleri, adresleri, teklif ettikleri bedeller, ihalenin hangi tarihte ve hangi istekli üzerine, hangi gerekçelerle yapıldığı, ihale yapılmamış ise nedenleri belirtilir.

(5) İhale Komisyonu tarafından alınan ihale kararları, Yürütme Kurulu tarafından karar tarihinden itibaren en geç ondört gün içinde onaylanır. Kurulun onaylamadığı ihale kararları hükümsüz sayılır.

(6) İhale Komisyonu toplantılarına ilgili yöneticiler katılır, ancak oy kullanamazlar.

(7) Her türlü mal, hizmet ve hak alım-satımı, kiralama ve harcama işlemlerine ilişkin yazışmalar, ödenek ve finansman takibi, vergi, sigorta, sosyal güvenlik, harcama belgeleri, ödeme, avans kasası, banka hesabının takibi ve benzeri kanuni ve idari gerekler, muhasebe işlemleri, finansal raporlama, bütçe ve program taslakları, faaliyet raporu ve kesin hesap raporları taslaklarını hazırlamak, arşiv ve dosyalama işleri, Genel Sekreter gözetiminde ilgili birim yöneticisi tarafından yürütülür.

MAL VE HİZMET ALIM-SATIM BİLDİRİMİ

Madde 7 - (1) Her türlü mal ve hizmet satın alma, satma istekleri ilgili komite ve ilgili yöneticiler tarafından yazılı olarak Genel Sekreterliğe iletilir. Genel Sekreterlikçe; bu Yönetmelik hükümleri çerçevesinde uygunluğu anlaşılan istekler, karara bağlanmak üzere Yürütme Kuruluna sunulur.

YAKLAŞIK BEDEL

Madde 8 - (1) Yaklaşık bedel tahmini mümkün olduğu hallerde, yurt içi ve yurt dışı piyasa rayiçleri çerçevesinde ilgili gerçek ve tüzel kişilerden temin edilen teklif, fiyat listesi, maliyet analizi, genel tarifeler, meslek ve ticaret odaları, konusunda uzman ve bilirkişi kabul edilen otoritelerin hesap ve tahminleri ve benzeri belgeler esas alınarak hesaplanır ve saptanır.

(2) Yapım işlerinde anahtar teslim götürü bedel ihale edilen projeler hariç; cari yılın Bayındırlık ve İskân Bakanlığı ve diğer yatırımcı kamu kuruluşlarının birim fiyat veya fiyat analizleri veya işin gereği ve özelliğine göre yapılacak ya da yaptırılacak fiyat analizleri esas alınarak hazırlanabilecek keşifler ve danışmanlık hizmeti alınan gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılacak fiyat önerileri doğrultusunda, katma değer vergisi hariç olmak üzere hesaplanır ve saptanır.

ALIM-SATIM YETERLİLİK ŞARTLARI VE İHALEYE KATILAMAYACAKLAR

Madde 9 - (1) İsteklilerin mal ve hizmet alım-satımlarında teklif verebilmeleri için aşağıda belirtilen nitelikleri haiz olmaları zorunludur:

a) İhalelerde, ihale şartnamesinde yer alması halinde, belirtilen teminat tutarını belirtilen süre zarfında, şartnamede belirtilen hesaba yatırmak,

b) İhale Komisyonu tarafından, her türlü mal ve hizmet alımı için önceden belirlenerek ihale dokümanında gösterilen koşulları taşımak.

(2) Yürütme Kurulu Başkan ve üyeleri, Ajans personeli ve bunların eşleri ve ikinci dereceye kadar (ikinci derece dahil) kan ve kayın hısımları ile bu şahısların %51'inden fazla hissesine sahip oldukları ortaklıklar ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile diğer

kanunlar gereğince geçici veya sürekli olarak kamu ihalelerine katılmaktan yasaklanmış olanlar, Ajans tarafından yapılacak olan mal ve hizmet alım-satımlarına, yapım işlerine veya ihalelere katılamazlar.

ŞARTNAMELER

Madde 10 - (1) İhale konusu işin her türlü özelliğini belirten şartname ve varsa ekleri Ajans tarafından hazırlanır ya da hazırlattırılır. Şartname ve ekleri, harcama yetkilisi tarafından onaylanır.

ONAY BELGESİ

Madde 11 - (1) İhalesi yapılacak her iş için bir onay belgesi hazırlanır. Onay belgesinde; ihale konusu olan işin nevi, niteliği, miktarı, varsa yaklaşık bedeli ile ihaleyi yapacak olan birim öngörüldüğü takdirde proje numarası, avans ve fiyat farkı şartları, ihalede uygulanacak usul, ilanın şekli ve geçici teminat miktarı belirtilir.

(2) Onay belgesinde ayrıca, şartname ve eklerinin bir bedel karşılığında verilip verilmeyeceği, bedel karşılığı verilecekse bedel miktarı gösterilir.

(3) Onay belgesi harcama yetkilisi tarafından imzalanır.

İLAN

Madde 12 - (1) İhale konusu olan işler isteklilere ilan yoluyla duyurulur. İlanlar ihale tarihinden en az onbeş gün önce bir mahalli yayın organında veya Ajansın internet sayfasında yapılır.

(2) İlanlarda belirtilmesi zorunlu hususlar şunlardır:

a) İhale konusu olan işin niteliği, yeri ve miktarı, başlama ve bitirme tarihi, yapılma yeri, teslim şartları ve gecikme halinde alınacak cezalar,

b) Şartname ve eklerinin nereden ve hangi şartlarla alınacağı,

c) İhalenin nerede, hangi tarih ve saatte ve hangi usulle yapılacağı,

ç) Varsa yaklaşık bedeli ve geçici teminat miktarı,

- d) İsteklilerde aranılan şartların ve belgelerin neler olduğu,
- e) Ön ödeme verilip verilmeyeceği,
- f) Uygun bedele ilişkin kıstasların ne olduğu,
- g) Teklif ve sözleşme türünün ne olacağı.

ALIM-SATIM VE YAPIM İŞLERİNDE UYGULANACAK USULLER

Madde 13 - (1) Bu Yönetmelik kapsamında yapılacak mal ve hizmet alım - satımlarında ve yapım işlerinde aşağıdaki usuller uygulanır:

- a) Doğrudan temin usulü,
- b) Pazarlık usulü,
- c) Teklif usulü,
- ç) Yarışma usulü.

(2) Sponsorların bağış ve sponsorlukları suretiyle sağlanan gelirlerin elde edilmesine ve harcanmasına dair esaslar Genel Sekreterliğin gerekçeli önerisi üzerine Yürütme Kurulu tarafından belirlenir.

DOĞRUDAN TEMİN USULÜ

Madde 14 - (1) Aşağıda belirtilen hallerde ihtiyaçların ilan yapılmaksızın ve teminat alınmaksızın yurt içi ve yurt dışı piyasalardan doğrudan temini usulüne başvurulabilir.

- a) İhtiyacın sadece gerçek veya tüzel tek kişi tarafından karşılanabileceğinin tespit edilmesi,
- b) Sadece gerçek veya tüzel tek kişinin ihtiyaç ile ilgili bir hakka veya imtiyaza sahip olması,
- c) Gecikilmesinde proje ile ilgili telafisi mümkün olmayan olumsuzluklara neden olabilecek ivedi hallerde,
- ç) Mevcut mal, ekipman, teknoloji veya hizmetlerle uyumun ve standardizasyonun sağlanması için zorunlu olan mal ve hizmetlerin, asıl sözleşmeye dayalı olarak

düzenlenecek ve toplam süreleri altı ayı geçmeyecek sözleşmelerle ilk alım yapılan gerçek veya tüzel kişiden alınması,

d) 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 22 nci maddesinin (d) bendi doğrultusunda her yıl belirlenen miktar ve değerin iki katını aşmayan her türlü mal ve hizmet alımları ile temsil, tören ve ağırlama faaliyetleri kapsamında yapılacak konaklama, seyahat ve iaşeye ilişkin alımlar,

e) Ajansın ihtiyacına uygun taşınmaz mal alımı veya kiralanması.

(2) Bu maddeye göre yapılacak alımlarda, Komisyon veya görevlendireceği kişi veya kişiler tarafından piyasa fiyat araştırması yapılarak ihtiyaçlar temin edilir.

PAZARLIK USULÜ

Madde 15 - (1) Pazarlık usulü ile yapılan ihalelerde teklif alınması belli bir şekle bağlı değildir. Komisyon tarafından işin nitelik ve gereğine göre, bu maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen işler için üç veya daha fazla istekliden yazılı teklif almak ve bedel üzerinde anlaşmak suretiyle yapılır.

(2) Pazarlığın ne suretle yapıldığı ve ne gibi tekliflerde bulunulduğu ve üzerine ihale yapılanların neden tercih edildiği kararda gösterilir.

(3) Aşağıda belirtilen işlerin ihalesi pazarlık usulüyle yapılabilir.

a) Ajansın sahip olduğu mal ve hakların satımı, trampası veya kiraya verilmesi ile gelir getirici nitelikteki diğer işleri,

b) Yaklaşık bedeli 4734 sayılı Kamu İhale Kanununun 21 inci maddesinin (f) bendine göre her yıl belirlenen miktar ve değerin iki katını aşmayan işler,

c) İhale konusu işlerin özgün nitelikte ve karmaşık olması nedeniyle teknik ve mali özelliklerinin gerekli olan netlikte belirlenememesi,

ç) İhale konusu işin, araştırma ve geliştirme sürecine ihtiyaç gösteren ve seri üretime konu olmayan nitelikte olması,

d) Para, tahvil, senet, pul, altın, gümüş, mücevher gibi kıymetlerle, güzel sanatlarla ilgili veya tarihi değeri bulunan eşyanın özel ambalaj, koruma, sergilenme, sigorta ve taşıma işleri,

e) Özellikleri nedeniyle yabancı ülkelerden sağlanması zorunlu olan her türlü alım, kiralama, bakım, onarım, yaptırma, keşif, montaj, sigorta, taşıma ve hizmet işleri,

f) Önceden düşünülmesi mümkün olmayan ani ve beklenmeyen olayların ortaya çıkması üzerine acele olarak yapılması gereken ve ihale usulünün uygulanmasına yeterli süre bulunmayan işler,

g) Özellikleri nedeniyle belli isteklilere yaptırılmasında yarar görülen;

1) Eğitim, araştırma, etüt ve proje, planlama, müşavirlik, keşif, harita, fotoğraf, film, baskı, sergileme, kontrol, muayene işleri ile teknik, fikri ve güzel sanatlarla ilgili teknik ve özel bilgi gerektiren işler,

2) Her çeşit fikir ve sanat eseri yapma, yaptırma ve alma,

3) Özgün nitelikte olması nedeniyle festival, şenlik, gösteri, kongre, sergi ve benzeri kültür sanat faaliyetleri düzenleme veya düzenlettirme,

4) Sanatçılara yaptırılacak sanat çalışmaları,

5) Ajansa yapılan proje başvuruları arasından, ilgili komite kararıyla onaylanmış ve Yürütme Kurulunca uygulanmasına karar verilmiş projeler kapsamındaki işler.

(4) Bu maddede belirtilen işler için ilan yapılması, şartname düzenlenmesi, yaklaşık bedel tespiti, teminat alınması mecburi değildir. Ancak sözleşme yapılması zorunludur.

(5) Komisyon, isteklilerin fiyat ve işi gerçekleştirme yöntemlerine dair tekliflerini fiyat dışındaki gerekli diğer unsurları da değerlendirerek ihaleyi karara bağlar.

TEKLİF USULÜ

Madde 16 - (1) Teklif usulü, bütün isteklilerin teklif verebildiği usuldür. Kapalı ve açık teklif usullerine göre yapılır. Teklif usulü ihale, işin niteliği, türü ve miktarı şartnamesinde kaydedilmek şartıyla fiyat, nitelikler, gerçekleştirme yöntemleri ve süresi

hakkında istekli tarafından fiyat verilmesi veya teklifte bulunulması suretiyle yapılır. Hangi hususlarda fiyat veya teklif istenildiği, fiyat veya teklifin şarta bağlı olup olmadığı şartnamede belirtilir.

(2) İşin konusuna ve maliyetine bakılmaksızın, hangi işlerin teklif usulü ile ihaleye çıkılmasına ve teklifin açık veya kapalı olmasına Yürütme Kurulu karar verir.

(3) Kapalı teklif usulünde teklifler yazılı olarak yapılır. Teklif mektubu bir zarfa konulup zarf geçici teminata ait alındı veya banka teminat mektubu ve istenilen diğer belgelerle birlikte ikinci bir zarfa konularak kapatılır. Dış zarfın üzerine isteklinin adı, soyadı veya unvanı ile açık adresi ve teklifin hangi işe ait olduğu yazılır. Teklif mektuplarının istekli tarafından imzalanması ve bu mektuplarda şartname ve eklerinin tamamen okunup kabul edildiğinin belirtilmesi, teklif edilen fiyatın rakam ve yazı ile açık olarak yazılması zorunludur. Bunlardan herhangi birine uygun olmayan veya üzerinde kazıntı, silinti veya düzeltme bulunan teklifler reddolunarak hiç yapılmamış sayılır.

(4) Açık teklif usulüne göre ihaleler, isteklilerin İhale Komisyonu önünde tekliflerini sözlü olarak belirtmeleri suretiyle yapılır.

(5) İhale Komisyonu isteklilerin fiyat ve iş gerçekleştirme yöntemlerine dair tekliflerini ve fiyat dışı unsurları da değerlendirerek ihaleyi karara bağlar.

YARIŞMA USULÜ

Madde 17 - (1) Yürütme Kurulunca gerekli görülmesi halinde her türlü etüt, plan, proje ve güzel sanatlarla ilgili işler yarışma ile yaptırılabilir. Bu madde kapsamındaki işlerin mesleki kontrollük hizmetleri, projesi uygulanacak olan yarışmacıya pazarlıkla ihale edilebilir.

Madde 18 - (1) İsteklilerden, ihale konusu olan işin yaklaşık bedelinin %3'ünden az olmayacak oranda belirlenecek geçici teminat alınır. Sözleşmenin yapılmasından sonra geçici teminat iade edilir.

(2) Pazarlık usulü ile yapılacak ihalelerde, Ajans geçici teminat alıp almamakta serbesttir.

(3) Teminat olarak kabul edilecek değerler;

a) Tedavüldeki Türk parası,

b) Bankalar tarafından verilecek teminat mektupları,

c) Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet İç Borçlanma Senetleri ve bu Senetler yerine düzenlenen belgeler.

TEKLİFLERİN SUNULMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Madde 19 - (1) Mal ve hizmet alım-satımları ile yapım işlerinde projenin ulusal ve uluslararası vizyon ve önemine uygun, istenilen özellik, kalite ve niteliklerde, istenilen süre zarfında iş teslim edebilme yeteneği, iş teslimi sonrasında da bakım ve hizmet garantisi, uygun ödeme koşulları çerçevesinde en uygun teklif tercih edilir.

(2) Tekliflerin sunulması, değerlendirilmesi ve kesinleşen ihale kararlarının bildirilmesi hususlarında 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu hükümleri uygulanır.

İHALENİN SÖZLEŞMEYE BAĞLANMASI

Madde 20 - (1) Yapılan bütün ihaleler bir sözleşmeye bağlanır. Sözleşmeler Ajans tarafından hazırlanır ve Genel Sekreter ile yüklenici veya müşteri tarafından imzalanır. Yüklenicinin ortak girişim olması halinde, sözleşmeler ortak girişimin bütün ortakları tarafından imzalanır. İhale dokümanında aksi belirtilmedikçe sözleşmelerin notere tescili ve onaylatılması zorunlu değildir.

(2) İhale dokümanında belirtilen şartlara aykırı sözleşme düzenlenemez. İhale şartnamesi ve ekleri sözleşmenin mütemmim cüzüdür.

KESİN TEMİNAT

Madde 21 - (1) Taahhüdün, sözleşme ve şartnameye uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak amacıyla sözleşme yapılmasından önce yükleniciden ihale bedeli üzerinden hesaplanmak suretiyle % 6 oranında kesin teminat alınır.

(2) Yüklenicinin bu zorunluluğa uymaması halinde hiçbir işleme gerek kalmaksızın ihale bozulur ve varsa geçici teminat Ajansa gelir kaydedilir.

(3) Verilen kesin teminat, teminat olarak kabul edilen diğer değerlerle değiştirilebilir.

KESİN TEMİNATIN GERİ VERİLMESİ

Madde 22 - (1) Kesin teminatın;

a) Taahhüdün sözleşme ve şartname hükümlerine uygun biçimde yerine getirildiği usulüne göre anlaşıldıktan ve yüklenicinin bu işten dolayı Ajansa herhangi bir borcunun olmadığı tespit edildikten sonra, Sosyal Güvenlik Kurumundan ilişiksiz belgesinin getirilmesi halinde tümü,

b) Yapım işlerinde (a) bendindeki şartlardan ayrı olarak, geçici kabulde görülen kusurların bedelinin kesin teminatın yarısından fazla olmaması ve geçici kabul tutanağının onaylanması şartıyla teminatın yarısı; kesin kabul işleri tamamlandıktan ve Sosyal Güvenlik Kurumundan ilişiksiz belgesi alınmasından sonra ise kalanı,

yükleniciye geri verilir.

(2)Yüklenicinin bu iş nedeni ile Ajansa ve Sosyal Güvenlik Kurumuna olan borçları ile ücret ve ücret sayılan ödemelerden yapılan vergi, resim ve fon kesintilerinin kesin kabul tarihine kadar ödenmemesi halinde teminat, kesin teminat hükmüne göre paraya çevrilerek karşılık tutulur, varsa kalanı yükleniciye geri verilir.

SÖZLEŞME YAPILMASINDA YÜKLENİCİ VEYA MÜŞTERİNİN GÖREV VE SORUMLULUĞU

Madde 23 - (1) Sözleşme yapılabilmesi için yüklenici veya müşteri, onaylanan ihale kararının onay tarihini izleyen günden itibaren yedi gün içinde geçici teminatı kesin teminata çevirerek, sözleşmeyi imzalamak zorundadır. Sözleşme vergi, resim, harç ve noter masrafları yükleniciye aittir.

(2) Satışlara ilişkin ihalelerde müşterinin aynı süre içinde ihale bedeli ile vergi, resim ve harçları yatırması, diğer giderleri ödemesi gerekir. Bu zorunluluklara uyulmadığı

takdirde, hiçbir işleme gerek kalmaksızın ihale bozulur ve varsa geçici teminatı Ajansa gelir kaydedilir.

AJANS'IN GÖREV VE SORUMLULUĞU

Madde 24 - (1) Ajans ihalenin yapıldığı tarihten sonra onbeş iş günü içinde sözleşme yapılması hususunda kendisine düşen görevleri yapmak ve taşınmazların satışında ferağa ait işlemleri tamamlamak, şartnamede sınır, nitelik ve niceliği belirtilen mal veya malzemeyi yükleniciye (satımlarda müşteriye) teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi halinde Yüklenici (satımlarda müşteri), Ajansa sürenin bitmesinden itibaren en çok onbeş iş günü içinde on iş günü müddetli bir noter ihtarnamesi çeker ve bu sürenin bitiminden başlayarak ihaleye girmek ve teminat vermek suretiyle yaptığı masrafları istemeye hak kazanır.

SÖZLEŞME KAPSAMINDA YAPTIRILABİLECEK İLAVE İŞLER, İŞ EKSİLİŞİ VE İŞİN TASFİYESİ

Madde 25 - (1) Mal ve hizmet alımları ile yapım sözleşmelerinde öngörülemeyen durumlar nedeniyle bir iş artışının zorunlu olması halinde artışa konu olan iş;

a) Sözleşmeye esas proje içinde kalması,

b) Ajansı külfete sokmaksızın asıl işten ayrılmasının teknik veya ekonomik olarak mümkün olmaması,

şartlarıyla mal ve hizmet alımlarında sözleşme bedelinin % 20'sine, yapım işlerinde sözleşme bedelinin % 30'una kadar oran dahilinde, sözleşme ve şartnamesine hüküm konulmuş olması kaydıyla, süre hariç, sözleşme ve ihale dokümanındaki hükümler çerçevesinde aynı yükleniciye yaptırılabilir.

(2) İşin bu şartlar altında tamamlanamayacağına anlaşılması durumunda ise artış yapılmaksızın hesabı genel hükümlere göre tasfiye edilir. Ancak bu durumda işin tamamının ihale dokümanı ve sözleşme hükümlerine uygun olarak yerine getirilmesi zorunludur.

(3) Sözleşme bedelinin % 80'inden daha düşük bedelle tamamlanacağı anlaşılan mal ve hizmet alımları ile yapım işlerinde, yüklenici işi bitirmek zorundadır. Bu durumda

yükleniciye, yapmış olduğu gerçek giderleri ve yüklenici kârına karşılık olarak sözleşme bedelinin % 80'i ile sözleşme fiyatlarıyla yaptığı işin tutarı arasındaki bedel farkının % 5'i geçici kabul tarihindeki fiyatlar üzerinden ödenir.

YÜKLENİCİNİN SÖZLEŞMENİN BOZULMASINA NEDEN OLMASI

Madde 26 - (1) Sözleşme yapıldıktan sonra, sözleşmede belirtilen işin artış ve eksilişi dışında, yüklenicinin taahhüdünden vazgeçmesi ve taahhüdünü, şartname ve sözleşme hükümlerine uygun olarak yerine getirmemesi halinde, Ajansın noter kanalıyla ve ihtar tarihinden itibaren en az on iş günü süreli ve nedenleri açıkça belirtilen ihtarına rağmen aynı durumun devam etmesi durumunda, verilen sürenin bitiminden itibaren başka bir işleme gerek kalmaksızın, kesin teminatı Ajansa gelir kaydedilir ve sözleşme feshedilerek hesabı genel hükümlere göre tasfiye edilir. Gelir kaydedilen kesin teminat, yüklenicinin borcuna mahsup edilmez. Sözleşme için Ajans tarafından sarf edilecek her türlü gider yükleniciden veya teminatından tahsil edilir.

SÖZLEŞMENİN DEVRİ

Madde 27 - (1) Sözleşme, Yürütme Kurulunun izni ile başkasına devredilebilir. Ancak, devralacak yeni yüklenicinin ilk ihalenin tabi olduğu şartnamedeki tüm nitelikleri haiz olması şartı aranır. İzinsiz devir yapılması halinde, sözleşme bozulur ve yüklenici veya müşterinin teminatı Ajansa gelir kaydedilerek sözleşme feshedilir ve hesabı genel hükümlere göre tasfiye edilir.

AJANSIN İHALE USULÜNE TABİ OLMAKSIZIN İHTİYAÇLARINI KARŞILAYABİLECEĞİ KURUM VE KURULUŞLAR

Madde 28 - (1) Ajans, aşağıda belirtilen kurum ve kuruluşlardan ihale usullerine tabi olmaksızın ihtiyaçlarını karşılayabilir.

a) Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, özel bütçeli idareler ve mahalli idareler,

b) (a) bendinde belirtilen idarelere bağlı döner sermayeli müesseseler ve mahalli idare birlikleri,

c) Kamu iktisadi teşebbüsleri ile sermayesinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete, kamu iktisadi teşebbüslerine veya mahalli idarelere ve mahalli idare birliklerine ait kuruluşlar,

ç) Türk Silahlı Kuvvetlerini güçlendirmek amacı ile kurulmuş olan vakıflara ait olan kuruluş, şirket ve müesseseler.

(2) Bu maddeye göre yapılan mal ve hizmet alımları ile yapım ve taşıma işlerinin kıymet takdiri, satış fiyatları Devletçe veya birinci fıkrada belirtilen kurum ve kuruluşlarca tespit olunanlar için bu fiyatlar esas alınmak suretiyle ihtiyaçlar karşılanır.

KANITLAYICI BELGELER

Madde 29 - (1) Ajans bütçesinden yapılan her türlü harcamada, harcama kararına kanıtlayıcı belgeler eklenir.

(2) Kanıtlayıcı belgeler, düzenlendikleri tarihten itibaren on yıl süreyle saklanır.

(3) Kanıtlayıcı belgeler hakkında merkezi yönetim harcama belgelerine ilişkin yönetmelik kıyasen uygulanır.

YASAK İŞLER VE DAVRANIŞLAR

Madde 30 - (1) Alım, satım ve ihale işlemlerinin hazırlanması, yürütülmesi ve sonuçlandırılması sırasında aşağıda belirtilen fiil ve davranışlar yasaktır.

a) Hile, vaat, tehdit, nüfuz kullanma, çıkar sağlama, anlaşma, irtikap, rüşvet suretiyle veya başka yollarla ihaleye ilişkin işlemlere fesat karıştırmak veya buna teşebbüs etmek,

b) İsteklileri tereddüde düşürmek, katılımı engellemek, isteklilere anlaşma teklifinde bulunmak veya teşvik etmek, rekabeti veya ihale kararını etkileyecek davranışlarda bulunmak,

c) Sahte belge veya sahte teminat düzenlemek, kullanmak veya bunlara teşebbüs etmek,

ç) Alternatif teklif verebilme halleri dışında, ihalelerde bir istekli tarafından kendisi veya başkaları adına doğrudan veya dolaylı olarak, asaleten ya da vekaleten birden fazla teklif vermek,

d) İhaleye katılamayacağı belirtildiği halde ihaleye katılmak.

(2) Yukarıda belirtilen yasak fiil veya davranışlarda bulunanlar hakkında genel hükümler uygulanır.

ÖN ÖDEME YAPILMASI

Madde 31 - (1) Sözleşmesinde belirtilmesi kaydıyla yükleniciye teminat karşılığında sözleşme bedelinin %50'sine kadar ön ödeme yapılabilir.

(2) Ön ödeme, yapılmasını izleyen hakedişlerden kesilerek mahsup edilir ve ön ödeme bakiyesi, oranına bakılmaksızın son hakedişten tümüyle kesilir. Son hakediş tutarı ön ödeme bakiyesini karşılamadığı takdirde ön ödeme bakiyesi, ön ödeme teminat mektubundan mahsup edilir.

HÜKÜM BULUNMAYAN HALLER

Madde 32 - (1) Bu Yönetmelikte hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır.

YÜRÜRLÜK

Madde 33 - (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğü girer.

YÜRÜTME

Madde 34 - (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Başkan yürütür.

11.e. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Hakkında Kanun⁴⁷⁷

14 Kasım 2007
ÇARŞAMBA

Resmî Gazete

Sayı : 26700

Kanun No. 5706

Kabul Tarihi : 2/11/2007

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Kanunun amacı; İstanbul’u 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti olarak hazırlamak, 2010 yılında yapılacak etkinlikleri planlamak ve yönetmek, kamu ve sivil kurum ve kuruluşların bu amaçla yapacakları çalışmalarda koordinasyonu sağlamak üzere İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının kurulması ile görev ve yetkilerini düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Kanun, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansının kuruluşuna, görev ve yetkilerinin belirlenmesine, kamu kurum ve kuruluşlarının İstanbul’un 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti olarak hazırlanması hususundaki sorumluluklarına ilişkin hükümleri ve diğer düzenlemeleri kapsar.

Tanımlar

MADDE 3 – (1) Bu Kanunda geçen;

- a) İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti: Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi tarafından 2010 yılı Avrupa Kültür Başkenti ilan edilen İstanbul’u,
- b) Ajans: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı,
- c) Koordinasyon Kurulu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Koordinasyon Kurulunu,
- ç) Danışma Kurulu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Danışma Kurulunu,
- d) Yürütme Kurulu: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Yürütme Kurulunu,
- e) Proje: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Projesini, ifade eder.

⁴⁷⁷ <http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/11/20071114-1.htm>, 30.05.2010

İKİNCİ BÖLÜM

Ajans ve Görevleri

Avrupa Kültür Başkenti Ajansı

MADDE 4 – (1) Bu Kanunda yer alan düzenlemeler dışında özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliği haiz ve merkezi İstanbul’da olan İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı kurulmuştur.

(2) Ajans; Koordinasyon Kurulu, Danışma Kurulu, Yürütme Kurulu ve Genel Sekreterlikten oluşur.

Koordinasyon Kurulu

MADDE 5 – (1) Koordinasyon Kurulu, Başbakanın görevlendirdiği Bakanın başkanlığında Avrupa Birliği müzakerelerini yürüten Bakan, Tanıtma Fonundan sorumlu Bakan, İçişleri Bakanı, Maliye Bakanı, Kültür ve Turizm Bakanı ile İstanbul Valisi, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı, Danışma Kurulu Başkanı ve Yürütme Kurulu Başkanından oluşur.

(2) Koordinasyon Kurulu, 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti olarak İstanbul’da yapılacak etkinliklerin çerçevesini, mahiyetini ve önceliklerini belirler, hazırlıkları izler, kamu ve sivil kurum ve kuruluşların eşgüdüm içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.

(3) Kurul, yılda en az bir defa olmak üzere ihtiyaç duyulan zamanlarda toplanır.

Danışma Kurulu

MADDE 6 – (1) Danışma Kurulu;

a) Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, İstanbul Valiliği ile İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı temsilcilerinden,

b) İstanbul İl Genel Meclisi ve İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisinin kendi üyeleri arasından belirleyecekleri üçer üyeden,

c) İstanbul ilçe kaymakamlarının kendi aralarından seçecekleri beş temsilci ve iktidar partisine üye belediye başkanlarının kendi aralarında seçecekleri dört, muhalefet partilerine üye belediye başkanlarının kendi aralarında seçecekleri bir temsilciden,

ç) İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odası, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği ve İstanbul Mimarlar Odası tarafından belirlenecek birer temsilci; kültür, sanat

veya turizm alanındaki faaliyetleri ile tanınan ve etkinliklerde katkısı olabilecek ulusal ve uluslararası kuruluşlar ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları temsilcileri ve İstanbul'un tarihi, kültürü, mimarisi veya sanatı konusunda çalışmaları ile tanınmış kişilerden Koordinasyon Kurulu tarafından belirlenecek yirmibeş temsilciden,

d) Merkezi İstanbul'da bulunan üniversitelerin önerecekleri birer aday arasından Koordinasyon Kurulunca; üçü Devlet, ikisi vakıf üniversitesi mensubu öğretim üyelerinden belirlenecek beş temsilciden,

oluşur.

(2) Danışma Kurulu Başkanı, toplantı gündemi ile ilgili gerekli gördüğü uzmanları toplantıya davet edebilir.

(3) Danışma Kurulu Başkanı Başbakanlık tarafından belirlenir. Birinci fıkranın (a) bendinde belirtilen kamu kurumu temsilcilerinin asgari Genel Müdür, Vali Yardımcısı ve Genel Sekreter Yardımcısı seviyesinde olması ve sivil toplum örgütü temsilcilerinin kamu hizmetlerinden yasaklı olmaması gerekir.

(4) Temsilciler, seçim veya görevlendirme yazılarının Yürütme Kuruluna teslimi ile göreve başlar.

(5) Danışma Kurulu, iki ayda en az bir defa olmak üzere ihtiyaç duyulan zamanlarda toplanır. Toplantı nisabı üye tam sayısının yarısından bir fazlası, karar yeter sayısı ise toplantıya katılanların salt çoğunluğudur. Gerekli görülen hallerde Başkan, Danışma Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Birbirini takip eden iki toplantıya veya bir yıl içinde toplam üç toplantıya mazeretsiz olarak katılmayan temsilci istifa etmiş sayılır ve temsil ettiği örgütün veya kurumun Danışma Kurulu üyeliği düşer.

Danışma Kurulunun görevleri

MADDE 7 – (1) Danışma Kurulu, Projenin Avrupa Birliği'nin konuyla ilgili kararları doğrultusunda gerçekleştirilmesi amacıyla çalışmalar yapar, gerekli gördüğü ilke kararlarını alır, Projenin yıllık programı ile gerekli görülen diğer konularda görüşlerini bildirir, Yürütme Kurulunun çalışmalarını izler, tavsiyelerde bulunur.

Yürütme Kurulu

MADDE 8 – (1) Yürütme Kurulu, İstanbul'un 2010 yılı Avrupa Kültür Başkentliğine hazırlık çalışmalarından, etkinliklerin planlanmasından ve yürütülmesinden ve bütçenin uygulanmasından birinci derece sorumludur. Tüzel kişiliği Yürütme Kurulu temsil eder.

(2) Yürütme Kurulu; Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul Sanayi Odasının birer

temsilcisi ve Danışma Kurulunun, geçici 2 nci maddede belirtilen Girişim Grubunda yer alan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri arasından seçeceği iki üye ile Danışma Kurulunun diğer üyeleri arasından seçeceği iki üyeden oluşur.

(3) Yürütme Kurulu Başkanı, Koordinasyon Kurulu Başkanı tarafından seçilir. Yürütme Kurulu, kendi içinden en az biri kamu kurum ve kuruluşu temsilcilerinden olmak üzere üç başkan yardımcısı seçer. Kamu kurum ve kuruluşu temsilcileri arasından seçilen başkan yardımcılarında birisi Başkanvekili olarak belirlenir ve Başkanın hazır bulunmadığı toplantılarda Yürütme Kuruluna başkanlık eder.

(4) Yürütme Kurulu, haftada en az bir defa olmak üzere ihtiyaç duyulan zamanlarda toplanır, kararlar üye tam sayısının salt çoğunluğu ile alınır. Genel Sekreter Yürütme Kurulu toplantılarına katılır.

Yürütme Kurulunun görevleri

MADDE 9 – (1) Yürütme Kurulu, Proje ile ilgili bütün faaliyetlerin planlanmasından ve uygulamaların takibinden sorumludur.

(2) Yürütme Kurulu aşağıdaki görevleri yürütür:

a) Proje çerçevesinde yer alacak tüm kültürel ve sosyal içerikli sergi, konser, gösteri, konferans, şehircilik ve turizm çalışmalarını planlamak, iletişim ve tanıtım stratejilerini tespit etmek ve bunlarla ilgili çalışmalarını takip etmek.

b) Kentsel dönüşüm projelerinin oluşturulmasına ilişkin olarak ilgili kurumlara önerilerde bulunmak.

c) Kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları ve çalışmalara gönüllü katılacak gerçek kişiler ile özel hukuka tabi tüzel kişiler arasında koordinasyonu sağlamak.

ç) Genel Sekreter ve kültür-sanat, iletişim, taşınmaz ve mekanların idaresi, idari ve mali işlerinin yürütülmesinden sorumlu diğer yöneticileri belirlemek.

d) Genel Sekreterlik bünyesinde kurulacak komisyon, komite ve proje ekiplerini belirlemek.

e) Genel Sekreterliğin çalışmalarını izlemek ve personel istihdamına ilişkin önerilerini onaylamak.

f) 21/7/1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamındaki taşınmaz kültür varlıklarının bakım, onarım ve restorasyonuna ilişkin projeler önermek.

g) Projenin tanıtım faaliyetlerini yurt içinde koordine etmek, yurt dışında

yürütmek.

ğ) Proje ile ilgili olarak dış ilişkileri yürütmek, aynı yıl içinde Avrupa Kültür Başkenti olarak belirlenen diğer şehirlerin programları arasında bağlantı kurmak.

h) Bütçe ve kaynakların etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak.

ı) Projenin yıllık program, bütçe, faaliyet raporu ve kesin hesabını hazırlamak, Koordinasyon Kuruluna sunmak.

i) Kamuoyunu hazırlık çalışmaları, kaynaklar ve projelerle ilgili bilgilendirmek.

j) Bağış kabul etmek.

k) Proje ile ilgili özel hukuk hükümlerine göre yerli ve yabancı, tam zamanlı veya yarı zamanlı personel çalıştırılmasına karar vermek, personelin mali haklarını belirlemek.

l) Taşınmazların kullanımına karar vermek.

m) Belirleyeceği usullere uygun olarak Proje ile ilgili her türlü mal ve hizmet alım, satım ve kiralama işlerini yapmak veya yaptırmak.

n) Bakanlıklar ve kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili her türlü yazışmalar yapmak, Proje ile ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından yapılacak iş ve işlemleri belirlemek, bunların yapılmasını koordine etmek.

o) Etkinliklerin yapılacağı mekanları önermek, yeni kültür ve sanat mekanları oluşturulması konusunda ilgili kurumlara önerilerde bulunmak.

ö) Koordinasyon Kurulunun verdiği görevleri yapmak ve Danışma Kurulundan gelen görüşleri değerlendirmek.

(3) Yürütme Kurulu, ihtiyaç halinde alt komisyon ve ekipler kurabilir, Genel Sekreterlik, komisyon ve ekiplerin çalışma usul ve esaslarını belirler, merkezi Brüksel'de bulunan Avrupa Birliği Komisyonu ilgili dairesi ile eşgüdüm halinde çalışılmasını sağlayacak önlemleri alır, görev bölüşümü yapar.

Genel Sekreterlik

MADDE 10 – (1) Yürütme Kurulu tarafından belirlenecek görevleri yürütmek üzere bir Genel Sekreter tayin edilir.

(2) Genel Sekreter, İstanbul'un 2010 yılı Avrupa Kültür Başkentliği ile ilgili bütün faaliyetlerin Yürütme Kurulu tarafından belirlenecek esaslar çerçevesinde programlanmasından, yürütülmesinden ve koordinasyonundan sorumludur.

(3) Genel Sekretere yürüteceği faaliyetlerde yardımcı olmak üzere kültür-sanat, iletişim, taşınmaz ve mekanların idaresi, idari ve mali işlerden sorumlu yöneticiler tayin

edilebilir. Bu yöneticiler, Genel Sekreterin önerisi üzerine Yürütme Kurulunca belirlenir, Genel Sekretere bağlı olarak ve onun sevk ve idaresi altında çalışırlar ve Genel Sekretere karşı sorumludurlar.

(4) Bu birimlerin altında proje grupları oluşturulabilir.

(5) Genel Sekreterliğin çalışma usul ve esasları Yürütme Kurulu tarafından belirlenir.

Kültür merkezi ve kütüphane

MADDE 11 – (1) Kültür ve Turizm Bakanlığı bütçesinden, Kültür ve Turizm Bakanlığı Döner Sermayesinden, 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 44 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki özel hesaptan, İstanbul İl Özel İdaresi bütçesinden, İstanbul Büyükşehir Belediyesi bütçesinden, Başbakanlık Tanıtma Fonundan ve Koordinasyon Kurulu tarafından kararlaştırılacak miktarda bu Kanunun 12 nci maddesi uyarınca açılan özel hesaptan aktarılacak ödenekler, her yıl Ocak ayı sonuna kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı adına bir ulusal bankada açılacak özel hesaba bu Kanun kapsamında harcanmak üzere yatırılır. Bakanlık bu hesaptan aşağıdaki işleri yaptırır:

a) İstanbul ili Beyoğlu ilçesi Gümüşsuyu mahallesi 750 ada 104 parseldeki Atatürk Kültür Merkezinin bulunduğu bu parsel ile İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait 105 numaralı parsel ve eklenebilecek diğer belediye ve Hazine arazilerinden oluşacak alanda yeni Atatürk Kültür Merkezi binalarının ve müştemilatının Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu kararı ve görüşleri doğrultusunda projesi ve inşaatının yapım işleri.

b) İstanbul ili Eyüp ilçesi 268 ada 17 parseldeki Rami Kışlası olarak kullanılan alanda, İstanbul Kütüphanesi ve Kültür Merkezi binalarının ve müştemilatının röleve, restorasyon ve her türlü projesi ile inşaatının yapım işleri.

c) İstanbul ili Şişli ilçesi Ayazağa mahallesi 3 pafta 2 ada 38 parselde mevcut kültür merkezi inşaatının her türlü proje ve yapım işleri.

(2) Bu maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Diğer Hükümler

Bütçe, gelir ve harcamalar

MADDE 12 – (1) Proje ile ilgili harcamalar, bu Proje için ulusal bir banka nezdinde açılan özel hesaptan karşılanır.

(2) Özel hesabın gelirleri aşağıdaki kaynaklardan oluşur:

a) İstanbul İl Özel İdaresinin ve İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2008, 2009 ve 2010 bütçelerine her yıl bu amaçla konacak ödenek.

b) İstanbul Ticaret Odası ve İstanbul Sanayi Odası tarafından 2008, 2009 ve 2010 yıllarında aktarılacak tutarlar.

c) Yurt içi ve yurt dışından sağlanacak yardım ve bağışlar ile sponsorluk gelirleri.

ç) Yapılacak etkinliklerden sağlanacak bilet satış gelirleri ve diğer gelirler.

d) İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti logo ve isim hakkının kullanımından sağlanacak gelirler.

e) Avrupa Birliği Komisyonunun Projeye tahsis edeceği fonlar.

f) Yukarıdaki gelirlerden sağlanan nemalar.

(3) İkinci fıkranın (a) ve (b) bentlerinde belirtilen kuruluşların bütçelerinden ayrılacak ödenekler her yılın Mart, Haziran ve Eylül aylarının başında özel hesaba yatırılır.

(4) Özel hesapta toplanan paraların nemalandırılmasına ilişkin usul ve esaslar Yürütme Kurulunca belirlenir.

Alım, satım ve ihale işleri

MADDE 13 – (1) Yürütme Kurulu, kendi içinden biri İstanbul Valiliği, biri İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, biri Kültür ve Turizm Bakanlığı ve ikisi sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden olmak üzere beş kişilik bir Bütçe ve İhale Komisyonu seçer. Bütçe ve İhale Komisyonu kendi arasından başkanını seçer. Komisyon;

a) İhtiyaç duyulan her türlü mal ve hizmetleri satın almak, yapmak ve yaptırmak,

b) Yıllık bütçeyi hazırlamak,

c) Proje ile ilgili tüm harcamaları yapmak,

ç) Gelir getirici faaliyetlerle ilgili kararları almakla,
görevlidir.

(2) Yürütme Kurulu her yıl 15 Eylül'de Projenin program ve bütçesini Koordinasyon Kuruluna sunar. Koordinasyon Kurulu bütçeyi aynen ya da değiştirerek

30 Eylül'e, kadar onaylar.

(3) Yürütme Kurulu Başkanı Projenin harcama yetkilisidir.

(4) Yürütme Kurulu Projenin mali yönetimi ve özel hesapta yer alan kaynakların kullanım ve harcama esaslarını ehliyet, rekabet, şeffaflık ve hesap verilebilirlik çerçevesinde belirler ve uygular.

(5) Alım-satım ve ihale işlemlerine ilişkin usul ve esaslar Bakanlar Kurulu kararı ile çıkarılacak yönetmelikle tespit edilir.

Taşınmaz kültür varlıkları onarımına katkı payından kullanım

MADDE 14 – (1) Proje amaçlarında kullanılacak, kamu veya özel hukuka tabi gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetindeki 2863 sayılı Kanun kapsamındaki taşınmazların korunması, bakımı, onarımı ve proje amacına uygun düzenlenmesi için 2863 sayılı Kanunun 12 nci maddesi ve bu maddeye istinaden çıkarılan yönetmelik hükümlerine göre, Yürütme Kurulunca İstanbul Valiliğine kamulaştırma hariç projeler sunulabilir.

(2) Valilik tarafından, Yürütme Kurulunca sunulan projeler için belediyelere uygulanan oran sınırlamalarına tabi olmaksızın kaynak aktarılır.

Taşınır, taşınmaz kullanımı ve hizmet zorunluluğu

MADDE 15 – (1) Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazlar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden herhangi bir kamu hizmeti için tahsisli olmayanlar, Yürütme Kurulunun isteği üzerine ve hizmet süresince kullanılmak üzere Maliye Bakanlığınca Ajansa tahsis edilir. Bu taşınmazlar ile mülkiyeti diğer kamu idarelerine ait ve bir kamu idaresine tahsisli olan taşınmazlar ise adına tahsis yapılan kamu idaresinin uygun görmesi halinde, ilgisine göre Maliye Bakanlığınca veya maliki kamu idaresince tahsisi kaldırılarak bu Kanun amaçlarında ve ihtiyaç duyulan süre ile sınırlı olarak kullanılmak üzere Ajansa tahsis edilir.

(2) Ajansa tahsis edilen bu taşınmazlara olan ihtiyacın ortadan kalktığı Yürütme Kurulunca taşınmaz maliki idareye bildirilmesi üzerine, tahsisi yapan idare tarafından tahsis kaldırılır veya geçici kullanım protokolü iptal edilir.

(3) Taşınmazların Ajansın kullanımında bulunduğu süre için yapılan harcamalar ilgili kurumdan talep edilmez.

(4) Yargı organları ve askeri kuruluşlar dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarına ait taşınır mal ve taşıt araçlarından ihtiyaç duyulanlar geçici süre ile kullanılmak üzere Ajansın kullanımına verilebilir.

(5) Kamu kurum ve kuruluşları Proje hazırlığı ve etkinlikleri süresince Yürütme

Kurulu taleplerini öncelikle karşılar.

İsim ve logo kullanımı

MADDE 16 – (1) Proje ile ilgili haber nitelikli yayınlar hariç, her türlü görüntülü veya sesli yayın, reklam, pazar ve pazarlama hizmetleri ile İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti isminin ve logosunun reklam, ticaret, propaganda ve benzeri amaçlarla kullanılması Yürütme Kurulunun iznine tabidir.

Sorumluluk

MADDE 17 – (1) Ajans personeli bu Kanun kapsamında yaptıkları işlemlerde Türk Ceza Kanununun uygulanması bakımından kamu görevlisi sayılır.

Denetim

MADDE 18 – (1) Bu Kanun kapsamında yapılacak iş ve işlemler ile bu iş ve işlemlerle ilgili harcamaların denetimi 2/4/1987 tarihli ve 3346 sayılı Kanun hükümlerine tabidir. Ayrıca söz konusu iş ve işlemler ile bu iş ve işlemlerle ilgili harcamalar her yıl Başbakanlık Müfettişi, Maliye Müfettişi, İçişleri Bakanlığı Mülkiye Müfettişi ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Müfettişinden oluşan komisyon tarafından denetlenir.

Uygulanmayacak hükümler

MADDE 19 – (1) Bu Kanun kapsamına giren mal ve hizmet alımları ile yapım işleri, satım, kira ve her türlü işlemlerde 8/9/1983 tarihli ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu, 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ve 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri uygulanmaz.

Tasfiye

MADDE 20 – (1) Yürütme Kurulu, Projenin sona ereceği 31/12/2010 tarihinden itibaren altı ay içinde tasfiye işlemlerini tamamlar.

(2) Toplanan ödenek, gelir ve bağışlardan artan meblağ, tasfiyeyi müteakip iki eşit parçaya bölünüp, kültür ve sanat etkinlikleri için kullanılmak üzere İstanbul İl Özel İdaresi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi bütçelerine gelir olarak kaydedilir.

Uygulanma süresi

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Kanun, 20 nci maddede öngörülen tasfiye işlemleri tamamlandıktan sonra yürürlükten kalkar.

(2) Bu Kanunun 11 inci maddesinde belirtilen özel hesap, Maliye Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığınca belirlenen usul ve esaslar uyarınca tasfiye edilir.

Girişim Grubu ve 2008 yılı bütçesi

GEÇİCİ MADDE 2 – (1) 23/11/2005 tarihli ve 2005/9706 sayılı Bakanlar Kurulu

Kararıyla yürürlüğe konulan İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Girişim Grubunun Kurulmasına Dair Karar ile oluşturulan Girişim Grubunun mevcut bütçesi hak ve alacaklarıyla beraber Ajansa devrolunur.

(2) Yürütme Kurulu, kuruluşunun tamamlanmasından itibaren altmış gün içinde, Projenin 2008 yılı program ve bütçesini Koordinasyon Kuruluna sunar. Koordinasyon Kurulu onbeş gün içinde bütçeyi aynen ya da değiştirerek onaylar.

Yürürlük

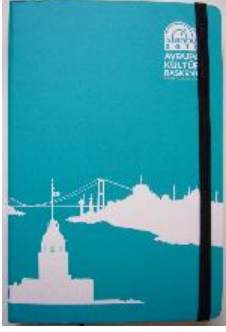
MADDE 21 – (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 22 – (1) Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

13/11/2007

11.f. 2010 Avrupa Kültür Başkenti Süresince Üretilmiş Materyaller

2010 AKB Not Defteri

2010 AKB Tükenmez Kalem

2010 AKB Tutturaç

2010 AKB İğnesi

2010 AKB Mıknatıslı Süs

2010 AKB Yapışkan Etiket

2010 AKB Kitap Ayracı

2010 AKB Çay Altlığı

2010 AKB Gönüllü Programı Sırt Çantası

2010 AKB Karton Çanta

2010 AKB Gönüllü Programı Tişörtü